

Indholdsfortegnelse

Executive summary	5
1. Indledning	6
2. Problemformulering	9
2.1. Afgrænsning	10
2.2. Metode	12
2.2.1. Dataindsamling	12
2.2.2. Kildekritik	13
2.3. Afhandlingens opbygning	14
3. Revisionsteori	15
3.1. The Audit Explosion	16
3. 2. Agentteori	17
4. Lovgivning	20
4.1. Årsregnskabsloven	20
4.2. Selskabsloven	27
4. 3. God revisorskik	29
4.3.1. Uafhængighed	31
5. Erklæringsopgaver	33
5.1. Assistance med regnskabsopstilling	34
5.1.1. Indledende bemærkninger	34
5.1.2. Overordnet mål	35
5.1.3. Krav	35
5.1.4. Planlægning - herunder aftaleindholdet	35
5.1.5. Arbejdshandlinger	35
5.1.6. Revisors erklæring	36
5.2. Review	37
5.2.1. Indledende bemærkninger	37
5.2.2. Overordnet mål	37
5.2.3. Krav	38
5.2.4. Kvalitetsstyring	38
5.2.5. Accept og fortsættelse af klientforhold og reviewopgaver	39
5.2.6. Reviewopgavens udførelse	39

5.2.7. Revisors erklæring - herunder konklusion.....	41
5.2.8. Dokumentation	42
5.3. Udvidet gennemgang	43
5.3.1. Indledende bemærkninger	43
5.3.2. Overordnet mål	43
5.3.3. Supplerende handlinger	44
5.3.4. Revisors erklæring - herunder konklusion.....	44
5.4. Revision	45
5.4.1. Indledende bemærkninger	45
5.4.2. Klient accept og aftale	47
5.4.3. Kendskab til virksomheden	48
5.4.4. Revisionsplanlægning	49
5.4.5. Revisionshandling	52
5.4.6. Afslutning af revision	57
5.4.7. Rapportering.....	58
5.4.8. Kvalitetsstyring	63
5.4.9. Revision af mindre virksomheder.....	63
6. Forskelle på revisors erklæringsopgaver.....	67
6.1. Assistanceerklæring vs. Udvidet gennemgang.....	67
6.2. Review vs. Udvidet gennemgang	68
6.2.1. Indledende bemærkninger	68
6.2.2. Årsregnskabsloven og selskabsloven	68
6.2.3. Supplerende handlinger	69
6.2.4. Påtegningen.....	73
6.3. Revision vs. udvidet gennemgang	75
6.3.1. Indledende bemærkninger	75
6.3.2. Graden af sikkerhed	75
6.3.3. Kendskab til virksomheden	76
6.3.4. Erklæringsopgavernes udførelse	76
6.3.5. Revisionsprotokollat.....	77
6.3.6. Delkonklusion	78
7. Udvidet gennemgang set fra bankernes synsvinkel.....	81
7.1. Indledende spørgsmål	82

7.2. Bankernes nuværende kendskab til udvidet gennemgang	84
7.3. Udvidet gennemgang giver tilstrækkelig sikkerhed	84
7.4. Supplerende handlinger	89
7.5. Positiv konklusion	90
7.6. Epinions undersøgelse	91
7.7. Delkonklusion	93
8. Udvidet gennemgang set fra revisorernes synsvinkel	94
8.1. Indledende bemærkninger	94
8.2. Revision af mindre virksomheder	95
8.3. Udvidet gennemgang som alternativ til revision	96
8.4. De fire supplerende handlinger	98
8.5. Revisionsprotokollat	102
8.6. Revisors påtegning ved udvidet gennemgang	103
8.7. Besparelser forbundet med udvidet gennemgang	104
8.8. Revisors holdning til den nye erklæringsstandard	105
8.9. Delkonklusion	106
9. Overvejelser i forbindelse med udvidet gennemgang	108
9.1. Ejere, direktion og bestyrelse	108
9.2. Eksterne interessenter	109
9.3. Komplexitet	109
9.4. Økonomisk tilstand	110
9.5. Fremtidige forventninger	110
9.6. Beslutningstræ	111
9.7. Andre virksomheder	112
10. Konklusion	114
11. Perspektivering	120
11.1. Forventningskløften	120
11.2. Uddannelse	122
11.3. Andre interessenter	123
12. Litteraturliste	124
13. Bilag	131
Bilag 1: Tabel oversigt	132
Bilag 2: Interview med afdelingsdirektør fra Bank A	133

Bilag 3: Interview med erhvervskundecheff i Bank B.....	140
Bilag 4: Interview med Erhvervskundecheff i Danske Bank	148
Bilag 5: Interview med erhvervskundecheff i Spar Nord.....	159
Bilag 6: Interview med statsautoriseret revisor hos KPMG	168
Bilag 7: Interview med statsautoriseret revisor hos Nielsen & Christensen.....	183
Bilag 8: Interview med statsautoriseret revisor hos PWC.....	198
Bilag 9: Interview med statsautoriseret revisor hos BDO	214
Bilag 10: Forelæsningslides.....	231

Executive summary

By way of introduction the thesis draws attention to the fact that a law reform was passed unanimously on December 6th, 2012. The objective behind the law reform is to lighten the administrative burden to smaller businesses situated in accounting group B. One of the new initiatives is to allow the companies to choose between a traditional audit and a new standard, called "*Udvidet gennemgang*". By doing so the government expect the business community to save DKK 236 million. In addition each company that chooses "*Udvidet gennemgang*" as an alternative to being audited is expected to save up to 25 % off their fees regarding auditing. FSR – danske revisorer have stated that requirements from interested parties and specific circumstances determine what product from an accountant a company should choose.

The aim of this thesis is to investigate and scrutinize if and under which circumstances the new standard has a *raison d'être*. The thesis provides an account of the now four main products an accountant can offer followed by an analysis of differences and similarities between them. With empirical studies four accountants and four bank employees are involved to contribute to a more nuanced understanding of which companies that can and should choose the new standard over a traditional audit and vice versa. The thesis concludes that both the requirements of internal and external interested parties are important factors when a company has to decide whether or not it should choose the new standard. If an owner also manages the daily operations of his business which furthermore is self-financing, it speaks in favour of choosing "*Udvidet gennemgang*". Holding companies with limited activity can also benefit from leaving the more comprehensive and expensive audit. However, if a company satisfies none of the above-mentioned characteristics an audit most often makes the most sense. Moreover, if a company has a borrowing requirement it is important to know what the financial institutions focus on. From the personal interviews used in the thesis the financial institutions highlight a company's complexity, its financial state and the bank's collateral securities as the three most important factors when the financial institutions decide whether or not to demand an audit or accept the new standard, "*Udvidet gennemgang*".

1. Indledning

I regeringsgrundlaget fra oktober 2011, *Et Danmark, der står sammen*, kan man under overskriften *Bedre rammevilkår for virksomheder* læse, at regeringen ønsker at skabe bedre betingelser for, at danske virksomheder kan vokse og skabe job.¹ Regeringen påpeger, at det blandt andre tiltag skal ske ved at finde områder, hvor virksomhedernes byrder kan lettes. I forlængelse heraf blev lovforslag L 26 den 6. december 2012 vedtaget af Folketinget, hvilket medførte ændringer i både årsregnskabsloven og revisorloven. Ifølge Ole Sohns fremsættelse af lovforslaget er formålet med lovændringerne blandt andet at skabe bedre vilkår for mindre virksomheder. Med mindre virksomheder menes der virksomheder i regnskabsklasse B, hvilke ifølge Erhvervsstyrelsen udgør 94 % af samtlige danske virksomheder². Lovændringerne kommer dermed til at have en meget bred berøringsflade i det danske erhvervsliv, idet de påvirker langt størstedelen af virksomhederne i Danmark.

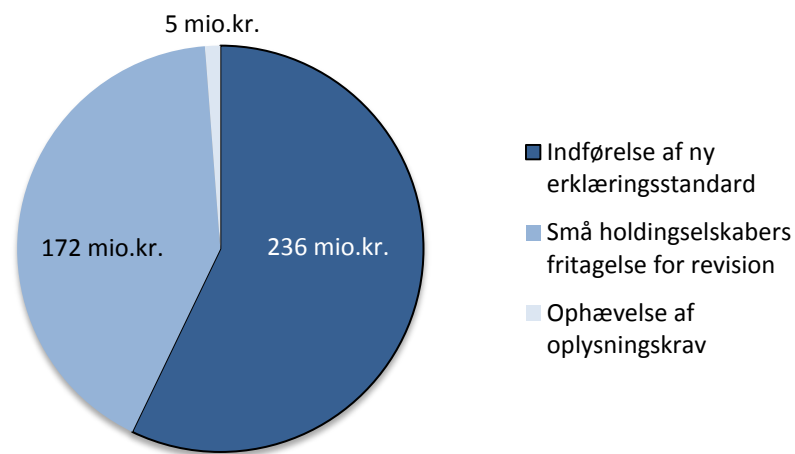
Lovændringerne skal nærmere bestemt lette de administrative byrder ved blandt andet at indføre en ny erklæringsstandard som alternativ til revision. Det er dog ikke første gang, at en ny erklæringsstandard som alternativ til revision har været diskuteret. Allerede tilbage i 2009 havde FSR – danske revisorer udarbejdet et udkast til en ny standard, kaldet udvidet gennemgang. Standarden var målrettet de mindre virksomheder, der ikke nødvendigvis har behov for den høje grad af sikkerhed, der opnås ved en revision. Men til FSR's skuffelse, og på trods af en på tidspunktet stor opbakning fra erhvervslivets organisationer til udvidet gennemgang, blev planerne om indførsel af en ny erklæringsstandard i 2010 droppet af den daværende økonomi og erhvervsminister Brian Mikkelsen³. Nu er lovændringen blevet vedtaget ved et enstemmigt Folketing, og det vil ifølge Erhvervs- og Vækstministeriets vurderinger medføre følgende økonomiske besparelser for erhvervslivet:

¹ Regeringen, "Et Danmark, der står sammen", side 24

² Erhvervsstyrelsen, "Nu bliver digitale årsrapporter obligatoriske", 28.06.2012

³ FSR, "Regeringen svigter de mindre virksomheder", 29.04.2010

Besparelser for erhvervslivet

Figur 1, Besparelser for erhvervslivet

Kilde: Egen tilvirkning ud fra lovforslaget L 26 pr. 10. oktober 2012

Det ses ud fra figur 1, at den største besparelse på 236 mio.kr. ud af samlet 413 mio.kr. kommer fra indførelsen af den nye erklæringsstandard. Det er denne nye erklæringsstandard, som nærværende afhandling tager udgangspunkt i. Grunden til, at der er blevet indført den nye erklæringsstandard, skyldes ifølge lovforslaget, at de internationale revisionsstandarder er henvendt til store og komplekse virksomheder. Dermed er revisionsstandarderne ikke særlig velegnet til mindre virksomheder, og derfor har virksomheder i regnskabsklasse B nu fået muligheden for at få udført en udvidet gennemgang af årsregnskabet i stedet for en revision⁴. I lovforslaget bliver der således argumenteret for, at virksomheder kan spare op til 25 % af revisionshonoraret. Dermed anser regeringen erklæringsstandarden som et reelt besparende alternativ til revision for de fleste klasse B-virksomheder, hvilket bakkes op af resten af Folketinget.

Der er imidlertid tilknyttet et "men" til lovforslaget, idet regeringen forventer, nogle af virksomhedens interessenter stadig kan og vil kræve, at virksomheden får foretaget en revision. I den forbindelse fremhæves bankerne som værende en interessant, der kunne stille et sådant krav om et revideret årsregnskab. Der argumenteres for, at bankernes kreditgivningsproces er strammet op som følge af den finansielle krise, hvilket kan resultere i, at banker i nogle tilfælde ikke vil acceptere den nye erklæringsstandard.

⁴ Lovforslag som fremsat.

Fremadrettet er det interessant at se, om virksomhederne vil tage imod tilbuddet om udvidet gennemgang. I en faglig nyhed skriver FSR, at valget mellem revision og den nye erklæringsstandard må bero på den enkelte virksomheds konkrete omstændigheder samt de behov, virksomhedens interessenter har.⁵ Revisor har derfor også en udfordring i forhold til at rådgive og guide virksomhederne til at forstå forskellene mellem erklæringsopgaverne og konsekvenserne heraf, således de danske virksomheder kan træffe det rette valg, når de skal vælge et produkt fra revisors hylde. Men hvad menes der, når valget af erklæringsopgave afhænger af virksomhedens *konkrete omstændigheder* og *interessenternes behov*? Det er netop dét spørgsmål, der danner grundlaget for afhandlingens problemformulering.

⁵ FSR, "Standard om udvidet gennemgang af årsregnskaber, der udarbejdes efter årsregnskabsloven", 22.04.2013

2. Problemformulering

I forlængelse af det foregående afsnit vil fokus for afhandlingen blive gennemgået i dette afsnit. Udover selve problemformuleringen indeholder afsnittet et afgrænsnings- og metodeafsnit, således afhandlingens indhold og struktur klarlægges. I denne afhandling vil følgende problemformulering være genstand for belysning:

Hvilken eksistensberettigelse har den nye erklæringsstandard, udvidet gennemgang?

Problemformuleringen skal ses i tilknytning til indledningen, idet afhandlingen undersøger, hvilke områder og overvejelser i og omkring en virksomhed, der har betydning for valget af erklæringsopgave. Dertil vil der blive taget stilling til, hvordan fremtiden for udvidet gennemgang kan komme til at se ud. For at nå frem til afhandlingens konklusion på en fyldestgørende og kvalificeret måde, vil afhandlingen være bygget op omkring følgende række af underspørgsmål, der hver især bidrager til en nuanceret besvarelse af problemformuleringen:

- **Hvorfor er en revisor nødvendig?**

Herunder sættes revisor i verden gennem revisionsteori.

- **Hvad er forskellene mellem de fire erklæringsopgaver; Revision, Udvidet gennemgang, Review og Assistance med regnskabsopstilling?**

Der vil blive redegjort for de enkelte erklæringsopgaver, hvorefter det vil blive undersøgt nærmere, hvorledes udvidet gennemgang adskiller sig fra de andre tre.

- **Hvad er bankernes holdning til udvidet gennemgang?**

Bankerne anses i afhandlingen som den væsentligste interessant for målgruppen af virksomheder i forhold til udvidet gennemgang. Derfor vil afhandlingen undersøge bankernes holdning til den nye erklæringsstandard.

- **Hvad er revisorerne holdning til udvidet gennemgang?**

Det er revisorerne, der skal udføre og rådgive om den nye erklæringsstandard, hvorfor det er relevant at undersøge deres holdninger til udvidet gennemgang.

- **Hvilke virksomheder kan og bør vælge udvidet gennemgang?**

Afhandlingen vil løse spørgsmålet ud fra teorien, lovgivningen, standarderne samt revisorernes og bankernes holdninger.

2.1. Afgrænsning

Figur 1 viser estimerne for de samfundsmæssige besparelser, lovændringerne medfører.

Det er dog ikke afhandlingens fokus at undersøge selve beregningerne bag de beløbsmæssige estimer og derudfra vurdere, om estimerne er korrekte. I stedet er fokus i forhold til estimerne blandt andet mere rettet imod påstanden om, at virksomhederne kan spare op til 25 % af revisionshonoraret ved at vælge udvidet gennemgang i stedet for revision, idet afhandlingens primære data muliggør en udfordring af denne påstand. Selvom lovforslaget indeholder tre aspekter; erklæringsstandarden om udvidet gennemgang, lempelse af revisionspligten for holdingselskaber og lempelse af oplysningskravene, er det kun erklæringsstandarden, som vil blive analyseret. Generelt kan det siges, at de samfundsmæssige problemstillinger ved, at revisor udtrykker sig med en lavere grad af sikkerhed ved udvidet gennemgang end ved revision, ikke vil fylde særlig meget. Det vil dog blive nævnt i perspektiveringsafsnittet. I stedet for at have fokus på de generelle samfundsmæssige effekter af indførelsen af udvidet gennemgang, vil der være fokus på konkrete forskelle mellem udvidet gennemgang og de andre erklæringsopgaver, revisor tilbyder.

Det er dog ikke samtlige af revisors erklæringsopgaver, som vil blive gennemgået. Det er således kun erklæringsopgaver efter ISRS 4410 DK, ISRE 2400 (ajourført), FSR's Standard om udvidet gennemgang af årsregnskaber, der udarbejdes efter årsregnskabsloven⁶ samt ISA'erne⁷, som ender med en erklæring efter ISA 700. Andre erklæringsopgaver vil ikke blive gennemgået, herunder aftalte arbejdshandlinger efter ISRS 4400 DK. Med hensyn til ISRS 4400 DK vil standarden ikke blive gennemgået på samme måde, som de andre erklæringsopgaver, men aftalte arbejdshandlinger indgår dog i afhandlingen i et mindre omfang, da en af bankerne i forbindelse med interviewene nævner det i forbindelse med nogle problemstillinger angående udvidet gennemgang.

⁶ FSR's standard om udvidet gennemgang vil fremadrettet forkortes **SUG**.

⁷ International **S**tandards on **A**uditing

Konsekvenserne af, at revisor ikke overholder god revisorskik, vil ikke blive gennemgået. Der vil følgelig ikke være en diskussion af revisors straffe-, erstatnings- og disciplinærretlige ansvar.

Da afhandlingen har stort fokus på indholdet af de forskellige erklæringsstandarder, vil der ikke være fokus på regnskabstekniske problemstillinger såsom at opgøre posterne korrekt. Et eksempel herpå kan være varelagre, hvor der i afhandlingen vil være fokus på, hvilke handlinger revisor skal udføre ved de forskellige erklæringer for at sikre, at varelageret er opgjort korrekt. Der vil derimod ikke være fokus på, hvad der ifølge ÅRL⁸, IAS eller IFRS er den korrekte måde at opgøre eksempelvis lageret.

I afhandlingen bliver udtrykket "mindre virksomheder" eller "små virksomheder" ofte anvendt. En virksomhed, der er omfattet af dette begreb, er ifølge ÅRL § 7 stk. 2 nr. 1 virksomheder med en balancesum på under 36 mio. kr., en nettoomsætning under 72 mio. kr. og et gennemsnitligt antal heltidsbeskæftigede i løbet af et regnskabsår på 50 ansatte eller under. Når der i afhandlingen refereres til mindre eller små virksomheder, er det virksomheder under denne grænse. Det er dog ikke alle mindre virksomheder, som er interessante i netop denne afhandling. Virksomheder i regnskabsklasse A er ikke interessante eller umiddelbart relevante, idet virksomheder i denne regnskabsklasse ikke har mulighed for at vælge udvidet gennemgang. Grunden til, at virksomheder i regnskabsklasse A ikke kan vælge udvidet gennemgang, vil dog blive redegjort for.

En virksomhed kan naturligvis have mange interessenter, og det har derfor været nødvendigt at begrænse omfanget af interviews, så det kun er banker og revisorer, der bliver interviewet. Man kan argumentere for at ejerne, SKAT, leverandører, kunder, medarbejdere og så videre, kunne være interessante at interviewe i forhold til deres holdning til revisors nye erklæringsopgave. I denne afhandling er valget blandt en virksomheds interessenter faldet på banker, idet pengeinstitutter antages at være en af eller den vigtigste regnskabsbruger for virksomheder i regnskabsklasse B. Det er i øvrigt en opfattelse, der deles af samtlige interviewpersoner i afhandlingen. Bankerne antages også at være den gruppe af interessenter,

⁸ Årsregnskabsloven

hvor sandsynligheden for, at de på tidspunktet for udarbejdelsen af afhandlingen har mest viden om og kendskab til den nye erklæringsstandard.

Indførelsen af udvidet gennemgang kan ligeledes medføre ændringer i uddannelsen af revisorer. Dette er dog ikke en problemstilling, som afhandlingen fokuserer på, men området vil kort blive omtalt i den analyserende del samt under perspektiveringen.

2.2. Metode

Afhandlingen er ikke underlagt en bestemt metode såsom den analytiske, systembaserede eller aktørbaserede tilgang. Fravalget af én bestemt metode er en bevidst handling, idet et tilfældigt metodevalg hverken ville være til gavn for denne afhandling eller den viden, der er skabt i forbindelse med udarbejdelsen af afhandlingen. Med det sagt er der stadig en vis metodik forbundet med dataindsamlingen samtidig med, at det altid vil være relevant at forholde sig kritisk til de kilder, der i løbet af afhandlingen er gjort brug af. De metodiske overvejelser i relation til dataindsamlingen samt den kildekritiske tilgangsvinkel udgør metodeafsnittet.

2.2.1. Dataindsamling

Afhandlingens emne er Udvidet gennemgang, og med et sådant emne, der omhandler en ny standard, eksisterer der ikke store mængder tilgængeligt data og information. Den begrænsede adgang til data betyder samtidig, at der ikke kan gives en fyldestgørende besvarelse af problemformuleringen, såfremt afhandlingen alene basere sig på sekundære data. En meto-detriangulering er nødvendig, og dermed er der i afhandlingen både gjort brug af kvalitative, kvantitative, sekundære og primære data i form af personligt indsamlede data.

Indsamlingen af primære data er sket gennem kvalitative personlige interviews. Interviewene skal ses som professionelle samtaler, hvor der konstrueres viden i interaktionen mellem interviewerne og den interviewede. Der anvendes semistrukturerede interviews, hvor der på forhånd er udarbejdet en fast ramme for samtalen. Således er der faste spørgsmål, som respondenterne alle skal igennem samtidig med, at interviewet er åbent over for andre spørgsmål, synspunkter og holdninger, der opstår under samtalen. Denne type interview giver mulighed for at følge kritisk op på respondenternes svar, hvilket bidrager til, at den skabte viden i langt højere grad nuanceres, hvorved produktet på interviewet forbedres. Den

skabte viden eller data er således resultatet af et sammenspil mellem interviewerne og interviewpersonen.⁹ Der er otte forskellige respondenter, hvilke består af fire statsautoriserede revisorer fra forskellige revisionsfirmaer og fire personer med ledende stillinger i fire forskellige pengeinstitutter. Respondenterne er nøje udvalgt ud fra et kriterium om, at de skal beskæftige sig med emnet i deres arbejde. Der er et bevidst valg, at der er foretaget relativt få men dybdegående interviews. Derfor er det ligeledes et bevidst valg, at der ikke er anvendt en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse i stedet. Valget er foretaget ud fra en konkret vurdering om, at emnet stadig er meget nyt. Dermed ville det ikke give en væsentlig merværdi at sende et spørgeskema ud til en stor population, der endnu ikke har erfaring med eller viden om den nye erklæringsstandard. Med kvalitative interviews bliver det muligt at opnå mere dybdegående og fyldestgørende svar, der ikke har samme risiko for at blive fejlfortolket, og det er vurderet, at disse svar vil bidrage til en mere nuanceret løsning på problemformuleringen. Med det sagt er der også fokus på svaghederne ved denne metode, hvilket vil blive uddybet i nedenstående afsnit vedrørende kildekritikken. Yderligere overvejelser omkring interviewene vil blive gennemgået i analysen af disse.

Indsamlingen af sekundære data har stået på under det meste af afhandlingens udarbejdelsesproces, idet der grundet emnets natur løbende er kommet nye informationer omkring udvidet gennemgang. Dataindsamlingen er definitivt afsluttet den 24. maj 2013.

2.2.2. Kildekritik

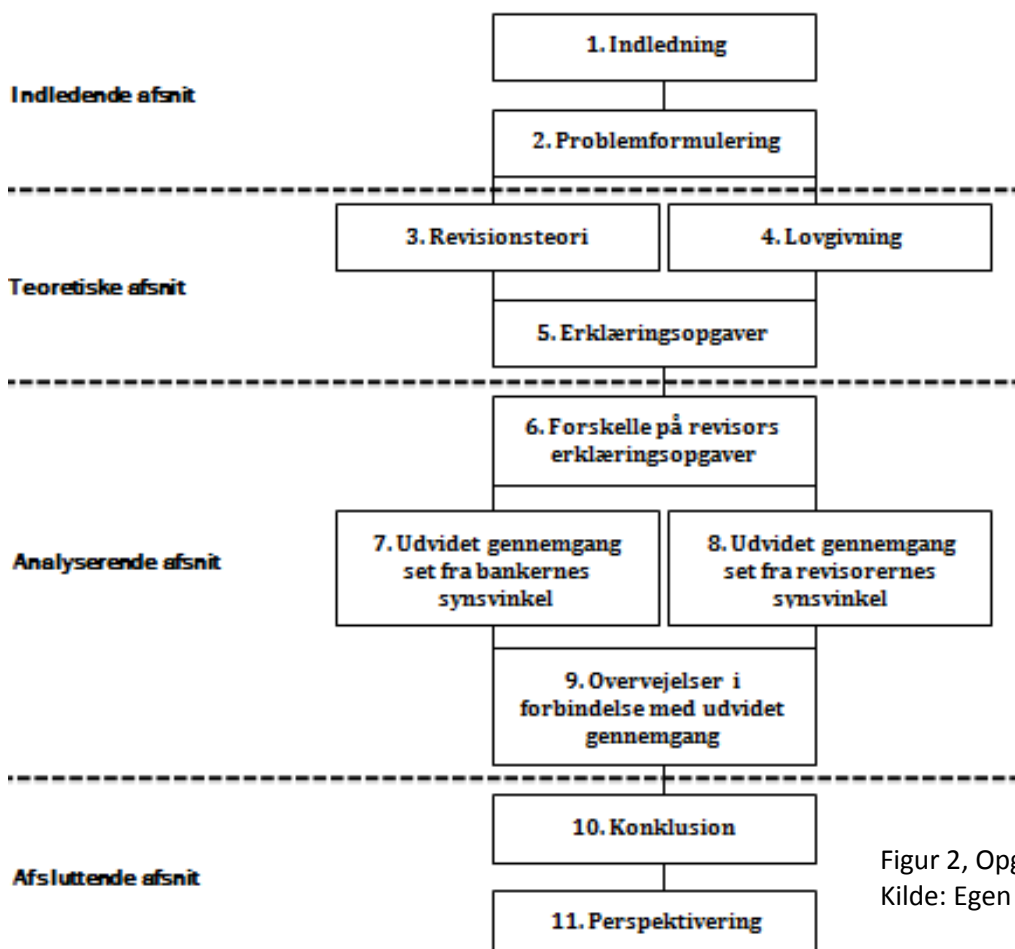
Det er altid nødvendigt at forholde sig kritisk til de kilder, der arbejdes med, og den tilgang er anvendt på samtlige kilder inkluderet i afhandlingen. Kritik er i dette tilfælde ikke det samme som at være negativ og kun fokusere på at påpege fejl og mangler ved de kilder, man anvender i afhandlingen. Kritik skal også forstås som en nuanceret stillingtagen til den information, afhandlingen er bygget op omkring.

Til trods for fordelene er der også problemstillinger forbundet med de gennemførte interviews. Der er opmærksomhed omkring, at en spørgeskemaundersøgelse med en høj svarprocent i højere grad kan tilvejebringe repræsentativ statistisk viden om emnet. Deri ligger også, at det ved anvendelse af spørgeskemaer er muligt at indsamle store mængder af data,

⁹ Kvale & Brinkmann (2009) side 18-19 og 72

hvilket dog skal holdes op imod tabet af nuancer. Resultatet af de otte interviews fordelt på to respondentgrupper kan derfor ikke siges med en vis sikkerhed at være repræsentativt for samtlige revisorer og bankansatte i Danmark. Interviewene skal derfor blot ses som indikationer på, hvilke holdninger de adspurgte grupper har til emnet. Som læser af afhandlingen skal man også være opmærksom på, at der både før og efter interviewet er foregået samtaler "off the record", som den rapporterede viden kan være farvet af. Derudover er det værd at nævne, at interviewere - i dette tilfælde uden væsentlig forudgående træning – møder interviewpersonen i en kort periode, hvilket naturligvis ikke giver den samme kvalitet i resultatet, som rutinerede interviewere kan opnå.¹⁰ Derfor er muligheden for efterfølgende at tage kontakt til respondenterne for at få afklaret tvivlsomme svar eller yderligere spørgsmål også holdt åben. Derved er der søgt at reducere risikoen for fejlfortolkning.

2.3. Afhandlingens opbygning

Figur 2, Opgavens struktur
Kilde: Egen tilvirkning

¹⁰ Kvale & Brinkmann (2009) side 326

3. Revisionsteori

I dette kapitel vil relevant revisionsteori blive gennemgået. Derudover svares der på, hvorfor revisor er nødvendig for virksomheder og for omverden. Teorierne omhandler revision, men det vurderes i denne afhandling, at teorierne kan overføres direkte til andre erklæringer med sikkerhed såsom review og udvidet gennemgang, idet revisors handlinger bag disse erklæringer også er med til at give regnskabsbruger sikkerhed for, at regnskabsinformationerne giver et retvisende billede. Til at begynde vil den eksterne og interne effekt af revisors arbejde blive gennemgået. Herefter vil Michael Powers teori om "the audit eksplosion" blive beskrevet, og her er der fokus på samfundets ønske om mere revision - ikke blot når det gælder virksomheder men i hele samfundet. Til sidst vil agentteorien blive gennemgået. Agentteorien forklarer, hvorfor virksomheder revideres, og hvem der gør brug af revisors erklæring.

Revisor bliver i nogle tilfælde beskyldt for ikke at skabe tilstrækkelig værdi ved en revision. Dette sker eksempelvis i nogle tilfælde, hvor en virksomhed går konkurs eller i forbindelse med mindre virksomheder, hvor det diskuteres, om revision er nødvendig. Specielt det sidstnævnte er et interessant aspekt at diskutere i netop denne afhandling. Problemet med denne diskussion er, at det er let at finde ud af, hvor meget virksomhederne betaler for revisors ydelser, men det er svært at dokumentere værdien af ydelsen. En decideret cost-benefit analyse af revisors arbejde, herunder revision, review og udvidet gennemgang, kan derfor være svært at dokumentere både internt i virksomheden, for regnskabsbrugeren og på samfundsniveau.¹¹

Den eksterne effekt af en revision, et review eller udvidet gennemgang er en påtegning på årsregnskabet. Revisors påtegning kan således have indvirkning på regnskabsbrugers beslutningstagen, hvis eksempelvis revisor giver en modificeret påtegning. Effekten af en påtegning kan dokumenteres ved at måle regnskabsbrugers adfærd¹². Dette forhold mellem regnskabsinformation og regnskabsbruger vil blive gennemgået mere nøje i afsnittet om agentteorien.

¹¹ Johansen et al (2011) side 14-15.

¹² Johansen et al (2011) side 15-16.

Den interne effekt i virksomheden af en revision kan som nævnt være svær at dokumentere. Det, der kan dokumenteres, er revisors interne rapportering såsom revisionsprotokollatet til virksomhedens øverste ledelse. Revisor rapporterer kommentarer og forbedringsforslag om regnskabsaflægningsprocessen, interne kontroller, anvendt regnskabspraksis, væsentlige risici samt usikkerheder, som kan påvirke regnskabet - eksempelvis going concern problemer. Derudover rapporterer revisor fejlinformation til ledelsen, som kan rette fejlen og gøre regnskabet mere retvisende. Hvis ledelsen ikke ændre væsentlige fejl, vil revisors uenighed med ledelsen udmunde i en modificeret påtegning på regnskabet. Ledelsen retter sig ofte efter revisor anbefalinger om at ændre fejlinformation. Dette resulterer ikke i en modificeret påtegning, og derved kommer værdien af revisors arbejde i de tilfælde ikke frem i offentligheden men forbliver mellem revisor og virksomhedens øverste ledelse. Nogen argumenterer for, at såfremt revisionspligten lempes, vil dette medføre, at fejl og besvigelser ikke bliver opdaget. Det kan dermed føre til tab for den enkelte virksomhed men også samfundet generelt i form af fejl i eksempelvis skatteindbetalingerne.¹³

3.1. The Audit Explosion

Michael Powers teori om eksplosionen i revision bygger på hans iagttagelser fra Storbritannien¹⁴. Det antages dog, at disse iagttagelser kan projekteres direkte over på det danske samfund. I dette afsnit har ordet "revision" en bredere betydningen end i resten af afhandlingen. Revision skal i dette afsnit forstås som behovet for kontrol fra uafhængig tredjepart. Ikke blot med virksomheder men med mange aspekter i samfundet. Power argumenterer således for, at samfundet mener, der ikke blot er behov for revision af virksomhederne men af mange andre forhold i samfundet som eksempelvis skoler, hospitaler, fødevarer osv.

Power uddyber:

*Audits are needed when accountability can no longer be sustained by informal relations of trust alone but must be formalised, made visible and subject to independent validation.*¹⁵

Det vil altså sige, at i det samfund, vi lever i, er der et behov for at kontrollere, da der ikke kan være en personlig relation og tillid mellem alle og enhver. Når der sker en erhvervsskan-

¹³ Johansen et al (2011) side 16-17.

¹⁴ Power (1994) s. 1.

¹⁵ Power (1994) s. 11.

dale i form af eksempelvis besvigelser i virksomheder eller i det offentlige, stiger efterspørgslen på kontrol. I Danmark startede den egentlige efterspørgsel efter revision efter skandalen om P.A. Alberti i 1909. Senere hen er der kommet yderligere krav til revisionen af virksomheder blandt andet på grund af Nordisk Fjer skandalen¹⁶. Ifølge Power sættes der ikke spørgsmål ved virkningen af revision og kontrol, når der opstår en skandale. I stedet ønskes der mere revision og skærpet kontrol¹⁷. Man kan derfor ifølge Powers teori argumentere for, at revision er nødvendig, idet det skaber tryghed for, at det reviderede materiale er korrekt, hvorved revisor har sin eksistensberettigelse.

3. 2. Agentteori

En anden måde at forklare behovet for revision af en virksomheds årsregnskab er gennem agentteorien. Agentteorien tager udgangspunkt i virksomheder, hvor ejerne/investorerne ikke er lig med den daglige ledelse eller bestyrelse. Ejerne, som i agentteorien omtales som *principalen*, har behov for at få en sikkerhed for, at deres midler bliver forvaltet forsvarligt af ledelsen i virksomheden, der omtales som *agenten*. Ledelsen/agenten ved ofte mere om virksomhedens finansielle situation end ejerne/principalen gør, idet agenten har sin daglige gang i virksomheden, mens dette i specielt store virksomheder ofte ikke er tilfældet med principalen. Derfor opstår der informationsasymmetri mellem de to parter. For at forstå problemstillingen med asymmetrisk information, er det vigtigt at forstå at principalen og agenten ikke nødvendigvis altid har samme interesser for virksomheden. Hvis agenten udelukkende kun tænker på sine egne muligheder og chancerne for at forbedre disse, gør agenten muligvis ikke altid, hvad der er bedst for principalen. For at sikre sig, at der er kontrol med virksomhedens ledelse, har man således brug for en uafhængig tredjepart til at overvåge ledelsen og få vished om, at årsregnskabet giver et retvisende billede. Det er her, revisor kommer ind i billedet.¹⁸

I afhandlingen tages dog udgangspunkt i virksomheder i regnskabsklasse B. Disse virksomheder har imidlertid ofte et sammenfald mellem ejer og ledelse, jf. ISA 200 A64. Dermed er det i nogle tilfælde ikke relevant at se på agentteorien i dets oprindelige lys, det vil sige, hvor

¹⁶ Langsted et al (1996) side. 14-15

¹⁷ Michael Power (1994) side 7.

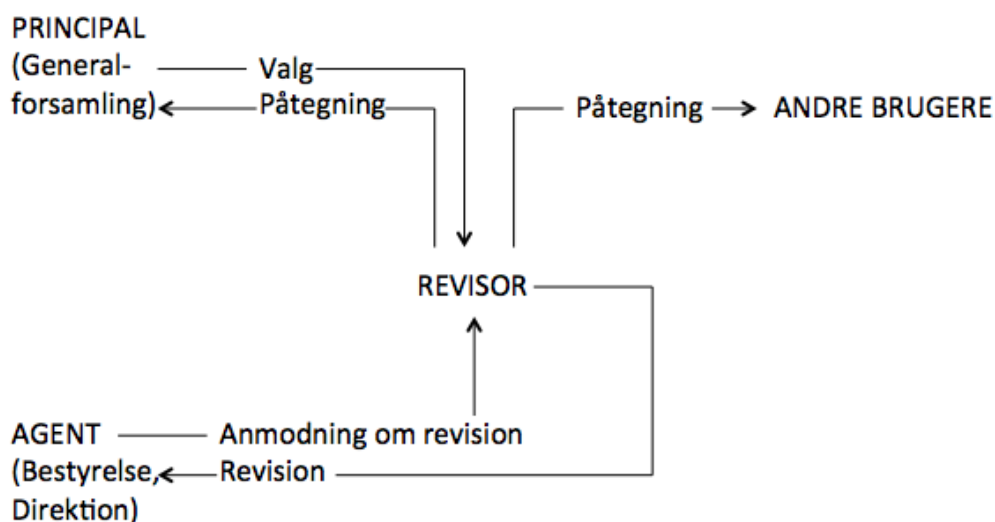
¹⁸ Eilifsen (2010) side 5-7.

ejer(ne) som principalen er den vigtigste regnskabsbruger. Der tages i denne afhandling derfor udgangspunkt i Langsteds (1996) fortolkning af agentteorien set i sammenhæng med den danske lovgivning, da der kan være andre regnskabsbrugere, som gør brug af regnskabet. Dette er eksempelvis kreditgiver, leverandører og SKAT. Disse aktører har også en interesse i, at regnskabet giver et retvisende billede, så de har mulighed for at træffe de rette beslutninger på baggrund af regnskabet. I forlængelse heraf står der følgende i ÅRL § 12, stk. 2:

”Årsrapporten skal udarbejdes således, at den støtter regnskabsbrugerne i deres økonomiske beslutninger. De omhandlede regnskabsbrugere er personer, virksomheder, organisationer og offentlige myndigheder m.v., hvis økonomiske beslutninger normalt må forventes at blive påvirket af en årsrapport, herunder nuværende og mulige virksomhedsdeltagere, kreditorer, medarbejdere, kunder, alliancepartnere, lokalsamfundet samt tilskudsgivende og fiskale myndigheder”

Fordi der stadig kan være mange brugere af regnskabet, selvom ejer og ledelse er samme person(er), er der stadig et behov for revisors erklæring. Der vil som tidligere beskrevet være stort fokus på kreditgiverne, da det antages at en stor del af virksomhederne har brug for et samarbejde med et pengeinstitut.

Agentteorien kan illustreres på følgende måde, når den følger dansk ret:

Figur 3: Dansk agentteori.

Kilde: Langsted et al (1996) side 16 med egen tilvirkning

Figur 3 kan forklares således, at det normalt er ledelsen, der indstiller en revisor, som skal vælges af generalforsamlingen. Herefter reviderer revisor virksomheden og kommer med en konklusion i en revisionspåtegning for regnskabet. Påtegningen bruges som tidligere nævnt som sikkerhed for, at regnskabet og oplysningerne heri er retvisende. Figur 3 illustrerer samtidig, at der også er andre regnskabsbrugere end virksomhedens ejere. Den oprindelige agentteori har kun ejeren med som regnskabsbruger, og hvis agentteorien skal kunne anvendes på virksomheder, hvor ledelsen og ejerne er de samme personer, er det nødvendigt at vise, at regnskabet ikke udelukkende bruges af virksomhedens ejere men i mange tilfælde også bruges af andre uden for virksomheden, som ligeledes har et behov for revisors erklæring.

Hvis man eksempelvis siger, at virksomhedens bank er en af disse andre regnskabsbrugere, så er de naturligvis interesseret i blandt andet at se, hvordan virksomheden økonomi ser ud. Ledelsen/ejeren har muligvis et incitament i at få regnskabet til at se så gunstigt ud som muligt for at kunne låne til de mest favorable forhold. Banken ønsker at se et retvisende billede af regnskabet til at træffe beslutninger ud fra. Derfor bruger banken blandt andet revisors påtegning til at sikre sig, at regnskabet er retvisende. Ud fra de reviderede oplysninger er det regnskabsbrugers opgave at træffe en beslutning, om man skal investere i virksomheden, låne virksomheden penge, indgå et samarbejde eller lignende. Det er således ikke revisors opgave at vurdere, om ledelsen er gode købmænd og derved en god investering. Dette er op til regnskabsbrugerne selv at vurdere¹⁹.

Agentteorien er god til at forklare behovet for revisionsarbejde begrundet i forholdet mellem ejer og ledelse, og modificerer man teorien en smule som vist ovenfor, er den også god til at berettige revisors arbejde begrundet i den asymmetriske information mellem ledelsen og andre regnskabsbrugere. Det vil sige, at agentteorien forklarer behovet for revisors erklæring på et regnskab, det vil sige den eksterne effekt af en revision. Agentteorien forklarer således ikke den interne effekt af en revision.

¹⁹ Langsted et al (1996) side 11-16.

4. Lovgivning

4.1. Årsregnskabsloven

Dette afsnit har til formål at klarlægge, hvilken størrelse og type af virksomhed, der hører ind under de forskellige regnskabsklasser i årsregnskabsloven. Derudover er formålet at kortlægge hvilke erklæringstyper fra revisor, de forskellige regnskabsklasser kan vælge efter ændringen af ÅRL § 135.

Årsregnskabsloven dækker alle virksomheder i Danmark²⁰. Der er dog forskellige krav til virksomhederne alt efter størrelse. Derfor er årsregnskabsloven opbygget efter byggeklodsmodellen, hvorefter virksomhederne er inddelt i fire grupper, hvor A-virksomheder er de mindste, mens D-virksomheder er de største²¹. I denne opgave er der som bekendt fokus på regnskabsklasse B, da det er denne gruppe af virksomheder, der nu har fået mulighed for at få foretaget en udvidet gennemgang.

I det følgende vil der blive redegjort for opdelingen af virksomheder i de fire kategorier:

Regnskabsklasse A:

Denne regnskabsklasse omfatter alle de virksomheder, hvor ejeren hæfter ubegrænset samt meget små virksomheder og foreninger, der er omfattet af loven om visse erhvervsdrivende virksomheder, jf. ÅRL § 4. Det er vigtigt at fastslå, at når der i ÅRL § 4 skrives "små virksomheder", som hæfter begrænset, er der ikke tale om aktieselskaber og anpartsselskaber, da disse ikke er omfattet af loven om visse erhvervsdrivende virksomheder, jf. lov om visse erhvervsdrivende virksomheder § 1. Hvis de små virksomheder, der hæfter begrænset, og som er omfattet af loven om visse erhvervsdrivende virksomheder, skal indgå i regnskabsklasse A, skal de i to på hinanden følgende år opfylde to ud af tre af disse krav, jf. ÅRL § 4:

1. Balancesum under 7 mio. kr.
2. Nettoomsætning under 14 mio. kr.
3. Gennemsnitlig have under 10 heltidsansatte i løbet af et år.

²⁰ Fra KPMG (2012), *Indsigt i årsregnskabsloven*: ÅRL gælder dog ikke for finansielle virksomheder, som skal følge finanstillsynets regler om regnskab og visse offentlige virksomheder, der skal følge regnskabsregler fastsat efter lov om kommunernes styrelse.

²¹ KPMG (2012), *Indsigt i årsregnskabsloven*, Kap. 1

Hvis en virksomhed opfylder kravene til at ligge indenfor regnskabsklasse A, er der ikke pligt til at udarbejde regnskab efter reglerne i årsregnskabsloven, jf. ÅRL § 3. Hvis virksomheden alligevel ønsker at udarbejde et regnskab, som ikke kun skal bruges internt, skal virksomhedens regnskab minimum opfylde kravene i ÅRL om regnskabsklasse A, jf. ÅRL § 7 stk. 1 nr. 1.

Regnskabsklasse B:

B-klassen omfatter aktieselskaber, anpartsselskaber, partnerselskaber, interessentskaber, hvor alle interessenter er en af de første tre nævnte virksomhedstyper²² samt kommanditselskaber, hvor komplementaren er en af de tre første nævnte virksomhedstyper, jf. ÅRL § 3. Virksomheden skal derudover i to på hinanden følgende år overholde to ud af tre af følgende krav, jf. ÅRL § 7, stk. 2, nr. 1:

1. Balancesum under 36 mio. kr.
2. Nettoomsætning under 72 mio. kr.
3. Et gennemsnitligt antal heltidsansatte på under 50 personer.

Der er i øvrigt krav om at udarbejde et eksternt regnskab, hvis man er omfattet af regnskabsklasse B, jf. ÅRL § 3.

Regnskabsklasse C:

Virksomheder i regnskabsklasse C omfatter alle de virksomheder, der ligger udenfor kravene til regnskabsklasse B, jf. ÅRL § 7 stk. 2 og 3.

Regnskabsklasse D:

D-klassen omfatter alle statslige aktieselskaber og børsnoterede aktier uanset størrelse på balance, omsætning og antal ansatte, jf. ÅRL § 7 stk. 1 nr. 4.

Det er ændringerne i årsregnskabsloven, som har skabt grundlaget for denne afhandling. Det er dog ikke ændringer i definitionerne på ovenstående regnskabsklasser, som har ændret sig. Det har derimod revisionspligten for regnskabsklasse B. Det er således ændringen i ÅRL § 135, der har givet det juridiske grundlag for, at det er muligt for virksomheder i regnskabsklasse B at få udført udvidet gennemgang. I ÅRL § 135, stk. 1, pkt. 2, står der nu følgende:

²² Aktieselskab, anpartsselskab eller partnerselskab.

”En virksomhed, der er omfattet af regnskabsklasse B, kan vælge at lade revisionen efter pkt. 1 udføre efter Erhvervsstyrelsens erklæringsstandard for små virksomheder (...)”

FSR gør opmærksom på i et høringsnotat²³, at der ikke er tale om en egentlig revision til trods for, at ordet *revision* er anvendt i lovteksten. Derfor kan det diskuteres om paragraffen bør have en anden ordlyd, så det bliver gjort tydeligere, at der er tale om en udvidet gennemgang, der bygger på reviewstandarden. I samme høringsnotat fremgår det, at Erhvervsstyrelsen dog ikke mener, at dette er et problem, som vil skabe tvivl blandt regnskabsbrugere, da det tydeligt skal fremgå af revisors erklæring i regnskabet, hvilke(n) standard(er) der danner grundlag for revisors erklæring. Selvom der står direkte i ÅRL § 135 stk. 1 pkt. 2, at det er en revision efter Erhvervsstyrelsens erklæringsstandard, vil udvidet gennemgang i denne afhandling ikke blive omtalt som revision.

Ændringerne i § ÅRL 135 er illustreret i nedenstående tabel 1, som skal klarlægge kravene om revisionspligt for virksomheder i regnskabsklasse B både før og efter lovændringen:

²³ Erhvervs-, vækst- og eksportudvalget 2012-2013 Notat: Erhvervsstyrelsen: Høringsnotat vedrørende udkast til forslag til lov om ændring af årsregnskabsloven og revisorloven 12.09.2012.

	Før lovændringen	Fra og med 1.1.2013
Virksomheder i regnskabsklasse B med følgende grænser: Balancesum: < 4 mio. kr. Nettoomsætning: < 8 mio. kr. Antal ansatte: < 12 per.	Ingen revisionspligt Valgfrit mellem: • Revision • Review • Assistance • Ingen erklæring	Ingen revisionspligt Valgfrit mellem: • Revision • Udvidet gennemgang • Review • Assistance • Ingen erklæring
Øverste del af virksomheder i regnskabsklasse B: Balancesum: 4-36 mio. kr. Nettoomsætning: 8-72 mio. kr. Antal ansatte: 12-50	Revisionspligt	Valgmuligheder: • Revision • Udvidet gennemgang
Holdingselskaber i regnskabsklasse B: Balancesum: < 4 mio. kr. Nettoomsætning: < 8 mio. kr. Antal ansatte: < 12 per.	Revisionspligt	Ingen revisionspligt Valgfrit mellem: • Revision • Udvidet gennemgang • Review • Assistance • Ingen erklæring
Holdingselskaber i regnskabsklasse B: Balancesum: 4-36 mio. kr. Nettoomsætning: 8-72 mio. kr. Antal ansatte: 12-50	Revisionspligt	Valgmuligheder: • Revision • Udvidet gennemgang
Erhvervsdrivende fonde i regnskabsklasse B	Revisionspligt	Revisionspligt
Regnskabsklasse C:	Revisionspligt	Revisionspligt
Regnskabsklasse D:	Revisionspligt	Revisionspligt

Tabel 1, Ændringer i årsregnskabsloven

Kilde: Egen tilvirkning samt Seehausen "lovforslag vedrørende udvidet gennemgang for virksomheder omfattet af regnskabsklasse B" og ÅRL § 135.

I tilknytning til tabel 1 kan man indledningsvist konkludere, at der ikke sker ændringer i regnskabsklasse A. Der er som skrevet tidligere dette afsnit for A-virksomheder ikke et krav om udarbejdelse af årsregnskab, og derved er der ikke revisionspligt. Derfor er regnskabsklasse A slet ikke nævnt i ÅRL § 135.

De små B-virksomheder har haft mulighed for at fravælge revision siden 2006, jf. ÅRL 135 stk.1 pkt. 3. Den grænse blev sat op i 2010 til det nuværende niveau²⁴, så virksomheder i regnskabsklasse B ikke har revisionspligt, såfremt virksomheden i to på hinanden følgende regnskabsår på balancetidspunktet ikke overskrider to af følgende tre størrelser:

1. Balancesum på 4 mio. kr.
2. Nettoomsætning på 8 mio. kr.
3. Gennemsnitligt antal heltidsbeskæftigede i løbet af regnskabsåret på 12 ansatte.

Det vil sige, at disse virksomheder har mulighed for helt at fravælge revisor, så der hverken foretages assistance, review, udvidet gennemgang eller revision. Der er selvfølgelig nogle formalier, som skal være på plads, for en virksomhed kan fravælge revision. Ledelsespåtegningen skal således indeholde oplysninger om, hvis sådan en mindre B-virksomhed hidtil er blevet revideret, men generalforsamlingen har besluttet at fravælge revision for det kommende årsregnskab, jf. ÅRL § 10a. Derudover skal ledelsen hvert år oplyse, om virksomheden overholder reglerne for fravalg af revisionspligt, jf. § 9 stk. 4. En virksomhed kan vælge at få lavet review eller udelukkende assistance-erklæring på årsregnskabet, såfremt revisionspligten er fravalgt. En virksomhed kan også vælge at få lavet en udvidet gennemgang, når revisionspligten er fravalgt efter ÅRL § 135, stk. 1, pkt. 3. Dette medfører stadig, at virksomheden skal give oplysningerne i ÅRL § 9 stk. 4 og § 10a²⁵. Hvis en virksomhed fortsat ønsker revisionspligten, vil man, jf. § 135 stk. 1, pkt. 2, referere til udvidet gennemgang som revision efter Erhvervsstyrelsen erklæringsstandard. Derudover står der direkte i ÅRL § 10a, at der kun skal oplyses om fravalg af revision efter ÅRL § 135 stk. 1, pkt. 3. Der er dog også visse begrænsninger i brugen af ÅRL § 135 stk. 1, pkt. 3 om fravalg af revisionen i mindre B-virksomheder. En virksomhed kan ikke fravælge revision, hvis virksomheden selv, den virk-

²⁴ Erhvervsstyrelsen (2012), Evaluering af erfaringer med lempet revisionspligt

²⁵ Jf. Mailkorrespondance med faglig konsulent, cand.merc.aud og ph.d. Jesper Seehausen

somhed eller person, som har bestemmende indflydelse over virksomheden eller en tilknyttet virksomhed accepterer en bøde eller på anden måde straffes for at have overtrådt selskabslovgivningen, regnskabslovgivningen eller skatte- og afgiftslovgivningen, jf. § 135 stk. 6. Hvis Erhvervsstyrelsen finder væsentlige fejl eller mangler i overholdelsen af selskabslovgivningen eller regnskabslovgivningen, kan Erhvervsstyrelsen beslutte, at revision ikke kan fravælges. Det samme er tilfældet, hvis Erhvervsstyrelsen bliver opmærksom på, at der er ydet ulovligt kapitalejerlån, jf. § 135, stk. 7.

De store B-virksomheder, som ikke er omfattet af ÅRL § 135 stk. 1, 3. pkt., har som sagt fået muligheden for et alternativ til revision. Dette er blandt andet kommet til udtryk ved, at der i ÅRL § 135 stk. 1 er blevet tilføjet sætningen, som er citeret tidligere i afhandlingen. Før lovændringen skulle alle B-virksomheder, der lå over grænserne i ÅRL § 135 stk. 1, 3. pkt., således revideres efter de internationale revisionsstandarder.

Før lovændringen var der revisionspligt for alle holdingselskaber i regnskabsklasse B. Dette er dog blevet ændret. Holdingselskaber har, hvis de opfylder kravene i § 135 stk. 1, 3. pkt., mulighed for helt at fravælge revision, mens alle holdingselskaber i regnskabsklasse B har mulighed for at vælge udvidet gennemgang i stedet for revision. Man skal dog være opmærksom på begrænsningen i § 135 stk. 3, der tydeliggør, at stk. 1, 2. pkt. og 3. pkt. kun kan anvendes, hvis holdingselskabet og de virksomheder, som holdingselskabet ejer og udøver betydelig indflydelse over, tilsammen ikke overskrider grænserne i ÅRL § 7 stk. 2, nr. 1 samt stk. 1, nr. 1-3. Da holdingselskaber tidligere har været underlagt revisionspligt, har dette samtidig betydet, at datterselskaberne skulle revideres, da disse datterselskaber er væsentlige poster i holdingselskabet. Derfor er der nogle datterselskaber, som ikke har fravalgt revision, selvom de har haft muligheden for det, fordi holdingselskabet skulle revideres, og der derfor også skulle udføres nogle revisionshandlinger i datterselskabet²⁶. Disse små koncerner har nu også mulighed for helt at fravælge revisionspligten eller vælge udvidet gennemgang.

²⁶ Jørgensen, O.S., Munch, J., *Lovgrundlag for udvidet gennemgang – et alternativ til revision*, INSPI nr. 2 2013, side 24-25.

I FSR's høringssvar om den nye erklæringsstandard²⁷ kan man læse, at der var lagt op til en lempelse af revisionspligten over for erhvervsdrivende fonde. FSR argumenterede for, at man skulle bevare revision af erhvervsdrivende fonde, idet erhvervsdrivende fonde ofte har en relativt lav omsætning i selve fonden samt få ansatte og derfor kan være i regnskabsklasse B, selvom det er en stor erhvervsdrivende fond. Lovændringen har dog heller ikke medført en lempelse i revisionspligten af erhvervsdrivende fonde, jf. § 135, stk. 2.

Som man kan se i tabel 1, er der ikke ændret på revisionspligten for virksomheder i regnskabsklasse C og D. Man kan derfor konkludere, at den største ændring er for holdingselskaber og almindelige virksomheder i regnskabsklasse B. De har fået muligheden for at vælge udvidet gennemgang, og dette kan både ske med og uden revisionspligt. Hvis en virksomhed har fravalgt revision i tidligere år, kan denne virksomhed godt blot vælge at få foretaget en udvidet gennemgang uden at revisionspligten tilvælges. I et sådant tilfælde skal ledelsespåtegningen blot stadig indeholde de nævnte oplysninger i ÅRL § 9, stk. 4. Hvis virksomheden i tidligere år har fået udført en revision og i år vælger at få udført en udvidet gennemgang, skal ledelsespåtegningen ikke indeholde oplysningerne som beskrevet i ÅRL § 9, stk. 4 og § 10a. Kravene til ledelsespåtegningen er illustreret i tabel 2:

²⁷ FSR – Høringssvar: Lovudkast om bl.a. ny erklæringsstandard som alternativ til revision. August 2012.

Virksomheder i regnskabsklasse B og deres valg af erklæring.	Krav til ledelsespåtegningen
Store B-virksomheder: Som vælger at lade revision udføre efter ES's erklæringsstandard, jf. ÅRL § 135, stk. 1, 2. pkt. Balancesum: 4-36 mio. kr. Nettoomsætning: 8-72 mio. kr. Antal ansatte: 12-50	Her skal ledelsespåtegningen ikke indeholde oplysninger om forholdende beskrevet i ÅRL § 9, stk. 4 og § 10a, da revisionspligten ikke er fravalgt.
Små B-virksomheder: Som fravælger revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt. og herefter ønsker at få foretaget udvidet gennemgang. Balancesum: < 4 mio. kr. Nettoomsætning: < 8 mio. kr. Antal ansatte: < 12 per.	Her skal ledelsespåtegningen indeholde oplysninger om forholdende beskrevet i ÅRL § 9, stk. 4 og eventuelt § 10a, da revisionspligten er fravalgt.
Små B-virksomheder: Som vælger at lade revision udføre efter ES's erklæringsstandard jf. ÅRL § 135, stk. 1, 2. pkt. Balancesum: < 4 mio. kr. Nettoomsætning: < 8 mio. kr. Antal ansatte: < 12 per.	Her skal ledelsespåtegningen ikke indeholde oplysninger om forholdende beskrevet i ÅRL § 9 stk. 4 og § 10a, da revisionspligten ikke er fravalgt.

Tabel 2: Påvirkning på ledelsespåtegningens indhold

Kilde: Seehausen "lovforslag vedrørende udvidet gennemgang for virksomheder omfattet af regnskabsklasse B" og ÅRL samt mailkorrespondance med Ph.d. Jesper Seehausen

4.2. Selskabsloven

Selskabsloven indeholder krav til både revisor og virksomhedens ledelse. Således er revisor blandt andet nævnt i SL § 10 samt §§ 144-149. I SL § 10 står der, at et selskab skal have registreret deres direktion, bestyrelse/tilsynsråd samt eventuelle revisor. Årsagen til, at der står *eventuelle revisor*, skyldes som omtalt i afsnittet ovenover om årsregnskabsloven, at nogle selskaber har mulighed for at fravælge revision, hvilket selvfølgelig medfører, at der ikke skal være nogen revisor registreret i Erhvervsstyrelsens systemer. Revisor skal derfor kun registreres som tilknyttet til selskabet, hvis dette selskab er omfattet af revisionspligten. Hermed menes der, at selskabet skal være revisionspligtigt efter årsregnskabsloven, anden lovgivning, eller hvis det er besluttet på generalforsamlingen, jf. SL § 144 stk. 1²⁸.

²⁸ Werlauff (2010), Selskabsret, s. 675.

Hvis et selskab fravælger revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., skal revisor således ikke være registreret hos Erhvervsstyrelsen som værende tilknyttet det pågældende selskab. Dette vil betyde, at hvis en mindre B-virksomhed vælger at få foretaget review eller udelukkende assistance på sit regnskab, skal revisor ikke være registreret hos Erhvervsstyrelsen. Erhvervsstyrelsen udtaler desuden, at hvis virksomheden ikke er underlagt revisionspligt, men vælger at anvende standarden om udvidet gennemgang, skal revisor stadigvæk ikke registreres hos Erhvervsstyrelsen²⁹. Det er som sagt kun, hvis et selskab er omfattet af revisionspligten, at revisor skal registreres ved Erhvervsstyrelsen. Det betyder endvidere, at hvis virksomheden tidligere år har fået foretaget revision og vælger at få udført en udvidet gennemgang efter ÅRL § 135, stk. 1, 2. pkt., skal revisor stadig være registreret hos Erhvervsstyrelsen. Det er således kun, hvis virksomheden gør brug af muligheden for fravalg af revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., at revisor ikke skal være registreret hos Erhvervsstyrelsen³⁰. Såfremt virksomheden i tidligere år har fravalgt revision, og de nu ønsker at gå fra eksempelvis review til udvidet gennemgang, så har de stadig muligheden for at få revisor registreret hos Erhvervsstyrelsen, hvis de ønsker dette og ser fordele i dette. Det gøres ved, at virksomheden på generalforsamlingen til vælger revision igen og derefter siger, at man ønsker, at revisionen skal udføres efter Erhvervsstyrelsens erklæringsstandard om udvidet gennemgang.

På generalforsamlingen vælges revisor, jf. SL § 144, stk. 1, 2. pkt. Det skal ske med minimum et simpelt flertal, jf. SL § 105. Det er også på generalforsamlingen, hvor man kan vælge helt at fravælge revision, jf. ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., eller vælge at lade revisionen udføre efter en udvidet gennemgang. Som udgangspunkt kan valget af udvidet gennemgang eller fravalget af revisionspligt vedtages med et simpelt flertal, jf. SL § 105. Hvis kravet om revision eller kravet om, at der ikke skal foretages revision, er indskrevet i vedtægterne, kræver det en vedtægtsændring, som minimum kræver dobbelt $\frac{2}{3}$ -majoritet, jf. SL § 106. Der er

²⁹ Erhvervsstyrelsen: Spørgsmål og Svar:

http://www.erhvervsstyrelsen.dk/sporgsmaal_svar_erklaeringsstandarden

³⁰ Mailkorrespondance med faglig konsulent, cand.merc.aud og ph.d. Jesper Seehausen

dog ikke krav om, at vedtægterne skal indeholde oplysninger om revisionspligt eller lignende³¹.

Det kan konkluderes, at en virksomhed både kan få gennemført udvidet gennemgang, hvor revisor er registreret, og hvor revisor ikke er registreret hos Erhvervsstyrelsen. Hvis revisor kun udfører et review eller en assistance, er revisor aldrig registreret hos Erhvervsstyrelsen.

4. 3. God revisorskik

Følgende afsnit vil omhandle god revisorskik, hvad der menes hermed samt, hvad revisor skal overholde ved de forskellige arbejdsopgaver for, at der er tale om god revisorskik. Det vil således blive gennemgået, hvad der er god revisorskik i forbindelse med en erklæring med sikkerhed, jf. RL § 1, stk. 2 samt, hvad der er god revisorskik ved en erklæring uden sikkerhed, jf. RL § 1, stk. 3. Slutteligt vil begrebet uafhængighed blive redegjort for.

God revisorskik er indført for at sikre en forbrugerbeskyttelse i revisors ydelser, og god revisorskik rettes derfor mod kravene til revisor og dennes udførsel af forskellige opgaver, så forbrugeren kan forvente en vis kvalitet i revisors arbejde³²

God revisorskik skal forstås som de skrevne og uskrevne normsæt, revisorerne i virkeligheden følger, eller som, revisorerne selv mener, er realistiske krav at stille³³. De objektive kriterier, som revisor skal overholde i forbindelse med udførelsen af forskellige arbejdsopgaver, kan opstilles på følgende hierarkiske måde³⁴:

1. **Lovgivningen og bekendtgørelser** inde for det specifikke område, som revisor berører. Dette er eksempelvis revisorloven og erklæringsbekendtgørelsen.
2. **Standarder, etiske retningslinjer og vejledninger.** Herunder ligger bl.a. de internationale revisionsstandards, ISA'erne og de andre standarder om eksempelvis review, assistance, den nye erklæringsstandard om udvidet gennemgang samt etiske regler. Standarderne indeholder krav og vejledninger, og det er derfor umuligt at komme uden om disse standarder, hvis man ønsker at overholde god revisionsskik.

³¹ Werlauff (2010), Selskabsret, s. 675.

³² Johansen et al (2011) side. 220.

³³ Füchsel (2010) side. 48.

³⁴ Füchsel et al (2010) side 48-49 samt nogle uddybende forklaringer fra Johansen et al (2011) side 229-236

3. **Retningslinjer udledt af responsaer fra responsumudvalget.** Responsumudvalgets opgave er at afgive vejledende svar på generelle og principielle spørgsmål inden for den statsautoriserede revisors arbejdsområde samt give en udtalelse om spørgsmål, som de bliver stillet af domstole, offentlige myndigheder eller FSR's medlemmer. Responsumudvalget er således ikke et dømmende udvalg men udelukkende et udvalg, der tager stilling til faglige spørgsmål. De svar, som udvalget kommer med, er desuden udtryk for "best practice", dvs. hvordan revisor bør handle.
4. **Retningslinjer udledt af nævnskendelser fra revisornævnet.** Her behandles klager over statsautoriserede og registrerede revisorer, både når det gælder en specifik revisor, som anklages, og når der er tale om en hel revisionsvirksomhed. Revisornævnet tager stilling til, hvad en revisor som minimum skal lave for at overholde god revisorskik.
5. **Retningslinjer udledt af domspraksis.** I nogle tilfælde kan god revisorskik også udledes af domspraksis fra den ordinære domstol.

Hvis der er tale om en erklæring med sikkerhed, jf. RL § 1 stk. 2, skal revisor overholde kravene i RL § 16, stk. 1. Ifølge RL § 16, stk. 1, er revisor offentlighedens tillidsrepræsentant. Revisor skal overholde god revisionsskik, som ifølge denne paragraf betyder, at revisor skal handle med integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence samt den fornødne omhu. Hvis man ønsker en yderligere uddybelse af disse kriterier, så kan man læse dette i "*Retningslinjer for revisors etiske adfærd*", der er udsendt af FSR og udover ganske få danske tilføjelser er en direkte oversættelse af IFAC's³⁵ "*Code of Ethics for Professional Accountants*".

Hvis revisor udfører en opgave efter RL § 1, stk. 3, hvor der er tale om en erklæring uden sikkerhed, er det kun RL § 16, stk. 3, der gælder og ikke hele RL § 16. I stk. 3 står der, at revisor skal udvise professionel kompetence og fornøden omhu, men det er ikke nødvendigt, at revisor er uafhængig. Det skal blot oplyses i erklæringen, såfremt revisor ikke er uafhængig. Da erklæringer uden sikkerhed kun er omfattet af § 16 stk. 3 og ikke det, der står i § 16, stk. 1, er erklæringer efter RL § 1, stk. 3 ikke omfattet af god revisorskik. Dette betyder dog ikke,

³⁵ International Federation of Accountants

at revisor har frit spil, når der udføres erklæringer uden sikkerhed. Revisor skal stadig udvise professionel kompetence og fornøden omhu. Erklæringer uden sikkerhed kan således stadig ende i Revisornævnet, hvis revisor ikke har udført arbejdet i forbindelse med denne erklæring tilfredsstillende³⁶

4.3.1. Uafhængighed

Det nævnes, at revisor i forbindelse med erklæringer med sikkerhed skal være uafhængig. Men hvad menes der egentlig med uafhængig, og hvilken betydning har det for revisors arbejde? Som beskrevet i eksempelvis afsnittet om agentteorien, er uafhængighed en helt væsentlig del af revisors berettigelse i samfundet.

Det står skrevet i RL § 24, stk. 2, at revisor skal være uafhængig på følgende måde:

"En revisor er ikke uafhængig, hvis der foreligger et direkte eller indirekte økonomisk, forretnings- eller ansættelsesmæssigt eller andet forhold, herunder levering af ydelser, der ikke er omfattet af § 1, stk. 2, mellem revisor og den virksomhed, en opgave vedrører, som for en velinformeret tredjemand kan vække tvivl om revisors uafhængighed."

Det er således ikke nok, at revisor selv føler sig uafhængig. Revisor skal også fremstå uafhængig set fra en velinformeret tredjemands side. Uafhængighed kan dermed ses fra to sider; *"independence of mind"* og *"independence in appearance"*. *"Independence of mind"* er revisors egen opfattelse af sin uafhængig over for virksomheden, hvor revisor derved føler sig i stand til at handle objektivt samt med integritet og professionel skepsis. Med *"independence in appearance"* menes der, at revisor skal fremstå uafhængig overfor en velinformeret tredjemand og en sådanne person skal ikke være i tvivl om, at revisor handler objektiv og med integritet og professionel skepsis³⁷.

Ifølge RL § 24, stk. 3 og 6 er det nødvendigt for revisionsvirksomhederne at opstille sikkerhedsforanstaltninger for at kunne bevare denne uafhængighed, der skal være mellem revisor/revisionsteamet og virksomheden. Revisionsvirksomhederne skal desuden opstille retningslinjer, så revisor inden, revisor påtager sig en erklæringsopgave efter RL § 1 stk. 2, overvejer, om en velinformeret tredjemand vil tvivle på revisorens uafhængighed. Ifølge de eti-

³⁶ Johansen et al (2011) side 221.

³⁷ Füchsel et al (2010) side 102

ske regler³⁸ afsnit 100.14 og 200.12 er der oplistet en række sikkerhedsforanstaltninger, som revisionsvirksomhederne skal følge for at undgå problemer med uafhængighed.

Revisorkommissionen har beskrevet nogle problemstillinger, hvor der kan opstå problemer med revisors uafhængighed. Disse problemstillinger er nu indarbejdet i RL § 24 stk. 3, hvorefter der står, at problemer med revisors uafhængighed kan skyldes selvrevision, egeninteresse, nære personlige relationer eller intimidering³⁹. Selvom der er opmærksomhed på, at man kan gå ind i en diskussion om, hvorvidt revisor er uafhængig af den virksomhed, der revideres, er dette ikke en diskussion, der er vurderet relevant for denne afhandling. Det, der i stedet er relevant, er blot at gøre det tydeligt, at revisor skal være uafhængig, når den udarbejder erklæringer med sikkerhed såsom review, revision og udvidet gennemgang.

³⁸ FSR, Retningslinjer for revisors etiske adfærd (2010)

³⁹ Füchsel et al (2010) side 72-76

5. Erklæringsopgaver

Grundet afhandlingens emne er det i sagens natur væsentligt at redegøre ikke blot for udvidet gennemgang men også for andre af revisors erklæringsopgaver. Dette kapitel søger at kaste lys over erklæringsopgaverne; assistance med regnskabsopstilling, review, revision og udvidet gennemgang med henblik på at klargøre forskellene og skabe et overblik herover.

Definitionen af en erklæringsopgave med sikkerhed fremgår af *International begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed tilpasset dansk revisorlovgivning*. Den oversatte begrebsramme er baseret på den engelske udgave af IAASB⁴⁰ fra 2010 og er genudgivet af FSR i 2012, hvor dansk revisorlovgivning er indarbejdet. Ifølge begrebsrammens afsnit 7 er en erklæringsopgave med sikkerhed en opgave, hvor revisor udtrykker en konklusion, der er udformet med henblik på at højne den grad af tillid, som tiltænkte brugere kan have til vurderingen eller målingen af et erklæringsemne såsom en årsrapport. Den internationale begrebsramme skelner mellem erklæringsopgaver med høj grad af sikkerhed og opgaver med begrænset sikkerhed, og målene er beskrevet i afsnit 11. Herudfra er målet med en erklæringsopgave med høj grad af sikkerhed, som en revision, at reducere opgaverisikoen til et efter omstændighederne acceptabelt lavt niveau som grundlag for en positivt udtrykt konklusion. Målet med en opgave med begrænset sikkerhed, som et review, er ligeledes at reducere opgaverisikoen til et niveau, som efter omstændighederne ved opgaven er acceptabelt men som grundlag for afgivelsen af en negativt udtrykt konklusion. Opgaverisikoen er risikoen for, revisor afgiver en fejlagtig konklusion, når et emneindhold, såsom oplysninger i regnskaber, indeholder væsentlig fejlinformation. Denne risiko vil altid være højere i en opgave med begrænset sikkerhed i forhold til en opgave med høj grad af sikkerhed, jf. begrebsrammens afsnit 48. Når begrebsrammen kun beskæftiger sig med erklæringsopgaver med sikkerhed, er erklæringsopgaver uden sikkerhed ikke inkluderet, jf. afsnit 12, hvilket blandt andre vedrører opgaver omfattet af ISRS⁴¹ såsom assistance med regnskabsopstilling.

Revisorloven er tidligere omtalt, og i forbindelse med erklæringsopgaver regulerer revisorloven revisors afgivelse af erklæringer samt revisors udtalelser om ledelsesberetninger. Den såkaldte erklæringsbekendtgørelse er udstedt med hjemmel i revisorlovens § 16, stk. 4 og

⁴⁰ IAASB – The International Auditing and Assurance Standards Board

⁴¹ ISRS – Internationale standarder om beslægtede opgaver

stiller krav til afgivelse af revisionspåtegninger. Den seneste udgave er erklæringsbekendtgørelsen er udsendt af Erhvervsstyrelsen i april 2013 i forbindelse med indarbejdningen af den nye erklæringsstandard om udvidet gennemgang. En bekendtgørelse har samme status som hjemmeloven, og dermed har erklæringsbekendtgørelsen samme retskildeværdi som revisorloven.⁴² Som et supplement til erklæringsbekendtgørelsen er der i marts 2009 udstedt en ajourført erklæringsvejledning, hvor Erhvervsstyrelsen vejleder og giver en række fortolkningsbidrag til bekendtgørelsen. Revisorloven skelner mellem erklæringer med sikkerhed og andre erklæringer, jf. RL § 1, stk. 2-3. Idet dansk revisorlovgivning er indarbejdet i den internationale begrebsramme, er definitionerne på erklæringer de samme, jf. ovenstående. Det er dog værd at nævne, at erklæringer med sikkerhed er omfattet af hele revisorloven og af erklæringsbekendtgørelsen, mens andre erklæringer (erklæringer uden sikkerhed) kun delvist er omfattet af revisorloven og slet ikke af erklæringsbekendtgørelsen.

Nedenfor følger en redegørelse for de omtalte erklæringsopgaver. Det skal nævnes, at redegørelserne ikke er udtømmende, idet der er søgt kun at medtage de væsentligste punkter fra de forskellige love og standarder.

5.1. Assistance med regnskabsopstilling

5.1.1. Indledende bemærkninger

Såfremt revisor påtager sig en opgave om at udføre assistance med regnskabsopstilling bidrager den internationale standard om beslægtede opgaver, ISRS 4410 DK, med vejledning om blandt andet revisors ansvar samt form og indhold af assistanceerklæringen. *ISRS 4410 DK, Assistance med regnskabsopstilling og yderligere krav ifølge dansk revisorlovgivning*, erstattede *RS 4400, Assistance med regnskabsopstilling*, og trådte i kraft med virkning for erklæringer, der afgives d. 1. juli 2012 eller senere. Det skal nævnes, at en assistanceopgave ikke giver revisor mulighed for at udtrykke nogen form for sikkerhed om de regnskabsmæssige oplysninger, jf. ISRS 4410 afsnit 3. Dermed er en assistanceerklæring en erklæringsopgave uden sikkerhed.

⁴² Füchsel et al (2010) side 26-27

5.1.2. Overordnet mål

Målet med en assistanceopgave er at indsamle, klassificere og summere regnskabsmæssige oplysninger, hvilket revisor gør ved at anvende sin regnskabsmæssige ekspertise og erfaring, jf. afsnit 3. En sådan assistanceopgave kan ifølge afsnit 4 både omfatte udarbejdelsen af et partielt eller fuldstændigt regnskab.

5.1.3. Krav

Afsnit 5 gør det klart, at revisor skal overholde de etiske regler for revisorer. Dette giver brugerne af de opstillede regnskabsmæssige oplysninger en vis form for tryghed i forhold til den manglende sikkerhed, idet revisor har et ansvar for, at assistancen i medfør af de etiske principper trods alt udføres med faglig kompetence og fornøden omhu. Der er ved assistanceopgaver ingen krav om revisors uafhængighed udover kravet om, at det skal fremgå af erklæringen, såfremt revisor ikke er uafhængig ifølge RL § 24, jf. RL § 16, stk. 3.

5.1.4. Planlægning - herunder aftaleindholdet

Revisors arbejde skal planlægges således, der sikres en effektivitet i opgavens udførelse. Ifølge afsnit 8 anvendes et aftalebrev som en hjælp ved planlægningen af assistancen. Det fremgår af ISRS 4410 DK, at revisor skal sikre sig, der er en klar indbyrdes forståelse mellem revisor og klienten omkring indholdet af opgaven. Et aftalebrev er med til at dokumentere hovedbetingelserne i aftalen og bekræfter revisors accept af opgaven. Eksempler på forhold, der kan omtales i et aftalebrev er opgavens art, ledelsens ansvar, revisors ansvar og selve erklæringens indhold. Med hensyn til ledelsens ansvar skal revisor have ledelsens bekræftelse af dens ansvar for den passende præsentation og godkendelse af de regnskabsmæssige oplysninger, jf. afsnit 17.

5.1.5. Arbejdshandlinger

Først og fremmest er der et dokumentationskrav i forhold til opgavens udførelse. Som følge af afsnit 10 skal revisor dokumentere forhold, der understøtter, at opgaven er blevet udført i overensstemmelse med både ISRS 4410 DK og aftalen. Afsnittene 11-17 omhandler revisors arbejdshandlinger og fremhæver indledningsvist, at revisor skal opnå en generel viden om virksomheden og dens aktiviteter, have kendskab til regnskabspraksis i den pågældende virksomheds branche samt kende til form og indhold af de regnskabsmæssige oplysninger, der passer til situationen. Normalvis er denne viden et resultat af revisors erfaring med virk-

somheden eller forespørgsler hos de ansatte i virksomheden. I forbindelse med assistancen er der dog en række overordnede handlinger, som revisor ikke sædvanligvis skal udføre. Disse handlinger omfatter foretagelse af forespørgsler hos ledelsen for at vurdere troværdighed og fuldstændighed, vurdering af interne kontroller samt efterprøvning af forhold og forklaringer. Handlingerne kan dog alligevel komme på tale, såfremt revisor anser ledelsens oplysninger for værende forkerte, ufuldstændige eller utilfredsstillende. Afviser ledelsen at give revisor oplysninger, skal revisor trække sig fra opgaven. Revisor skal overveje, om de opstillede oplysninger er dækkende og uden åbenlys væsentlig fejlinformation og oplyse om både den anførte regnskabsmæssige begrebsramme samt enhver kendt afvigelse derfra. Revisor skal gøre ledelsen opmærksom på eventuel væsentlig fejlinformation, og hvis virksomheden ikke foretager nødvendige rettelser eller tilføjelser, skal revisor trække sig fra opgaven.

5.1.6. Revisors erklæring

Erklæringsopgaver uden sikkerhed er ikke omfattet af erklæringsbekendtgørelsen. Revisor skal afgive en assistanceerklæring i alle tilfælde, hvor revisors navn associeres med regnskabsmæssige oplysninger, der har været underkastet assistance, jf. afsnit 6. Ifølge afsnit 19 skal det fremgå enten på hver side eller på forsiden af det fuldstændige regnskab, at de opstillede regnskabsmæssige oplysninger er opstillet uden revision eller review. Derudover skal det nævnes i selve erklæringen, at der hverken er udført revision eller review, hvilket gør det klart, at der er tale om en erklæringsopgave uden nogen grad af sikkerhed. Det bemærkes, at forbehold ikke er en mulighed, ligesom supplerende oplysninger heller ikke anvendes. Med afsnit 18 h har revisor dog mulighed for at henlede opmærksomheden på en afvigelse fra den anførte regnskabsmæssige begrebsramme ved en notehenvielse. Ofte opstilles regnskabet af revisor efter aftale med ledelsen, hvor revision eller review er koblet sammen med selve assistancen, såfremt uafhængighedskravene er overholdt. Der afgives ikke en assistanceerklæring, når der på samme tid er udført revision eller review. Dette aspekt fremgår ikke direkte af ISRS 4410 DK, men det er praksis på området⁴³ og i øvrigt i overensstemmelse med erklæringsbekendtgørelsen.

⁴³ Johansen et al. (2011) side 23

5.2. Review

5.2.1. Indledende bemærkninger

Ifølge den internationale standard om reviewopgaver, 2400 (ajourført) afsnit 5, er review af historiske regnskaber en erklæringsopgave med begrænset sikkerhed som beskrevet i den internationale begrebsramme for erklæringsopgaver med sikkerhed. IAASB udsendte i september 2012 *ISRE⁴⁴ 2400 (ajourført), Opgaver om review af historiske regnskaber*. Standarden afløser *ISRE 2400 DK, Review af regnskaber og yderligere krav ifølge dansk lovgivning*, og træder i kraft for perioder, der slutter d. 31. december 2013 eller senere, jf. *ISRE 2400 (ajourført)* afsnit 13. Standarden er blevet mere præcis på, hvad der skal gøres i forbindelse med review af regnskaber, hvilket blandt andet kan ses på standardens omfang, der er gået fra 18 sider inkl. bilag til 64 sider inkl. vejledning og bilag. Ifølge formand for Revisionsteknisk Udvalg, Jens Skovby, er den formelle grund til udgivelsen af en ny reviewstandard, at FSR som medlemmer af IFAC er forpligtet til at udgive og følge de standarder, der kommer fra IAASB. Han påpeger i øvrigt, at der i de sidste 10 år reelt set ikke er ændret i kravene til selve udførelsen af et review i Danmark. Dertil mener han, at den ajourførte standard forbedrer overblikket, idet der ikke er tvivl om, hvad der i standarden er krav, og hvad der er uddybende kommentarer.⁴⁵ Review er som ydelse ikke lovkrævet, hvilket medfører, at review kun udføres, når der træffes aftale herom.

5.2.2. Overordnet mål

Den internationale begrebsramme for erklæringer med sikkerhed beskriver som tidligere nævnt målet med erklæringsopgaver med begrænset sikkerhed. *ISRE 2400 (ajourført)* afsnit 14 tilføjer, at revisors mål ved review af regnskaber er at opnå begrænset sikkerhed for, at regnskabet som helhed er uden væsentlig fejlinformation. Den begrænsede sikkerhed får revisor hovedsageligt gennem brugen af forespørgsler og analytiske handlinger, hvilke gør revisor i stand til at udtrykke en konklusion om, hvorvidt revisor er blevet opmærksom på forhold, der har givet revisor grund til at mene, at regnskabet ikke i alle væsentlige henseender er udarbejdet i overensstemmelse med en relevant regnskabsmæssig begrebsramme. Reviewet munder således ud i en erklæring på regnskabet i overensstemmelse med *ISRE 2400 (ajourført)*.

⁴⁴ ISRE – International standard om reviewopgaver

⁴⁵ Sayk, S. (2013), side 14-15

5.2.3. Krav

Revisor skal først og fremmest overholde og forstå kravene i ISRE 2400 (ajourført). Som værende en erklæringsopgave med sikkerhed er en reviewopgave omfattet af hele revisorloven. Ligesom ved assistanceopgaven skal revisor også i udførelsen af en reviewopgave overholde de grundlæggende principper for professionel etik. Derudover skal revisor nu opfylde uafhængighedskravene i RL § 24. Reviewstandardens afsnit 22-23 understreger desuden, at reviewopgaven skal planlægges og udføres med professionel skepsis samt, at revisor skal anvende faglig vurdering under hele opgaven. Den professionelle skepsis indebærer, at revisor forholder sig kritisk i sin vurdering af beviser, hvor der eksempelvis kan sættes spørgsmålstegn ved modstridende eller ufyldestgørende beviser samt pålideligheden af svar på forespørgsler fra øverste og daglige ledelse. Denne skepsis skal blandt andet mindske risikoen for, at revisor overser usædvanlige omstændigheder eller drager forkerte konklusioner. Den faglige vurdering skal foretages af revisor på baggrund af dennes uddannelse, viden og erfaring. Faglig vurdering udøves blandt andet ved beslutninger om væsentlighed, vurderinger af beviser og overvejelser vedrørende regnskabsmæssige skøn.

5.2.4. Kvalitetsstyring

Ifølge revisorlovens kapitel 6 skal revisionsvirksomheder have et dokumenteret kvalitetsstyringssystem. Bestemmelserne om kvalitetsstyring i ISRE 2400 (ajourført) forudsætter ifølge afsnit 4, at revisionsfirmaet er underlagt den internationale standard om kvalitetsstyring, *ISQC 1*⁴⁶, *Kvalitetsstyring i firmaer, som udfører revision og review af regnskaber, andre erklæringsopgaver med sikkerhed samt beslægtede opgaver*, eller andre krav, der er mindst lige så krævende. Ifølge ISQC 1 afsnit 11 er et revisionsfirma forpligtet til både at etablere og vedligeholde et kvalitetsstyringssystem i forbindelse med erklæringsopgaver med sikkerhed såsom reviewopgaver. Et sådant system skal sikre en høj grad af sikkerhed for, at revisionsfirmaet og medarbejderne overholder gældende lovgivning, standarder og øvrig regulering samt afgiver passende erklæringer. Den opgaveansvarlige partner har ansvaret for den generelle kvalitet af enhver reviewopgave, den pågældende partner udpeges til. Med opgaveansvarlig partner menes den partner eller anden person i firmaet, der er ansvarlig for opgaven, dens udførelse samt erklæringen.

⁴⁶ International Standard on Quality Control

5.2.5. Accept og fortsættelse af klientforhold og reviewopgaver

Før accept af en opgave for en ny klient, ved beslutning om at fortsætte en allerede eksisterende opgave eller ved overvejelser om at acceptere en ny opgave for en eksisterende klient pålægger ISCQ 1 revisionsvirksomheden at indhente nødvendige oplysninger. Det kan eksempelvis være oplysninger omfattende integriteten hos nøglepersoner eller betydelige forhold fra tidligere reviewopgaver hos klienten. Afsnit 29 i ISRE 2400 (ajourført) understreger, at revisor ikke skal acceptere en review opgave, hvis revisor ikke er overbevist om, at opgaven hverken har et fornuftigt formål eller vil være hensigtsmæssig at udføre. Sidstnævnte tilfælde kan komme på tale, når revisor for eksempel mener, at det vil være mere passende at udføre en revisionsopgave end et review i den givne situation. Derudover skal revisor ikke acceptere en opgave, hvis der er en betydelig begrænsning i omfanget af revisors arbejde, hvis der er grund til at mene, at krav ikke vil blive overholdt, og hvis der er grund til at betvivle ledelsens integritet. RL § 18, stk. 2 foreskriver, at en tiltrædende revisor skal henvende sig til den fratrædende revisor for at få oplysninger om grundene til sin fratræden. Endeligt dokumenter et aftalebrev de aftalte vilkår og omtaler regnskabets tiltænkte brug, en identifikation af den regnskabsmæssige begrebsramme, målet og omfanget af opgaven, revisors og ledelsens ansvar, en understregning af erklæringsopgavens begrænsede sikkerhed samt erklæringens forventede indhold.

5.2.6. Reviewopgavens udførelse

Reviewstandardens afsnit 43-44 nævner, at revisor ved et review af et regnskab skal fastsætte væsentligheden for regnskabet som helhed, idet væsentligheden skal anvendes ved udformningen og vurderingen af handlingerne. Ved fastsættelsen af væsentligheden skal revisor foretage en faglig vurdering og om nødvendigt genoverveje væsentligheden, såfremt revisor finder grund til dette under selve reviewet. Revisor skal ud fra afsnittene 45 og 46 opnå en forståelse af virksomheden, dens omgivelser og af den relevante regnskabsmæssige begrebsramme. Dette skal ses som en kontinuerlig proces, hvor revisor under hele reviewet indsamler, opdaterer og analyserer oplysninger. Forståelsen af virksomheden og dens omgivelser er ikke så dybdegående og omfangsrig som den daglige ledelses forståelse, men den skal være tilstrækkelig til, at revisor kan spotte områder i regnskabet, hvor der er risiko for væsentlig fejlinformation. Mere konkret skal revisor opnå en forståelse for brancheforhold, regulering og andre relevante eksterne forhold, virksomhedens art, regnskabssystemer og

bogføring samt valg og anvendelse af regnskabspraksis. Med en tilstrækkelig forståelse kan revisor udforme og udføre handlinger, der er rettet mod væsentlige områder.

De handlinger, revisor skal udforme og udføre for at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis, består af forespørgsler og analytiske handlinger, jf. afsnit 47ff. Forespørgsler anvendes for at indhente oplysninger fra den daglige ledelse og andre relevante personer i virksomheden efter revisors vurdering. Analytiske handlinger varierer fra simple sammenligninger til mere komplekse analyser for at undersøge sammenhænge mellem både finansielle og ikke-finansielle oplysninger. Revisor skal eksempelvis sammenligne regnskabstal med forventede værdier. Afsnit 49 påpeger, at de analytiske handlinger udformes på baggrund af data fra virksomhedens regnskabssystem, hvilket nødvendiggør revisors overvejelse af, om oplysningerne er fyldestgørende i relation til at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis.

ISRE 2400 (ajourført) klarlægger, at reviewhandlingerne altid skal rettes mod de tre områder; nærtstående parter, besvigelser og manglende overholdelse af love eller øvrig regulering samt fortsat drift, jf. afsnit 50-54. Hvad angår nærtstående parter skal revisor under hele reviewet være opmærksom på information, der giver revisor grund til at mene, at den daglige ledelse enten ikke har konstateret eller oplyst revisor om nærtstående parter og transaktioner med disse. Er der foretaget transaktioner af betydelig karakter uden for klientens normale forretningsområde, skal revisor forespørge den daglige ledelse herom for at opnå viden om transaktionernes art og forretningsmæssige begrundelse samt en eventuel involvering af nærtstående parter. Ved tegn på eller mistanke om besvigelser eller manglende overholdelse af love eller øvrig regulering skal revisor drøfte forholdet med daglig eller øverste ledelse, overveje forholdets indvirkning på revisors konklusion og erklæring samt fastslå, om revisor har pligt til at rapportere forholdet til en part uden for virksomheden. Det knytter sig til en reviewopgave, at revisor skal overveje virksomhedens evne til at fortsætte driften. Bliver revisor i tvivl, hvad angår going concern, skal revisor forespørge den daglige ledelse om dennes planer og vurdere, om svaret er tilstrækkeligt til at aflægge regnskabet under forudsætning om fortsat drift. Afsnit A88 i ISRE 2400 (ajourført) konstaterer, at den daglige ledelse i små virksomheder tit ikke har udarbejdet en konkret vurdering af virksomhedens evne til at fortsætte driften. I den forbindelse er det ifølge standarden hensigtsmæssigt at

forespørge sig og drøfte virksomhedens fremtidsudsigter med den daglige ledelse for at se, om ledelsens forståelse af virksomheden stemmer overens med revisors.

Bliver revisor under reviewet opmærksom på forhold, der giver grund til at mene, at regnskabet som helhed kan indeholde væsentlig fejlinformation, skal revisor udforme og udføre yderligere handlinger, jf. afsnit 57. De yderligere handlinger skal sikre revisor tilstrækkelig og egnet bevis for at fastslå, hvorvidt forholdene medfører, at regnskabet som helhed indeholder væsentlig fejlinformation eller ikke. De yderligere handlinger kan bestå af yderligere forespørgsler, analytiske handlinger eller andre handlinger. Ifølge afsnit A82 skal revisor huske på, at det ikke ændrer på revisors mål om at opnå begrænset sikkerhed i relation til regnskabet som helhed, når revisor finder det nødvendigt at udføre andre handlinger. Revisor skal i øvrigt sikre sig, at årsregnskabet enten stemmer med eller kan afstemmes i forhold til virksomhedens bogføring, jf. afsnit 56.

Afsnittene 42 samt A63-69 omfatter kommunikation med den daglige og øverste ledelse. Først og fremmest er der ved reviewopgaver intet krav om en udarbejdelse af en protokol. Det fremgår af revisorlovens § 20, stk. 1, 2. pkt., at 1. pkt. ikke finder anvendelse, hvis revisionen er udført efter den nye erklæringsstandard. I stedet foreskriver reviewstandarden blot, at kommunikation til ledelsen foregår gennem enten forespørgsler eller anden tovejskommunikation. Det fremgår af afsnit 95, at revisor skal dokumentere drøftelser af betydelige forhold med daglig og øverste ledelse samt andre personer.

5.2.7. Revisors erklæring - herunder konklusion

Da der er tale om en erklæring med sikkerhed, er reviewerklæringer som tidligere nævnt omfattet af erklæringsbekendtgørelsens § 12-15. Erklæringsbekendtgørelsens § 12 samt reviewstandardens afsnit 86 beskriver, hvad revisors erklæring skal indeholde. Udover at være skriftlig skal revisors erklæring på reviewopgaver blandt andet indeholde en omtale af revisors og ledelsens ansvar, en anførelse af at der ikke er foretaget revision men review med begrænset sikkerhed, eventuelle forbehold, en konklusion og eventuelle supplerende oplysninger. På grundlag af det bevis, revisor har opnået under reviewet udtrykker revisor en konklusion enten uden eller med modifikationer. En konklusion uden modifikationer udtrykkes, når der er opnået begrænset sikkerhed, og revisor i øvrigt er i stand til at konkludere, at

revisor ved det udførte review ikke er blevet bekendt med forhold, der giver anledning til at konkludere, at regnskabet ikke giver et retvisende billede i overensstemmelse med den relevante regnskabsmæssige begrebsramme. Dermed er der som førnævnt tale om en negativt udtrykt konklusion. Derudover er der ifølge erklæringsvejledningens afsnit 6.5 intet krav om, at erklæringen positivt oplyser, hvis erklæringen er uden forbehold.

Der udtrykkes en konklusion med modifikationer, såfremt revisor fastslår, at regnskabet indeholder væsentlig fejlinformation, eller revisor ikke er i stand til at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis for en eller flere væsentlige poster i regnskabet, jf. afsnit 75. I påtegningen skal forbehold vises klart, begrundes og placeres i et særskilt afsnit før selve konklusionen. Hvad angår supplerende oplysninger, er der som følge af erklæringsbekendtgørelsen kun krav om at give supplerende oplysninger vedrørende forhold i regnskabet. Der skal således ikke gives oplysninger om andre forhold, der eksempelvis kan medføre ledelsesansvar. Supplerende oplysninger placeres ligeledes i et særskilt afsnit efter konklusionen og må hverken erstatte eller indgå som en del af begrundelsen for et forbehold, jf. erklæringsvejledningens afsnit 6.7.

Er der udtrykt en konklusion, skal denne enten være uden forbehold, med forbehold eller afkræftende. Sidstnævnte skal ifølge reviewstandardens afsnit 77 anvendes, hvor revisor fastslår fejlinformation med både væsentlig og gennemgribende indvirkning på regnskabet. I tilfælde af manglende mulighed for at opnå tilstrækkeligt og egnet bevis, hvor revisor i øvrigt fastslår, at de mulige indvirkninger af eventuel ikke opdaget fejlinformation kan være både væsentlig og gennemgribende, skal revisor ikke udtrykke en konklusion, jf. afsnit 81.

5.2.8. Dokumentation

Der er løbende givet eksempler på forhold, revisor skal dokumentere i løbet af en reviewopgave. Reviewstandarden indeholder et særskilt dokumentationsafsnit, der dækker afsnittene 93-96. Her præciseres det, at der er nogle dokumentationskrav, revisor skal følge. Ved et review skal det dokumenteres, hvem der har udført selve arbejdet samt afslutningsdatoen for opgaven. Kvalitetskontrollantens identitet samt datoen og omfanget af kvalitetssikringen skal ligeledes dokumenteres, ligesom resultater ved kvalitetssikringen også skal med. Derudover skal revisor ifølge standarden dokumentere betydelige forhold ved opgaven inklusiv

dertilhørende konklusioner og faglige vurderinger. Revisors dokumentation skal være rettidig og udført, således en erfaren revisor, der ikke tidligere har været involveret i opgaven, kan forstå den. Kravet om rettidighed kommer af ISQC 1, hvorudfra revisionsfirmaet skal opstille tidsgrænser, hvilket sikre en rettidig afslutning af dokumentationen, jf. afsnit A145.

5.3. Udvidet gennemgang

5.3.1. Indledende bemærkninger

Som tidligere nævnt udsendte Erhvervsstyrelsen den nye erklæringsbekendtgørelse i april 2013. Sammen med erklæringsbekendtgørelsen udsendte Erhvervsstyrelsen også en ny standard, den såkaldte *Erklæringsstandard for små virksomheder (Udvidet gennemgang af årsregnskaber)*, idet den fremgår som Bilag 1 i den nye erklæringsbekendtgørelse. På samme tid har FSR udsendt deres *Standard om udvidet gennemgang af årsregnskaber, der udarbejdes efter årsregnskabsloven*. FSR's standard indeholder alle bestemmelserne i Erhvervsstyrelsens standard men inddrager derudover også andre krav og anden relevant vejledning. Begge standarder træder i kraft for udvidet gennemgang af årsregnskaber, der er omfattet af beslutninger på ordinære generalforsamlinger, som afholdes den 1. januar 2013 eller senere, jf. afsnit 5. I afhandlingen er det FSR's standard, der vil blive redegjort for og som følge af, at både FSR's og Erhvervsstyrelsens standarder om udvidet gennemgang følger ISRE 2400 (ajourført), vil der blot blive redegjort for forskellene fra denne. Standarden finder anvendelse, når en virksomhed ud fra årsregnskabslovens § 135, stk. 1, pkt. 2 vælger at få foretaget en udvidet gennemgang efter Erhvervsstyrelsens Erklæringsstandard for små virksomheder, jf. afsnit 1. Derudover skal det understreges, at udvidet gennemgang kun kan anvendes af B-virksomheder, jf. afsnit A2. Dermed er A-virksomheder afskåret fra at anvende udvidet gennemgang.

5.3.2. Overordnet mål

Ifølge SUG, skal revisor på baggrund af de udførte handlinger først og fremmest kunne konkludere, at årsregnskabet giver et retvisende billede i overensstemmelse med årsregnskabsloven. Der er ifølge SUG afsnit 4 tale om en konklusion med begrænset sikkerhed plus yderligere sikkerhed fra udførelsen af de supplerende handlinger.

5.3.3. Supplerende handlinger

Ifølge SUG afsnit 43 skal revisor, såfremt det er relevant, udføre fire supplerende handlinger. De supplerende handlinger har relevans, når forholdene, handlingerne berører, forekommer i den konkrete situation. De fire supplerende handlinger er:

- Indhentning af udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog pr. balancedagen. Revisor skal ifølge afsnit A79 altid indhente udskrift fra personbog for at afdække, om virksomheden har virksomhedspant eller pant i andet løsøre. Er der aktiver omfattet af tinglysningsloven, indhenter revisor ligeledes udskrifter fra tingbog og bilbog.
- Indhentning af engagementsbekræftelser pr. balancedagen fra virksomhedens pengeinstitutter. Ifølge afsnit A80 sender revisor engagementsforespørgsler direkte til de pengeinstitutter, hvor et mellemværende er registreret. Dette gælder også i de tilfælde, hvor et mellemværende på balancedagen viser 0 kr., medmindre det kan dokumenteres, at kontoen er lukket.
- Indhentning af oplysninger på eller efter balancedagen gennem forespørgsler til virksomhedens advokatforbindelser. Revisor skal sende forespørgsler til virksomhedens advokat eller advokater, såfremt revisor under opgaven får kendskab til, at virksomheden i årets løb har anvendt advokat eller er involveret i retssager mv., der kan have væsentlig påvirkning på årsregnskabet, jf. afsnit A81.
- Indhentning af dokumentation for, at de til SKAT indberettede AM-bidrag, A-skatter, merværdiafgifter og lønsumsafgifter er korrekt indberettet på grundlag af bogføringen. Indberetningerne afstemmes således til bogføringen for tre eller det færre antal perioder, der er indberetningspligt for i regnskabsåret.

De enkelte supplerende handlinger samt deres revisionsmål uddybes under afsnittet om forskellene mellem udvidet gennemgang og review.

5.3.4. Revisors erklæring - herunder konklusion

Erklæringer om udvidet gennemgang af regnskaber er omfattet af erklæringsbekendtgørelsens § 9-11. Erklæringsbekendtgørelsens § 9 samt SUG afsnit 73 beskriver, hvad revisors erklæring skal indeholde. Revisor skal angive, at de udførte handlinger hovedsageligt består af forespørgsler og analytiske handlinger samt specifikke supplerende handlinger. Ligesom ved review skal det anføres, at omfanget af erklæringsopgaven er mindre end ved en revision.

Derimod skal det oplyses i påtegningen, såfremt konklusionen er uden modifikationer, at *den udvidede gennemgang ikke har givet anledning til forbehold*, jf. erklæringsbekendtgørelsens § 9, stk. 1, pkt. 4 og stk. 3. Derudover skal revisor som ved en revision afgive en udtalelse om en eventuel ledelsesberetning samt give supplerende oplysninger vedrørende andre forhold i henhold til erklæringsbekendtgørelsens § 7, stk. 2, 3 og 4.

Selve revisors konklusion skal være enten uden forbehold, med forbehold, afkræftende eller manglende. En konklusion, der ikke er modificeret, skal have følgende formulering ifølge SUG afsnit 61:

*"Baseret på det udførte arbejde er det vores opfattelse, at **årsregnskabet giver et retvisende billede** af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. (dato) samt af resultatet af selskabets aktiviteter for regnskabsåret 20xx i overensstemmelse med årsregnskabsloven."*

Det bemærkes, at der som ved en revision er tale om en positivt udtrykt konklusion.

5.4. Revision

I nærværende afsnit vil revisors opgaver og ansvar i forbindelse med en revision blive gennemgået på et forholdsvis overordnet plan. Revisionsprocessen vil derfor blive gennemgået, herunder risikovurderingshandlinger, revisionsplanlægning, revisionshandlinger og mål, revisorprotokollen samt revisionspåtegning af regnskabet. Til sidst vil der være et afsnit om specielle forhold ved revision af mindre virksomheder.

5.4.1. Indledende bemærkninger

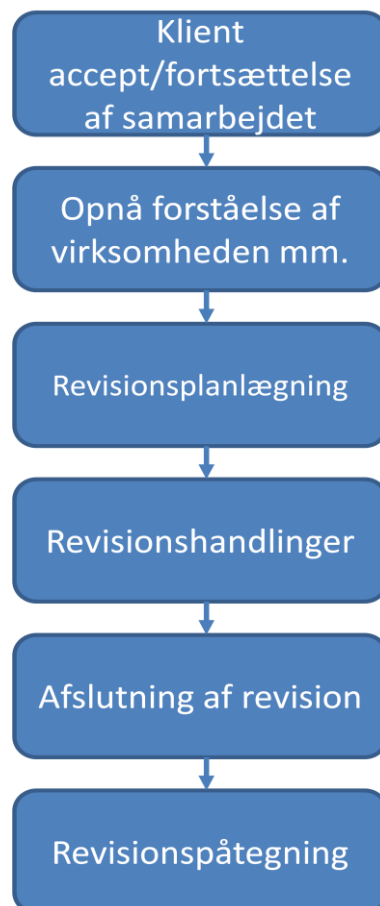
Revision er ydelsen med den højeste sikkerhed, revisor kan tilbyde. Revisionen gennemføres efter reglerne i årsregnskabsloven, selskabsloven, revisorloven, erklæringsbekendtgørelsens § 3-8 og de internationale revisionsstandarder kaldet ISA'er. ISA'erne indeholder mål, krav, vejledninger og andet forklarende materiale til revisionen, jf. ISA 200 afsnit 7. Derfor vil dette afsnit, som omhandler revision, bygge på ISA'erne. ISA'erne kræver, at revisor opnår høj grad af sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder uopdagede væsentlige fejl, når revisor skal udtrykke konklusionen, jf. ISA 200 afsnit 5. Det er vigtigt at fastslå, at der er tale om høj grad af sikkerhed og ikke absolut sikkerhed, da det ikke er samtlige af virksomhedens bilag, der bliver gennemgået af revisor, men en stikprøvekontrol. Det følger også af ISA 300, at

revisionen skal være effektiv. Det står ligeledes i den internationale begrebsrammes afsnit 52, at:

”Høj grad af sikkerhed” er mindre end fuld sikkerhed. Helt at eliminere opgaverisikoen er kun yderst sjældent opnåeligt og omkostningseffektivt (...)”

Revisor skal sørge for at revisionen gennemføres effektivt, og at der ikke spildes ressourcer på at opnå for meget revisionsbevis.⁴⁷

Revisionsprocessen kan inddeles i forskellige faser, og nedenfor er faserne vist i figur 4:

Figur 4: Revisionsprocessen
Kilde: Eilifsen (2010) side 16 og egen tilvirkning

⁴⁷ Eilifsen, A. et al. (2010), Auditing & Assurance, side 121

I løbet af en revision gennemløbes alle de faser, som er vist i figur 4. Alle disse faser vil blive beskrevet i dette kapitel om revision. Der startes med en beskrivelse af reglerne for accept af revisionsopgaven og aftale af revisionsopgavens vilkår.

5.4.2. Klient accept og aftale

Revisor skal i forbindelse med accept af en ny klient udføre handlinger, som er krævet i ISA 220 i afsnittet om accept af klient og revisionsopgaven, der knytter sig til ISQC 1, jf. ISA 300 afsnit 13. Dette betyder blandt andet, at revisor ifølge ISA 220 A8, skal sikre sig, at virksomhedens ledelse har en passende integritet. Revisor skal sikre sig, at revisor selv og revisions-teamet overholder de etiske krav ved at revidere den pågældende klient. Desuden skal det overvejes, om revisionsteamet har de nødvendige kompetencer til at udføre revisionsopgaven med de nødvendige ressourcer og til rette tid. Revisor skal henvende sig til den fratrædende revisor, og denne revisor har pligt til at oplyse, hvorfor denne er fratrådt og give den tiltrædende revisor adgang til relevante oplysninger om klienten, jf. RL § 18, stk. 2. Som det står i RL § 18, stk. 1, 1. pkt., gælder dette for alle erklæringer med sikkerhed, der er omfattet af RL § 1, stk. 2, og dermed også review og udvidet gennemgang. Hvis der er tale om en eksisterende klient, skal den opgaveansvarlige revisor overveje, om der er opstået noget i forbindelse med tidligere revision af klienten, som bevirker, at man ikke skal fortsætte samarbejdet, jf. ISA 220 A8.

Ifølge ISA 210 afsnit 9-10 skal revisor aftale revisionsopgavens vilkår med den daglige ledelse eller, hvor det er relevant, den øverste ledelse. Vilkårene for revisionsopgaven skal indgå i et revisionsaftalebrev eller anden passende skriftlig aftale. Selvom RS 265 er udgået, og revisorloven ikke indeholder krav til, at der skal udarbejdes et tiltrædelsesprotokollat, vil det stadig være naturligt at lade et tiltrædelsesprotokollat erstatte et aftalebrev⁴⁸. Ofte vil revisionsaftalen blive indarbejdet i tiltrædelsesprotokollatet.⁴⁹

Hvis ledelsen, inden revisor har færdiggjort revisionen, beder revisor om at ændre revisionsopgaven til en opgave med mindre sikkerhed, skal revisor vurdere, om denne ændring er rimelig begrundet, jf. ISA 210 afsnit 14-15. En rimelig begrundelse er ifølge ISA 210 A29-30, hvis en ændring i omstændighederne gør, at virksomheden ikke længere har behov for revi-

⁴⁸ Fosbo og Brødsgaard, Signatur nr. 3 2012, side 10.

⁴⁹ Seehausen, *Tiltrædelse – Hvad skal jeg være opmærksom på?*, Advokatavisen, 8.2012

sion, eller hvis der er en misforståelse med hensyn til arten og omfanget af en revision. En ikke rimelig begrundelse kan eksempelvis være, hvis ændringen skyldes ukorrekt, ufuldstændig eller i det hele taget utilfredsstillende information fra klienten, og klienten derved ønsker at ændre revisors opgave til et review for at undgå en revisionspåtegning med forbehold eller manglende konklusion, jf. ISA 210 A31. Hvis revisor ikke mener, ændringen er rimelig begrundet og derved ikke ønsker at acceptere ændringen, skal revisor fortsætte sin revisionsopgave. I nogle tilfælde tillader ledelsen dog ikke, at revisor fortsætter sit arbejde. I sådanne situationer skal revisor fratræde opgaven, når der er lovhjemmel til dette og fortælle, at revisor er forpligtet til at rapportere om forholdet til den øverste ledelse, ejerne eller tilsynsmyndighederne alt efter den konkrete sag, jf. ISA 210 afsnit 17.

Efter revisor har fået et forholdsvist overfladisk kendskab til virksomheden inden accept af klientforholdet, skal revisor efter accepten og inden selve revisionen opnå en dybere forståelse af klientvirksomheden, og det er det emne, som bliver berørt i næste afsnit.

5.4.3. Kendskab til virksomheden

For at kunne udføre revisionen tilfredsstillende, er det nødvendigt at have en tilstrækkelig forståelse af den virksomhed, der skal revideres. Dette gøres for bedre at kunne vurdere risici for væsentlig fejlinformation. ISA 315 kræver derfor, at revisor får en forståelse af virksomheden og dennes omgivelser. Revisor skal opnå kendskab til følgende faktorer angående virksomheden, jf. ISA 315 afsnit 11-12:

- Relevante brancheforhold, reguleringer og andre eksterne forhold, deriblandt regnskabsmæssige begreber. Med brancheforhold menes f.eks. konkurrence i branchen, teknologisk udvikling, leverandør og kundeforhold. Der kan således være brancher, hvor der er specielle risici for fejlinformation, jf. ISA 315 A17-18.
- Virksomhedens art såsom driften, ejer- og ledelsesstrukturen, hvilke investeringer der foretages, samt hvilke investeringer der planlægges at blive foretaget i fremtiden. Desuden skal revisor også have kendskab til finansieringen af virksomheden.
- Virksomhedens regnskabspraksis og de dertilhørende begrundelser. Det er revisors opgave at vurdere, om den valgte regnskabspraksis er passende for forretningsområdet og i overensstemmelse med den regnskabsmæssige begrebsramme.

- Virksomhedens mål og strategi, hvorudfra revisor kan danne sig et billede af forretningsrisici, der kan føre til væsentlige fejl.
- Måling og gennemgang af virksomhedens regnskabsmæssige præsentation.
- Det er desuden vigtigt at få en forståelse af virksomhedens interne kontroller, herunder kontrolmiljøet i virksomheden, virksomhedens risikovurderingsproces, informationssystem, kontrolaktiviteter og overvågning af kontrollerne. Revisor skal selvfølgelig kun fokusere på de interne kontroller, der har betydning for revisionen, jf. ISA 315 afsnit 12-18. Det er relevant for revisor at forstå de interne kontroller og derved vurdere kontrolrisikoen, idet dette har betydning for, at revisionen kan baseres på test af kontroller. Netop forståelsen af de interne kontroller er relevant at påpege i denne afhandling, da dette er en af forskellene mellem revision og udvidet gennemgang.

Selvom revisor skal have kendskab til virksomheden inden revisionen påbegyndes, er det vigtigt at forstå, at det er en dynamisk proces med indsamling, analyse og opdatering gennem hele revisionsprocessen, jf. ISA 315 A1.

5.4.4. Revisionsplanlægning

Revisor skal ved planlægning af revision af en virksomhed udarbejde en overordnet revisionsstrategi, jf. ISA 300 afsnit 7-11. Den overordnede revisionsstrategi skal indeholde revisionens omfang og tidsmæssige placering. Selve revisionsplanen bliver derefter udarbejdet ud fra revisionsstrategien og er mere detaljeret end revisionsstrategien. I revisionsplanlægningen bruger revisor den viden, han har fået ved at forstå virksomheden og de eksterne forhold, jf. ISA 315, til at fastsætte virksomhedens risikoprofil. Revisionsrisikoen fastsættes ud fra følgende ligning:⁵⁰

$$\text{Revisionsrisiko} = \text{Iboende risiko} \times \text{Kontrolrisiko} \times \text{Opdagelsesrisiko}$$

Revisionsrisikoen er risikoen for, at væsentlig fejlinformation ikke bliver opdaget i forbindelse med revisionen, og revisor derfor giver en erklæring om et regnskab, som indeholder fejlinformation. Iboende risiko er risikoen for, at væsentlige fejl opstår, mens kontrolrisikoen er risikoen for, interne kontroller ikke forhindrer eller retter fejl. Opdagelsesrisikoen er risikoen for, at revisor ikke opdager væsentlig fejlinformation. Revisor kan selv fastsætte opdagelses-

⁵⁰ Eilifsen, A. et al, (2010), Auditing & Assurance, side 79

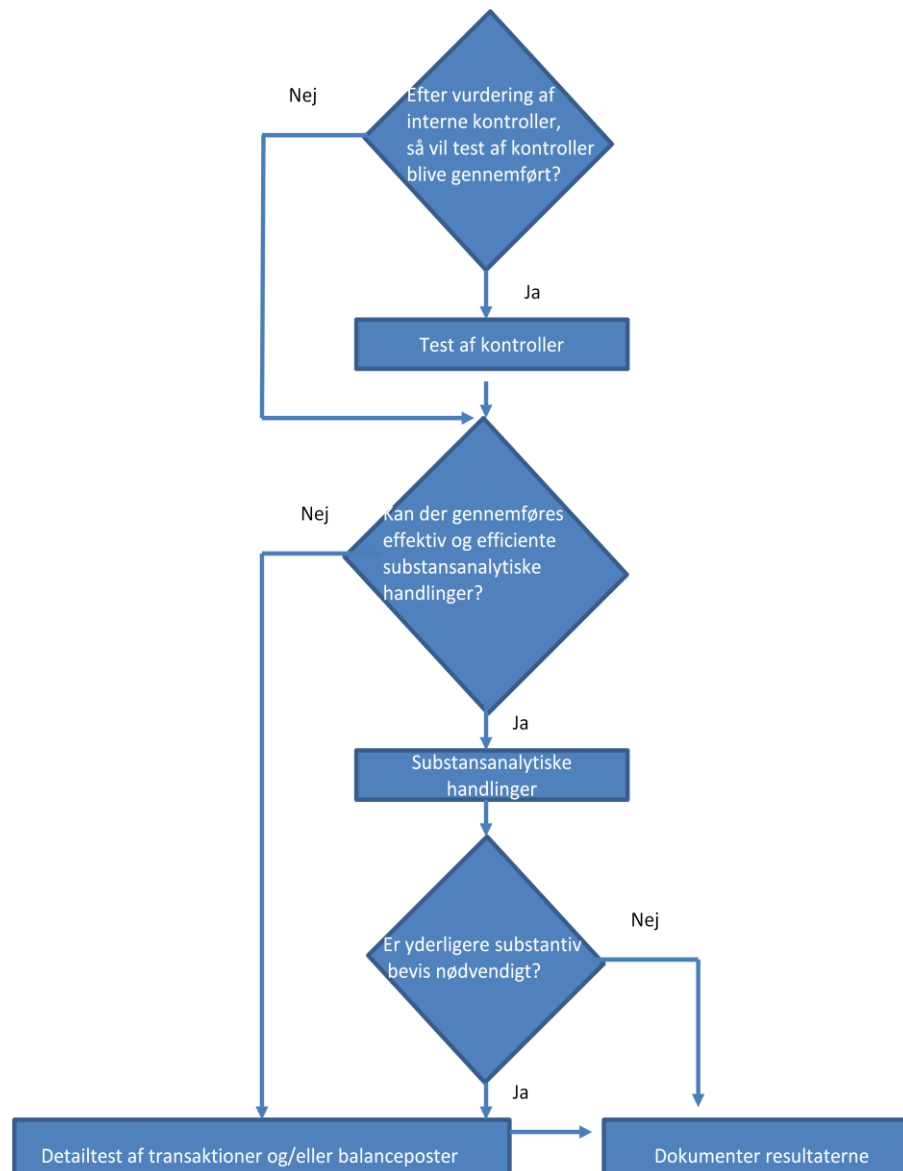
risikoen for at nå den ønskede revisionsrisiko. Det vil sige, desto højere iboende risiko og kontrolrisiko, desto lavere skal opdagelsesrisikoen være, hvilket betyder at revisor skal lave mere arbejde for at nå den ønskede revisionsrisiko, og derved bliver revisionen også mere omkostningstung.

I forbindelse med revisionsplanlægningen skal revisor også fastsætte et væsentlighedsniveau. Det er her et spørgsmål om, hvornår der er tale om en væsentlig fejl. Ifølge ISA 320 afsnit 2 er der tale om en væsentlig fejl, hvis de enkeltvis eller tilsammen vil påvirke regnskabsbrugerens økonomiske beslutning. Revisor skal derfor fastsætte væsentligheden efter revisors faglige vurdering og revisors opfattelse af regnskabsbrugers behov for finansielle oplysninger, jf. ISA 320 afsnit 4. Det er desuden rimeligt for revisor at antage, at regnskabsbruger har et vist kendskab til forretningsmæssige og økonomiske aktiviteter, samt et regnskabsvæsen og regnskabsbruger har lyst til at læse oplysningerne i regnskabet rimelig grundigt, jf. ISA 320 afsnit 4. De fejl, som revisor finder, skal akkumuleres. Hvis de fundne fejl tyder på, at der er yderligere fejl, som vil overstige det fastsatte væsentlighedsniveau eller de fundne fejl overstiger væsentlighedsniveauet, skal revisor afgøre, om det er nødvendigt at genoverveje revisionsstrategien og revisionsplanen, jf. ISA 450 afsnit 5-6. Fejlinformation kan desuden skyldes to ting; enten fejl eller besvigelser, jf. ISA 240 afsnit 2. Forskellen mellem de to er den underliggende handling. Hvis man gør noget ubevidst, er det en fejl, mens der er tale om besvigelser, hvis det er en bevidst handling.

5.4.4.1. Revisionstyper

Ifølge ISA 330 kan en revision gennemføres på flere forskellige måder med hensyn til at fremskaffe bevis for, at regnskabet giver et retvisende billede. Revisionen kan gennemføres ved at lave test af kontroller og/eller ved at foretage nogle substanshandlinger i form af detailtest eller analytiske handlinger. Hvis man reviderer en virksomhed ved at teste kontrollerne, gøres dette for at undersøge kontrollernes evne til at forebygge eller opdage og korrigere væsentlige fejl, som er relevante for revisionen, jf. ISA 330 afsnit 4. For at kunne udføre denne form for revision, er det selvfølgelig væsentligt, at de interne kontroller er gode. Uanset risikovurderingen for fejlinformation, skal revisor lave substansrevision på alle væsentlige transaktioner, balanceposter og oplysninger, jf. ISA 330 afsnit 18. Revisor kan dog nå det

ønskede risikoniveau ved eksempelvis at lave test af kontroller og analytiske substanshandlinger, jf. ISA 330 A43.

Figur 5: Revisionstest hierarkiet

Kilde: Eilfsen et al. (2010) side 170 og egen tilvirkning

Som det kan ses ud fra figur 5, kan revisor vurdere, at virksomhedens interne kontroller ikke er funktionelle nok til, at revisor kan benytte test af kontroller som et pålideligt revisionsbevis, og i de tilfælde skal revisionen udarbejdes udelukkende med substanshandlinger. Dette kan eksempelvis være i mindre virksomheder, hvor revisor har svært ved at identificere de interne kontroller, da de enten er ikke-eksisterende eller ikke er dokumenteret. I sådanne tilfælde kan det være mere effektivt at udføre substansrevision, jf. ISA 330 A18. Selvom de

interne kontroller enten ikke er til stede eller ikke fungerer, skal revisor gøre ledelsen opmærksom på den risiko, som de løber ved ikke at have effektive interne kontroller. Dette gøres i revisionsprotokollen, jf. RL § 20, stk. 3 nr. 1. Substanshandlinger omfatter som nævnt både detailtest og substansanalytiske handlinger, jf. ISA 330 afsnit 4. Når revisor laver detailtest, bliver det delt op i to kategorier, nemlig substanstest af transaktioner og detailtest af balance og oplysninger. Under revisors substanstest af transaktioner, undersøges de enkelte udvalgte transaktioner for fejl og besvigelser. Ved detailtest af balanceposter fokuserer revisor på de poster, som er oplyst i balancen, og ser, om der er eventuelle fejl eller besvigelser⁵¹. Der er intet til hinder for, at revisor kan udføre test af kontroller i forbindelse med at lave en detailtest, jf. ISA 330 A23.

5.4.5. Revisionshandlinger

Ifølge ISA 500 afsnit 4, er det revisors mål at planlægge og gennemføre revisionshandlinger på en måde, der giver revisor tilstrækkeligt⁵² og egnet⁵³ revisionsbevis og på dette grundlag bliver i stand til at udfærdige en konklusion. Der vil i dette afsnit blive gennemgået de forskellige revisionshandlinger, der kan benyttes til at skaffe tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis. De revisionsmål, revisor prøver at skaffe bevis for, vil blive gennemgået i næste afsnit. For at skaffe de nødvendige revisionsbeviser, er der listet en række revisionshandlinger i ISA 500 A14-25. Revisionshandlingerne har forskellig bevisstyrke. Eksempelvis er sikkerheden højere, hvis beviserne er fremskaffet fra kilder, som ikke er afhængig af virksomheden, såsom debitorer, kreditorer og så videre, jf. ISA 500 A8-9. Bevisstyrken kan også afhænge af de interne kontroller, da der er større sikkerhed for, at virksomhedens interne data er korrekte, såfremt der er gode interne kontroller⁵⁴. De revisionshandlinger, som bliver beskrevet nedenunder, kan ifølge ISA 500 A10 anvendes til både risikovurderingshandlinger, test af kontroller og substanshandlinger.

Inspektion: Når man taler om inspektion, kan det både være af dokumenter, registreringer og materielle aktiver. Det kan både være interne og eksterne dokumenter og registreringer,

⁵¹ Eilifsen, A. et al, (2010), Auditing & Assurance, side 157

⁵² Udtryk for om der er den fornødne kvantitet af revisionsbeviset. f.eks. om stikprøven er stor nok jf. ISA 500 afsnit 5e

⁵³ Udtryk for om revisionsbeviset har den nødvendige kvalitet, altså om revisionsbeviset er relevant og pålideligt til at bevis, det revisor ønsker ISA 500 afsnit 5c.

⁵⁴ Bilag 10, slides fra forelæsningen. Slide 44 3. lektion.

og som det er skrevet ovenover, giver det en høj bevisstyrke, når der er tale om nogle eksterne dokumenter og registreringer, der er uafhængige af virksomheden. Som bevis for et materielt aktivs tilstedeværelse, må inspektion være et stærkt bevis⁵⁵. Hvis der er tale om inspektion af dokumenter eller registreringer, afhænger bevisstyrken af, om det er interne eller eksterne dokumenter eller registre⁵⁶. Hvis varelageret eksempelvis er en væsentlig post i regnskabet, skal revisor sikre sig tilstedeværelsen af lageret. Dette kan blandt andet ske ved, at revisor inspicerer varelageret eller foretager kontroloptælling, jf. ISA 501 afsnit 4. Et andet eksempel kan være uanmeldt beholdningseftersyn.

Observation: Her overværer revisor en proces eller en procedure, mens de bliver udført af andre. De handlinger, som bliver observeret, er typisk handlinger, der ikke kan blive testet ved inspektion af dokumenter eller registreringer. Et eksempel på dette kan eksempelvis være observation af medarbejderne, der laver lageroptælling, jf. ISA 501 afsnit 4. Observationen kan dog kun bruges til at bevise, at en given procedure blev udført på bestemt måde i det tidsrum, hvor revisor observerede den givne procedure. Medarbejderne og ledelsen kan også være påvirket af, at de bliver observeret af en revisor, og processen eller proceduren kan have forløbet anderledes, hvis revisor ikke havde været til stede. Alt i alt er observation et forholdsvis svagt bevis, men det er dog hensigtsmæssigt, når revisor skal forstå klientens processer og procedurer⁵⁷.

Ekstern bekræftelse: Revisor kan hente eksterne bekræftelser direkte fra tredjepart. Eksterne bekræftelser er ofte relevant som revisionsbevis for visse balanceposter, eksempelvis i forhold til debitorer og kreditorer. Denne revisionshandling kan dog også benyttes til at bekræfte, at transaktioner er forekommet eller, at der ikke er nogen transaktioner, der er undladt. Ekstern bekræftelse er et stærkt bevis, da revisor får bekræftelse direkte fra tredjepart, som ikke har noget incitament til at forfalske data⁵⁸. Ekstern bekræftelse har sin egen standard, ISA 505.

⁵⁵ Eilifsen, A., (2010), Auditing & Assurance, side 124

⁵⁶ Eilifsen, A., (2010), Auditing & Assurance, side 127

⁵⁷ Eilifsen, A., (2010), Auditing & Assurance, side 124

⁵⁸ Eilifsen, A., (2010), Auditing & Assurance, side 125-126

Efterregning: Revisor kan regne efter om dokumenter og registreringer er matematisk korrekt. Denne form revisionshandling har typisk en høj bevisstyrke⁵⁹.

Genudførsel: Revisor udfører nogle procedurer eller kontroller, som allerede er blevet udført af virksomhedens medarbejder eller ledelse som en del af interne kontroller. Dette ses normalt som en revisionshandling med en høj bevisstyrke, da det er revisor selv, der genudfører tidligere udførte handlinger og derved kan bekræfte, om de er blevet udført korrekt første gang⁶⁰.

Analytiske handlinger: Her skal revisor vurdere virksomhedens finansielle informationer. Dette gøres ved at se på sammenhængen mellem både finansiell og ikke finansiell data og se på, om der er nogle udsving eksempelvis fra år til år. Bagefter kan det bagvedliggende for disse udsving undersøges og analyseres. Analytiske handlinger har en medium bevisstyrke.

Forespørgsel: Revisor kan spørge personer inden og uden for virksomheden om både finansiell og ikke finansiell information. Forespørgsel bruges ofte som et supplement til de andre revisionshandling. Forespørgsel kan både være med til at bekræfte revisionsbeviser eller give revisor helt ny information. Forespørgsel har en forholdsvis lav bevisstyrke⁶¹.

De enkelte revisionshandling kan sagtens kombineres for at nå en vis bevisstyrke, jf. ISA 500 A2.

5.4.5.1. Revisionsmål

Revisionshandlingerne bruges til at skaffe bevis for, at revisionsmålene er opfyldt. Det er derfor vigtigt at anvende nogle revisionshandling, der giver tilstrækkelig og egnet bevis for, at revisionsmålene er opfyldt. I dette afsnit vil revisionsmålene blive gennemgået. Revisionsmålene anvendes af revisor til at overveje de mulige fejlinformationstyper, som kan findes i regnskabet, jf. ISA 315 afsnit 4a. Ifølge ISA 315 A111 findes revisionsmålene både, når der er tale om transaktioner og begivenheder, balanceposter og præsentation og oplysninger. Revisionsmålene er dog ikke helt ens for de tre kategorier. Nedenfor er de forskellige revisionsmål beskrevet. Det skal dog nævnes, at det står revisor frit for at udtrykke sine egne

⁵⁹ Eilifsen, A., (2010), Auditing & Assurance, side 126

⁶⁰ Eilifsen, A., (2010), Auditing & Assurance, side 126

⁶¹ Eilifsen, A., (2010), Auditing & Assurance, side 125

revisionsmål så længe, de dækker samme typer af fejlinformation, som er beskrevet nedenunder. Revisor har ligeledes mulighed for at kombinere revisionsmålene mellem for eksempel transaktioner og balanceposter for at skabe en mere effektiv revision, jf. ISA 315 A112.

Revisionsmål for revision af transaktioner og begivenheder for en given periode ifølge ISA 315 A111a er som følgende:

Forekomst: Revisor skal undersøge om de transaktioner og begivenheder, der er registreret i virksomheden, er forekommet og vedrører virksomheden. Dette gøres blandt andet for at sikre sig, at der ikke er fiktiv omsætning.

Fuldstændighed: Her bliver der undersøgt om alle de transaktioner og begivenheder, der skal være registreret, også er blevet registreret. Dette kan eksempelvis være, om alle virksomhedens omkostninger er registreret.

Nøjagtighed: Dette mål skal sikre, at transaktionerne og begivenheder er blevet registreret korrekt med hensyn til blandt andet beløbet.

Periodisering: Revisor skal undersøge, om nogle af transaktionerne og begivenhederne tilhører en anden periode end den, der revideres på nuværende tidspunkt. Det kan blandt andet være, at salg medregnes i den korrekte periode.

Klassifikation: Der skal undersøges om transaktionerne og begivenhederne er bogført på de korrekte konti.

Autorisation: Udover de fem ovenstående revisionsmål, som er beskrevet i 315 A111a, mener Eilifsen (2010), at der skal skaffes bevis for, at transaktionerne og begivenhederne er blevet gennemført af personer med autorisation til at udføre disse transaktioner.

Revisionsmålene for revisionen af balancens ultimo poster ifølge ISA 315 111b:

Tilstedeværelse: Revisor skal undersøge om balanceposterne er til stede. Eksempelvis om aktiverne, som er oplyste i balancen, også eksisterer i virkeligheden. På den måde skaffer revisor sig bevis for, at aktiverne i balancen ikke indeholder fiktive aktiver.

Rettigheder og forpligtelser: Det skal undersøges, om virksomheden har rettighederne til aktiverne, og undersøges, om gældsforpligtelserne i balancen også er virksomhedens forpligtelser.

Fuldstændighed: Revisor skal skaffe bevis for, at alle balanceposter er blevet registreret.

Værdiansættelse og fordeling: Revisor skal undersøge, om alle balanceposter er indregnet i regnskabet til en passende værdi, og værdiansættelsen og fordelingen af aktiverne og forpligtelserne er registreret på en passende måde.

Revisionsmål for revision af præsentation og oplysninger ifølge ISA 315 111c:

Forekomst og rettigheder og forpligtelser: Revisor skal opnå bevis for, at oplysninger, som er med i regnskabet, er forekommet og vedrører virksomheden.

Fuldstændighed: Revisor skal undersøge, om alle de oplysninger, som skal være med i regnskabet, også er med i regnskabet.

Klassifikation og forståelighed: Revisor skal sikre sig, at finansiell information og de dertilhørende oplysninger fremgår klart og tydeligt.

Nøjagtighed og værdiansættelse: Det skal undersøges, om informationerne i regnskabet er retvisende og har et passende beløb.

5.4.5.2. Dokumentation

Revisor skal sikre sig, at revisor har tilstrækkelig og egnet dokumentation for de revisionsbeviser, som revisor har indsamlet og udarbejdet i forbindelse med revisionen og som danner grundlag for konklusionen på revisionen. Derudover skal der også være dokumentation for, at revisionen er planlagt og udført i overensstemmelse med ISA'erne og lovgivningen, jf. ISA 230 afsnit 1 og 5. ISA 230 indeholder derfor mål og vejledning for revisionsdokumentationen. Dokumentationen skal være så veludført, at en erfaren revisor skal kunne forstå den tidsmæssige placering, omfanget og arten af revisionshandling, der er blevet udført i den givne revision, samt resultaterne af de udførte handlinger og det revisionsbevis, der er opnået. Desuden skal betydelige forhold, som er kommet til kendskab under revisionen, samt den faglige vurdering og konklusion(er) herpå dokumenteres, så en erfaren revisor kan forstå

dette, jf. ISA 230 afsnit 8. Ifølge ISA 230 afsnit 10 skal revisors samtaler med den daglige ledelse, øverste ledelse og andre vedrørende betydelige forhold dokumenteres ned til detaljer, såsom hvilke betydelige forhold samtalen omhandlede, tidspunktet for samtalen, og hvem der var med i samtalen. Som noget specielt i Danmark har vi revisionsprotokollen til at dokumentere korrespondancen mellem revisor og øverste ledelse. Dette vil blive uddybet yderligere nedenunder. Et eksempel på et betydeligt forhold, som revisor skal dokumentere, er revisors vurdering af virksomhedens fortsatte drift/going concern, jf. ISA 570.

Det er dog ikke kun ISA 230, der indeholder krav til dokumentationen. Det sidste afsnit i mange af de andre ISA'er indeholder krav til dokumentationen af de enkelte standarder. RL § 23 omhandler også revisors dokumentationskrav, og herfra kan der tilføjes, at revisor skal opbevare sin dokumentation i minimum 5 år efter, at revisor har underskrevet erklæringen.

5.4.6. Afslutning af revision

Når revisor er færdig med at revidere balanceposterne og de forskellige transaktioner, er der nogle sidste handlinger og overvejelser, som revisor bør gøre sig inden, denne udformer en konklusion⁶². Der kan eksempelvis være sket nogle begivenheder, som kan have en påvirkning på virksomhedens finansielle informationer. Ifølge ISA 560 afsnit 2 kan man opdele efterfølgende begivenheder i to kategorier. Første kategori er begivenheder, der skaber bevis for noget, der *allerede* eksisterede på balancedagen, mens den anden kategori er begivenheder, som beviser noget, som *ikke* eksisterede på balancedagen. Revisor har derfor et ansvar for at skaffe bevis for, om der er sket væsentlige begivenheder, der har påvirkning på regnskabet, jf. ISA 560 afsnit 6-7. I ISA 560 afsnit 7 står der ligeledes, hvordan revisor kan fremskaffe dette bevis ved eksempelvis at opnå en forståelse af den/de forretningsgange, som virksomhedens ledelse har indført for at kunne identificere væsentlige efterfølgende begivenheder. Revisor kan også fremskaffe bevis ved at efterspørge ledelsen eller læse mødereferater fra møder mellem ejere, bestyrelse og daglig ledelse, idet væsentlige begivenheder sandsynligvis vil blive drøftet på disse møder. Hvis virksomheden har et perioderegnskab, kan revisor ligeledes læse dette for at få et bevis.

⁶² Eilifsen, A. et al, (2010), *Auditing & Assurance Services*, side 527.

Et forhold, som revisor skal være opmærksom på under hele revisionen, er vurderingen af going concern. Revisor skal således foretage nogle vurderinger omkring dette allerede i forbindelse med udførelsen af risikovurderingshandlingerne, jf. ISA 570 afsnit 10. Hvis der opstår begivenheder, som kan medvirke til problemer med at fortsætte driften, skal revisor skaffe egent og tilstrækkeligt bevis for, om der er væsentlige usikkerheder for, at virksomheden kan fortsætte driften, jf. ISA 570 afsnit 16. Revisor skal således tage stilling til om virksomheden kan fortsætte minimum 12 måneder efter balancedagen, jf. ISA 570 afsnit 13.

5.4.7. Rapportering

5.4.7.1. Revisors kommunikation med den øverste ledelse

Som før nævnt skal revisor i forbindelse med revisionen af en virksomhed udarbejde et revisionsprotokollat, jf. RL § 20 stk. 1. Revisionsprotokollen bruges til at dokumentere den interne kommunikation mellem revisor og den øverste ledelse. Ifølge SL § 129 skal alle medlemmer af den øverste ledelse underskrive revisionsprotokollen. Man skal dog være opmærksom på, at der ikke er krav om, at der skal være en bestyrelse i et ApS, jf. SL § 111⁶³. Revisor skal i forbindelse med udarbejdelsen af revisionsprotokollen som minimum oplyse følgende, jf. RL § 20 stk. 3:

- 1) *Væsentlige spørgsmål vedrørende revisionen, herunder især væsentlig usikkerhed, fejl eller mangler vedrørende virksomhedens bogholderi, regnskabsvæsen eller interne kontrol.*
- 2) *Forhold, som normalt må forventes at have betydning for modtagerens eller hvervgiverens stillingtagen til årsregnskabet m.v.*
- 3) *Hvorvidt revisor opfylder lovgivningens krav til revisors uafhængighed.*
- 4) *Hvorvidt revisor under revisionen har modtaget alle de oplysninger, der er anmodet om.*

Der står yderligere i RL § 20, at revisor skal beskrive arten og omfanget af revisionsarbejdet og konklusionen på dette arbejde. Det er desuden relevant at fastslå, at en revisionsprotokol ikke kan erstattes af andre meddelelser.

⁶³ Werlauff, E (2010), *Selskabsret*, 8. udgave, side 385-386.

ISA 260 indeholder en redegørelse for revisors kommunikation med den øverste ledelse. Kommunikationen med den øverste ledelse skal derfor overholde både ISA 260 og RL § 20.

5.4.7.2. Revisionspåtegning

Ifølge RL § 19 stk. 1, skal revisor, når han/hun afslutter revisionen, afgive en påtegning på regnskabet om det udførte arbejde og en konklusion herpå. Revisionspåtegningen skal ifølge erklæringsbekendtgørelsens § 5 og ISA 700 afsnit 20-45 indeholde nogle bestemte informationer. Påtegningen skal have en overskrift, der tydeligt indikerer, at der er tale om "den uafhængige revisors påtegning på årsregnskabet". Det skal fremgå, hvilken virksomhed der er blevet revideret, og hvilken regnskabsmæssig begrebsramme der anvendes samt, hvad der revideres. Ledelsens ansvar for regnskabet skal fremgå, og det samme skal revisors ansvar. Hvis der er ukorrigeret fejlinformation eller utilstrækkelig og uegnet revisionsbevis for enkelte poster eller hele regnskabet, skal der være en begrundelse herfor. Dette skal have to overskrifter; først den overordnede overskrift "Forbehold", jf. erklæringsbekendtgørelsens § 6, stk. 3 og herefter enten "Grundlag for konklusion med forbehold", "Grundlag for afkræftende konklusion" eller "Grundlag for manglende konklusion", jf. ISA 705 afsnit 16⁶⁴. Herefter kommer konklusionen. Da det er en erklæringsopgave med høj grad af sikkerhed, er der tale om en positiv erklæring. Konklusionen på revisionen kan have forskellige udfald. I langt de fleste tilfælde må det dog antages, at revisor giver en konklusion uden forbehold. Revisor har dog mulighed for at afgive en konklusion med forbehold, en afkræftende eller en manglende konklusion alt efter, hvilken situation revisor befinder sig i. Disse tre typer af konklusioner kaldes for modificerede konklusioner, jf. erklæringsbekendtgørelsens § 5 stk. 5-6 og ISA 705 afsnit 2. Hvis revisor ønsker at gøre regnskabsbrugerne opmærksom på forhold, men disse forhold ikke retfærdiggøre et forbehold, har revisor mulighed for at give supplerende oplysninger, jf. erklæringsbekendtgørelsens § 7 stk. 1. Der er to kategorier for supplerende oplysninger; Supplerende oplysninger vedrørende forhold i regnskabet og supplerende oplysninger vedrørende andre forhold. De forskellige typer af forbehold og supplerende oplysninger vil blive gennemgået i det følgende.

⁶⁴ Bisgaard, A. & Seehausen, J. (2012), *Ny revisionspåtegning – revisionspåtegninger med og uden forbehold og supplerende oplysninger*. Revisions og Regnskabsvæsen nr. 2

5.4.7.2.1. Revisionspåtegning uden forbehold

Hvis revisor giver en påtegning uden modifikationer, skal revisor skrive tydeligt og fremhævet, at *"Revisionen har ikke givet anledning til forbehold"*, jf. erklæringsbekendtgørelsens § 5 stk. 3. Ifølge ISA 700 afsnit 11 giver revisionen ikke anledning til forbehold, når revisor har fremskaffet tilstrækkeligt og egnet for, at regnskabet med høj grad af sikkerhed ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Revisor skal ligeledes vurdere om den regnskabsmæssige begrebsramme "i alle væsentlige henseender"⁶⁵ er anvendt korrekt, jf. 700 afsnit 12 og 16. Hvis revisor er uenig med anvendelsen af den regnskabsmæssige begrebsramme i det givne regnskab, skal revisor tale med ledelsen om disse forhold og forsøge at ændre disse forhold. Hvis ledelsen ikke ønsker at ændre disse forhold, kan dette føre til en påtegning med modifikationer, jf. ISA 700 afsnit 18. Hvis revisionen ikke har givet anledning til forbehold, udtrykkes konklusionen ifølge Revisionsteknisk udvalgs eksempel på denne⁶⁶:

"Det er vores opfattelse, at årsregnskabet giver et retvisende billede af selskabets aktiver, passiver og finansielle stilling pr. 31. december 201x samt af resultatet af selskabets aktiviteter for regnskabsåret 1. januar – 31. december 201x i overensstemmelse med årsregnskabsloven."

5.4.7.2.2. Revisionspåtegning med modificerede konklusion

Hvis revisor skal udtrykke sig med en modificeret konklusion, kan der ifølge ISA 705 afsnit 4 og erklæringsbekendtgørelsens § 6 stk. 1 være to årsager hertil. Enten indeholder regnskabet væsentlige fejl, eller også er revisor ikke i stand til at opnå egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis til at konkludere, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejl. Som det står til sidst i afsnittet ovenover, skal revisor henvende sig til ledelsen, hvis revisor finder væsentlige fejl i regnskabet, således ledelsen har mulighed for at ændre disse forhold. Ledelsen kan dog være uenig med revisor og nægte at ændre den væsentlige fejl. Derfor siges det også, at hvis revisor giver en modificeret konklusion på grund af væsentlige fejl, skyldes det uenighed

⁶⁵ Se ISA 700 afsnit 13 for at se hvilke aspekter revisor som udgangspunkt skal vurdere i forhold til den regnskabsmæssige begrebsramme.

⁶⁶ FSR (2011): Erklæring uden modifikationer og supplerende oplysninger ved revision af et fuldstændigt regnskab ISA 700

http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/Revisionsudtalelser/Erklaering%20uden%20modifikationer%20ISA%20700_november%202011

med ledelsen⁶⁷. Det kan være afgørende for, hvilken modificeret konklusion, der vælges, alt efter om det drejer sig om uenighed med ledelsen, eller om revisor ikke har været i stand til at skaffe tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.

For at revisor skal kunne give en modificeret konklusion, er det nødvendigt, at fejlen er væsentlig⁶⁸. Derudover er det relevant for fastsættelsen af typen af den modificerede konklusion, om der er tale om en gennemgribende fejl. Ifølge ISA 705 afsnit 5a er der tale om en gennemgribende fejl, når fejlen ikke er begrænset til specifikke elementer, konti eller regnskabsposter. Revisor skal altså vurdere fire faktorer, når der er tale om en konklusion;

1. Væsentlighedsvurdering af fejlinformationen.
2. Om der er tale om en gennemgribende fejl.
3. Om det skyldes uenighed med ledelsen.
4. Om der ikke har været mulighed for at skaffe tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis.

Påvirkning af konklusion	Væsentlig fejlinformation, men ikke gennemgribende	Væsentlig fejlinformation, som er gennemgribende	Muligvis væsentlig fejlinformation og gennemgribende
Uenighed med ledelsen	Konklusion med forbehold	Afkræftende konklusion	Ikke relevant
Revisor er begrænset i sit arbejde	Konklusion med forbehold	Ikke relevant	Manglende konklusion

Tabel 3: Revisors konklusioner

Kilde: Füchsel et al (2010) side 237 med egen tilvirkning.

Som det kan ses ud fra tabel 3, skal der gives en konklusion med forbehold, hvis revisor efter at have skaffet egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis vurderer, at der er tale om væsentlig fejlinformation, der ikke er gennemgribende, eller hvis revisor ikke har været i stand til at opnå egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis om enkelte poster i regnskaber, hvor det, hvis der

⁶⁷ Füchsel, K. et al. (2010), *Revisor – regulering og rapportering*. Side 236-237

⁶⁸ se afsnittet Revisionsplanlægning for at læse om fastsættelse af væsentlighedsniveau

er væsentlig fejlinformation, ikke er gennemgribende for regnskabet. Revisors konklusion kommer i de tilfælde til at lyde således, jf. Revisionsteknisk udvalgs eksempler⁶⁹:

"Det er vores opfattelse, at årsregnskabet, bortset fra (de mulige⁷⁰) indvirkninger af de(t) forhold, der er beskrevet i grundlaget for konklusion med forbehold, giver et retvisende billede (...)"

Ud fra tabel 3 og ISA 705 afsnit 8 afgiver revisor en afkræftende konklusion, hvis revisor efter at have opnået egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis kan konkludere, at der er væsentlig fejlinformation, der er gennemgribende for regnskabet, og regnskabet derved ikke giver et retvisende billede. Ifølge ISA 705 eksempel 2 og Revisionsteknisk udvalgs eksempel, skal en afkræftende konklusion udtrykkes således:

"Det er vores opfattelse, at regnskabet, som følge af betydeligheden af de(t) forhold, der er beskrevet i grundlaget for den afkræftende konklusion, ikke giver et retvisende billede(...)"

Revisor skal udtrykke en manglende konklusion, hvis revisor ikke har været i stand til at opnå egnet og tilstrækkelig revisionsbevis, hvorved revisor konkluderer, at det er muligt, at uopdagede fejlinformationer har en væsentlig og gennemgribende påvirkning på regnskabet, jf. ISA 705 afsnit 9. Ifølge ISA 705 eksempel 4 og Revisionsteknisk udvalgs eksempel, skal en manglende konklusion udtrykkes på følgende måde:

"På grund af betydeligheden af de(t) forhold, der er beskrevet i grundlaget for manglende konklusion, har vi ikke været i stand til at opnå tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis, der kan danne grundlag for en konklusion."

Hvis et forbehold er så afgørende, at revisor ikke mener, generalforsamlingen bør godkende årsregnskabet, skal revisor anføre dette i påtegningen, jf. erklæringsbekendtgørelsen § 6, stk. 5.

⁶⁹ FSR (2012): *Modifikationer til revisors erklæring på et regnskab, ISA 705*, http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/Revisionsudtalelser/Modifikationer%20til%20revisors%20konklusion

⁷⁰ Hvis forbeholdet skyldes at det ikke har været muligt at opnå et revisionsbevis for specifikke poster, der er egnet eller tilstrækkeligt.

5.4.7.2.3. Supplerende oplysninger

Supplerede oplysninger anvendes, når revisor vil give regnskabsbrugeren nogle oplysninger om forhold i regnskabet uden at tage forbehold, jf. erklæringsbekendtgørelsens § 7, stk.1. Det skal dog samtidig siges, at en supplerende oplysning ikke kan erstatte et forbehold, jf. erklæringsbekendtgørelsen § 7, stk. 3.

Supplerende oplysninger deles op i to overskrifter i påtegningen; enten er der tale om "Supplerende oplysninger vedrørende forhold i regnskabet" eller "Supplerende oplysninger vedrørende andre forhold", jf. erklæringsbekendtgørelsen § 7, stk.4. Ifølge ISA 706, som omhandler supplerende oplysninger, skal de to typer af supplerende oplysninger have en lidt anden overskrift end den i erklæringsbekendtgørelsen, men da erklæringsbekendtgørelsen har forrang for ISA 706's opdeling af supplerende oplysninger, skal de supplerende oplysninger have de overskrifter, som er beskrevet i erklæringsbekendtgørelsen § 7, stk. 4⁷¹.

5.4.8. Kvalitetsstyring

Ifølge ISA 220 har hvert revisionsfirma ansvar for, at der er kvalitetsstyringssystemer samt politikker og procedurer, der sikrer kvaliteten af revisionen. I ISA 220 afsnit 2 henvises yderligere til ISQC 1⁷², som uddyber, at revisionsfirmaet er forpligtet til at sikre, at firmaet har et kvalitetsstyringssystem, der giver høj grad af sikkerhed for:

1. *Firmaet og dets personale overholder faglige standarder og relevante krav i henhold til lov og øvrig regulering og*
2. *De erklæringer, firmaet og opgaveansvarlige partnere afgiver, er passende efter omstændighederne.*

5.4.9. Revision af mindre virksomheder

En revision er en revision, lige meget om der er tale om en stor eller en lille virksomhed, men ved enhver revision, så skal revisionen tilpasses den virksomhed, som skal revideres⁷³. I en del af de internationale standarder er der under vejledningerne beskrevet nogle aspekter, som revisor bør være særlig opmærksom på i forbindelse med revision af en mindre virksomhed. Ifølge ISA 200 A64 er der i mindre virksomheder ofte sammenfald mellem den dag-

⁷¹ Bisgaard, A. & Seehausen, J. (2012), *Ny revisionspåtegning – revisionspåtegninger med og uden forbehold og supplerende oplysninger*. Revisions og Regnskabsvæsen nr. 2

⁷² International Standard on Quality Control 1

⁷³ Seehausen, J., (2013), *En anmeldelse af "Revision i Praksis"*, Revision & Regnskabsvæsen nr. 1, 2013. side 98.

lige ledelse og ejer(ne) af virksomheden. Desuden er en mindre virksomhed ofte karakteriseret ved et eller flere af følgende karakteristika:

- *Simple eller ukomplicerede transaktioner*
- *Simpel bogføring*
- *Få forretningsområder og få produkter ind for forretningsområderne*
- *Få interne kontroller*
- *Få ledelsesniveauer med ansvar for en bred vifte af kontroller, eller*
- *Få ansatte, hvoraf mange har en lang række opgaver.*

I mindre virksomheder udarbejder de ofte ikke selv regnskabet men har en fagkyndig tredje-part til at hjælpe sig med udarbejdelsen. For at undgå misforståelser, er det vigtigt, at revisor får fortalt ledelsen ved indgåelse af revisionsaftalen, at det er ledelsen, der har ansvaret for, at regnskabet er udarbejdet efter den glædende regnskabsmæssige begrebsramme, jf. ISA 210 A20.

Selve planlægningen af revisionen kan være mere simpel, når det er en mindre virksomhed, der skal revideres, da det ofte er en mindre kompleks virksomhed, og revisionsteamet er mindre. Revisionsstrategien kan således være et forholdsvis kortfattet notat, der blev udarbejdet i forbindelse med afslutningen af den sidste revision, jf. ISA 300 A 11. Dokumentation af revisionen bliver også mindre omfattende ved revision af mindre virksomheder, specielt hvis revisionen kun bliver udført af den opgaveansvarlige revisor, da man i disse tilfælde ikke skal dokumentere instrukser eller informationer, som udelukkende skal bruges af andre på revisionsteamet, jf. ISA 230 A16. Hvis revisionen kun udarbejdes af den opgaveansvarlige revisor, skal den opgaveansvarlige revisor heller ikke dokumentere, at der har været holdt tilsyn med det resterende revisionsteams arbejde, jf. ISA 300 A15.

Når revisor skal risikovurdere for væsentlige fejl, er der også nogle faktorer, som specielt skal overvejes ved mindre virksomheder. I vejledningen til ISA 315 er der nogle af disse faktorer, som revisor bør overveje ved revision af mindre virksomheder. I mange mindre virksomheder er der ikke løbende opdatering af finansiel information grundet den simple bogføring. Derfor må revisor i disse tilfælde vente med at foretage de indledende analytiske hand-

linger, der er nødvendige for at identificere og vurdere virksomhedens risici for væsentlig fejlinformation, jf. ISA 315 A10. I forbindelse med den simple bogføring er der mange mindre virksomheder, der ikke har nogen processer til at måle og gennemgå virksomhedens regnskabsmæssige præstationer. Hvis ledelsen i en virksomhed ikke har præstationsmålinger, kan dette forårsage, at fejlinformation ikke bliver rettet, jf. ISA 315 A41. Ifølge ISA 315 A45 behøver mindre virksomheder ofte kun nogle simple kontroller og processer for at kunne overvåge virksomhedens præstationer og derved minimere risikoen for fejlinformation. Ligeledes har ejeren, der samtidig er daglig leder, bedre mulighed for at holde opsyn med sine ansatte i forhold til ledelsen i en stor virksomhed, jf. ISA 315 A49. Dette kan opveje noget af risikoen ved, at der kan være så få ansatte, at funktionsadskillelse ikke er mulig. Hvis den daglige ledelse samtidig ejer virksomheden, har ledelsen desuden også et øget incitament til at sørge for, at medarbejderne ikke snyder, idet det er ledelsens "egne" penge. Hvis de interne kontroller er simple, har den daglige ledelse måske mulighed for at tilsidesætte disse kontroller, og derved får de mulighed for at lave besvigelser som eksempelvis misbrug af aktiver eller regnskabsmanipulation. Det er derfor vigtigt, at revisor er opmærksom på dette i forbindelse med risikovurderingen, jf. ISA 315 A50 og A76. De interne kontroller i en mindre virksomhed kan være svære at dokumentere, eksempelvis hvis de ikke er dokumenteret skriftligt, men der i stedet er en uformel tone mellem ledelsen og de ansatte, og der derfor er en tillid, som bygger på integritet og etisk adfærd, jf. ISA 315 A77. Når de interne kontroller, systemer og processer er opbygget på den måde, som er forklaret ovenfor, skal en revision i højere grad udarbejdes ved hjælp af forespørgsler i stedet for at gennemgå dokumentation, da der kan være en del forhold, som ikke er dokumenteret skriftligt, jf. ISA 315 A85. Hvis de interne kontroller ikke er til stede eller ikke er effektive, skal revisor udføre yderligere substanshandlinger for at opnå egnet og tilstrækkeligt revisionsbevis, jf. ISA 330 A18.

Som det også er omtalt i starten af dette afsnit, er mindre virksomheder ofte mindre kompliceret. Dette gælder også, når det der er tale om vurdering af regnskabsmæssige skøn. Hvis det antages, at der er tale om en virksomhed, hvor ejer(ne) deltager i den daglige ledelse, er det ofte den person, der har vurderet virksomhedens behov for regnskabsmæssige skøn, og derved kan revisor rette forespørgslerne mod denne person, jf. ISA 540 A21. Der er ligesom med interne kontroller ofte ikke nogen dokumenteret, struktureret proces i virksomheden til

at vurdere regnskabsmæssige skøn. Hvis der ikke er nogen dokumenteret, struktureret proces, er det dog ikke ensbetydende med, at revisor ikke er i stand til at teste de regnskabsmæssige skøn, jf. ISA 540 A70. Såfremt dokumentationen for de regnskabsmæssige skøn er begrænset, er det dog stadig nødvendigt, at revisor gennemgår den dokumentation, som er tilgængelig og herefter forespørger den daglige ledelse om udarbejdelsen af de regnskabsmæssige skøn. Dette gøres for at opnå tilstrækkeligt revisionsbevis for, at ledelsens skøn er retvisende. Hvis den daglige ledelse ikke har de nødvendige kompetencer til at vurdere de regnskabsmæssige skøn og usikkerheden herved, kan revisor oplyse om mulige metoder til at vurdere regnskabsmæssige skøn og måder at udarbejde dokumentation på. Det er dog vigtigt igen at understrege, at de regnskabsmæssige skøn stadig er den daglige ledelses ansvar, selvom revisor har fremlagt forskellige metoder, jf. ISA 540 A106.

Revisor skal være opmærksom på problemstillingerne med mindre virksomheder, når der er tale om going concern. Der er således i ISA 570 A4-5 nogle forhold, der er specielt vigtige i vurderingen af mindre virksomheder i forbindelse med going concern. Mindre virksomheder kan ofte reagere hurtigt, hvis der opstår nye muligheder, men kan mangle likvide midler til at opretholde driften. Det kan være fatalt for mindre virksomheder eksempelvis at miste støtten fra banken, eller hvis man mister en hovedleverandør, storkunde eller en nøglemedarbejder. Hvis en mindre virksomhed er i økonomiske problemer, kan der være ydet et lån eller en garanti fra ejeren af virksomheden. Det er i de tilfælde vigtigt, at revisor skaffer tilstrækkelig og egnet bevis for, at ejeren er i stand til at opfylde sin garanti. Dette gøres eksempelvis ved, at revisor beder om en skriftlig bekræftelse af garantien og sørger for, at ejeren har forstået garantien korrekt, og hvilke hensigter ejeren har, jf. ISA 570 A12.

Det kan konkluderes, at revisor skal være opmærksom på, at revisionen i mange tilfælde ikke kan bygge på test af kontroller men i højere grad substansrevision. Revisor skal være opmærksom på ejerens rolle i virksomheden. Hvis denne agerer som daglig ledelse, kan dette minimere risikoen på visse områder og forøge risikoen på andre områder.

6. Forskelle på revisors erklæringsopgaver

I dette kapitel tages der udgangspunkt i det beskrivende afsnit om de forskellige erklæringer. Afsnittet vil indeholde en analyse af forskellene på udvidet gennemgang og de andre erklæringer, som er beskrevet i foregående kapitel. Følgende afsnit vil også fungere som en opsummering på de forskellige erklæringer og skal derfor være med til at skabe overblik over forskellene og lighederne mellem de forskellige erklæringer. Der vil først være en analyse af forskellene mellem assistanceerklæringen og udvidet gennemgang, hvorefter en analyse af forskellene mellem henholdsvis review og udvidet gennemgang og revision og udvidet gennemgang vil følge. Det hele ender ud i en matrix over forskellene mellem de forskellige erklæringsopgaver.

6.1. Assistanceerklæring vs. Udvidet gennemgang

En af de overvejelser, der skal gøres i forbindelse med valg af erklæring, er, hvilken grad af sikkerhed man ønsker for at sikre sig, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation. Hvis man sammenholder graden af sikkerhed ved en assistanceerklæring og ved udvidet gennemgang, er der en væsentlig forskel, idet en assistanceerklæring, som omtalt i afsnittet om assistanceerklæringer, er en erklæring uden sikkerhed, hvilket betyder, at regnskabsbruger ikke har nogen form for sikkerhed for, at regnskabet ikke indeholder væsentlige fejlinformationer. Der står i ISRS 4410 DK afsnit 3, at revisor skal anvende sin regnskabsmæssige ekspertise til at opstille regnskabsoplysninger. Det er således ikke de revisionsmæssige kompetencer, der skal anvendes. Ligeledes i ISRS 4410 DK afsnit 3 står der, at revisor ved assistance skal opstille regnskabsdataene, så de er forståelige, uden i øvrigt at teste udsagnene bag de oplysninger, der bruges i regnskabet. Det eneste tidspunkt, der skal udføres revisionslignende handlinger, er, hvis revisor finder ud af, at ledelsen eksempelvis har givet forkerte oplysninger, har fortalt halve sandheder, eller hvis oplysningerne på anden måde er utilfredsstillende, jf. ISRS 4410 DK afsnit 14. Regnskabsbruger skal være opmærksom på, at der normalt ikke udføres nogen former for revisionshandling i forbindelse med en assistanceerklæring. Ved udvidet gennemgang testes virksomhedens oplysninger gennem forespørgsel og analytiske handlinger samt de supplerende handlinger, jf. SUG afsnit 4. Selvom forespørgsel og analytiske handlinger ikke er de stærkeste beviser, skaber de dog en vis sikkerhed frem for en assistanceerklæring, hvor man ikke udfører nogen former for test af oplysning-

gerne, medmindre at revisor som sagt støder på usandheder eller andre utilfredsstillende informationer. Regnskabsbruger skal også være opmærksom på, at der ikke er krav om, at revisor skal være uafhængig ved en assistanceerklæring. Der skal blot oplyses, såfremt revisor ikke er uafhængig, jf. RL § 16, stk. 3.

Hvis man ser det fra revisors synspunkt, har assistanceerklæringen en begrænsning i muligheden for at udtrykke sig på. Hvis revisor opdager væsentlige fejl, og ledelsen ikke ønsker at rette fejlene, har revisor intet andet valg end at trække sig, jf. ISRS 4410 DK afsnit 16. Ved udvidet gennemgang har revisor flere reaktionsmuligheder, da det er muligt at tage forbed hold eller give supplerende oplysninger om forskellige forhold, hvilket selvfølgelig også må antages at øge regnskabsbrugerens nytteværdi af regnskabet. Derudover bevirker handlingerne ved udvidet gennemgang også, at konklusionen er udtrykt med en vis grad af sikkerhed.

Konklusionen på forskellen mellem assistance med regnskabsopstilling og udvidet gennemgang må derfor være, at der er stor forskel på, både hvilke arbejdshandlinger der udføres ved de to erklæringer, graden af sikkerhed, samt hvilke muligheder revisor har at udtrykke sig på.

6.2. Review vs. Udvidet gennemgang

6.2.1. Indledende bemærkninger

Da udvidet gennemgang bygger på ISRE 2400 (ajourført), er der naturligvis mange lighedspunkter mellem review og udvidet gennemgang. Der er dog også nogle forskelle på de to erklæringsopgaver. Dette afsnit vil være inddelt i tre grupper af forskelle; den forskellige behandling af review og udvidet gennemgang i årsregnskabsloven og selskabsloven, de supplerende handlinger, som udføres ved udvidet gennemgang samt forskelle i påtegningen.

6.2.2. Årsregnskabsloven og selskabsloven

Som udgangspunkt kan man sige, at den eneste forskel, der er på udvidet gennemgang og review, er de supplerende handlinger og forskellen i påtegningen, og uanset hvilken af de to erklæringsopgaver, der skal udføres, anvender revisor først og fremmest arbejdshandlingerne forespørgsel og analytiske handlinger. Men de to erklæringsopgaver kan imidlertid behandles vidt forskelligt i henhold til årsregnskabsloven og selskabsloven. ÅRL § 135, stk. 1, 3.

pkt. foreskriver, at mindre B-virksomheder har mulighed for at undlade at blive revideret. Hvis en virksomhed vælger ikke at blive revideret, har virksomheden, hvis virksomhedens interessenter ønsker det, mulighed for at få udført et review. Udvidet gennemgang bliver derimod betegnet som revision i ÅRL § 135, stk.1, 2. pkt., hvilket kan skabe lidt undren, når der ikke er særlig stor forskel på review og udvidet gennemgang. Hvis virksomheden fravælger revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., skal ledelsespåtegningen indeholde en beskrivelse af, om kravene for fravalg af revision er opfyldt, jf. ÅRL § 9, stk. 4. Dette skal ikke gøres, hvis virksomheden i stedet for revision vælger udvidet gennemgang. Desuden skal ledelsespåtegningen indeholde oplysningen om, hvis generalforsamlingen har besluttet, at regnskabet ikke skal revideres i det kommende år, jf. ÅRL § 10a. Dette gælder dog ikke, hvis virksomheden i stedet får lavet udvidet gennemgang.⁷⁴

Selskabsretligt betyder det, jf. kapitlet om selskabsloven, at revisor fortsat kan være registreret ved Erhvervsstyrelsen, hvis der udføres udvidet gennemgang. Revisor er derimod ikke registreret hos Erhvervsstyrelsen som tilknyttet til virksomheden, hvis der udføres review. Dette afsnit om årsregnskabsloven og selskabsloven gælder i øvrigt også for assistanceerklæringen men er medtaget under forskellene mellem review og udvidet gennemgang for at forklare forskellene på to erklæringsopgaver, der umiddelbart minder om hinanden.

6.2.3. Supplerende handlinger

Hvis man kigger på revisors arbejde i de to erklæringsopgaver, er der, som skrevet tidligere, mange lighedspunkter. Ved begge erklæringer skal revisor få begrænset sikkerhed ved hjælp af primært forespørgsler og analytiske handlinger. Derudover skal revisor ved udvidet gennemgang skaffe yderligere sikkerhed ved at udføre de fire supplerende handlinger, jf. SUG afsnit 4. Sikkerheden for, at regnskabet ikke indeholder væsentlig fejlinformation, stiger derfor med, hvad der svarer til sikkerheden for de fire supplerende handlinger. Både ved udvidet gennemgang og review er det muligt for revisor at udføre såkaldte *yderligere handlinger*, hvis revisor bliver opmærksom på nogle forhold i virksomheden, som kan medføre væsentlige fejl i regnskabet. *Yderligere handlinger* må derfor ikke forveksles med *supplerende hand-*

⁷⁴ Seehausen (2012), *Lovforslag vedrørende udvidet gennemgang for virksomheder omfattet af regnskabsklasse B vedtaget*. Advokatavisen.dk.
http://www.advokatavisen.dk/flx/viden_nu/artikler/lovforslag-vedroerende-udvidet-gennemgang-for-virksomheder-omfattet-af-regnskabsklasse-b-vedtaget-722/

linger. Hvad angår de yderligere handlinger, er der dog et par aspekter, der er værd at nævne. I SUG afsnit 44 står der, at: *"Revisor skal udforme og udføre yderligere reviewhandling, der er tilstrækkelige (...)"*, mens der i ISRE 2400 (ajourført) afsnit 57 står, at: *"Revisor skal udforme og udføre yderligere handlinger, der er tilstrækkelige (...)"*. Det har affødt nogle tanker om, hvorvidt disse yderligere handlinger er forskellige alt efter, om der står *"yderligere reviewhandling"* eller blot *"yderligere handlinger"*. Hvis man læser i vejledningen i SUG A83-87 og ISRE 2400 (ajourført) A95-99, kan man dog se, at vejledningen er identisk for de to standarder. Det må derfor antages, at det er de samme yderligere handlinger, der eventuelt kan udføres for begge erklæringsopgaver. Et andet aspekt er, at de yderligere handlinger, revisor har mulighed for at udføre ved et review, eksempelvis kunne være nogle af de handlinger, som udføres ved udvidet gennemgang i form af de supplerende handlinger. Hvis det er sådan, at de fire supplerende handlinger i forvejen bliver udført i forbindelse med et review, vil dette være med til at mindske forskellen mellem de to erklæringsopgaver.

De fire supplerende handlinger skaber en yderligere sikkerhed for, at regnskabet er retvisende. Men det er interessant at se nærmere på, hvilke revisionsmål⁷⁵ de fire supplerende handlinger dækker over. De supplerende handlinger vil i det følgende blive gennemgået enkeltvist med henblik på at afdække, hvilken ekstra sikkerhed de giver.

1. Indhente udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog pr. balancedagen

Det første, som er vigtigt at få styr på, er hvilke oplysninger, man kan få verificeret ved at indhente tingbog, personbog og bilbog. Oplysningerne kan hentes på tinglysningsretten.dk⁷⁶. I tingbogen bliver der oplyst om rettigheder over de ejendomme, som virksomheden er i besiddelse af. Der bliver således oplyst om ejerforhold, og i den forbindelse bliver der blandt andet oplyst om registreret skøder og skifteretsattester. Der bliver også oplyst om eventuelle pantsætninger i ejendommen samt andre byrder eller servitutter⁷⁷. I personbogen bliver der oplyst, hvis kreditorer har pant i løsøre. Dette omfatter blandt andet virksomheds-pant⁷⁸. Bilbogen indeholder oplysninger om rettigheder, pantsætninger og udlæg om biler,

⁷⁵ ISA 315 A110-A112, se uddybning i denne afhandling i afsnittet "Revision" i underafsnittet "Revisionsmål".

⁷⁶ Werlauff (2010), Kreditretten side 185

⁷⁷ Tingbogen (maj, 2013) <http://www.tinglysningsretten.dk/hvad/Tingbogen/Pages/default.aspx>

⁷⁸ Personbogen (maj, 2013) <http://www.tinglysningsretten.dk/hvad/person/Pages/default.aspx>

motorcykler og campingvogne⁷⁹. Man kan starte med at konkludere, at det er et stærkt bevis, idet det er en ekstern bekræftelse, som virksomheden ikke har mulighed for at manipulere. Ved at indhente udskrifter tingbog, personbog og bilbog opnår revisor sikkerhed for, at pantsætningerne er til stede, fuldstændige, nøjagtige og klassifikationen er korrekt og forståelig. Det må antages, at det, der skal skabes størst sikkerhed for, er, at de oplyste pantsætninger er fuldstændige og nøjagtige, da revisionsmålet fuldstændighed sikre, at alle pantsætninger er oplyst i regnskabet, og der ikke er undladt noget. Revisor opnår samtidig bevis for revisionsmålet tilstedeværelse ved at indhente udskrifterne. Det må dog antages mindre relevant, da det kan tænkes at være de færreste virksomheder, som tager falske pantsætninger med ind i regnskabet og derved oplyser flere pantsætninger, end de egentlig har. Ved at indhente udskrift fra tingbog opnår revisor bevis for, om virksomheden reelt set ejer de ejendomme, som virksomheden har oplyst i balancen. Revisor sikrer sig også fuldstændighed for, at alle ejendomme, som virksomheden ejer, er medregnet i balancen. Det må dog vurderes, at der er størst risiko ved tilstedeværelsen og rettighederne, idet det kunne tænkes, at ledelsen i nogle virksomheder vil mene, at det kunne være gavnligt for dem selv og virksomheden, hvis det bliver oplyst, at virksomheden ejer flere ejendomme, end de reelt gør. Ved at opnå bevis for revisionsmålet tilstedeværelse, beviser revisor som skrevet, at det kun er de ejendomme, virksomheden ejer, der er med i balancen. Revisionsmålet værdiansættelse bliver ikke bevist ved at indhente tingbogen.

2. Indhente engagementsbekræftelser pr. balancedagen fra virksomhedens pengeinstitut

At indhente engagementsbekræftelser fra virksomhedens pengeinstitutter er ligeledes en ekstern bekræftelse og dermed et stærkt bevis. Ved at indhente engagementsbekræftelse fra virksomhedens pengeinstitut(ter) skabes der bevis for virksomhedens likvide beholdning og engagementer med det pågældende pengeinstitut⁸⁰. I A80⁸¹ står der, at revisor skal indhente engagementsbekræftelse for blandt andet at bevise tilstedeværelsen af likvidbeholdningen og fuldstændigheden af engagementerne med pengeinstituttet. Tilstedeværelsen af likvidbeholdningen sikre, at de konti, som er opgivet i årsregnskabet, faktisk eksisterer. Ved

⁷⁹ Bilbogen (maj, 2013) <http://www.tinglysningsretten.dk/hvad/bil/Pages/default.aspx>

⁸⁰ FSR's Standard om udvidet gennemgang afsnit 43

⁸¹ FSR's Standard om udvidet gennemgang A80

fuldstændighed menes der, at revisor har bevis for, at virksomheden har oplyst alle sine engagementer med den pågældende bank. Desuden får revisor bevis for, at revisionsmålet værdiansættelse er korrekt af både virksomhedens likvide beholdning og eventuelle engagementer. Det kunne tænkes, at ledelsen i nogle virksomheder kunne have incitament til at oplyse en likvid beholdning, som er større, end den egentligt er eller undlade at oplyse om lån, som er optaget i årets løb, for på en af de to måder at "sminke" årsregnskabet. Revisor sikrer sig, at de anførte beløb er korrekte ved at indhente engagementsbekræftelser fra pengeinstitutterne.

Man bør dog være opmærksom på, at revisor kun kan udsende engagementsforespørgsler til de pengeinstitutter, som revisor ved, at virksomheden har et samarbejde med. Hvis virksomheden har optaget et skjult lån i et andet pengeinstitut, der ikke er oplyst omkring, kan dette eventuelt opdages ved, at revisor indhenter udskrift fra tingbog, bilbog eller personbog, hvorudfra det kan ses, at der er sket nye pantsætninger.

3. Indhente advokatbrev på eller efter balancedagen

Advokatbrev indhentes, hvis revisor i forbindelse med den udvidede gennemgang bliver opmærksom på, at virksomheden har haft kontakt med en advokat, eller revisor på anden måde finder ud af, at virksomheden er indblandet i en tvist, søgsmål, retssag eller lignende.

Man kan argumentere for, at handlingen giver ekstra sikkerhed for, at regnskabet er korrekt. Hvis revisor i forbindelse med en reviewopgave bliver opmærksom på, at virksomheden har verserende retssager eller andre tvister, har revisor mulighed for at kontakte virksomhedens advokat og forespørge, hvordan advokaten vurderer situationen. Men uanset om man forespørger advokaten om virksomhedens situation, eller om man indhenter et advokatbrev, er det et stærkt bevis for, at virksomhedens eventualforpligtelser i årsregnskabet er fuldstændige og værdiansat på den mest muligt retvisende måde. Der er for denne handling også tale om en ekstern bekræftelse.

4. Indhente dokumentation for at skatter og afgiften er indberettede korrekt til SKAT

Dette sker for at afstemme de bogførte beløb med det, der er blevet indberettet til SKAT. Dermed skaffer revisor bevis for fuldstændigheden og værdiansættelsen af beløbende, som

er indberettet til SKAT. I SUG står der dog kun, at revisor skal afstemme de bogførte beløb. Dermed er det ikke et krav, at revisor skal teste yderligere, om selve de bogførte beløb er fuldstændige. Det må antages, at revisor gør dette via forespørgsel og analyse. Det må endvidere antages, at revisor i mange tilfælde i mindre virksomheder yder skattemæssig assistance og derved er forholdsvis sikker på, at de bogførte beløb er fuldstændige. Ved at revisor går ind og kontrollerer, om de bogførte beløb stemmer overens med det beløb, som er indberettet til SKAT, har revisor også et bedre udgangspunkt for at give supplerende oplysninger om ledelsesansvar vedrørende ukorrekt indberetning af skatter og moms. Da revisor ikke skal give supplerende oplysninger vedrørende andre forhold, som eksempelvis ledelsesansvar ved ikke at indberette skatter og moms korrekt, når revisor udarbejder et review⁸², er det muligvis ikke så interessant for revisor at indhente dokumentation fra SKAT i forbindelse med et review ud fra et erklæringsmæssigt synspunkt.

Ud fra den ovenstående må det kunne konkluderes, at indhentning af tinglysningsoplysninger, indhentning af engagementsbekræftelser fra pengeinstitutter, indhentning af advokatbreve samt indhentning af dokumentation for indberetninger til SKAT kan være med til at skabe yderligere sikkerhed i forhold til et review. Det skal dog siges i forbindelse med de supplerende handlinger, at der kun er krav om at udføre dem ved en udvidet gennemgang, hvis det er relevant, og det er relevant, hvor de givne poster er til stede. Ved et review kan det være, at revisor ikke opdager nogen fejlinformationer, fordi revisor som udgangspunkt ikke skal udføre de supplerende handlinger.

6.2.4. Påtegningen

Den sidste væsentlige forskel mellem review og udvidet gennemgang er, hvorledes revisor udtrykker sig i konklusionen. Som det også er skrevet i afsnittet om udvidet gennemgang, er der en positivt formuleret konklusion ved udvidet gennemgang, mens der er en negativ konklusion ved review. Selve den positive konklusion skaber ikke i sig selv større sikkerhed, end hvis erklæringen havde en negativ konklusion. Den positive erklæring ved udvidet gennemgang kan skyldes, at man har ønsket en konklusion, der ligner den måske lettere forståelige konklusion, som anvendes ved en revision. Det kan også hænge sammen med, at udvidet gennemgang omtales som revision i ÅRL § 135, stk. 1, 2. pkt.

⁸² Erklæringsvejledningen afsnit 6.7.

I erklæringsvejledningens afsnit 6.7., som omhandler supplerende oplysninger i review, kan man læse, at revisor kun skal give supplerende oplysninger vedrørende forhold i regnskabet ved en reviewerklæring. Ved udvidet gennemgang har revisor mulighed for både at give supplerende oplysninger vedrørende forhold i regnskabet samt supplerende oplysninger vedrørende andre forhold, jf. SUG afsnit 78 samt erklæringsbekendtgørelsens § 9, stk. 1, nr. 7. Dette giver revisor mulighed for at udtrykke til offentligheden om eksempelvis ledelsens mulige erstatnings- og straffeansvar uden, at revisor overtræder sin tavshedspligt. Hvis revisor giver supplerende oplysninger vedrørende andre forhold i forbindelse med et review, kan revisor risikere at overtræde sin tavshedspligt, jf. erklæringsvejledningens afsnit 6.7.

Endeligt er der kravet om en udtalelse fra revisor om ledelsesberetningen, hvis revisor udfører en udvidet gennemgang, jf. erklæringsbekendtgørelsen § 9, stk. 1, nr. 8. Men ved review er der ikke krav om, at revisors påtegning skal indeholde en udtalelse om ledelsesberetningen. Det er ikke en forskel, som denne afhandling har beskæftiget sig meget med, idet det ikke er i alle B-virksomheder, der udarbejdes en ledelsesberetning, fordi der er mulighed for at undlade dette, jf. ÅRL § 77. Det er således kun, hvis der er *"væsentlige ændringer i virksomhedens aktiviteter og økonomiske forhold"*, at ledelsen har pligt til at lave en ledelsesberetning, jf. ÅRL § 77.

Konklusionen må derfor være, at der er mange lighedspunkter mellem review og udvidet gennemgang, hvilket er naturligt, når udvidet gennemgang bygger på reviewstandarden. De to erklæringsopgaver behandles dog vidt forskelligt med hensyn til, hvilke virksomheder der kan vælge review, og review behandles som fravalg af revision, jf. ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., mens udvidet gennemgang behandles som et alternativ til revision i ÅRL § 135, stk. 1, 2. pkt. Derudover indeholder udvidet gennemgang krav til, at revisor foretager de supplerende handlinger i de tilfælde, hvor det er relevant, hvilket er med til at skabe yderligere sikkerhed i forhold til review. De sidste forskelle mellem de to erklæringer findes i revisors påtegning, hvor revisor udtrykker sig negativt ved et review samtidig med, at revisor ikke udtaler sig om ledelsesberetningen og ikke giver supplerende oplysninger vedrørende andre forhold.

6.3. Revision vs. udvidet gennemgang

6.3.1. Indledende bemærkninger

Virksomheder i regnskabsklasse B kan ifølge årsregnskabslovens § 135, stk. 1, nr. 2 vælge at anvende Erhvervsstyrelsens erklæringsstandard for små virksomheder *som et alternativ til revision* efter de internationale standarder som omtalt tidligere i afhandlingen. Dermed bliver forskellene mellem netop revision og udvidet gennemgang særligt interessante. Dette afsnit vil skabe et overblik over de mest væsentlige forskelle mellem de to erklæringsopgaver.

6.3.2. Graden af sikkerhed

Der er for både udvidet gennemgang og revision tale om erklæringsopgaver med sikkerhed. Ud fra afhandlingens redegørelser kan det allerede nu konkluderes, at omfanget af revisors arbejde er større ved en revision end ved udvidet gennemgang. Forskellen er også åbenlys, når blot der ses på antallet af standarder i forbindelse med udførelsen af revision kontra udvidet gennemgang. Revision er omfattet af 36 internationale særskilte standarder, hvorimod der ved udvidet gennemgang er tilknyttet én enkelt standard.⁸³ Det større omfang af arbejdshandlinger ved en revision skyldes blandt andet det øgede krav til sikkerheden. Revision er som bekendt ydelsen med den højeste grad af sikkerhed blandt de produkter, revisor tilbyder. Den *høje grad af sikkerhed* svarer til en revisionsrisiko på 5 %, hvilket betyder, at revisor erklærer sig med 95 % sikkerhed.⁸⁴ Graden af sikkerhed for udvidet gennemgang er et område, der giver god grobund for diskussion. Som det senere vil fremgå i afhandlingen kan det være problematisk at finde frem til et entydigt svar på, hvilken grad af sikkerhed revisor erklærer sig med ved udførelsen af en udvidet gennemgang. Man kan imidlertid læse sig frem til i SUG afsnit 4, at revisor udfører sine (review)handlinger med henblik på at opnå *begrænset sikkerhed plus yderligere sikkerhed* via de fire supplerende handlinger. Ifølge Füchsel et al (2010), side 174 svarer begrænset sikkerhed til, at revisor erklærer sig med en sikkerhed på omkring 60-65 %. Som værende baseret på ISRE 2400 (ajourført) må det konstateres, at udvidet gennemgang lægger sig væsentlig tættere opad review end revision. Hvor meget yderligere sikkerhed, der opnås fra de supplerende handlinger i forhold til den

⁸³ Her er der blot tale om ISA'erne, og ISQC 1 er således ikke medtaget. Der er kun én standard for udvidet gennemgang, såfremt man ser Erhvervsstyrelsens og FSRs standarder som én, hvilket giver mening, idet standarderne som bekendt er ens på nær få tilføjelser fra FSRs side.

⁸⁴ Revisor – Regulering og Rapportering, side 173

samlede grad af sikkerhed set fra bankernes og revisorernes synspunkt, vil blive undersøgt og diskuteret senere i afhandlingen.

6.3.3. Kendskab til virksomheden

Som beskrevet er det nødvendigt for revisor at opnå et tilstrækkeligt kendskab til virksomheden, således erklæringsopgaven kan udføres på tilfredsstillende vis. I og med graden af sikkerhed er forskellig, hvad angår revision og udvidet gennemgang vil ressourceindsatsen også variere. For at kunne opnå den høje grad af sikkerhed og sikre en både økonomisk og tidsmæssig effektiv revision skal revisor have et mere indgående kendskab til den pågældende virksomhed. Den væsentligste forskel på dette punkt er kravet fra ISA 315 om, at revisor skal opnå en forståelse af de interne kontroller i virksomheden, der har betydning for revisionen, hvilket er et krav, der ikke fremgår af SUG. Årsagen til udeblivelsen af netop dette krav kan skyldes, at SUGs målgruppe hovedsageligt består af små virksomheder. I gennemgangen af den overordnede revisionsproces blev det nævnt, at interne kontroller i mindre virksomheder ofte er simple og muligvis slet ikke dokumenteret skriftligt. Dermed bliver forespørgsler mere relevante for denne type virksomheder, hvilke er en del af handlingerne ved en udvidet gennemgang.

6.3.4. Erklæringsopgavernes udførelse⁸⁵

ISA 500 foreskriver som før omtalt, at revisors handlinger ved en revision skal sikre revisor tilstrækkeligt og egnet revisionsbevis til, at der kan udtrykkes en konklusion med høj grad af sikkerhed. Der er i ISA 500 ligeledes listet en række revisionshandling, revisor kan anvende i forbindelse med udførelsen af revisionen. Det drejer sig om inspektion, observation, eksternt bekræftelse, efterregning, genudførsel, analytiske handlinger og forespørgsel. Ved en udvidet gennemgang er det som udgangspunkt blot de to sidstnævnte handlinger plus de fire supplerende handlinger, der udføres, medmindre revisor under den udvidede gennemgang ikke har opnået det forventede bevis og derfor må udfører yderligere handlinger, jf. SUG afsnit 44. De tre første supplerende handlinger er alle eksempler på eksterne bekræftelser fra en uafhængig tredjepart. Disse bekræftelser er dog alle kendetegnede ved, at de både er forholdsvis lette og omkostningseffektive at udføre. Dette er også tilfældet for den

⁸⁵ Afsnittet omkring erklæringsopgavernes udførelse anvender undervisningsmateriale fra cand.merc.aud.-studiet som kilde. Se bilag 10 for yderligere præcisering.

sidste supplerende handling vedrørende afstemning af indberetninger til SKAT. Derudover kræver handlingerne heller ikke nogen dybere vurdering af revisor, hverken i relation til selve udførelsen eller til resultatet af de udførte handlinger, hvilket ifølge FSR er et væsentligt kriterium for selve valget af de supplerende handlinger, jf. omtalen i delkonklusionen. I SUG afsnit A3 fremhæver standarden selv, hvor udvidet gennemgang og revision især adskiller sig fra hinanden. Udover kendskabet til de interne kontroller er der ved udvidet gennemgang heller ingen decideret efterprøvelse og gennemgang af virksomhedens kontroller. Derudover omfatter udvidet gennemgang som udgangspunkt heller ikke detailtest såsom inspektioner, observationer, eksterne bekræftelser, efterregning og genudførsel. Mere konkrete eksempler på handlinger, der ikke er omfattet af en udvidet gennemgang er den fysiske kontrol af væsentlige aktiver i form af eksempelvis varelagre og igangværende arbejder, udsendelse af anmodning om saldobekræftelser vedrørende virksomhedens debitorer og uanmeldt beholdningseftersyn. Når det for eksempel kommer til revisionshandling som lageroptælling og udsendelse af debitorsaldobreve, kræves der en større grad af vurdering fra revisor lige fra at få defineret posterne til at fastsætte stikprøvernes størrelse og vurdere følgerne af handlingerne på revisors konklusion. En revision stiller også andre krav til revisor, hvad angår besvigelser. I forhold til udvidet gennemgang stiller en revision yderligere krav til revisors overvejelser og reaktioner på risici for væsentlig fejlinformation som følge af besvigelser. Alle de ekstra revisionshandlingerne samt de underliggende krav til revisor ved en revision er med til at øge erklæringsopgavens tidsforbrug og dermed også dokumentationen og omkostningerne forbundet hermed.

6.3.5. Revisionsprotokollat

En anden væsentlig forskel mellem udvidet gennemgang og revision kan findes i kravene til revisors kommunikation med den daglige og øverste ledelse. Ved udvidet gennemgang er revisor pålagt at kommunikere med virksomhedens daglige eller øverste ledelse om forhold, revisor ud fra en faglig vurdering mener, ledelsen bør være opmærksomme på. Derudover er der ingen krav til selve kommunikationen med ledelsen, så længe der er tale om en "effektiv tovejskommunikation", der både kan finde sted mundtligt såvel som på skrift. Når det kommer til kommunikation med den daglige og øverste ledelse skærpes kravene i forbindelse med en revision. Som afhandlingen giver udtryk for, skal revisor i forlængelse af revisionen

udarbejde et revisionsprotokollat, der kan dokumentere den interne kommunikation. Her ved opstår der en væsentlig forskel fra udvidet gennemgang, idet revisor nu skal nedfælde drøftelser med ledelsen på skrift, som alle medlemmer af den øverste ledelse i øvrigt skal underskrive. Dette øger ligeså det samlede dokumentationskrav, da førelsen af en revisionsprotokol ikke blot kan udelades eller fravælges af parterne. I et høringsnotat påpeger FSR, at et krav om revisionsprotokol ved udførelsen af udvidet gennemgang indebærer en stor risiko for, at en væsentlig del af besparelsen ved udvidet gennemgang forsvinder.⁸⁶ Argumentet er, at udarbejdelse af revisionsprotokol i mindre virksomheder ikke er en uvæsentlig del af revisionen. Derudover er der for virksomhedsmålgruppen ofte en tættere, løbende dialog mellem revisor og ledelsen, hvorved et krav om revisionsprotokollat bliver en unødvendig administrativ byrde.

6.3.6. Delkonklusion

Ovenstående viser, at der først og fremmest er en forskel mellem de to erklæringsopgaver i graden af sikkerhed. Ved en revision opnås en høj grad af sikkerhed for, at årsregnskabet er uden væsentlig fejlinformation, hvorimod alternativet til revision, udvidet gennemgang, giver en begrænset sikkerhed plus yderligere sikkerhed. For at kunne opnå den fornødne høje grad af sikkerhed ved en revision, betyder det samtidig, at revisor må øge omfanget af sit arbejde. Dermed viser den væsentligste forskel mellem revision og udvidet gennemgang sig i omfanget af de handlinger, revisor må udføre for at indhente tilstrækkelig bevis for, at revisor kan opnå den påkrævede sikkerhedsgrad for sin konklusion om virksomhedens årsregnskab. Det faktum bevirker, at dokumentationskravet stiger ved en revision, idet revisor skal kunne dokumentere sine handlinger, faglige vurderinger og konklusioner. Dermed bliver revisionen også en mere tidskrævende og omkostningstung erklæringsopgave end udvidet gennemgang. Forskellen på omkostningerne forbundet med de to erklæringsopgaver vil blive undersøgt senere i afhandlingen. Man kan imidlertid stille spørgsmålstejn ved, hvorfor det netop var de fire supplerende handlinger, der blev en del af udvidet gennemgang og ikke andre revisionshandling som fysisk kontrol af varelager eller udsendelse af saldomeddelser til debitorer. Ifølge chefkonsulent og statsautoriseret revisor, Lisbeth Kjersgaard fra FSR – danske revisorer, er der to væsentlige kriterier for, hvorfor valget netop faldt på de fire

⁸⁶ Høringsnotat vedrørende udkast til forslag til lov om ændring af årsregnskabsloven og revisorloven, side 5

supplerende handlinger, der nu er en del af udvidet gennemgang.⁸⁷ Det første væsentlige kriterium er, som også før nævnt, at de supplerende handlinger skal kræve minimal involvering fra revisors side både ved stillingtagen til, hvornår handlingerne skal udføres samt ved stillingtagen til resultatet af de udførte handlinger. Dernæst er det også vigtigt, at typen af de supplerende handlinger anses for værende relevante for de fleste virksomheder i regnskabsklasse B, således handlingerne generelt bidrager til at øge sikkerheden for revisors konklusion i forhold til den sikkerhed, der opnås ved et review. Dermed er der i valget af supplerende handlinger taget hensyn til, at der skal være tale om en reel administrativ besparelse for virksomheder, der vælger udvidet gennemgang, idet omfanget af revisors arbejde mindskes i forhold til en revision samtidig med, at der er tænkt over målgruppen.

Nedenstående matrix samler op på og illustrerer de væsentligste forskelle (og ligheder) mellem de fire forskellige erklæringsopgaver; Revision, Udvidet gennemgang, Review og Assistance med regnskabsopstilling:

⁸⁷ Jf. mailkorrespondance med Lisbeth Kjersgaard

	Revision	Udvidet gennemgang	Review	Assistance med regnskabsopstilling
Standard(er)	Alle ISA'erne	Standard om udvidet gennemgang af årsregnskaber, der udarbejdes efter årsregnskabsloven	ISRE 2400 (ajourført)	ISRS 4410 DK
Graden af sikkerhed i erklæringen	Høj grad af sikkerhed	Begrænset sikkerhed plus yderligere sikkerhed	Begrænset sikkerhed	Ingen sikkerhed
Handlinger forbundet med erklæringsopgaven	Forespørgsel, analyse, inspektion, observation, eksterne bekræftelser, efterregning og genudførelse	Forespørgsel, analyse og konkrete supplerende handlinger (eksterne bekræftelser)	Forespørgsel og analyse	Gennemlæsning af de opstillede oplysninger og overvejelse om, hvorvidt de ser ud til at være dækkende og uden åbenlys væsentlig fejlinformation
Krav om forståelse af virksomhedens interne kontroller	Ja	Nej	Nej	Nej
Krav om revisionsprotokollat	Ja	Nej	Nej	Nej
Krav om revisors uafhængighed	Ja	Ja	Ja	Nej
Registrering af revisor hos Erhvervsstyrelsen	Ja	Ja, hvis ikke virksomheden har fravalgt revision, jf. ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt.	Nej	Nej
Erklæringsbekendtgørelsens paragraffer	§§ 3-8	§§ 9-11	§§ 12-15	Ikke omfattet
Forbehold	Ved begrænsning i omfanget af revisors arbejde eller ved uenighed med ledelsen	Ved begrænsning i omfanget af revisors arbejde eller ved uenighed med ledelsen	Ved begrænsning i omfanget af revisors arbejde eller ved uenighed med ledelsen	Ikke muligt - Revisor skal ved uenighed trække sig fra opgaven
Oplysning om, at opgaven "ikke har givet anledning til forbehold"	Ja	Ja	Nej	Ikke relevant
Supplerende oplysninger vedr. forhold i regnskabet	Ja	Ja	Ja	Ikke relevant
Supplerende oplysninger vedr. andre forhold	Ja	Ja	Nej	Ikke relevant
Konklusion	Positiv	Positiv	Negativ	Ingen konklusion
Udtalelse om udarbejdet ledelsesberetning	Ja	Ja	Nej	Nej
Oplysning om, at "Generalforsamling bør ikke godkende regnskabet"	Ja	Ja	Nej	Nej
Handleligt ved grovere økonomisk ledelseskriminalitet	Ja	Ja	Ja	Ja

Tabel 4: Udvalgte forskelle på revisors erklæringsopgaver

Kilde: Egen tilvirkning ud fra Beierholm (2010), Revisors erklæringer, side 9

7. Udvidet gennemgang set fra bankernes synsvinkel

For at finde ud af, hvad bankerne mener om den nye erklæringsstandard, er der i forbindelse med denne afhandling blevet interviewet fire bankfolk, der alle kommer fra fire forskellige banker. To af de interviewede bankfolk har ønsket at være anonyme, hvilket selvfølgelig bliver respekteret. Disse to banker bliver derfor kaldt for Bank A og Bank B. De fire bankfolk, der er blevet interviewet giver udtryk for deres egen opfattelse og holdning til de spørgsmål, som de stilles. Derfor skal der gøres opmærksom på, at de af gode grunde ikke udtaler sig på hele bankens vegne men alene på egne vegne. Bankerne er valgt for at kunne skabe en bedre forståelse af bankernes syn på revisors arbejde. Det er således ikke meningen, at de fire banker skal være en repræsentativ stikprøve. Det er mere et forsøg på at opnå en forståelse af de fire vidt forskellige bankers syn på emnet, udvidet gennemgang. Bank A, Danske Bank og Spar Nord er alle forholdsvis store banker, mens Bank B er en væsentlig mindre bank. Det er i den forbindelse interessant at se på lighedspunkter og forskelligheder mellem de fire banker. I det følgende vil der være en kort præsentation af de medvirkende bankfolk:

Bank A:

Det specielle ved den interviewede i denne bank er, at personen selv er revisoruddannet og har arbejdet en del år i et større revisionsfirma før skiftet til Bank A. I Bank A arbejder den interviewede som afdelingsdirektør for en afdeling med speciale i regnskaber og regnskabsanalyse, hvilket gør denne persons viden og kompetencer inden for revisors erklæringer større end de tre andre interviewede, der alle er bankuddannede erhvervskundechefer.

Bank B:

Som skrevet tidligere er der her tale om en mindre bank. Den interviewede arbejder som erhvervskundechef. Det er desuden vigtigt at gøre opmærksom på, at størstedelen af bankens kunder er mindre virksomheder, hvoraf mange er personligt drevet, og derved er der ikke så mange virksomheder i regnskabsklasse B. Den interviewedes svar bærer i nogen grad præg af fordelingen i kundernes størrelse. Dog er det opfattelsen i denne afhandling, at det også er et vigtigt at forstå denne banks/erhvervskundechefs synspunkter.

Danske Bank:

Hos Danske Bank sidder interviewpersonen i finanscenteret i Aalborg som erhvervskundechef.

Spar Nord:

Den interviewede er erhvervskundechef i Spar Nord, Nørresundby.

Det er igen vigtigt at fastslå, at der ikke er tale om de fire bankers generelle holdninger men blot de fire personers egne holdninger og opfattelser. Selvom der i forbindelse med analysen af de fire personers svar eksempelvis vil blive refereret til "Spar Nord mener...", er det stadig kun den interviewedes holdning og i dette tilfælde ikke den generelle holdning i Spar Nord. For de komplette interviews henvises til bilag 2-5.

7.1. Indledende spørgsmål

Før de egentlige spørgsmål om udvidet gennemgang, er det interessant at spørge respondenterne om deres brug af årsregnskabet og revisionspåtegningen i forbindelse med kreditvurderingen. Såfremt respondenterne svarer, at de ikke anvender årsregnskabet og revisors påtegning af regnskabet, mister de efterfølgende spørgsmål nemlig deres relevans. Opfattelsen inden, at respondenterne bliver interviewet, er dog, at et årsregnskab og revisors påtegning har stor betydning for banken i forbindelse med kreditvurderingen. Denne opfattelse skyldes blandt andet Epinions undersøgelse udført på vegne af FSR⁸⁸ samt en generel forventning om, at bankerne gerne vil se regnskaberne for de virksomheder, de låner/yder kredit til, og at de gerne vil have en sikkerhed for, at regnskaberne er retvisende.

Da respondenterne bliver spurgt angående regnskabets indflydelse på kreditvurderingen, giver alle udtryk for, at det er en vigtig del af kreditvurderingsprocessen. I Spar Nord siger respondenterne, således: *"Det er alfa omega i hele vores kreditvurdering. Det er historikken, der er afgørende"*. I tilknytning hertil siger han dog også, at budgetter for fremtiden selvfølgelig også er vigtige, men at der skal være en sammenhæng mellem de historiske regnskabs tal og budgetterne. Hvis de historiske regnskabstal viser en negativ udvikling, nytter det ikke noget at have budgetter, der viser en fremtidig positiv udvikling uden, at denne er velbegrunderet.

Med hensyn til revisors påtegning i et regnskab, læser alle respondenter påtegningen for at se, om der er eventuelle bemærkninger fra revisor. Både i Bank A og B nævnes det, at de

⁸⁸ FSR (2010)

<http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Nyheder/Nyheder%202010/Pengeinstitutter%20tillaegger%20revision%20stor%20vaerdi>

eksempelvis tjekker, om virksomheden har nogle ulovlige aktionærlån, hvilket revisor som tidligere nævnt oplyser om i supplerende oplysninger vedrørende andre forhold, og som revisor kun oplyser om ved revision og udvidet gennemgang. I Spar Nord og Bank B siger respondenterne, at de i nogle tilfælde beder om revisionsprotokollen for at se, om den indeholder nogle "spændende ting". Såfremt dette er en generel tendens i bankerne, kan det godt blive et problem for udvidet gennemgang, da der ved udvidet gennemgang som kendt ikke udarbejdes en revisionsprotokol.

I spørgsmålene vedrørende årsregnskabet og påtegningen bliver respondenterne bedt om at svare på spørgsmålene for henholdsvis nye og eksisterende kundesamarbejder for at se, om dette har nogen betydning for bankens anvendelse af årsregnskabet og påtegningen. Som udgangspunkt mener alle respondenter, at årsregnskabet og påtegning er vigtige uanset, om der er tale om et nyt eller et eksisterende kundesamarbejde. Bank A påpeger dog, at, *"der altid [er] en skærpet opmærksomhed omkring indskrivning af nye kunder"*. Bank A siger samtidig, at man muligvis vil gå på kompromis med kravet om revision, hvis der er tale om en mangeårig kunde. I Danske Bank gør man opmærksom på, at der specielt vil være forskel mellem ny og eksisterende, hvis det økonomisk går dårligt for den pågældende kunde. Hvis det er en ny kunde, kan det således være, at de vil se en positiv udvikling før, de vil tage stilling til et videre samarbejde. Er det derimod en langvarig kunde, kan det godt være, at de vil gå længere med dem i kreditgivningen, idet de har historikken. I Bank B er der også forskel på, om det er en ny eller gammel kunde. Man gør dog også opmærksom på, at man ikke kan se på gamle/eksisterende kunde som noget generelt, da der er stor forskel på, om det er en god kunde, der har styr på sine ting eller en mindre god kunde, som ikke overholder sine aftaler. Kunder, der har styr på tingene, kan derfor selvsagt oparbejde en større tillid hos dem. Med *"styr på tingene"* må det antages, at der menes virksomheder, der overholder deres deadlines og aftaler, er økonomisk sunde og overholder deres budgetter mv.

Efter indledningsvist at have fået en oversigt over bankernes brug af årsregnskabet og revisors påtegning, kan en analyse af bankernes holdninger til revisors forskellige erklæringsopgaver påbegynde.

7.2. Bankernes nuværende kendskab til udvidet gennemgang

Det er interessant for denne afhandling at se på, hvordan bankernes nuværende kendskab til udvidet gennemgang er. Dette er gjort ved eksplicit at spørge dem om deres kendskab til udvidet gennemgang samt tolke på deres andre svar om den nye erklæringsstandard. Ved eksplicit at spørge dem fortalte de tre erhvervskundechefer fra Bank B, Danske Bank og Spar Nord, at de alle har deltaget i minimum ét foredrag med et revisionsfirma, hvor forskelle mellem revisors erklæringer samt fordele og ulemper ved udvidet gennemgang er blevet gennemgået. Når revisionsvirksomhederne kommer ud til bankerne og fortæller om deres arbejde og de forskellige erklæringer, er det med til at give de bankansatte nogle bedre muligheder for at forstå revisors arbejde og tage stilling til, hvilken erklæring og hvilken grad af sikkerhed, de har brug for, for at kunne udlåne penge til deres kunder. Afdelingsdirektøren i Bank A har til opgave at oplyse resten af banken om udvidet gennemgang og har en stor viden om udvidet gennemgang i forhold til de andre tre.

Hvis man ser på de tre erhvervskundechefer, er deres fokus rettet mod de handlinger, som udføres ved en revision, og som ikke udføres ved en udvidet gennemgang samt den dertilhørende lavere sikkerhed. Men selvom alle respondenter har et vist kendskab til, hvad udvidet gennemgang indeholder, er det kun Bank A, der har udarbejdet en forretningsgang på området og kommet med nogle specifikke grænser for, hvornår man som udgangspunkt skal kræve revision.

Fremadrettet udtaler respondenteren fra Spar Nord, at man vil være opmærksom på at få skrevet kravet om revision ind i bevillingsskrivelsen, hvis man mener, at revision er nødvendig. Tidligere har man ikke skrevet det ind i bevillingsskrivelsen.

7.3. Udvidet gennemgang giver tilstrækkelig sikkerhed

Hvornår mener bankerne, at udvidet gennemgang giver tilstrækkelig sikkerhed? Det er relevant at se nærmere på for at kunne vurdere, om bankerne overhovedet vil godkende, at deres kunder anvender den nye erklæringsstandard. Det er således interessant at se på, hvilke faktorer, bankerne mener, er vigtige, såfremt deres kunder overvejer at vælge udvidet gennemgang.

Da udvidet gennemgang er forholdsvist nyt for bankerne, udtaler respondenterne sig blot om, hvordan de har tænkt sig at håndtere udvidet gennemgang overfor kunderne, da de endnu ikke har nogle kunder, som får foretaget udvidet gennemgang. Både i Spar Nord og Danske Bank nævner de muligheden for, at udvidet gennemgang kan gå hen og blive et konkurrenceparameter mellem bankerne, hvilket muligvis kan få nogle banker til at gå på kompromis med sikkerheden og acceptere udvidet gennemgang. I Spar Nord kommer man med et eksempel på, at nogle virksomheder sender deres bankengagementer i udbud hvert tredje år, og et af kriterierne for valg af bank kunne eventuelt være, om man må vælge udvidet gennemgang.

Alle fire banker er åbne overfor den nye erklæringsstandard og kan godt se mulighederne for, at nogle bestemte typer af kunder kan vælge udvidet gennemgang. Bank A siger således, at *"(...) det giver rigtig god mening, at man ikke skal forlange revision på alle virksomheder i Danmark, for det mener jeg er at skyde over målet, fordi størsteparten af vores virksomheder er mindre virksomheder (...)".*

Hvis man tager udgangspunkt i Bank A's holdning til og politikker om udvidet gennemgang, udtaler respondenterne, at der er to kriterier, som har indflydelse på, om virksomheden efter bankens vurdering kan vælge udvidet gennemgang. Det første kriterium er virksomhedens risikokode. Hvis risikoen ligger over en vis grænse, forlanger banken som udgangspunkt revision. Det andet kriterium er engagementets størrelse. Hvis virksomheden har et engagement i banken på over 15 mio. kr. og en blanko på 5 mio. kr.⁸⁹, forlanger banken som udgangspunkt også revision. Hvis det er en ny kunde, er det svært at komme uden om revision, hvis man falder i et af de to kriterier. Forhold, der kan bevirke at en virksomhed, som ikke opfylder de to kriterier, alligevel kan vælge udvidet gennemgang, er eksempelvis anciennitet og historisk regnskabsudvikling. Hvis virksomheden har en stabil indtjening og har et engagement på over 15 mio. kr. samt en blanko på 5 mio. kr., kan man derfor i nogle tilfælde godt vælge udvidet gennemgang alligevel. Bank A er desuden den eneste bank af de fire, som har

⁸⁹ Forklaring af begrebet "blanko" ud fra Bank A's citat, "Det, der ligger i blanko, er, at hvis man har en mulighed for at trække 15 mio., så kan vi jo gå ind og stille krav om sikkerhed. Det gør man jo i en kreditvurderingsproces. Så siger man, at her skal vi have nogle sikkerheder, og så tillægger vi det en eller anden form for belåningsværdi. Hvis vi nu forestiller os, at den belåningsværdi var 10 mio. her, vil der være en blanco, altså en uafdækket del, på 5 mio."

sat beløbsgrænser for engagementerne på, hvornår der som udgangspunkt skal være en revision. De andre banker er ikke kommet med nogen beløbsgrænser for, hvornår der skal udarbejdes en revision og ej heller nogle faste politikker på området. Til trods for den nuværende mangel på udarbejdede politikker og retningslinjer på området kan ingen af de tre banker afvise, at det vil komme. Det viser i hvert fald, at der er opmærksomhed omkring den nye erklæringsstandard.

Der er bred enighed om, at det er kompleksiteten af virksomheden, som blandt andet er afgørende. Mindre komplekse virksomheder har således bedre muligheder for, at banken også mener, at en udvidet gennemgang er en god idé. Denne udtalelse fra Spar Nord giver et billede af, hvilke kriterier, der er relevante at se på, når det skal vurderes, om virksomheden kan vælge udvidet gennemgang: *"Kompleksitet, egenkapital og sikkerheder, det er det, der afgør kravene"*. Kompleksiteten i virksomheden øges, hvis der eksempelvis er igangværende arbejder, aktivering af udviklingsomkostninger, store varelagre, goodwill eller en stor andel af debitorer. Hvis posterne ikke er til stede, kan det således tale for en udvidet gennemgang. Det hænger selvfølgelig meget sammen med, hvilke områder der testes i forbindelse med henholdsvis revision og udvidet gennemgang. Når revisor i en udvidet gennemgang normalt ikke foretager fysisk kontrol af lageret eller sender saldobekræftelser ud til debitorerne, er det selvfølgelig noget, som bankerne er blevet gjort opmærksomme på blandt andet i forbindelse med foredragene fra revisor. Hvis virksomhederne derfor har store lagre, debitorer eller igangværende arbejder, er det områder, bankerne er opmærksomme på, og dette kan føre til, at de ønsker en revision. Det er ikke i alle tilfælde, at revision er nødvendig, selv om virksomhederne har store lagre, mange debitorer eller igangværende arbejder. Det afhænger også af virksomhedens egenkapital, og hvilke sikkerheder banken har fået.

Hvis virksomheden har en stor egenkapital, har virksomheden større rammer for, hvornår de kan vælge udvidet gennemgang og stadig gøre banken tilfreds. Sådan er holdningen hos respondenterne fra Spar Nord, og ser man på Bank A og Danske Banks udtalelser, kan de ligestilles med denne holdning. Bank A udtalte som skrevet tidligere, at det blandt andet er en risikokode, der afgør, om man vil kræve revision. En høj egenkapital og en sund drift må givetvist give en gunstig risikokode. Danske Bank udtaler, at de vil være tilbøjelige til at kræve

revision, hvis virksomheden har underskud og ikke formår at lave et "turnaround". En virksomhed med en stor egenkapital og positive resultater har muligheden for at vælge udvidet gennemgang.

Sikkerhedernes type har også indflydelse på, hvilke typer af erklæringer fra revisor, bankerne ønsker. Hvis banken har virksomhedspant som sikkerhed, kan det være svært at komme uden om revision. Ved revision foretager man blandt andet ofte lagerkontrol, og er lageret omfattet af virksomhedspantet, er det et område, bankerne er meget opmærksomme på. Hvis banken derimod har fået pant i ejendomme eller biler, kan de være mere tilbøjelige til at vil godkende udvidet gennemgang. Bank A udtaler sig således: *"(...) virksomhedspant, hvis det er en afgørende sikkerhed, så er det rigtig svært at afvige fra at forlange revision, hvorimod hvis engagementet er afdækket ved nemt realisable sikkerheder, så kan det godt være, at vi er "ligeglade"".* Danske Bank udtaler i tilknytning til området: *"Når det er driftsfinansiering, vi har med at gøre, så vil vi have en eller anden form for sikkerhed for, at det er afstemt, talt op, og at der er foretaget stikprøver".*

Spar Nord, Danske Bank og Bank B har som sagt ikke fastlagt nogle faste rammer for, hvornår en virksomheden kan/ikke kan vælge udvidet gennemgang, og de kan derfor ikke komme i detaljerne med, hvilke virksomheder der kan vælge udvidet gennemgang, mere end det, som er skrevet ovenfor. De vil således vurdere hver enkelt virksomhed, når der skal tages stilling til, om den virksomhed ifølge banken har mulighed for at vælge udvidet gennemgang. Spar Nord og Danske Bank kommer dog med et eksempel hver på, hvornår en virksomhed kan vælge udvidet gennemgang.

- **Eksempel 1:** Hvis en virksomheds primære funktion er at eje og administrere en ejendomsportefølje, kan virksomheden godt vælge udvidet gennemgang. Banken kan indhente tingbogsoplysninger, og de kan selv tage ud og se på ejendommene. Der er ingen varelagre, og de eneste debitorer er huslejerestance.
- **Eksempel 2:** Hvis en virksomheds primære funktion er at være et vikarbureau. Her er der typisk ikke særligt mange aktiver, men blot en omsætning baseret på udlejning af vikarer. Dette medfører, at virksomheden ikke er særlig kompleks.

Omvendt nævner Spar Nord desuden to brancher, hvor man har skærpet krav. Det drejer sig om It-branchen og entreprenørbranchen, hvor der er aktivering af udviklingsomkostninger og store igangværende arbejder. Lige så snart man er inde at se på færdiggørelsesgraden, så vil de kræve revision.

Hvis virksomheden vælger en udvidet gennemgang, selvom banken ønsker en revision, mener Bank A, at banken i nogle tilfælde vil bede revisor om at lave nogle yderligere aftalte arbejdshandlinger på eksempelvis kontrol af lagre eller debitorer og herefter komme med en erklæring om det pågældende område for, at banken kan få den tilstrækkelige sikkerhed. Bank A's holdning skaber altså en mulighed for, at virksomheder kan vælge udvidet gennemgang, selvom der eksempelvis er store varelagre eller debitorer. Danske Bank og Spar Nord er heller ikke afvisende overfor de aftalte arbejdshandlinger fra revisor, men Spar Nord siger i den forbindelse dog: *"Jeg tror, at man hellere vil køre de rene kasser frem for sådan nogle erklæringer"*. Med det mener respondenterne fra Spar Nord, at man hellere ser, at en virksomhed får foretaget enten udvidet gennemgang eller revision frem for eksempelvis udvidet gennemgang plus aftalte arbejdshandlinger.

Hvis virksomheden vælger udvidet gennemgang uden at banken er enig, kan det få nogle vidt forskellige konsekvenser. I Bank A mener respondenterne ikke, at det har nogle umiddelbare konsekvenser. I Bank B vil man dog tage en snak med virksomheden. Respondenterne i Danske Bank vil gå ind og overveje, om man skal gøre engagementet mindre og i værste tilfælde ikke stille engagementet til rådighed længere. I Spar Nord vil man ligeledes overveje at opsige engagementet. Bank A, Bank B og Danske Bank er desuden forholdsvis enige om, at valget af udvidet gennemgang ikke har nogen påvirkning på, om banken vil stille øgede krav til sikkerheder. De vil som udgangspunkt ikke kræve yderligere sikkerheder. Respondenterne i Spar Nord vil dog ikke afvise, at man i visse tilfælde vil kræve yderligere sikkerhedsstillelse for at skabe lavere risiko for banken.

Hvis det hele skal opsummeres, er der kun én bank af de adspurgte, der angiver et beløb på, hvor stort engagementet, som udgangspunkt, maksimalt kan være før, de vil kræve revision. Herudover er det virksomhedens kompleksitet, egenkapital samt, hvilke sikkerheder der er stillet, som er afgørende for, om en virksomhed kan vælge udvidet gennemgang. Virk-

somheden skal helst ikke have store varelagre, mange debitorer, igangværende arbejder eller lignende, som ikke bliver testet ved en udvidet gennemgang.

7.4. Supplerende handlinger

Hvad mener bankerne om de supplerende handlinger? Giver disse handlinger bankerne en ekstra sikkerhed, eller indhenter de eksempelvis i forvejen alle disse oplysninger selv? Det er relevant at undersøge, om bankerne får noget ud af disse handlinger. Specielt i de tilfælde, hvor banken er en af de primære regnskabsbrugere, kan det underminere relevansen af de supplerende handlinger, hvis de selv i forvejen indhenter alle oplysningerne.

Ud fra de fire interviews kan det være svært at spore en generel holdning til de fire supplerende handlinger, da det er vidt forskelligt, hvad de ligger vægt på i deres svar. Det eneste generelle, som er kommet frem under interviewene, er, at Spar Nord, Danske Bank og Bank B alle indhenter tingbogs-, bilbogs- og personbogsoplysninger, såfremt de mener, at det er relevant.

Hvis man starter med at se på Bank A's svar, mener respondenterne, at de supplerende handlinger giver ekstra sikkerhed, og de indhenter ikke de oplysninger, som bliver verificeret ved de supplerende handlinger på anden vis. Det skal dog igen huskes på, at respondenterne tilhører en afdeling med speciale i regnskaber, og det kan derfor være, at erhvervsrådgiverne i nogle tilfælde i praksis indhenter nogle af disse oplysninger uden, at respondenterne er opmærksomme på dette. Bank B indhenter selv tingbog, personbog og bilbog. Af den grund mener respondenterne ikke, at denne handling skaber ekstra værdi for banken. Det eneste, der ifølge Bank B skaber ekstra værdi for banken, er advokatbrevet, idet det medfører, at banken ikke pludselig bliver overrasket over, at der kan være retssager, som kan true virksomhedens eksistens og derved potentielt medføre et tab for banken. Danske Bank indhenter også tingbog, personbog og bilbog. Men der er også fokus på engagementer i andre pengeinstitutter. Her mener respondenterne fra Danske Bank dog, at får man et regnskab d. 30/6, kan der være sket meget siden d. 31/12, hvor engagementsforespørgselen blev sendt ud til pengeinstitutterne, og hvis kunden har mere end én bank, kan Danske Bank godt finde på at bede kunden om en opgørelse. Respondenterne mener, at advokatbrevet giver en vis sikkerhed, men det er ikke noget, man ser i praksis. Respondenterne fra Spar Nord kommer med en pointe, som mu-

ligvis kan være meget rammende for disse supplerende handlinger. Selvom Spar Nord selv indhenter eksempelvis tingbog, personbog og bilbog, mener respondenterne ikke, at det er banken, der skal gå ind og tjekke de oplysninger i detaljer. Det skal revisor i stedet gøre, da revisor har en forsikring, som dækker, når han skriver under på, at han har tjekket oplysningerne. Så man kan muligvis sige, at selvom bankerne selv indhenter nogle informationer, får de alligevel en sikkerhed i, at revisor skriver under på, at de fire supplerende handlinger er udført.

Der er ingen af bankerne, der forholder sig særlig meget til informationen, som er hentet i forbindelse med SKAT. Det er muligvis, fordi de normalt ikke bruger disse informationer. Derudover kan det konkluderes, at der på nuværende tidspunkt ikke er nogen eksterne krav, som gør, at bankerne selv skal indhente de oplysninger, som bliver verificeret gennem de fire supplerende handlinger. Dermed kan man sige, at det helt er op til bankerne selv, om de ønsker at indhente informationerne, eller lade revisor gøre det.

Generelt må man også sige, at det er vidt forskelligt, hvilke informationer bankerne selv ønsker at kontrollere. Eksempelvis ønsker Bank B i nogle tilfælde selv at se den samme lagerliste, som er sendt til revisor. De kan også ønske at se debitorlisten fra 31.12 og så igen nogle måneder senere for at se, om nogle af debitorerne stadig står der, for på den måde at tage højde for eventuelle nedskrivninger. Det kan imidlertid skyldes, at Bank B har mange små kunder, og det derved er overskueligt selv at foretage disse handlinger.

7.5. Positiv konklusion

Hvordan forholder bankerne sig til den positive konklusion? Er det noget, som de er opmærksomme på og interesseret i?

Generelt kan det konkluderes, at ingen af bankerne mener, det er relevant for dem, om det er en positiv eller negativ konklusion. Det, de som udgangspunkt kigger på, er, hvilke handlinger, som revisor har udført. Dog skal det samtidig siges, at respondenterne fra Danske Bank udtaler, at en positiv konklusion ikke trækker ned. Men som respondenterne fra Bank A siger, tror personen ikke, at den positive konklusion vil have nogen betydning i dagligdagen. Det er for pengeinstitutterne således ikke relevant, om der er tale om en positivt eller negativt formuleret konklusion ved udvidet gennemgang.

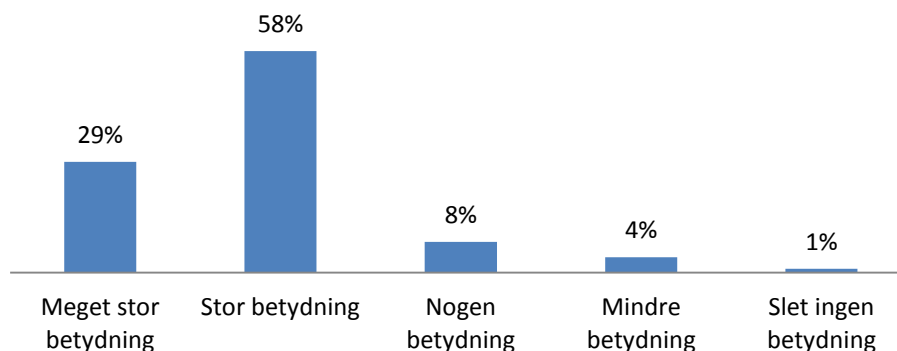
7.6. Epinions undersøgelse

Afsnittet undersøger, om Epinions undersøgelse fra 2010 passer med afhandlingens empiri. Det vil sige, om det, som de fire interviewede bankansatte beretter om i denne afhandling, stemmer overens med undersøgelsen fra Epinion.

Epinion udførte i 2010 en undersøgelse for FSR, som omhandler værdien af revision. Der spørges ikke direkte ind til udvidet gennemgang, men der vil alligevel blive prøvet at drage paralleller mellem de fire interviews og Epinions undersøgelse. Epinion har gennemført 73 telefoninterviews med bankansatte blandt alle danske pengeinstitutter, og det er det, deres undersøgelse bygger på. I undersøgelsen er der rettet henvendelse mod den øverste kreditansvarlige i koncernen eller en person med tilsvarende overblik over virksomhedens politikker og retningslinjer for kreditgivning.

Undersøgelsen spørger blandt andet ind til, hvor stor en betydning et revideret regnskab har på pengeinstituttets kreditvurdering. Her svarer størsteparten af respondenterne, at det har stor betydning for kreditvurderingen.

Hvor stor betydning har det for jer som pengeinstitut, når
I foretager kreditvurderinger, om en virksomhed kan
fremlægge et revideret regnskab fra revisor om
virksomhedens finansielle situation?

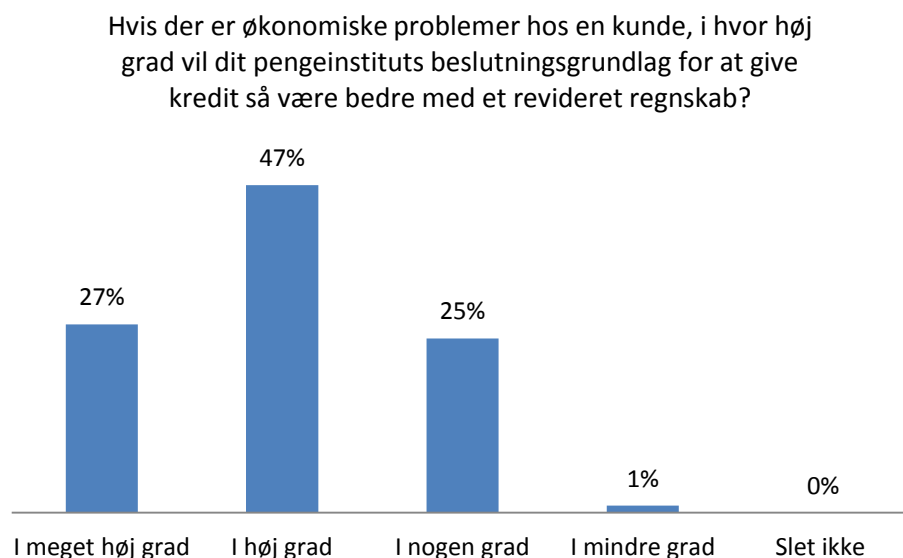

*Figur 6: Betydningen af et revideret regnskab.
Kilde: Epinions undersøgelse (2010) og egen tilvirkning*

I forbindelse med de fire interview i denne afhandling, blev respondenterne spurgt om regnskabs og revisorpåtegningens betydning for kreditvurderingen. Respondenterne svarede, at det havde stor betydning for kreditvurdering. Men om et revideret regnskab har stor be-

tydning for kreditvurderingen, må der et mere nuanceret svar til. Ud fra de fire interviews, kan det ses, at betydningen for, om et regnskab er revideret eller ej, afhænger af mange faktorer. Hvis der er tale om lille virksomhed såsom en vinduespudser eller en virksomhed på hobbyplan, kan en assistanceerklæring være nok. Hvis man eksempelvis ser på Bank B's svar, er mange af kunderne i en sådan størrelse, at et revideret regnskab ikke nødvendigvis er altafgørende. Hvis man derimod ser på en kompleks virksomhed med væsentlige lagre, debitorer eller igangværende arbejder, er det klart, at det så kan have stor betydning for pengeinstituttet, om der er tale om en revision, en udvidet gennemgang, review eller assistance. Derfor kan man ikke komme med dette entydige svar, at et revideret regnskab altid har stor betydning for kreditvurderingen. Det kommer an på virksomhedens sammensætning, hvilket er det generelle svar, som kan tydes ud fra de fire respondents svar.

Som tidligere nævnt har virksomhedens økonomiske situation stor betydning for bankens ønsker til valg af erklæringer. Dette aspekt har Epinion ligeledes spurgt ind til.

Figur 7: Kunde i økonomiske problemer
Kilde: Epinions undersøgelse (2010)

Som de fire interview også indikerede, vil en solid egenkapital, positive resultater eller et stærkt moderselskab kunne trække mod udvidet gennemgang, mens dårlige resultater og en virksomhed, som ikke har formået at lave et turnaround, trække imod revision. Epinions un-

dersøgelse viser da også, at bankerne ønsker et revideret regnskab til at træffe beslutninger, såfremt en virksomhed er i økonomiske problemer.

7.7. Delkonklusion

Konklusionen på interviewene er, at bankerne mener, regnskaber og påtegningerne har stor betydning for deres kreditvurdering. De tre interviewede erhvervskundechefer har alle deltaget i foredrag for at få kendskab til den nye erklæring, og de har derfor alle en holdning til indholdet af erklæringen. Kun en af bankerne har udviklet en forretningsgang på området. De andre havde på tidspunktet for interviewet ikke opstillet nogle faste politikker på området, men de har dog stadig en holdning til, i hvilke tilfælde udvidet gennemgang er tilstrækkelig, og i hvilke tilfælde udvidet gennemgang ikke er tilstrækkelig. Bankerne ser mere positivt til udvidet gennemgang i de tilfælde, hvor virksomheden har en solid egenkapital, resultaterne udvikler sig positivt, virksomheden ikke er alt for kompleks, og hvor banken har en anden form for sikkerhed end virksomhedspant.

De supplerende handlinger, i hvert fald de tre første, skaber en yderligere sikkerhed for bankerne. Nogle af bankerne indhenter godt nok tingbog, personbog og bilbog men i og med, revisor skriver under på erklæringen, dækker revisors forsikring også, hvis revisor ikke har tjekket oplysningerne. Bankerne fokuser ikke på, at konklusionen er positivt formuleret, men de fokuserer på, hvorvidt der er nogle forbehold og supplerende oplysninger.

8. Udvidet gennemgang set fra revisorernes synsvinkel

8.1. Indledende bemærkninger

Eftersom det er revisorerne, der skal udføre selve erklæringsopgaven, er det nærliggende at undersøge, hvad netop revisorerne på dette tidlige stadie mener om indførelsen af den nye erklæringsstandard. Der er i afhandlingen interviewet fire revisorer, der hver især kommer fra forskellige revisionsfirmaer for at få et dybere indblik i udvidet gennemgang fra dem, der selv skal sælge og udføre opgaven. Det skal understreges, at de fire interviewede revisorer alle svarer ud fra egen holdning til de stillede spørgsmål, og deres svar kan således ikke nødvendigvis sidestilles med deres respektive virksomheders holdninger. Revisorerne er alle statsautoriserede revisorer, hvilket sikrer en vis viden på området blandt respondenterne. De udvalgte revisorer arbejder samtidig med SMV-segmentet. Derudover er de revisionsvirksomheder, de repræsenterer, alle valgt ud fra et kriterium om, at de skal have en vis størrelse. Med "en vis størrelse" menes større revisionsvirksomheder med en stor og bred kundekreds. Der er dog stadig opmærksomhed på, at der er stor forskel på størrelserne af den største og mindste interviewet revisionsvirksomhed, hvilket jf. metodeafsnittet gerne skulle bidrage til et mere nuanceret billede af revisorernes holdninger om emnet. Der vil følgende være en kort præsentation af de medvirkende revisorer:

Respondent A:

Statsautoriseret revisor hos KPMG i Aalborg med 18 års erfaring i revisionsbranchen. Interviewpersonen er i øvrigt bestyrelsesmedlem i FSR Nordjylland.

Respondent B:

Statsautoriseret revisor hos PwC i Aalborg.

Respondent C:

Statsautoriseret revisor hos BDO i Aalborg med 16 års erfaring som revisor.

Respondent D:

Statsautoriseret revisor hos Nielsen & Christensen i Aalborg med knap 20 års erfaring med arbejdet som revisor. Derudover er interviewpersonen også kvalitetskontrollant for Revisortilsynet.

Det skal nævnes, at de bogstaver hver respondent har fået, samtidig er de bogstaver, hver enkelt person vil blive refereret til i analysen. For eksempel vil revisoren fra KPMG således blot blive omtalt som "A". Dernæst er det værd at understrege, at der i analysen er forsøgt at medtage de væsentligste kommentarer og pointer fra interviewene, og analysen inddrager således ikke samtlige udtalelser herfra. For de komplette interviews henvises til bilag 6-9.

8.2. Revision af mindre virksomheder

Udvidet gennemgang henvender sig som bekendt til mindre virksomheder og er ligeledes et alternativ til revision. Det er derfor indledningsvis interessant at undersøge nærmere, hvad revisorerne mener om revision af disse mindre virksomheder, idet det netop er revisionen, som målgruppen for den nye erklæringsstandard fravælger til fordel for udvidet gennemgang. Hvad angår revisionen og de mange dertilhørende internationale revisionsstandards, er der blandt de adspurgte revisorer en generel enighed om, at revision som udgangspunkt egner sig til mindre virksomheder, såfremt der tages hensyn til, at man må tilpasse sine handlinger til de enkelte virksomheder. Med det sagt, udtrykker både B, C og D deres holdning til, at revisionsstandards kan være for omfattende for mange klasse B-virksomheder. Som D formulerer det: *"[ISA'erne] bliver et kæmpe apparat at trække ned over små virksomheder. (...) ikke alle bestemmelser i dem [kan anvendes]. Og det bliver sværere og sværere, de bliver jo større og større efterhånden, som tiden går."* B understreger, at ISA'erne er omkostningstunge, hvis de skal følges slavisk, og nævner som et eksempel udfordringen ved at få planlægningen på plads, at dokumentere planlægningen, at dokumentere revisors forståelse af virksomheden og i det hele taget dokumentere revisors handlinger. C pointerer, at kunderne kan have svært ved at se, hvad de skal bruge alle delene af en revision til. Hertil uddyber C, at eksempelvis efterprøvelse og dokumenteringen kan være tidskrævende handlinger, ikke ret mange virksomheder har lyst til at betale for. Der tegner sig således i overvejende grad et billede af, at de interviewede revisorer kan opleve nogle problemstillinger med hensyn til udførelsen af revision på de mindre virksomheder såsom at få kunderne til at se værdien af alle revisors handlinger. Ovenstående flugter godt med det tidligere nævnte lovforslag L 26, der taler om et behov for en ny erklæringsstandard, der er tilpasset mindre virksomheder, som ikke alle har brug for samtlige handlinger udført ved en revision.

8.3. Udvidet gennemgang som alternativ til revision

Udvidet gennemgang som et alternativ til revision er en realitet. Dermed er det relevant at undersøge nærmere, hvornår det giver mening for en virksomhed at få foretaget en revision i stedet for udvidet gennemgang og omvendt. På den måde kan man se nærmere på selve målgruppen for den nye standard ved at undersøge, hvilke virksomheder, revisorerne mener, kan have nytte af udvidet gennemgang. Der blev i den forbindelse spurgt ind til, hvornår revisorerne i det hele taget mener, det giver mening at revidere en B-virksomhed. Hertil herskede en bred enighed blandt alle respondenterne om, at svaret først og fremmest afhænger af virksomhedens interesser. Som det fremgår af A's svar: *"Der er det jo vigtigt at få talt med kunden, (...) kunden skal også prøve at finde ud af, hvad har interesserne omkring virksomheden brug for, (...) synes de, at man skal have en revision, eller kan de nøjes med en udvidet gennemgang"*. I tilknytning hertil nævner alle respondenterne banken, som værende en interessant, virksomheder med et finansieringsbehov bør have fokus på. I tilfælde af at et finansieringsbehov er til stede, skal virksomheden være opmærksom på, om banken forlanger den yderligere sikkerhed, revision giver i forhold til udvidet gennemgang. Dertil nævner D, at det efter hans erfaring godt kan få påvirkning på selve kreditgivningen i forhold til primært pengeinstitutter, hvis ikke virksomhedens regnskabstal er valide og gennemgået ved en revision. I de tilfælde skaber revisionen således både værdi for kunden og for banken. Der kunne også være interne interesser, som kunne have en interesse i, at revisor går ind og giver en yderligere sikkerhed for et retvisende billede af regnskabet. Respondent C og D taler om virksomheder med professionelle bestyrelser, hvor de kan have en interesse i at holde et ekstra øje med den daglige ledelse, idet det jo er bestyrelsen, der skal aflægge og dermed stå på mål for regnskabet. Klasse B-virksomheder er et bredt spektrum af forskellige virksomhedstyper med forskellige typer, men ovenstående viser, at kunden skal have et fokus på sine interesser, når der skal tages et valg omkring, hvilken erklæringsopgave, man vil have udført.

Udover interesserne er virksomhedens kompleksitet, herunder balancens sammensætning, også et område, der bør tages stilling til ved en virksomheds valg af revision eller udvidet gennemgang. For A, B og D er der nogle regnskabsposter, der går igen i den sammenhæng. Det drejer sig især men ikke udelukkende om de væsentlige og ofte risikofyldte regn-

skabsposter; varebeholdninger, tilgodehavender fra salg og tjenesteydelser samt igangværende arbejder. Om varelageret siger B eksempelvis: *"(...) der, hvor der er stort varelager, det er nok der, hvor den afgørende forskel er på det, vi rent faktisk laver i de her B-virksomheder. (...) i dag er [vi] ude og lave den fysiske lagerkontrol ved revision, og det skal vi ikke ved udvidet gennemgang, og det synes jeg egentlig er en af de væsentlige afgørende forskelle, der er."* Behovet for at have styr på varelageret skal naturligvis også ses i sammenhæng med interessenterne, hvor banken for eksempel oftest har virksomhedspant i netop varelageret og for den sags skyld også debitorerne blandt andre aktiver. Igangværende arbejder bliver fremhævet blandt alle respondenterne som en skønspost, der hos produktions- og entreprenørvirksomheder kan være et kritisk område, som er svært at gøre op. Ved en udvidet gennemgang skal man kort fortalt blot kigge på det og analysere det, hvor revisor ved udførelsen af en revision skal sikre sig en validitet af tallene og opnå en større grad af sikkerhed for, at de igangværende arbejder er rigtige. Balancens sammensætning bliver ifølge de adspurgte revisorer dermed endnu et punkt, der skal med i overvejelserne hos den virksomhedsledelse, der overvejer at fravælge revision og benytte sig af muligheden for at få udført en udvidet gennemgang. Som D udtrykker det: *"Så hele balancen – altså hvis du har en væsentlig balance, så er det jo med til at tilføje værdi via revision"*.

På samme vis som der blev spurgt ind til, hvornår revisorerne mente, det giver mening at revidere en B-virksomhed, blev revisorerne også bedt om at forholde sig til, hvornår de mener, at det giver mere mening for en virksomhed at få foretaget en udvidet gennemgang i stedet for revision. Dette område affødte ligeledes nogle holdninger til den nye erklæringsstandard, hvilket vil blive gennemgået senere i afhandlingen. Virksomhedens økonomiske situation er et punkt, som alle respondenterne er inde omkring. Såfremt virksomhedens står stærkt rent økonomisk kan det være et element, der kan være med til at trække i retning af, at udvidet gennemgang er tilstrækkelig. Respondenterne nævner alle eksempler på en sådan type virksomhed, hvor D opsummerer det bedst: *"De er fuldstændig selvfinansierende og har en sund økonomi. Og de har styr på deres interne rapportering, har en stærk økonomifunktion, hvor vi i princippet i vores revision ikke kommer og flytter et eneste komma, fordi de har styr på deres butik og ikke skal stå til ansvar overfor nogen kreditorer."* I disse tilfælde, hvor der tale om økonomisk solide og veldrevne virksomheder, der har 100 % styr på butikken,

giver revision ifølge respondenterne ingen værdi. Der kan virksomheden lige så godt spare nogle penge på honoraret, og, som A siger, overveje at anvende revisor til mere rådgivning i stedet, hvor der eksempelvis kan snakkes budget eller forretningsudvikling. I forlængelse heraf er virksomhedens ejerstruktur et andet element, der er en del af samtlige interviews, hvor A, B og C alle nævner de ejerledede virksomheder. Om virksomheder med denne ejerstruktur siger B: *"(...) hvis man har den her ejerledede virksomhed, og man kender sin virksomhed, (...) virksomhedsejeren ved jo selv, at lageret er til stede. De kender selv deres debitorer. De ved godt, hvis debitorer har problemer med at betale. Så man kan sige, at de virksomheder, som er ejerledet, som er nede i deres forretning og kender deres forretning, de har ikke det her behov [for revision]"*. Så er der tale om en mindre ejerledet virksomhed, hvor ejeren i overvejende grad involvere sig i den daglige drift, og hvor der måske heller ikke er en bestyrelse, hvorved adskillelsen mellem ejerskab og ledelse ikke er til stede, kan det tale for, at en udvidet gennemgang er tilstrækkelig. B giver også et eksempel på en af revisionshandlingerne, nemlig uanmeldt beholdningseftersyn, der er mindre relevant for en B-virksomhed, hvor det er direktøren og samtidig eneejeren, der har fuldmagten til kontoen. Både A og B nævner også, at en interessent som virksomhedens pengeinstitut i disse tilfælde, hvor eksempelvis lageret ikke er særlig stort, og der er fuldkommen styr på debitorerne, vil finde det tilstrækkeligt med en udvidet gennemgang. Et andet område, hvor der er set et behov for at revurdere behovet for revision, er ved holdingselskaber. Med ændringen i ÅRL § 135 er det som før nævnt blevet muligt for holdingselskaber inden for samme størrelsesgrænser som klasse B-virksomheder at vælge udvidet gennemgang som et alternativ til revision. B og D er de eneste, der omtaler dette punkt, og de er begge positive over for tiltaget, idet en revision af holdingselskaber i den størrelsesorden ifølge dem i de fleste tilfælde ikke giver mening. D uddyber: *"(...) hvis man havde sådan et holdingselskab, der eksempelvis bare har 20 millioner i værdipapirer – så tilfører det ikke så meget værdi at revidere det. Der er det nok mere den regnskabsmæssige assistance og den skattemæssige assistance, som de lægger vægt på."*

8.4. De fire supplerende handlinger

Bortset fra erklæringen er de fire supplerende handlinger der, hvor udvidet gennemgang adskiller sig væsentligst fra reviewstandarden. Dermed bliver det yderst relevant at under-

søge, hvilken ekstra sikkerhed disse supplerende handlinger bidrager med ifølge revisorerne. I den forbindelse blev de interviewede bedt om at forholde sig til, om og hvilken yderligere sikkerhed hver enkelt af de fire følgende supplerende handlinger giver – ikke blot over for dem selv men også overfor eventuelle interessenter:

1. Indhente udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog
2. Indhente engagementsforespørgsler fra pengeinstitutter
3. Indhente advokatbreve
4. Indhente dokumentation for indberetninger til SKAT

De fire handlinger vil i det følgende blive refereret til deres respektive nummereringer. For eksempel vil indhentning af udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog blive omtalt som den første handling.

Ud fra respondenternes svar sikrer den første handling revisor, om der er eventualforpligtelser, pantsætninger og andre sikkerhedsstillelser i regnskabet. Så handlingen er med til at sikre en fuldstændighed af, at man har oplysninger med omkring, hvilke værdier i balancen der allerede er taget pant i, og om virksomheden ejer de ting, de har. De interviewede revisorer er alle enige om, at banken må anses for at være en af, hvis ikke den væsentligste regnskabsbruger for de fleste klasse B-virksomheder. Dermed er det nærliggende at undersøge, hvilken ekstra sikkerhed, revisorerne mener, handlingerne giver i forhold til bankerne. Her sætter både A, B og D spørgsmålstejn ved, om den første handling umiddelbart skaber nogen ekstra sikkerhed overhovedet. Argumentet er, at bankerne ifølge A, B og D selv går ind og tjekker bøgerne, hvis de skal låne penge til en virksomhed. Ud fra dette argument giver den første handling således ikke nogen ekstra sikkerhed over for bankerne, og giver derfor ikke noget merværdi i forhold til denne interessant.

Angående den anden handling siger C: *"(...) her får vi altså en sikkerhed for, at vi får en eksternt bekræftelse, der sikre, at vi har alt vedrørende finansiering osv. med i regnskabet."* A forklarer videre: *"(...) det vi bruger [engagementsforespørgsler] allermest til, det er at sikre pantsætningen, sikkerhedsstillelse og kaution (...)".* Den anden handling giver således først og fremmest revisor mulighed for eksternt at få bekræftet tilstedeværelsen af virksomhedens mellemværender med pengeinstitutter. Dernæst opnår revisor også en sikkerhed for fuld-

stændigheden af forpligtelser over for pengeinstitutterne, såsom kautioner, pantsætninger og andre sikkerhedsstillelser. A og B er også inde og snakke besvigelser i forbindelse med den anden handling. I forlængelse heraf udtrykker A dog en vis usikkerhed, idet revisor kun sender engagementsforespørgsler ud til de banker, de ved eksistere. Dermed kan det blive svært eksempelvis at opdage gemte konti i udlandet. Hvad angår sikkerheden i forhold til bankerne, er det det samme argument, der gør sig gældende her som ved den første handling. Både A, B og D er i tvivl, om handlingerne gør den store forskel for virksomhedens pengeinstitut(er), idet de nævnte revisorer formoder, at bankerne kender sine egne bøger og ved, hvilke engagementer, de har med kunden. Ifølge B har de her kunder typisk ikke mere end én bank. Der er tvivl om, hvorvidt bankerne kan tjekke, hvad en virksomhed har af engagementer i andre banker, men i tilfælde af det ikke kan lade sig gøre, og virksomheden har flere pengeinstitutter, vil handlingen kunne give noget merværdi for den enkelte bank. Ud fra de svar de interviewede revisorer har givet, kan det alt i alt siges, at den anden supplerende handling ikke giver nogen nævneværdig ekstra sikkerhed over for bankerne.

Om den tredje handling er respondenterne alle enige om, at handlingen er med til at sikre, at der ikke er forhold i virksomheden, der ikke er oplyst. Samtidig nævner både A, B og C også, at det er en handling, der altid vil udføres, såfremt der er indikationer om en igangværende retssag eller flere, og hvor der er tvivl om påvirkningen på regnskabet. Indikationer kunne være advokatomkostningerne i løbet af året eller virksomheden, der selv fortæller om retssager, tvister eller lignende forhold som svar til revisors forespørgsel herom. I den forbindelse er både A og B inde omkring enkelte problematikker ved handlingen. Dels pointerer B, at man jo som revisor må stole på, at virksomheden oplyser om alle sager, og det kan være svært at opdage en retssag, hvis virksomheden aktivt forsøger at skjule det. Derudover vurderer A også, at et advokatbrev ikke giver så meget, når påvirkningen på årsregnskabet skal vurderes, da advokaten sjældent sætter beløb på, hvad en sag kan komme til at koste virksomheden. Den mest positivt stemte over for handlingen er C, der påpeger fordelene ved, at regnskabsbruger får en vis sikkerhed for, at der eksempelvis ikke ligger større erstatnings-sager og truer virksomheden. Hvad angår banken, er det B's vurdering, at handlingen i det fleste tilfælde ikke vil give mersikkerhed for virksomhedens pengeinstitut, da alle parter omkring virksomheden vil vide, hvis der er igangværende væsentlige retssager.

Den fjerde handling giver især værdi for SKAT, hvilket alle respondenterne er enige om. For udvidet gennemgang vil det også fremgå af påtegningen under supplerende forhold vedrørende andre forhold, hvis ikke virksomheden har styr på området. A mener, at handlingen giver god mening, og B ser det som en del af at være offentlighedens tillidsrepræsentant at sikre sig, at det, der er registreret i bogholderiet, også bliver indrapporteret. D nævner også det rådgivningsmæssige aspekt i det, idet bødestørrelserne fra SKAT ved overtrædelse på området er ret store. C undrer sig dog over, hvorfor SKAT ikke selv er i stand til at se, om der bliver indberettet rettidigt, men medgiver, at det offentlige opnår en sikkerhed ved handlingen. Med hensyn til handlingens værdi over for banken mener B ikke, at det er noget, de går op i.

De fire supplerende handlinger er som sagt blandt de væsentligste punkter, hvor udvidet gennemgang adskiller sig fra reviewstandarden. I den forbindelse blev revisorerne også bedt om at forholde sig til, om nogle af de supplerende handlinger ved udvidet gennemgang også forekommer ved et review. Ingen af respondenterne kunne afvise, at alle handlingerne også kan forekomme ved udførelsen af et review. Man kan derfor argumentere for, at dette aspekt taler for, at den sikkerhedsmæssige forskel mellem de to nævnte erklæringsopgaver er minimal. Et andet interessant aspekt, som i øvrigt udspringer fra et af interviewene med bankerne, er muligheden for, at en virksomhed får foretaget en udvidet gennemgang inklusiv aftalte arbejdshandlinger. Der blev spurgt ind til, om revisorerne kunne se fordelene ved denne kombination, og om det er et scenarie, de ser vinde indpas blandt virksomhedsmålguppen. Alle respondenterne er enige om, at det enten vil være lige så dyrt eller dyrere at få foretaget udvidet gennemgang inklusiv aftalte arbejdshandlinger som revision. A, B, og D mener ikke, at det er en kombination, vi kommer til at se, idet man i tilfælde af et behov for mere end udvidet gennemgang vil gå over til en fuld revision. Om kombinationen af udvidet gennemgang og aftalte arbejdshandlinger tilføjer A i øvrigt: *"Det hele bliver sådan meget konkret [ved aftalte arbejdshandlinger] (...) hvis vi har taget 50 stikprøver på lageret, hvis det er tilstedeværelse, så får de også svar på de 50. Så kan det være, at der var 2 fejl, der i. Men i virkeligheden giver det ikke ret meget værdi, fordi hvad nu, hvis der er 10 fejl ud af 50, altså 20 %. Er der så 20 % fejl på hele lageret? Det får man ikke svar på. Så du kan ende i en situation, hvor de der aftalte arbejdshandlinger, de gør dig måske mere nervøs end de gavner."*

Ifølge A, B og D vil virksomheden rent økonomisk og dens pengeinstitut rent sikkerhedsmæssigt således være bedre stillet med en revision. C's holdning til området afviger dog fra de andre tre. C mener, at banken vil få en større sikkerhed ved aftalte arbejdshandlinger i forhold til revision. Argumentet er, at man ved aftalte arbejdshandlinger kontrollerer nogle helt specifikke ting efter bankens ønsker, og dermed bliver det mere relevant for banken. Samtidig forventer C, at udvidet gennemgang med efterfølgende aftalte arbejdshandlinger er en kombination, som vil komme til at ske. C oplever et marked, hvor revisionsfirmaerne er presset på priserne for revision, idet klasse B-virksomheder ofte føler, at revisionen simpelthen ikke giver nok værdi for pengene. Dette vil resultere i, at virksomhederne skifter fra revision til udvidet gennemgang. Nogle af disse virksomheder vil så havne i en situation, hvor banken alligevel vil kræve en ekstra sikkerhed, der vil føre til aftalte arbejdshandlinger. Den samlede meromkostning i forhold til en fuld revision vil derefter få nogle virksomheder til igen at vælge revision. C tegner derved et scenarie, hvor virksomheder på kort sigt vil vælge udvidet gennemgang i forestillingen om et billigere alternativ til revision, men hvor nogle vil vende tilbage til revision igen. Det kan konstateres, at der er forskellige holdninger til kombinationen af udvidet gennemgang og aftalte arbejdshandlinger, men kommer det til at ske, kan det meget vel kun blive på kort sigt, idet omkostningerne for virksomheden overstiger omkostningerne ved en egentlig revision.

8.5. Revisionsprotokollat

Som både A og B nævner, er revisionsprotokollen et dansk fænomen, og er et vigtigt meddelelsesmiddel henvendt til den øverste ledelse vedrørende den udførte revision. Da revisionsprotokollen ikke er en del af udvidet gennemgang, er det interessant at undersøge, hvordan denne tovejskommunikation kommer til at foregå i praksis ifølge de adspurgte revisorer. Der er i interviewene taget udgangspunkt i, hvordan kommunikationen i dag foregår ved udførelsen af et review, idet reviewstandarden og standarden om udvidet gennemgang er ens på området.

Der er en generel enighed om, at hovedparten af kommunikationen med ledelsen foregår gennem mundtlig dialog. Den primære kommunikationsform med ledelsen er således drøftelser, hvor regnskabsmøderne er centrale. Ud fra svarerne er der ikke nogle faste procedurer til, hvordan rapporteringen skal foregå, men alle respondenterne er enige om, at revisor

sørger for at dokumentere væsentlige drøftelser med ledelsen, hvad enten det sker i arbejdspapirerne, via et referat fra et regnskabsmøde eller i et kvalitetsstyringssystem. C udtrykker sin holdning til, at revisorer nok ikke altid er lige gode til at få dokumenteret kommunikationen med ledelsen, mens B antyder, at det kan komme på tale, at man vil klarlægge mere præcist, hvordan dokumenteringen på dette område skal foregå. Ingen af de interviewede revisorer så dog nogen problemstillinger ved, at der for udvidet gennemgang ikke skal udarbejdes en revisionsprotokol. En af årsagerne hertil kan findes i B og C's svar. C fortæller: *"Mange protokoller [ved B-virksomheder] er nogen, som vi skal lave, og der sidder måske en ejer af den her virksomhed, [og] der er ikke engang en bestyrelse i virksomheden, for det er et ApS. Så vi sidder og skal skrive til ejeren af virksomheden, som vi har en løbende kommunikation med (...) så de protokoller, de bliver nogen gange, sådan lidt halv standard, hvor der bare står det, som der skal stå, uden at der reelt set står noget yderligere."* B fortsætter: *"Vi må også erkende, at ikke særlig mange af vores kunder læser protokollen, når vi er nede i klasse B, fordi de er standard, og de interesserer sig ikke for det. Det er tallene og regnskabet, som er interessant for dem. så (...) for nogle af de klasse B virksomheder, der tror jeg ikke, at det vil gøre den store forskel, for det vigtige, det er det regnskabsmøde, man har (...)"* Udeladelsen af en revisionsprotokol lader således ikke til at være et problem.

8.6. Revisors påtegning ved udvidet gennemgang

I forbindelse med revisors påtegning ved udvidet gennemgang udtrykker revisor sig som bekendt med en positiv konklusion i modsætning til en negativ konklusion ved review. Med udgangspunkt i det blev revisorerne bedt om at forholde sig til deres kunders holdning til konklusionen samt, hvorfor de mener, det er blevet til en positiv konklusion ved udvidet gennemgang. Den generelle holdning blandt de adspurgte revisorer er, at kunderne i bund og grund er ligeglade med, hvad der står i påtegningen, så længe der hverken er forbehold eller supplerende oplysninger. B medgiver, at nogle kunder kan have svært ved at forstå, hvordan den negative konklusion skal forstås. Om den typiske klasse B-virksomhed siger C: *"Jeg tror, hvis I spurgte kunderne om, hvor mange af dem, der har læst vores erklæringer, altså én procent, så tror jeg, at det er højt sat, når man ser på den her type kunder."* Denne holdning deles af de andre, hvilket tyder på, at den positive konklusion ikke er inkluderet for selve kundernes skyld. Den faktiske årsag til, at der er kommet en positiv konklusion, er der

tvivl om hos respondenterne. Holdningen er, at det på ingen måde er et emne, kunderne interesserer sig for. Det er måske mere et emne, der har været til diskussion internt i revisionsbranchen, hvor man har tænkt på de signaler, man sender til omverden. D påpeger dog, at det efter sin erfaring ikke er konklusionens formulering, pengeinstitutterne går op i. For bankerne er det ligeledes i højere grad forbehold og supplerende oplysninger, der kigges efter. Omvendt kan man sige, at det ifølge revisorerne i hvert fald ikke gør skade at anvende den positive konklusion, om end det er ligegyldigt i forhold til indholdet af det arbejde, revisor udfører.

En anden nyhed ved påtegningen ved udvidet gennemgang i forhold til review er muligheden for at give supplerende oplysninger vedrørende andre forhold. Dette ser revisorerne som et positivt tiltag, og der hersker en generel uforståelse for, hvorfor det ikke allerede er en mulighed. C uddyber: *"(...) vi [ser] jo rigtig mange kapitalejerlån (...) og ved et review, der må vi ikke oplyse om det, så bryder vi vores tavshedspligt, og det kan godt være lidt svært at forstå."* Holdningen er ligeledes, at kunden, der får foretaget review, kan begå lige så slemme overtrædelser som kunden, der får udført revision. Man bør dermed ikke kunne slippe uden om tingene ved at vælge en anden type erklæring.

8.7. Besparelser forbundet med udvidet gennemgang

Daværende Erhvervs- og vækstminister, Ole Sohn, udmeldte som nævnt tidligere, at den enkelte mindre virksomhed vil spare 25 pct. af udgifterne til revision med indførelsen af udvidet gennemgang. Dette var et væsentligt punkt, da lovforslaget blev fremlagt, og derfor er det relevant at undersøge, hvad revisorerne egne vurderinger er til besparelserne forbundet med udvidet gennemgang. Ud fra svarerne kan man først og fremmest konkludere, at besparelserne afhænger af virksomhedens størrelse og kompleksitet. Har virksomheden eksempelvis et meget stort lager, der fylder meget, vil den kunde spare mere end en kunde, der er mindre i størrelse og kompleksitet. Alt afhængig af virksomhedstype mener respondenterne således, at man kan spare mellem 5-20 %. Både A og D har svært ved at se, at man kan spare over 15 %, og ingen af de fire mener, at man kan komme op på de angivne 25 %. Revisorerne oplever således, at besparelsesestimaterne er sat for højt. Derudover pointerer B, C og D, at selve revisionen ikke fylder meget i forhold til den samlede ydelse. C præciserer: *"(...) når vi så trækker alt regnskabsmæssig assistance inklusiv skattebilag fra [den samlede*

ydelse], er det altså kun en lille del af den pris, der står der, som vedrører revisionen, og tager du 20 % fra den, er det virkelig minimalt, hvad kunderne kommer til at spare.” Dermed bliver det væsentligt at understrege, at besparelsesprocenterne ikke vedrører revisors samlede honorar, men blot den andel, der vedrører selve revisionsydelsen. Kunderne skal derfor tage dette faktum med i deres overvejelser, når der skal vælges erklæringsopgave.

8.8. Revisors holdning til den nye erklæringsstandard

Afslutningsvist blev der spurgt ind til revisorernes holdning til den nye erklæringsstandard. Formålet med spørgsmålet er hovedsageligt at få afklaret, om revisorerne ser udvidet gennemgang som en standard, der vil blive udbredt blandt klasse B-virksomhederne. Alle respondenterne kan se noget positivt i den nye erklæringsstandard, men der er forskellige årsager hertil. A mener, det er fint, at der er kommet endnu et produkt fra revisor, der er en smule billigere end revision, idet han sagtens kan se, at der er nogle virksomheder, der vil have gavn af det. B og C mener, det er et positivt tiltag, især fordi revision for nogle virksomheder, herunder holdingselskaber, er for dokumenterende og omfattende og dermed ikke den store værdi. D ser det positive i, at der er kommet fokus på værdien af revision, idet det kan være med til at sætte fokus på styrkerne ved en revision.

Hvad angår udbredelsen af den nye erklæringsstandard er der splittelse i feltet af interviewede revisorer. B og C forventer, at mange virksomheder vil gå over til udvidet gennemgang. Argumentet er, at B-virksomhederne vil have forståelse for, at udvidet gennemgang samlet set passer bedre til deres virksomhed. A og D mener til gengæld ikke, at der vil være mange, der vil vælge udvidet gennemgang. A påpeger den tid, vi er i, hvor bankerne er ekstra forsigtige, mens D's forventninger gradvist er faldet i takt med, at han har arbejdet med det faktiske indhold i den nye standard. Udover den ene førnævnte styrke mener D ikke, at der er udprægede styrker ved den udvidede gennemgang, og især besparelserne ser han som værende den største svaghed, idet erhvervslivet ikke vil komme til at spare så mange penge, som der fra politisk side er forventet. Et andet interessant aspekt, som kom frem under dette emne, er, at både B og C kan se udvidet gennemgang give udfordringer rent uddannelsesmæssigt i takt med, at flere ifølge dem vil fravælge revision. Det vil føre til, at færre og færre revisorer vil komme til at beskæftige sig med egentlig revision og derfor have svært ved at holde sig ajour med at revidere. Dermed ser B og C et scenarie, hvor man speci-

alisere nogle revisorer inden for revision og andre inden for udvidet gennemgang eller review. A derimod ser på sigt, at man vil ophæve revisionspligten helt for klasse B-virksomheder, således både A og B-virksomheder vil have frit valg til at vælge, hvilken erklæringsopgave, de ønsker at få udført. Der er altså delte meninger omkring udbredelsen af udvidet gennemgang samt den videre udvikling i revisorbranchen.

8.9. Delkonklusion

Indledningsvist kan det konkluderes, at revisorerne generelt oplever, at revision egner sig til mindre virksomheder. Der er imidlertid også problemstillinger forbundet med området. Blandt andet er de mange internationale revisionsstandarder et stort apparat at trække ned over en lille virksomhed, og det kan være svært at få kunderne til at se værdien af alle revisionshandlingerne. Dette aspekt antyder, at der er behov for et alternativ til revision, der er tilpasset de virksomheder, der er mindre i både størrelse og kompleksitet. Med udvidet gennemgang er der kommet et alternativ, og i den forbindelse er der ifølge revisorerne en række overvejelser, kunden må gøre sig, inden der vælges erklæringsopgave. Det er først og fremmest interessenternes behov, der styrer om valget skal falde på den ene eller anden erklæringsopgave. I forhold til eksterne interessenter er det i afhandlingen virksomhedens pengeinstitut, der er fokus på. I relation hertil skal virksomheden være opmærksom på, at erklæringstypen kan have betydning for kreditgivningsprocessen, og er der et finansieringsbehov, trækker det over imod et valg af revision. Derudover er virksomhedens kompleksitet et parameter, der skal med i overvejelserne. I dette tilfælde er det fokus på balancens sammensætning, hvor nogle bestemte poster går igen i revisorernes svar. Det drejer sig om regnskabsposter såsom varelager, debitorer og igangværende arbejder, der, hvis de er en væsentlig del af virksomhedens balance, er med til at tale for et valg af revision. Virksomhedens økonomiske situation kan heller ikke udelades fra overvejelserne, og er der tale om en økonomisk sund og selvfinansieret virksomhed, kan det betyde, at en udvidet gennemgang er tilstrækkelig. Dernæst er ejerstrukturen også relevant i denne sammenhæng, idet en ejernet virksomhed, hvor der måske er sammenfald mellem ejerskab og ledelse, kan give indikationer om, at en udvidet gennemgang ligeledes er tilstrækkelig. Ovenstående punkter skal naturligvis ses i sammenhæng med hinanden, og det ene tilfælde udelukker ikke nødvendigvis en bestemt erklæringstype og omvendt. Med hensyn til de supplerende handlinger giver

de hver især en ekstra sikkerhed, men over for banken var holdningen overvejende, at de fire supplerende handlinger ikke giver nogen nævneværdig mersikkerhed. Revisorerne sætter dermed spørgsmålstegn ved værdien af handlingerne i forhold til bankerne. Derimod er der bred enighed om, at fraværet af en revisionsprotokol er et godt tiltag, idet kunderne ikke interesserer sig for det samtidig med, at det giver mindre mening i virksomheder, hvor der er sammenfald mellem ejerskab og ledelse. Muligheden for at give supplerende oplysninger ser revisorerne også som et positivt tiltag, mens den positive konklusion ikke har den store, hvis nogen, relevans for de fleste klasse B-virksomheder. De omtalte besparelsesestimer på 25 % forbundet med overgangen fra revision til udvidet gennemgang er ifølge de interviewede revisorer sat for højt. Derudover understreges det også, at besparelserne er knyttet til selve revisionsydelsen og ikke revisors samlede honorar. Holdningerne til den nye erklæringsstandard delte, og der er således ikke enighed omkring, hvordan fremtiden ser ud for udvidet gennemgang. Forfatterens vurdering fremgår af den endelige konklusion.

9. Overvejelser i forbindelse med udvidet gennemgang

Som det er kommet frem under analysen af bankerne og revisorerne, er der nogle virksomheder, hvor udvidet gennemgang passer bedre til end andre. I dette kapitel vil der komme nogle bud på, hvilke virksomheder der især egner sig til at vælge udvidet gennemgang. Kapitellet søger at inddele beslutningsprocessen i et beslutningstræ, som skal fungere som en vejledning om, hvorvidt virksomheden skal vælge revision eller udvidet gennemgang. Der vil blive se på, hvilke interessenter virksomheden har. Interessenterne er opdelt i to grupper; ejerne, direktion og bestyrelse i den ene gruppe og andre eksterne interessenter i den anden gruppe. Der vil samtidig være et afsnit vedrørende virksomhedens kompleksitet samt et afsnit om betydningen af en virksomheds økonomiske tilstand. Desuden er forventningerne til fremtiden vigtige i relation til valg af revisionserklæring⁹⁰.

9.1. Ejerne, direktion og bestyrelse

Disse personer kan have en interesse i at få regnskabet revideret. Det er som bekendt disse aktører, agent-teorien tager udgangspunkt i. Hvis ejerne ikke deltager i virksomhedens daglige drift, og der er ansat en daglig ledelse og en professionel bestyrelse, kan dette tale for, at virksomheden bliver revideret, da der kan være asymmetrisk information mellem den daglige ledelse, bestyrelsen og ejerne. Men som det blandt andet nævnes af revisorerne i forbindelse med interviewene og ISA 200 A64, kan der i mindre virksomheder ofte være sammenfald mellem daglig ledelse og ejerne. Dette bevirker, at der ikke er asymmetri i informationerne, idet ledelsen og ejeren/ejerne ikke er de(n) samme person(er). Man kan derfor argumentere for, at der i en ejerledet virksomhed er incitament for at vælge en udvidet gennemgang frem for en revision, da ejeren måske ikke har brug for en erklæring med høj grad af sikkerhed og de ekstra omkostninger, som det medfører. Det skal dog siges, at virksomhederne, der har mulighed for helt at fravælge revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., også har incitament til ligeledes at vælge review eller blot assistance, hvis det er en ejerledet virksomhed uden lån i banken. Hvis der er sammenfald mellem ejer og den daglige ledelse, giver revisionsprotokollen heller ikke særlig meget værdi, da de forhold, som vil blive beskrevet i revisionsprotokollen, ifølge de interviewede revisorer allerede vil være blevet diskuteret på eksempelvis et regnskabsmøde.

⁹⁰ PWC's hjemmeside: <http://www.pwc.dk/da/revision/udvidet-gennemgang-virksomheds-behov.jhtml>

9.2. Eksterne interessenter

Som det er skrevet i lovforslaget, kan der være nogle interessenter, som ikke vil godkende en udvidet gennemgang men ønsker en revision. Dette kunne eksempelvis være virksomhedens pengeinstitut.⁹¹ Hvis en virksomhed ikke har lånt nogle penge i banken, og virksomheden derfor ikke er bankfinansieret, skal virksomheden i forbindelse med valg af erklæringsopgave ikke tage hensyn til, hvad en ekstern interessent, som banken, mener. Hvis banken finansierer virksomheden, er der selvfølgelig nogle forhold ved virksomheden, som er afgørende for, om banken vil være tilfreds med en udvidet gennemgang. Som nævnt i analysen af bankerne drejer det sig om faktorerne; kompleksitet af virksomheden, virksomhedens økonomiske situation, hvilken form for pant, de har i virksomheden samt, hvor stort engagementet er. Hvis der er tale om et stort engagement, og banken har virksomhedspant, er udvidet gennemgang ofte ikke tilstrækkeligt. Der kan selvfølgelig være andre eksterne interessenter, som ønsker et revideret regnskab såsom leverandører eller kunder. Dette er dog ikke blevet undersøgt i forbindelse med denne afhandling, jf. afgrænsningen.

9.3. Kompleksitet

Hvis virksomheden ikke har nogen eksterne interessenter, som er interesseret i regnskabet - her tænkes specielt på bankforbindelser, og om virksomheden er ejerledet - så er virksomhedens kompleksitet ikke nær så vigtig for vurderingen af, om virksomheden skal revideres eller have foretaget en udvidet gennemgang.

De tilfælde, hvor kompleksiteten er afgørende, er der, hvor virksomheden har lånt væsentlige midler i banken. Virksomhedens ledelse vil altid vide væsentligt mere om virksomhedens situation, end banken gør, og der er derfor asymmetri i informationen mellem de to parter. Bankerne kom i forbindelse med interviewene med nogle forhold, som er vigtige i forbindelse med vurderingen af, om der er tale om en kompleks virksomhed. Efter interviewene med bankerne er det dog også tydeligt, at bankerne ikke kan give et 100 % fast billede af, hvornår de mener, en virksomhed er så kompleks, at revision er en nødvendighed. Men det må nødvendigvis hænge sammen med engagements størrelse og virksomhedens økonomiske situation. Som det skrives i analysen af revisorerne, siger revisorerne, at posten, igangværende arbejder, kan være væsentlig for virksomheden, hvis der er tale om en produktions- eller

⁹¹ Lovforslag som fremsat L26, side 4.

entreprenørvirksomhed. Derfor bør virksomheder inden for disse brancher være specielt opmærksomme på, om banken vil være tilfreds med, at virksomheden får foretaget en udvidet gennemgang. Som det pointeres fra en af erhvervskundecheferne, ønsker man, at der sker en form for test og fysisk kontrol af virksomhedens aktiver, hvis der er tale om driftsf finansiering. Såfremt dette er tilfældet for en virksomhed, skal man også være opmærksomme på, om banken kun vil være tilfreds med udvidet gennemgang.

9.4. Økonomisk tilstand

Hvis virksomheden har engagementer i banken, kan bankens vurdering af, om de vil være tilfredse med udvidet gennemgang, også vedrøre virksomhedens økonomiske tilstand. Virksomheder med en høj egenkapital og positive resultater har større chance for, at banken vil være tilfreds, hvis virksomheden får udført en udvidet gennemgang. Hvis virksomheden har økonomiske problemer og en ikke særlig stor egenkapital, vil banken sandsynligvis ofte kræve et revideret regnskab for at sikre sig yderligere. Som det blev sagt i interviewet med Bank A, har alle bankens erhvervskunder en risikokode, og hvis risikoen er over en bestemt grænse, vil man som udgangspunkt kræve revision. Denne risikokode må blandt andet bygge på virksomhedens økonomiske tilstand.

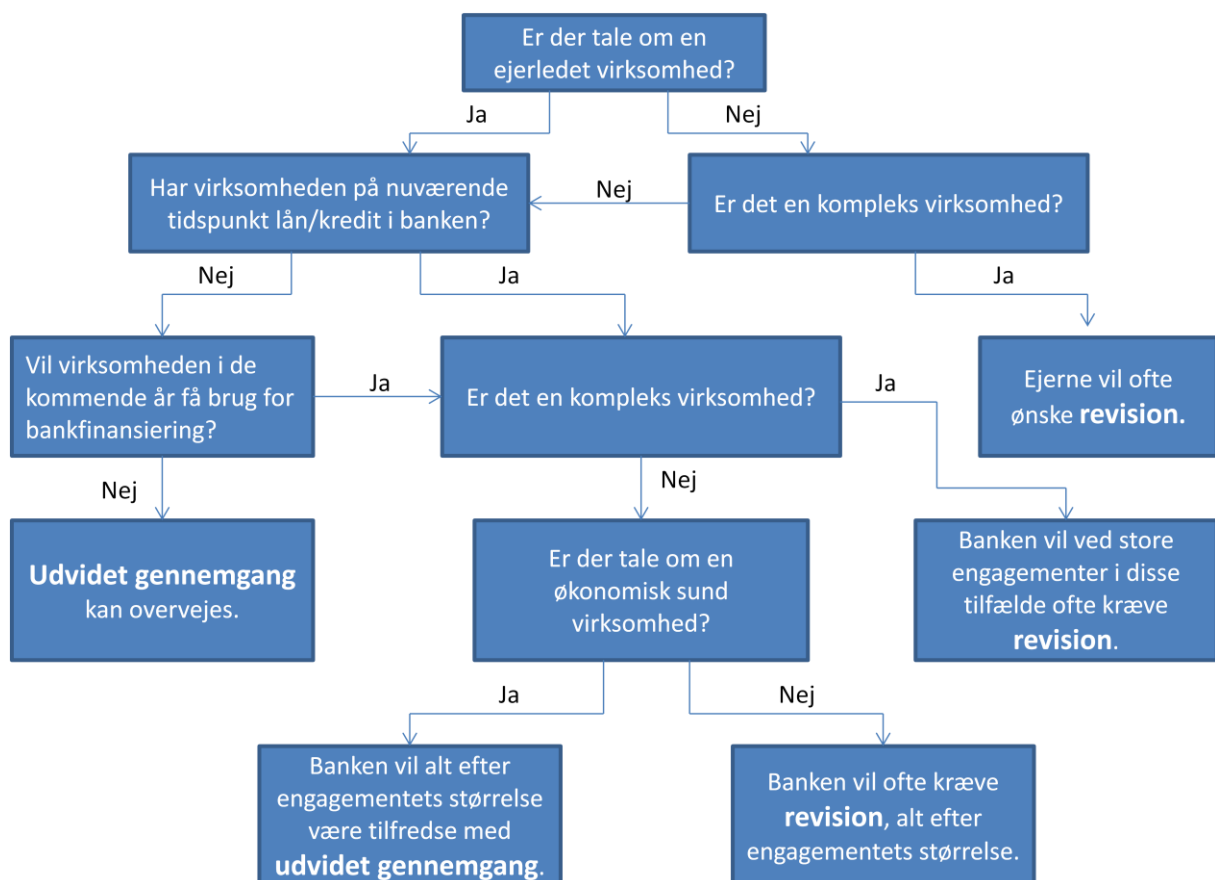
9.5. Fremtidige forventninger

Det er vigtigt, at ejeren i den ejerledet virksomhed overvejer, hvilke situationer han kan stå i i den nærmeste fremtid. Hvis man på nuværende tidspunkt ikke har nogle væsentlige lån i banken, er en udvidet gennemgang muligvis tilstrækkelig. Men går man med planer om at udvide driften og øge væksten, og man derfor har brug for enten at optage et lån i banken eller optage flere personer i ejerkredsen, kan det være, at de omtalte interessenter vil kræve en yderligere sikkerhed i form af revision⁹².

⁹² PWC's hjemmeside: <http://www.pwc.dk/da/revision/udvidet-gennemgang-virksomheds-behov.jhtml>

9.6. Beslutningstræ

Der er udarbejdet et beslutningstræ, som indarbejder de forhold, der er beskrevet ovenfor. Beslutningstræet kan ses som en vejledende guide til, når der skal træffes beslutning om, hvorvidt virksomheden skal vælge udvidet gennemgang eller revision. Det skal dog siges, at beslutningstræet ikke er en udtømmende guide til valget af erklæring, idet der for det første ikke tages hensyn til erklæringer såsom review og assistance. Beslutningstræet er derfor mest anvendeligt for virksomheder, der ikke har mulighed for helt at fravælge revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt. Beslutningstræet tager desuden kun hensyn til banken, som værende den eneste regnskabsbruger udover ejerne. Der kan således også være andre interessenter, som kan have indflydelse på valget af erklæring. Man kunne eventuelt forestille sig en branche, hvor kunder eller leverandører har stor forhandlingsstyrke, hvor de vil kræve revision, hvis virksomheden ønsker et samarbejde. Derudover tager modellen ikke hensyn til de datterselskaber, som er del af en større koncern. Disse datterselskaber har også mulighed for at anvende udvidet gennemgang - blot ikke i dette beslutningstræ.

Figur 8: Beslutningstræet

Kilde: Egen tilvirkning ud fra indsamlet empiri

Beslutningstræet starter med en vurdering af, om der er tale om en ejerledet virksomhed eller ej. Hvis der ikke er tale om en ejerledet virksomhed, kan der være et vist behov fra ejernes side om at få verificeret regnskabet, jf. agentteorien. Ejernes behov må vurderes i relation til kompleksiteten i forhold til vurderingen af, om udvidet gennemgang er nok. Hvis det er en kompleks virksomhed med en bred ejerkreds, ønsker disse sandsynligvis en revision. Størstedelen af ejernes behov angående revisors erklæring antages dog altid at blive opfyldt, da det som tidligere nævnt er en generalforsamlingsbeslutning, om der skal foretages udvidet gennemgang eller revision.

Hvis der er tale om en ejerledet virksomhed, eller hvis ejerkredsen ved en ikke ejerledet virksomhed mener, at virksomheden ikke er kompleks, og derved mener, at udvidet gennemgang er tilstrækkelig, er næste spørgsmål, om virksomheden har nogle lån af en væsentlig størrelse i banken. Hvis det ikke er tilfældet, og virksomheden ikke i den nærmere fremtid ønsker at låne, er udvidet gennemgang sandsynligvis tilstrækkeligt. Såfremt virksomheden har nogle væsentlige lån i banken, skal man se på, hvor kompleks virksomheden er. Kan virksomhedens væsentlige poster blive afdækket tilstrækkeligt og tilfredsstillende ved at udføre en udvidet gennemgang, hvis man ser det fra bankens synspunkt? Hvis der eksempelvis er store varelagre, igangværende arbejder eller tilgodehavender fra salg, vil banken mene, at der er tale om en kompleks virksomhed og sandsynligvis ønske revision.

Hvis der er tale om en virksomhed, der ud fra bankens synspunkt ikke er væsentlig kompleks, kan bankens ønske om erklæring endvidere afhænge af virksomhedens økonomiske tilstand. Hvis der er tale om en økonomisk sund virksomhed, vil dette tale for udvidet gennemgang, mens der i en virksomhed med negativ udvikling sandsynligvis vil være et skærpet krav fra bankerne og dermed et ønske/krav om revision.

9.7. Andre virksomheder

Små B-virksomheder

Hvis man er en lille B-virksomhed, som er ejerledet og selvfinansieret, kan man selvfølgelig også få foretaget en udvidet gennemgang, hvis man ønsker dette. Men disse virksomheder har dog også muligheden for helt at fravælge revisionen efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt. Derfor kan disse virksomheder få udført et review eller blot assistance. Hvis disse virksomheder har

fravalgt revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., må dette jo skyldes, at virksomheden interesserer ikke har brug for mere sikkerhed end den erklæring, som de har valgt i stedet. Men hvis en virksomhed alligevel ønsker gå fra review til udvidet gennemgang, kan dette skyldes, at man ønsker en positiv erklæring fra revisor, eller man ønsker at have revisor registreret hos Erhvervsstyrelsen, jf. afsnittet om selskabsloven.

Datterselskaber af store internationale koncerner:

Datterselskaber i regnskabsklasse B har også mulighed for at vælge udvidet gennemgang.

Dette skyldes, at der ofte ikke er krav om revision fra moderselskabets side⁹³. Her er det dog fortsat vigtigt, at virksomhedens andre interesserer er tilfredse med udvidet gennemgang.

⁹³ PWC's hjemmeside: <http://www.pwc.dk/da/revision/udvidet-gennemgang-virksomheds-behov.jhtml>

10. Konklusion

Nødvendigheden af revisors arbejde

Den generelle nødvendighed af revisors arbejde er kortlagt i kapitel 3 om revisionsteori. Værdien af revisors ydelse kan være svær at dokumentere. Det er derimod let at se på regningen for, hvor meget revisors ydelse har kostet. Dette kan være en af grundene til, at effekten og værdien af revision har været så omdiskuteret. Den eksterne effekt af revisors arbejde er den påtegning, der kommer på årsregnskabet, hvilket offentligheden kan se. Den interne effekt af revisors arbejde er imidlertid sværere at se fra offentlighedens side. Den interne effekt af revisors arbejde er blandt andet kommunikationen med ledelsen, hvor forskellige forhold i virksomheden bliver drøftet. Ud fra den anvendte teori, kan der argumenteres for, at revisors arbejde i større eller mindre grad medfører færre fejl og besvigelser i virksomheder, hvilket gavner virksomheden selv men også samfundet generelt. Michael Power forklarer, at samfundet ønsker en form for verifikation fra tredjepart, hvis der er så stor afstand mellem to parter, at troværdigheden ikke alene kan opretholdes gennem personlige relationer og tillid. Agentteorien viser, at ejere, der ikke er en del af virksomhedens daglige drift, har et behov for at kontrollere, hvad ledelsen foretager sig. Der er asymmetri i den information, som ejerne har, og den daglige ledelse har. Dermed bliver det en nødvendighed, at revisor verificerer de informationer, som står i regnskabet, således ejerne kan foretage deres vurdering og beslutninger på baggrund af et retvisende regnskabsbillede. I de tilfælde, hvor der er sammenfald mellem ejer og ledelse, er der dog fortsat brug for revisors arbejde, idet der er andre interessenter omkring en virksomhed, der anvender virksomhedens årsregnskab. Dette kunne eksempelvis være virksomhedens pengeinstitut eller SKAT. Ud fra ovenstående kan det konkluderes, at revisors arbejde er nødvendigt og relevant.

Forskellene mellem udvidet gennemgang og de tre andre erklæringer

Udvidet gennemgang vs. assistanceerklæring

Der er store forskelle mellem udvidet gennemgang og assistance med regnskabsopstilling. Det er således svært at finde mange lighedspunkter, idet udvidet gennemgang er en erklæringsopgave med sikkerhed, mens assistance er en erklæringsopgave uden sikkerhed. Desuden skal revisor ikke være uafhængig, når der blot er tale om en assistanceerklæring. Assi-

stance må dog primært kunne anvendes, når interessenterne i virksomheden ikke ønsker nogen former for sikkerhed i regnskabet.

Udvidet gennemgang vs. review

Der er store ligheder mellem udvidet gennemgang og review. Dette skyldes, at standarden om udvidet gennemgang bygger på reviewstandarden. Der er dog også en række forskelle mellem de to standarder. Således kan de to standarder eksempelvis behandles forskelligt i ÅRL og SL. Såfremt virksomheden vælger, at revisionen skal udføres efter SUG ifølge ÅRL § 135, stk. 1, 2. pkt., skal revisor fortsat være registeret hos Erhvervsstyrelsen som værende tilknyttet virksomheden. Review efter ISRE 2400 (ajourført) kan kun vælges, hvis virksomheden har fravalgt revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt. Dette betyder, at ledelsen skal oplyse om dette fravalg i ledelsespåtegningen. Udvidet gennemgang kan dog også vælges, hvis virksomheden har fravalgt revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt. Hvis dette gøres, er der ingen forskel i ÅRL og SL ved behandling af udvidet gennemgang og review.

Endnu en forskel mellem de to erklæringsopgaver er sikkerheden. Begge erklæringsopgaver bygger på, at revisor foretager forespørgsler og analytiske handlinger. Derudover skal revisor ved udvidet gennemgang som udgangspunkt foretage fire supplerende handlinger, som skal øge sikkerheden ved denne erklæring. Erklæringsopgaverne er ligeledes forskellige på selve revisionspåtegningen. Revisors konklusion er positivt formuleret, når der er tale om en udvidet gennemgang, mens den er negativt formuleret, når revisor udfører et review. Desuden har revisor ved udvidet gennemgang mulighed for at give supplerende oplysninger vedrørende andre forhold, hvilket giver revisor muligheden for at udtrykke sig om eksempelvis ledelsens mulige erstatnings- og straffeansvar.

Udvidet gennemgang vs. revision

Der er en del forskelle på de to erklæringsopgaver. Først og fremmest giver revision en høj grad af sikkerhed, mens udvidet gennemgang blot giver en begrænset sikkerhed plus yderligere sikkerhed fra de supplerende handlinger. Allerede ved forståelsen af virksomheden er revisors arbejde forskelligt. I forbindelse med revision skal revisor få kendskab til virksomhedens interne kontroller. Dette skal revisor ikke gøre i udarbejdelsen af en udvidet gennemgang, hvilket kan skyldes, at der i mindre virksomheder er få eller dårligt dokumenterede interne kontroller.

Ved revision kan der udføres en lang række handlinger såsom inspektion, observation, eksternt bekræftelse, efterregning, genudførsel, analytiske handlinger og forespørgsel. Ved udvidet gennemgang er det som udgangspunkt kun analytiske handlinger og forespørgsel plus de fire supplerende handlinger. De fire supplerende handlinger er valgt ud fra kriterier om, at de kræver minimal involvering fra revisors side samt, at de er relevante for de fleste virksomheder i regnskabsklasse B. Der er desuden ikke et krav om udarbejdelse af revisionsprotokol i forbindelse med en udvidet gennemgang. Dette skyldes blandt andet, at det vil være for omkostningstungt for revisor, således væsentlige dele af besparelsen ved at gå fra revision til udvidet gennemgang ville risikere at gå tabt.

Bankernes holdning til udvidet gennemgang

Det første, der kan konkluderes på dette område er, at årsregnskabet og revisionspåtegningen i høj grad bliver brugt af bankerne i forbindelse med deres kreditvurdering. Derudover er alle de interviewede bankfolk meget opmærksomme på udvidet gennemgang, og de tre erhvervskundechefen har alle været til foredrag, hvor et revisionsfirma fortæller om den nye erklæringsstandard. Dette betyder selvfølgelig, at de har et vist kendskab til den nye erklæring, og hvilke forskelle der er mellem udvidet gennemgang, revision, review og assistance. Bank A er den eneste interviewede bank, som på tidspunktet for interviewet har udarbejdet deciderede forretningsgange angående, hvornår banken mener, en virksomhed skal revideres, og i hvilket omfang det kan anses for tilfredsstillende, at kunden får foretaget en udvidet gennemgang. De andre banker kan samtidig ikke afvise, at udvidet gennemgang enten kommer til at påvirke deres politikker.

Der er nogle faktorer, de fleste af de interviewede personer nævner som værende faktorer, der kan påvirke deres ønske om revision. Det kan eksempelvis være, hvis virksomheden efter deres mening er kompleks. Komplexiteten kan skyldes store varelagre, igangværende arbejder, store tilgodehavender og så videre. Hvis banken samtidig har virksomhedspant i for eksempel varelageret, kan det være meget svært at undgå en revision. Bankernes vurdering hviler også på, om der er tale om en økonomisk sund virksomhed med stor egenkapital, hvilket kan være med til at minimere bankens risiko. Det kan konkluderes, at bankerne ikke udelukker udvidet gennemgang, men de virksomheder, som kan vælge udvidet gennemgang, skal opfylde visse betingelser.

Revisorernes holdning til udvidet gennemgang

Revisorernes holdninger til den nye erklæringsstandard er delte. Der er dog enighed om, at de internationale revisionsstandarder er et stort apparat at trække ned over en mindre virksomhed. Dette medfører, at der må være et behov for, at disse mindre virksomheder får et alternativ til revision. Valget af revisors erklæringsopgave afhænger også af virksomhedens interessenter, såsom ejerne og bankerne, hvilket revisorerne er opmærksomme på.

Revisorerne ser ikke noget problem i, at en virksomhed, der er ejerledet og selvfinansieret, og hvor ejeren har helt styr på virksomheden, har mulighed for at få foretaget en udvidet gennemgang. Derudover mener revisorerne, at det er positivt, at man ved udvidet gennemgang ikke skal udarbejde en revisionsprotokol, da man, hvis der er tale om en ejerledet virksomhed, allerede har drøftet eventuelle problemstillinger på et regnskabsmøde. Ejerne er i dette tilfælde ofte ikke interesseret i en revisionsprotokol.

Revisorerne er i øvrigt enige om, at virksomhederne ikke kan spare 25 % af revisionshonoraret, idet de mener, at estimatet på 25 % er sat for højt. Svarerne ligger derimod på en 10-10 % afhængig af virksomheden. Derudover pointeres det, at en eventuel besparelse kun knytter sig til den del af honoraret, der vedrører selve revisionen og ikke det samlede revisorhonorar. Et område, hvor der er uenighed blandt de adspurgte revisorer, er om, hvorvidt udvidet gennemgang bliver en succes forstået på den måde, at den kommer til at vinde stor udbredelse blandt virksomhederne i regnskabsklasse B. Det indikerer, at den nye erklæringsstandard er omringet af både tvivl og tiltro.

Virksomheder, der kan og bør vælge udvidet gennemgang

Ud fra revisor- og bankinterviewene samt analysen af forskellene mellem de forskellige erklæringsopgaver, er det muligt at komme med nogle forslag til, hvilke forhold der bør overvejes inden valget af erklæringsopgave. Først og fremmest er ejerstrukturen vigtig at have med i sine overvejelser, idet det som udgangspunkt er en fordel for en mindre ejerledet virksomhed at vælge udvidet gennemgang. Er der ikke tale om en ejerledet virksomhed, må det afhænge af, hvor høj grad af sikkerhed ejer(ne) har behov for ved revisors arbejde. Det må dog som udgangspunkt antages, at såfremt ejer(ne) ikke selv er involveret i den daglige drift,

ønsker de en revision. Hvis ejer(ne) ikke deltager i den daglige ledelse af virksomheden, vil behovet for en revisionsprotokol også være større.

Er der tale om en ejerledet virksomhed, er det væsentligt at finde ud af, om virksomheden har forholdsvis store engagementer med banken, hvilket kan betyde, at banken ønsker en revision frem for udvidet gennemgang. Hvis virksomheden ikke har nogen engagementer med banken, er det op til ejerne selv, om man ønsker en udvidet gennemgang. Har man et forholdsvis stort engagement med banken, afhænger bankens tilfredshed med udvidet gennemgang af virksomhedens kompleksitet, økonomiske tilstand, og hvilken sikkerhed banken har for lånet. Inden ejer(ne) træffer beslutning om valget af erklæring, bør det desuden overvejes, om man i den nærmeste fremtid for brug for fremmedkapital, enten ved at skulle låne penge i banken eller ved at udvide ejerkredsen. I de tilfælde kan revision ligeledes være nødvendig.

Forfatterens egen vurdering af udvidet gennemgang

Hvilken eksistensberettigelse har den nye erklæringsstandard, udvidet gennemgang, så? Som det fremgår af ÅRL § 135, stk. 1, 2. pkt., kan virksomheder i regnskabsklasse B vælge at få udført en udvidet gennemgang. I løbet af denne afhandling er det dog fremkommet, at der er forskellige aspekter, som har påvirkning på, om virksomheden reelt set kan vælge udvidet gennemgang. Interne og eksterne interessenters behov samt især virksomhedens kompleksitet og økonomiske tilstand er således vigtige faktorer i valget af erklæringsopgave.

Udvidet gennemgang har primært sin eksistensberettigelse blandt ejerledede B-virksomheder, som ikke har mulighed for helt at fravælge revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., og som er selvfinansierede. I de tilfælde er udvidet gennemgang det oplagte valg til at spare nogle penge på revisionshonoraret. Det samme gør sig gældende for holdingselskaber i regnskabsklasse B med begrænset aktivitet. Forfatterne ser ikke, at virksomheder, der har fravalgt revision efter ÅRL § 135, stk. 1, 3. pkt., vælger udvidet gennemgang. Såfremt en virksomhed allerede er gået væk fra revision, må det antages, at der ikke er et behov fra virksomhedens interessenter om yderligere sikkerhed. Derudover tyder det ikke på, at virksomhederne har fokus på, om konklusionen er formuleret positivt eller negativt.

Det antages, at der må være et forholdsvis begrænset antal virksomheder i den store regnskabsklasse B, som er ejerledede og selvfinansierede. Udvidet gennemgang og dennes succes kommer derfor blandt andet til at afhænge af antallet af virksomheder, der opfylder ovenstående kriterier. Når det antages, at et begrænset antal virksomheder i store regnskabsklasse B er selvfinansierede, må udvidet gennemgangs eksistens i høj grad også afhænge af, hvad regeringen ligeledes skriver i lovforslaget, nemlig at pengeinstitutterne tager godt imod og accepterer den nye erklæringsstandard. Bankernes tilfredshed med udvidet gennemgang afhænger som bekendt af en virksomheds kompleksitet, dennes økonomiske tilstand samt bankens sikkerhedsstillelser. Det skal blive interessant at se fremadrettet, hvor mange virksomheder, bankerne mener, opfylder disse kriterier.

11. Perspektivering

Perspektiveringsafsnittet er tiltænkt som et afsnit, hvor der kort redegøres for andre problemstillinger, der er relevante for emnet. Det er således problemstillinger, som ikke fremgår af afhandlingen, men som eksempelvis andre studerende kunne tage fat omkring og undersøge nærmere.

11.1. Forventningskløften⁹⁴

Forventningskløften er relevant på grund af den lange række erhvervsskandaler, der har været både i nyere tid med de mange bankkrak men også i de seneste 20-30 år, og deres påvirkning på tilliden til revisor.⁹⁵ Tilbage står offentligheden og sætter spørgsmålstejn ved værdien af revisors arbejde. I usikre og omskiftelige økonomiske krisetider kan det for alle være svært at forudsige selv den nære fremtid. Ikke desto mindre skal der ofte findes en syndebug, når især større virksomheder går ned, og her kan medierne være hurtige til at tegne et billede af, at revisor har fejlet til trods for, at revisor har gjort sit arbejde.⁹⁶ Da pengeinstitutter som Amagerbanken og Fjordbank Mors krakkede blev der rettet en skarp kritik imod revisors arbejde. Nærmere bestemt var det værdien af erklæringsopgaven med den højeste grad af sikkerhed, revision, der blev taget op til debat. Det kan derfor virke paradoksalt, når der i en økonomisk krise, der stadig er til stede, besluttes at ændre lovgivningen, således langt størstedelen af de danske virksomheder nu kan fravælge revision til fordel for udvidet gennemgang med dennes begrænsede sikkerhed. Spørgsmålet er, om indførelsen af udvidet gennemgang vil føre til, at færre fejl og besvigelser opdages grundet fravalget af en række revisionshandlinger? Risikerer man flere erhvervsskandaler med efterfølgende dårlig omtale af revisor til skade for revisionsbranchen? Hvordan vil det påvirke forventningskløften?

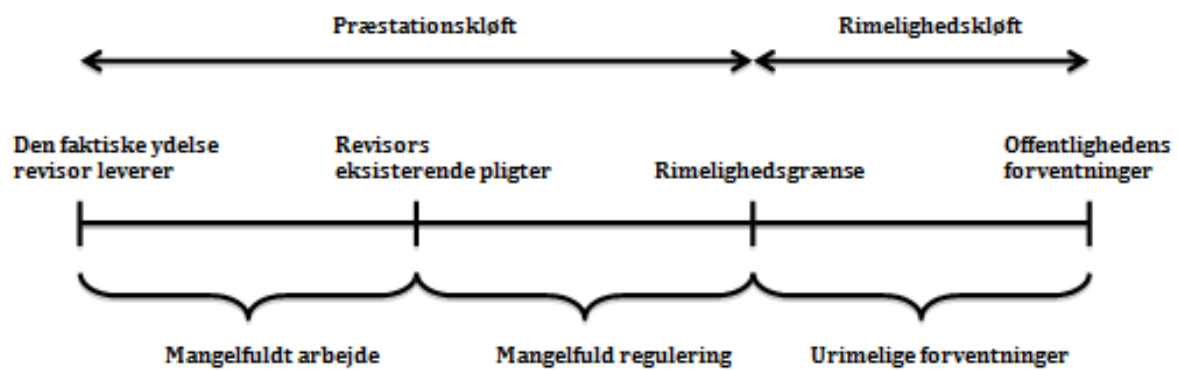
Figur 9 viser de forskellige komponenter, der tilsammen udgør forventningskløften. Længst til venstre er det stykke arbejde, revisor har udført under forudsætning af mangelfuldt arbejde. Yderst til højre er offentlighedens højeste forventninger til revisors udførte arbejde. Det gap, der eksisterer mellem de nævnte yderpunkter, er forventningskløften. Målet for

⁹⁴ Afsnittet indeholder teori om forventningskløften fra Bøg & Kiertzner (2007), side 14-16

⁹⁵ Warming-Rasmussen & Jensen (2001), side 13-16

⁹⁶ Renge & Jepsen (2011), Ramt af finanskrisen – ikke revisionskrise

revisor er at mindske kløften. Det skal nævnes, at de respektive kløfter kun af pædagogiske årsager er lige store i nedenstående figur. I virkeligheden varierer de forskellige kløfter i størrelse i forbindelse med forskellige situationer. Eksempelvis kan *"den faktiske ydelse revisor leverer"* sagtens ligge forsvindende tæt på *"revisors eksisterende pligter"*.

Figur 9, Forventningskløften

Bøg & Kiertzner (2007) – side 15

Det bemærkes, at den samlede forventningskløft kan opdeles i yderligere to kløfter – henholdsvis en præstationskløft og en rimelighedskløft. Præstationskløften fortæller om offentlighedens opfattelse af revisors udførte arbejde. Denne kløft kan deles op i to yderligere komponenter, nemlig mangelfuldt arbejde og mangelfuld regulering. Mangelfuldt arbejde er et udtryk for, at revisor ikke lever op til den kvalitet og standard, opgaven kræver. Mangelfuld regulering dækker over, at offentligheden finder revisors ydelse utilfredsstillende, til trods for revisor faktisk har overholdt og dermed levet op til både lovgivning og standarder. Rimelighedskløften til højre fortæller om offentlighedens urimelige forventninger til revisor.

I relation til udvidet gennemgang skal revisor være opmærksom på, at de urimelige forventninger kan mindskes ved, at regnskabsbruger opnår en viden omkring den nye erklæringsstandard. Revisor og udsteder af erklæringsstandard har derfor en opgave i at rådgive og oplyse, således kunderne, deres pengeinstitutter og andre regnskabsbrugere ved, hvad udvidet gennemgang indeholder af handlinger, og hvilke fravalg der gøres i forhold til revision. I forlængelse heraf er det også vigtigt at gøre opmærksom på forskellen mellem de politiske besparelsesestimer og revisorernes estimer. Vigtigheden i at oplyse om den nye erklæringsstandard har allerede på nuværende tidspunkt vist sig i mediebilledet, hvor Dansk

Industri i dagbladet Børsen har givet udtryk for forvirring og bekymring omkring forskellen på selve erklæringen ved udvidet gennemgang og revision.⁹⁷ Tilfældet viser, at der naturligvis stadig hersker megen uvidenhed omkring udvidet gennemgang, men der tøves heller ikke med at gå til medierne med denne tvivl. Med hensyn til mangelfuldt arbejde er det ud fra afhandlingens primære data ikke der, de væsentligste problemer kan opstå. Ved udførelsen af et review er det i dag mere et problem, at der kan blive foretaget mere, end standarden kræver. Dette kan skyldes mangelfuld regulering, men med udgivelsen af en ajourført reviewstandard, som udvidet gennemgang som bekendt også er baseret på, kan det være, at denne problemstilling forsvinder eller reduceres i omfang. Hvad angår mangelfuld regulering skal der også være opmærksomhed omkring de supplerende handlinger, og om den ekstra sikkerhed fra dem vil blive anset som værende tilfredsstillende af regnskabsbruger.

11.2. Uddannelse

Uddannelsesområdet er et andet yderst interessant og potentielt kritisk område, der er værd at se nærmere på. Det fremgår blandt andet af revisorlovens § 3, stk. 5 vedrørende godkendelse som statsautoriseret revisor, at man i mindst 3 år skal have deltaget i udførelse af opgaver, der vedrører revision af årsregnskaber. Man skal således udføre lovpligtig revision for at blive statsautoriseret revisor. Hvis udvidet gennemgang får en stor udbredelse, kan det dermed blive et spørgsmål, om man skal kunne kalde sig for revisor og få sin revisoreksamen, hvis man er ansat i en virksomhed, der ikke laver revision. Især fordi lovteksten i ÅRL § 135, stk. 1, 2. pkt. som nævnt i afhandlingen netop er formuleret således, at man *"kan vælge at lade revisionen efter 1. pkt. udføre efter Erhvervsstyrelsens erklæringsstandard for små virksomheder (...)"*. Man kan forestille sig, at det kan bringe tvivl omkring, hvorvidt man stadig kan blive statsautoriseret revisor, såfremt man blot udfører lovpligtig revision efter udvidet gennemgang.

En anden vinkel på det uddannelsesmæssige område, som også fremgår kort af analysen af revisorerne holdninger til udvidet gennemgang, er det mulige behov for specialisering. Man kan på sigt forestille sig, såfremt revisionsvirksomhederne får færre kunder, der vælger revision, at revisorerne bliver nødt til at specialisere sig inden for henholdsvis revision og udvi-

⁹⁷ Charlotte, Jepsen (2013), Ingen grund til forvirring omkring revision

det gennemgang. På samme måde som man i dag skal specialisere sig for at revidere pengeinstitutter, kan revisorer fremover få problemer med at holde sig ajourført med at revidere. En af de i afhandlingen adspurgte revisorer, respondent C, påpeger kompleksiteten ved og de stigende internationale krav til revision som faktorer, der kan gøre det svært for revisorer at opretholde et tilstrækkeligt kompetenceniveau i forhold til udførelsen af alle elementerne ved en revision. Dermed kan det tænkes, at det følgelig vil blive endnu sværere for revisorer, der ikke udfører revision men højest udvidet gennemgang.

11.3. Andre interessenter

I afhandlingen har der været fokus på virksomhedernes pengeinstitutter som den ofte væsentligste interessent. Det kunne også være interessant at få kundernes egne synsvinkler på den nye erklæringsstandard både nu og om et år. Man kunne således undersøge, hvordan efterspørgslen er efter udvidet gennemgang, hvor stor en viden, kunderne besidder om erklæringsstandarden, samt hvordan de forskellige eksterne interessenter reagerer over for de virksomheder, der fravælger revision til fordel for udvidet gennemgang. Man kunne undersøge, om eksterne interessenter omkring virksomhederne ud over bankerne går op i, at en virksomhed får foretaget revision. Hvis dét er tilfældet, kunne det blive et konkurrenceparameter blandt virksomhederne, hvor man som virksomhed kan markedsføre sig over for sine interessenter som en virksomhed, der får foretaget revision og dermed skiller sig ud fra de virksomheder, der har fravalgt det.

12. Litteraturliste

Artikler:

- Bisgaard, A. & Seehausen, J. (2012), *Ny revisionspåtegning – revisionspåtegninger med og uden forbehold og supplerende oplysninger*. Revisions og Regnskabsvæsen nr. 2
- Fosbo, R. & Brødsgaard, J.(2012), *Skal man stadig udarbejde tiltrædelsesprotokollat?*. Signatur nr. 3.
- FSR (2011): *Erklæring uden modifikationer og supplerende oplysninger ved revision af et fuldstændigt regnskab ISA 700*
http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/Revisionsudtalelser/Erklæring%20uden%20modifikationer%20ISA%20700_november%202011
- FSR (2012): *Modifikationer til revisors erklæring på et regnskab, ISA 705*,
http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/Revisionsudtalelser/Modifikationer%20til%20revisors%20konklusion
- FSR (2013), *Standard om udvidet gennemgang af årsregnskaber, der udarbejdes efter årsregnskabsloven*.
http://www.fsr.dk/Faglige_informationer/Revision%20og%20andre%20erklæringsopgaver/Udvidet%20Gennemgang/Standard%20om%20udvidet%20gennemgang%20-%202022_04_2013
- Jepsen, C. (2013), *Ingen grund til forvirring om revision*, 24.05.2013
<http://fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Vi%20mener/Ugens%20kommentar/Ugens-kommentar-2013/Ugens%20kommentar-24-maj>
- Jørgensen, O.S., Munch, J. (2013), *Lovgrundlag for udvidet gennemgang – et alternativ til revision*, Signatur nr. 2, Side 24-25.
- Renge, M. S. & Jepsen, C. (2011), *ramt af finanskrisen – ikke revisionskrise*. Berlingske 4. december. <http://www.b.dk/kommentarer/ramt-af-finanskrisen-ikke-revisionskrise>

- Sayk, Sara (2013), *Ajourført standard om review: Færre tjeklister, mere omtanke*, Signatur nr. 2, Side 14-17
- Seehausen, J., (2012) *Fravalg af revision – Hvad hvis formalia ikke er overholdt?* Advokatavisen.
http://www.advokatavisen.dk/flx/viden_nu/artikler/fravalg-af-revision-hvad-hvis-formalia-ikke-er-overholdt-576/
- Seehausen J., (2012), *Lovforslag vedrørende udvidet gennemgang for virksomheder omfattet af regnskabsklasse B vedtaget*. Advokatavisen.dk.
http://www.advokatavisen.dk/flx/viden_nu/artikler/lovforslag-vedroerende-udvidet-gennemgang-for-virksomheder-omfattet-af-regnskabsklasse-b-vedtaget-722/
- Seehausen, J. (2012), *Tiltrædelse – Hvad skal jeg være opmærksom på?*. Advokatavisen d. 22. august.
http://www.advokatavisen.dk/flx/viden_nu/artikler/tiltraedelse-hvad-skal-jeg-vaere-opmaerksom-paa-664/
- Seehausen, J. (2013), *En anmeldelse af "Revision i Praksis"*, Revision & Regnskabsvæsen nr. 1, 2013. side 98.
- Seehausen, J. (2013), *Udvidet gennemgang - ny erklæringsbekendtgørelse m.v. trådt i kraft*, advokatavisen.dk
http://www.advokatavisen.dk/flx/viden_nu/artikler/udvidet-gennemgang-ny-erklæringsbekendtgørelse-m-v-traadt-i-kraft-772/http/
- Speltzer Renge, M., (2012), *SMV-regnskaber bliver lettere at revidere*, Signatur nr. 2.
- Voldgaard, V. A., (2012), *Flere varer på hylderne*, Signatur nr. 1.

Bøger:

- Bøg, K.C. & Kiertzner, L. (2007), *Professionsetik for revisorer*, FSR.
- Eilifsen, A., Messier Jr, W. F., Glover, S. M. & Prawitt, D. F. (2010), *Auditing & Assurance Services*. McGraw-Hill Education.
- Füchsel, K., Gath, P. Langsted, L. B. & Skovby, J. (2010), *Revisor – regulering og rapportering*. Thomson Reuters.
- Johansen, T., Lunden, M., Harloff-Helleberg, M., Davidsen, C. , Laursen, P. (2011), *Danske perspektiver på revisorer og revision*. Karnov Group Denmark.

- KPMG, *Indsigt i årsregnskabsloven*, 7. udgave 2012-2013, kap. 1 og 41.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): *Interview*. 2. udgave., Hans Reitzels Forlag.
- Langsted, L., Christensen, M., Haaning, T., Loft, A. (1996), *Revision – Koncept & Teori*. Forlaget FSR.
- Power, M. (1994), *The Audit Explosion*. Demos.
- Warming Rasmussen, B. & Jensen, L. (2001), *Revisor som offentlighedens tillidsrepræsentant*. Forlaget Thomson.
- Werlauff, E. (2010), *Kreditretten*, 5. udgave. Thomson Reuters.
- Werlauff, E. (2010), *Selskabsret*, 8. udgave. Thomson Reuters.

Hjemmesider:

- Erhvervs- og vækstministeriet (2013): *Enklere regler*.
<http://www.evm.dk/arbejdsmraader/erhverv-og-regulering/enklere-regler>
- Erhvervsstyrelsen (2013): Spørgsmål og Svar:
http://www.erhvervsstyrelsen.dk/sporgsmaal_svar_erklaeringsstandarden
- PWC's hjemmeside: <http://www.pwc.dk/da/revision/udvidet-gennemgang-virksomheds-behov.jhtml>
- Tinglysningretten, Tingbogen (maj, 2013):
<http://www.tinglysningretten.dk/hvad/Tingbogen/Pages/default.aspx>
- Tinglysningretten, Personbogen (maj, 2013):
<http://www.tinglysningretten.dk/hvad/person/Pages/default.aspx>
- Tinglysningretten, Bilbogen (maj, 2013):
<http://www.tinglysningretten.dk/hvad/bil/Pages/default.aspx>

Lovgivning og standarder:

- Lovforslag som fremsat i folketetinget, L26
- Erklæringsbekendtgørelse
- Erklæringsvejledningen
- FSR, Retningslinjer for revisors etiske adfærd (2010)

International Standards of Audit:

- ISA 200 – Den uafhængige revisors overordnede mål og revisionens gennemførelse i overensstemmelse med Internationale Standarder om Revision.
- ISA 210 – Aftale om revisionsopgavers vilkår.
- ISA 220 – Kvalitetsstyring ved revision af regnskaber.
- ISA 230 – Revisionsdokumentation.
- ISA 240 – Revisors ansvar vedrørende besvigelser ved revision af regnskabet.
- ISA 260 – Kommunikation med den øverste ledelse.
- ISA 300 – Planlægning af revision af regnskaber.
- ISA 315 – Identifikation og vurdering af risici for væsentlig fejlinformation igennem forståelse af virksomheden og dens omgivelser.
- ISA 320 – Væsentlighed ved planlægning og udførelse af en revision.
- ISA 330 – Revisors reaktion på vurderede risici.
- ISA 450 – Vurdering af fejlinformation konstateret under revisionen.
- ISA 500 – Revisionsbevis.
- ISA 501 – Revisionsbevis – Specifikke overvejelser for udvalgte områder.
- ISA 505 – Eksterne bekræftelser.
- ISA 520 – Analytiske handlinger.
- ISA 540 – Revision af regnskabsmæssige skøn, herunder regnskabsmæssige skøn over dagsværdi, og tilknyttede oplysninger.

- ISA 560 – Efterfølgende begivenheder.
- ISA 570 – Fortsat drift.
- ISA 700 – Udformning af en konklusion og afgivelse af erklæring om et regnskab.
- ISA 705 – Modifikationer til konklusionen i den uafhængige revisors erklæring.
- ISA 706 – Supplerende oplysninger vedrørende forståelse af regnskabet og supplerende oplysninger vedrørende forståelse af revisionen i den uafhængige revisors erklæring.

Andre internationale standarder:

- Erhvervsstyrelsens *Erklæringsstandard for små virksomheder*
- FSR's *Standard om udvidet gennemgang af årsregnskaber, der udarbejdes efter årsregnskabsloven.*
- ISRE 2400 (ajourført) – Opgaver om review af historiske regnskaber
- ISRS 4410 DK – Assistance med regnskabsopstilling
- Revisions teknisk udvalg eksempler på revisionspåtegning.
- International Standard of Quality Control (ISQC 1)

Lovgivning:

- Revisorloven
- Selskabsloven
- Årsregnskabsloven

Pressemeddelelser:

- Erhvervs- og vækstministeriet (2012), *Det skal være lettere at drive virksomhed i Danmark.*
- Erhvervsstyrelsen (2012), *Nu bliver digitale årsrapporter obligatoriske*
<http://www.erhvervsstyrelsen.dk/pressesoeg/430840/5>

- FSR (2010), *Regeringen svigter de mindre virksomheder*,
<http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Nyheder/Nyheder%202010/Regeringen%20svigter%20de%20mindre%20virksomheder>

Undersøgelser:

- Epinions undersøgelse (2010), *Pengeinstitutterne tillægger revision stor værdi*,
<http://www.fsr.dk/Nyheder%20og%20presse/Nyheder/Nyheder%202010/Pengeinstitutter%20tillaeffer%20revision%20stor%20vaerdi>
- Erhvervsstyrelsen (2012), *Evaluering af erfaringer med lempet revisionspligt*.
<http://www.erhvervsstyrelsen.dk/pressesoeg/432039/5>

Andet:

- Beierholm (2010), *Revisors erklæringer*,
<http://www.beierholm.dk/publikationer/kort-og-godt/revisors-erklæringer.html>
- Erhvervs-, vækst- og eksportudvalget 2012-2013 Notat: Erhvervsstyrelsen: Høringsnotat vedrørende udkast til forslag til lov om ændring af årsregnskabsloven og revisorloven 12.09.2012.
- FSR – Høringssvar: Lovudkast om bl.a. ny erklæringsstandard som alternativ til revision. August 2012.
- FSR – Revisionsfolder (2013), *Revision og årsregnskaber – hvem står på mål for årsregnskabet?*
- FSR- pjece, *En udvidet gennemgang – Ny erklæring til små og mellemstore virksomheder*.
- Regeringen, (2011), *Regeringsgrundlag "Et Danmark, Der står sammen"*, side 24.
http://www.stm.dk/publikationer/Et_Danmark_der_staar_sammen_11/Regeringsgrundlag_okt_2011.pdf

Kandidatafhandlinger:

- Balmer, A., (2013), *En udvidet gennemgang – En lempelse af de administrative byrder?*, Aarhus Universitet.
- Caspersen, J. , Krusse Larsen, A. (2012), *Revisors rolle i SMV-segmentet – fra interesseperspektiv*, Copenhagen Business School.

- Henriksen, K., Faussing Nielsen, C. (2011), *Erklæring på årsregnskabet – En analyse af bankernes forventninger til og forståelse af den uafhængige revisors erklæringer på årsregnskaberne for små og mellemstore virksomheder*. Copenhagen Business School.

13. Bilag

Bilagsoversigt:

Bilag 1: Figur & Tabel oversigt.....	132
Bilag 2: Interview med afdelingsdirektør fra Bank A.....	133
Bilag 3: Interview med erhvervskundechef i Bank B.....	140
Bilag 4: Interview med Erhvervskundechef i Danske Bank	148
Bilag 5: Interview med erhvervskundechef i Spar Nord.....	159
Bilag 6: Interview med statsautoriseret revisor hos KPMG	168
Bilag 7: Interview med statsautoriseret revisor hos Nielsen & Christensen.....	183
Bilag 8: Interview med statsautoriseret revisor hos PWC.....	198
Bilag 9: Interview med statsautoriseret revisor hos BDO	214
Bilag 10: Forelæsningslides.....	231

Bilag 1: Tabel oversigt

Figur 1: Besparelser for erhvervslivet	7
Figur 2: Kapiteloversigt.....	14
Figur 3: Dansk agentteori	18
Figur 4: Revisionsprocessen	46
Figur 5: Revisionstest hierarkiet	51
Figur 6: Betydningen af et revideret regnskab.....	91
Figur 7: Kunde i økonomiske problemer	92
Figur 8: Beslutningstræet	111
Figur 9: Forventningskløften	121
Tabel 1: Oversigt over virksomheders muligheder for valg af revisorserklæring	23
Tabel 2: Påvirkning på ledelsespåtegningens indhold	27
Tabel 3: Revisors konklusioner	61
Tabel 4: Oversigt over forskellene mellem revisors erklæringer	80

Bilag 2: Interview med afdelingsdirektør fra Bank A.

Afdelingsdirektør i specialeafdeling for regnskaber og regnskabsanalyse i større dansk bank

Hvis du kan starte med at fortælle lidt om din baggrund?

Ja, jeg er afdelingsdirektør i det der hedder kompetencecenter regnskab, hvor vi har til opgave at fungere som afdelingsnettets forlængende arm. Så de her erhvervsrådgiver, som får regnskaberne ind fra vores erhvervskunder, skal jo forholde sig til dem, knække dem ens, ligge dem ind i vores regnskabssystem og lave en regnskabsanalyse. Her driver vi en afdeling som har fået den opgave.. hvor vi har besluttet i banken at den opgave vil vi centralisere, så det er jo en stor driftsmæssig opgave vi har der. Udover at vi driver den driftsmæssige opgave, så har vi også den højeste faglige kompetence for regnskaber i banken. Det betyder at vi blandt andet har ansvar for forretningsgange og at vi f.eks. er med, når banken skal afgive høringsvar til finanstilsynet i forbindelse med lovgivende arbejde, det kan være sådan noget her, altså den seneste udvidet gennemgang og i det hele taget, når der kommer noget på regnskabsområdet, så afgiver vi bemærkninger. Så har vi et samarbejde med andre afdelinger, altså andre interessenter og det er jo meget kredit, som har interesse ind i vores felt også. Det vil sige, at vi også har et ansvar for at dele ud af den viden, som vi også har og sikre at banken gør det bedst muligt på det område. Det er sådan lidt kort omkring vores virke.

1. Kan du fortælle lidt om bankens kreditvurderingsproces?

Ja det kan jeg godt. Man kan sådan overordnet sige at når det er man skal kreditvurdere, så er der to helt centrale spillere på banen, der er en indstiller og der er en bevilger. Vi har et to ledet bevillingssystem. Der er meget få sager i hvert fald når vi taler erhverv, hvor man kører det som hedder et enstrengt bevillingssystem. Det vil sige, at der meget ofte er to øjne på og det er beløbsgrænser, der afgøre hvornår der skal to indover. Det betyder så at den enkelte afdeling i kraft af en afdelingsdirektør har en given bevillingsbeføjelse og de er individuelle vurderede hvor meget det kan være. Over afdelingsdirektørens beføjelse, så ryger det ind til den her centrale kreditafdeling, som så går ind og forholder sig til den indstilling, der har været og der er jo et eller andet koncept for hvad sådan en indstilling skal indeholde og så er det jo sådan at i en bevilling kan man aldrig sætte to streger under, det er i meget høj grad skønsmæssigt baseret, når man skal træffe en vurdering på et sådanne felt. Der kan jeg sige at der handler det rigtig meget om det man kan kalde kredithåndværket, det er jo noget med uddannelse og kompetencer både hos indstiller og bevilger. Så er der selvfølgelig de sager, som ikke kan bevilges i kreditafdelingen, når som ryger op i vores direktion og bestyrelse og det er så igen beløbsgrænser, der afgøre det.

2. Hvor stor indflydelse har årsregnskabet/årsrapporten på bankens kreditvurdering?

Det betyder meget. Det betyder faktisk rigtig meget. Hvordan virksomheden har preformet og deraf vil jeg sige at noget af det man har meget fokus på i en bevillingssituation er det vi

kalder gældsserviceringssevnen. Der er også et begreb, som hedder gældsindfrielsesevnen, men i hvert fald hos os ligger vi rigtig meget vægt på det første. Det handler meget om likviditet. Man kunne også godt forestille sig at man gik meget op i at bench-marke i forhold til andre og det gør man også på nogle få brancher, specielt på landbrug, hvor der er rigtig rig mulighed for at bench-marke på grund af den standardisering og detaljeringsgrad i regnskaberne. Mange andre brancher er det langt svære at bench-marke på grund af detaljeringsgraden i regnskabet. Men derudover kan man også sige at så er det ikke afgørende hvordan de klare sig i forhold til andre i branchen, men det der er afgørende er om de "kan svare hvert sit", altså om de kan afdrage den gæld, som de påtager sig.

3. *Hvor stor er fokus på revisionspåtegningen i kreditvurderingsprocessen ved etablering af nyt kundesamarbejde og hvor stor er fokus på revisionspåtegningen hos en eksisterende kunde?*

Altså der er altid en skærpet opmærksomhed omkring indskrivning af nye kunder, så det har betydning ja. Man vil se anderledes på supplerende bemærkninger ved en eksisterende kunde, de er på bøgerne og derfor vil man arbejde anderledes med dem, end hvis det var en ny kunde. Påtegningen betyder rigtig meget, et godt eksempel er ulovlige aktionær.

4. *Hvornår har I krav om/Er der i nogle tilfælde krav om, at en virksomhed skal have revideret årsregnskabet?*

Ja det er der og det er der specielt kommet fokus på efter at vi har fået den seneste lovændring, hvor alle i regnskabsklasse B kan fravælge revision og der er da blevet lavet en forretningsgang, som tilkende giver hvornår det er, at man skal ind og forlange revision som rådgiver.

- 4.1. *Så man har været inde og ændre i politikkerne efter udvidet gennemgang?*

Ja.

5. *Hvad er bankens holdning til regnskaber hvor der blot er foretaget review?*

Den lille gruppe i regnskabsklasse B, der har vi haft det fint med at der er review på dem.

6. *hvordan er dit kendskab til den nye erklæringsstandard udvidet gennemgang?*

Altså det vi har valgt at gøre... Man kan sige at den nye mulighed, hvor man har muligheden for at fravælge revision helt om til og med regnskabsklasse B, har jo været på bedding i mange år og der har jeg tilbage i tiden været med til sammen med andre i samfundet at lave lidt lobby arbejde ind mod lovgiver for vi har jo forholdt os kritisk til det fordi man på daværende tidspunkt ikke har vidst at det var en udvidet gennemgang, som kunne være alternativet, der kunne det jo være et review, der kunne være alternativet. Det har vi forholdt os kritisk til og skrevet en artikel til nogle forskellige blade og så kan man så sige, at da lovgivningen endelig

falder på plads der i december måned, der vælger vi, at sige, at nu er vi så langt, at nu bliver det her til noget og nu kender vi udfaldet. Vi har så valgt at gennemgå det materiale, som ligger til grund og lave en indstilling til vores kreditudvalg på hvilke perspektiver, som vi ser i det. Så derfor har vi være ret dybt inde i hvad det indebærer ud fra det lov forberedende arbejde, for vi har skulle orientere vores kreditudvalg, og de har skulle træffe beslutning om hvordan vi så som bank skal forholde os til det. det er det der har gjort, at der er kommet en forretningsgang ud af det, altså hvornår er det så at vi skal ind og kræve revision. Så vi har et rimelig godt kendskab til hvad det indebærer. Det er jo interessant hvilke revisionshandlinger revisor laver og hvad er det for en påtegning han bruger. Er den positiv? Er den negativ? Er den afkræftende? Bekræftende? Og hvad er det helt nøjagtigt for nogen revisionshandlinger, som ligger bag? Hvad er forskellen mellem et review og udvidet gennemgang? Og en udvidet gennemgang og en revision? det har vi været ude med og det har vi igen, det med at vi er højeste kompetence på regnskabsområdet, så er det os der går ud og laver forretningsgang og skriver netnyhed og orientere rådgiverne om, hvad forskellene er. Det er kreditororganisationen som træffer beslutning om, hvad kommer til det betyde rent kreditmæssigt. Derfor har jeg en vurdering af at vi har været dybt inde i det, det har vi været nødt til.

7. Ved hvilke virksomheder mener du, det giver mening at få lavet udvidet gennemgang? Og omvendt

Altså man kan sige, at nu har vi lige afgivet et høringssvar til finansrådet, som så giver det videre i systemet på vegne af banksektoren. Der kan man sige, at noget at det som vi er rigtig kede af som ikke er en del af en udvidet gennemgang, det er at man ikke har revisionshandlinger, som retter sig lageret og mod debitorer og det har vi givet supplerende bemærkninger omkring. Med det i mente, så synes jeg at det giver rigtig god mening at man ikke skal forlange revision på alle virksomheder i Danmark, for det mener jeg er at skyde over målet, fordi største parten af vores virksomheder er mindre virksomheder, hvor det kontrolmiljø, som en revision ligger op til at der skal være for at man kan lave en fornuftig revision, ikke er til stede. Det er selvfølgelig klart, at hvis du har virksomheder, der har de her store lagere og store debitorer, så er vi faktisk ked af at man ikke revisionsmæssigt forholder sig til det. Men der har vi så lavet en forretningsgang, som i hvert fald ligger op til at der er mulighed for, ikke specifikt på de områder, men at vi ligger på til at man skal gå ind og forlange en revision i nogle tilfælde og der hvor det nødvendigvis ikke bliver sådan, så er der også mulighed for at vi går ud og afkræver kunden, at vi gerne vil have en revisor udtalelse specifikt på lageret eller debitorer. Altså så det ikke er en hel revisionserklæring omkring alle forhold i regnskabet, men på nogle separate poster. Det er bankens holdning at det er sådan, men derfra og til hvad der så sker ude hos rådgiver, det er jo altid spændende, altså hvor meget for de så trumfet igennem ud mod kunden, men det er der så andre mennesker i organisationen, som forholder sig til, men det er jo ofte på bagkant. Men vi er rigtig spændte på at se hvad det her kommer til at betyde, fordi det er jo også noget med at.... Altså er der

jo ingen tvivl om, at når man sidder centralt, så er der jo nogle ting, som man rigtig gerne vil også sidde der de her rådgivere derude som bliver målt på at skal sælge, de bliver selvfølgelig også målt på deres overholdelse af kreditpolitikken, men nogle gange er det jo på bagkant at man vurderer det, mens salget det er sådan lidt mere på forkant at man vurderer det.

8. Hvilke forhold har betydning for at banken som långiver vil godkende en udvidet gennemgang frem for en revision?

Altså generelt så siger vi at vi ligger os på af lovgivningen og der hvor lovgivningen siger at udvidet gennemgang er en mulighed, jamen så er det det vi nøjes med, medmindre nogle bestemte kriterier er opfyldt, så vil vi gå ind og forlange revision. De kriterier er noget med... altså der har vi to overordnede ting, som vi går ind og forholder os til, det er både sådan at vores kunder bliver ratede, de får en styrkeprofil, som vi kalder det og derudover bliver vores portefølje af udlånskunder løbende vurderet på om de er så meget tabspotentiale, at der skal en risikokode sættes på. Så hvis det er sådan at de har en styrke profil, der er over 11, eller der er påført en risikokode på dem, så begynder vi at interessere os for om vi ikke skulle forlange revision. derudover er der et andet kriterium, det er at alle kunder, som har et engagement over 15 mio. kr. og samtidig har en blanko på over 5 mio. kr., der begynder vi også at interessere os for om man ikke skulle gå ind og forlange revision. lige for at forklare det yderligere, så er engagementet den samlede trækingsrettighed som de har hos os, hvis den er 15 mio., og samtidig er den her blanko på 5 mio., det der ligger i blanko, at hvis man har en mulighed for at trække 15 mio. og så kan vi jo gå ind og stille krav om sikkerhed, det gør man jo i en kreditvurderingsproces, så siger man at her skal vi have nogle sikkerheder, så tillægger vi de en eller anden form for belåningsværdi, hvis vi nu forestiller os at den belåningsværdi var 10 mio. her, så vil der være en blanko, altså en uafdækket del på 5 mio.. så de to ting skal være påfyldt, så er vi også i den situation, hvor vi vil gå ind og forholde os til om der skal revision på. Når jeg siger, at vi skal gå ind og forholde os til om vi skal have revision, så er det fordi at der som udgangspunkt er det et "skal" at der skal være revision, men Bank A er også styrede af værdier, det har i måske hæftede jer ved, men vi har en ledelses tilgang der siger at vi er baseret på værdibaserede ledelse og det betyder at vi har en række værdier, en af dem er "sund fornuft", og "sund fornuft" gennemsyrrer også vores forretningsgange, fordi at man kunne jo godt forestille sig at have en kunde, som havde et engagement over 15 mio. og med en blanko på over 5 mio., men hvor den sunde fornuft vil gøre at man alligevel ikke vil gå ind og forlange revision. så er der skrevet 5 punkter op, som gør at man alligevel ikke, selvom det er et skal, bringer det her skal i anvendelse. I de situationer, hvor man umiddelbart er i en "skal", og man alligevel ikke går ud og forlanger revision, der skal man så i sin indstilling sammen med bevilger være enig i at det er den rigtige beslutning. Altså ikke mere kasser end at der er mulighed for at vurdere fra situation til situation, her kommer kundes anciennitet i spil, det er en af de parametre, som vi vurderer på. Hvis det er en ny kunde, så kan jeg ikke forestille mig, at man kan argumentere for at man ikke skal bringe

"skal" i anvendelse. Hvis der derimod er tale om en mangeårig kunde, så kan der godt være forhold, der gør at man vælger ikke at sige skal. Det var bare et eksempel. Der er noget med en historisk regnskabsudvikling, altså hvis de har nogle meget svingende resultater, så er der også rigtig meget der taler for at man siger skal. Har man derimod en meget stabil indtjening, så kan man godt forestille sig, at selvom man har et engagement på over 15 mio. og en blanco på 5 mio., at man så vil sige, at der behøver vi ikke revision i den her situation, det er en god stabil kunde. Så derfor er der en række forskellige sikkerheder og personlig kautiøner, hvordan aktiverne er sammensat osv., som man så går ind og vurderer på.

9. Giver det supplerende handlinger ekstra sikkerhed ud fra jeres synspunkt i forhold til review?

Ja det synes vi.

10. Er der eksterne krav til banken, som har indflydelse hvad i kontrollere hos jeres kunder? Så I eksempelvis selv indhenter informationer om de fire supplerende handlinger?

Det er ikke min oplevelse, at det har været i spil i banken, at man har tænkt på den måde altså, det er ikke min oplevelse at der er nogle ting som gør at vi egentlig alligevel vil have den information. Altså f.eks. det med at få bekræftet engagementet eller advokat og tingbog, bilbog og personbog og dokumentation fra skat, det er ikke noget vi får på anden vis.

11. Er der forskel på, hvor i landet virksomheden ligger? Kan det have betydning, hvis man befinder sig i et mindre samfund med tætte personlige relationer mellem rådgiver og kunde?

Altså man kan jo sige at der er jo ingen tvivl om at jo tættere relationer jo tættere bånd, så har man jo set massere af mærkelig skandaler i banksektoren, jeg ved ikke hvor det kan henføres til, men altså jo tættere bånd der er mellem kunde og rådgiver, mellem mennesker i det hele taget, jo større risiko er der jo for at man ikke bliver tilstrækkelig objektiv. Men der kan man sige, at det er en styrkelse at vi har lavet en regnskabsfunktion, der er central. For vi har ikke nogen følelser i klemme ud mod kunde eller private relationer eller et salg som vi skal tage hensyn til, vi kan være meget objektive i vores regnskabsanalyse og det kan jo ikke sådan lige viskes ud, medmindre at det objektivt er forkert, og derfor er rådgiver nød til at forholde sig til det og det kommer derfor også bevilger til kundskab, der kan man sige, at i og med at vi har det to ledet, så er det også en styrkelse, specielt i forhold til jo større engagementerne bliver, jamen så skal de jo ind omkring en central funktion, og de har jo ikke de der relationer og det sikre en højere en højere grad af objektivitet.

12. Hvis en virksomhed så vælger udvidet gennemgang, frem for revision, hvad for det så af konsekvenser? F.eks. forøge låneomkostningerne?

Nej det gør det ikke.

13. Vil banken kræve andre former for sikkerhed, hvis der ikke udarbejdes en revision?

Nej.

13.1. Ikke udover de tilfælde, hvor man kræver en separat revisor erklæring på f.eks. lageret?

Ja det kunne godt forestille sig, men ikke som udgangspunkt. Men efter en individuel vurdering, kan der altid gøre at man kræver ekstra eller man kræver mere, men sådan overordnet så er vi tilpasse med.. Eller hvad skal man sige.. Vi læner os også op af de vurderinger, der kommer fra FSR omkring det og selvfølgelig også vores egne indsigt og tilgang. Nu har jeg jo selv en baggrund som revisor, og ved derfor hvad en revision den kræver og den er faktisk meget omfattende og det tror jeg også er skudt over målet i mange virksomheder.

13.2. Kan du uddybe lidt, hvad du mener med de faktorer, der kan påvirke bankens vurdering af om det skal revideres? F.eks. snakker du om aktivernes sammensætning.

Jo, altså det der står i forretningsgangen, det er noget der kan vægte for at man skal kræve revision og så er der noget der vægter for at man i mindre grad skal gå ud og kræve det. det der vægter for at man skal gå ud og kræve det, det er store lagre, debitorer og igangværende arbejder. Hvis det er sådan noget der er på balancen, så er det rigtig svært at komme uden om at bede om en revision. på den anden side, hvis de aktiver der er på balancen er meget lette at værdiansætte, f.eks. børsnoterede værdipapirer, så kan det tale imod at man går ud og kræver det, fordi man føler at der ikke er den store risiko i det her selskab.

13.3. Nu siger du store lagre, har du en procentandel eller et andet tal på det?

Nej det har vi egentlig ikke, det er en vurdering fra sag til sag. Det er selvfølgelig i forhold til den samlede balance, men det kan jo også være i forhold til resultatopgørelsen, de reguleringer der måtte være kan jo godt have en meget stor indflydelse på driften. Det har selvfølgelig også noget at gøre med stort i forhold til balancesummen, men også stort i forhold til egenkapitalen og hvad for nogle aktiver, der i øvrigt er og hvad det er for et lager, er det badeøj eller er det stål eller?

14. har det nogen betydning for jer, at det bliver en positiv erklæring i stedet for den negative, som er ved review?

Altså for os som har, skulle give input til banken, på hvad vi mener med det her, der har det haft en betydning. Det har ikke nogen betydning for dem derude i dagligdagen fordi hvis man ikke er inde i den sprogbrug, så forstår man ikke forskellen på om der er meget høj grad af sikkerhed eller høj grad af sikkerhed. Men det har da haft en betydning for mig, når jeg har, skulle sende det videre i systemet om vi skulle ønske at det var okay.

14.1. Men som opsummering, så holder i jer som hovedregel til lovgivningen?

Ja det gør vi ja. Vi har de her to overordnede kriterier, der gør at vi skærper og som udgangspunkt går ind og forlanger revision. så kan der være de her underlæggende punkter, der gør, at man kan argumentere for at man kan argumentere for at man ikke skal forlange revision. Selvom man falder i de to overordnede kriterier.

14.2. Det var de fem politikker?

Ja. Altså man kan sige sådan helt overordnede, der er det STY? Eller risikokode. Hvis man har STY 11 eller der over, så taler dette for revision, vores STY skala går fra 1 til 15 og derudover har vi engagement og blanko, og falder man i en af de to, så skal man gå ud og bede kunde om at få revideret sit regnskab, medmindre man sammen med bevilger kan nå frem til argumenter, der trækker i den anden retning.

14.3. Disse argumenter var, anciennitet, aktivernes sammensætning?

Historisk regnskabsudvikling, sikkerheder, og sikkerheder der kan man sige at f.eks. at virksomhedspant, hvis det er en afgørende sikkerhed, så er det rigtig svært at afvige fra at forlange revision, hvorimod hvis engagementet er afdækket ved nemt realisable sikkerheder, så kan det godt være at vi er "ligeglade" med at det er over 15 mio. kr. og blanko over 5 mio. kr. for så kan vi gå ud og realisere hele møget, hvis det går galt. Derudover er der noget med personlig kaution også selvfølgelig hvor god den følgende kautionist så er og så er der dens aktiver.

Bilag 3: Interview med erhvervskundechef i Bank B

Erhvervskundechef i mindre lokal sparekasse

Vil du fortælle lidt om din baggrund, og hvad du laver til dagligt?

Jeg sidder i erhvervsafdelingen. Der sidder vi 8, og der er jeg chef for afdelingen. Det består hovedsageligt af kundemøder, både nye og eksisterende kunder. Derudover er der regnskabsmøder med revisor og nogle gange også med advokat.

1. Kan du fortælle om bankens kreditvurderingsproces?

Hvis vi kigger på de nye kunder. For at gøre det nemt og overskueligt, så kigger vi først på deres privatøkonomi. For har de ikke styr på privatøkonomien, så behøver vi ikke sætte os ind i deres projekt, for det er i hvert fald "Forudsætning 1". Man skal have styr på ens egen privatøkonomi, før man går i gang som selvstændig. For ellers kan det komme og ødelægge butikken. Når så vi har fået styr på privatøkonomien og har set, at den er OK, så går vi videre og kigger det selve det, de vil i gang med. Der er der stor forskel på, om det er en eksisterende butik, forretning eller virksomhed, de vil overtage, eller det er noget helt nyt. Er det noget eksisterende, så bliver vi nødt til at kigge på de gamle regnskabstal. Er det noget helt nyt, så er det utrolig svært at lægge et budget. Eller man kan også sige, det er utrolig nemt at lægge et budget. Det er bare utrolig svært at få det til at holde, eller det er ikke ret tit, det holder. Så der skal vi være lidt ekstra kritiske. Måske i virkeligheden bruge nettet lidt mere og se på, hvordan mulighederne er for, at deres budget kan efterleves. Eksisterende kunder... Der kan vi altid gå tilbage og kigge på tidligere år, hvordan det er gået. Og kvartaler osv. Så der er det lidt nemmere og kigge på, hvis kunden eksempelvis ønsker at lave en ekstra investering osv. Hvis vi har et mangeårigt kendskab og ved, at de tidligere regnskaber og budgetter er gået godt nok, jamen så er det jo nemt. Så er det rimelig nemt at tage stilling til.

1.1. Du taler om eksisterende kunder hos jer og om virksomheder, der i forvejen eksisterer. Har det nogen betydning for kreditvurderingsprocessen, om det er en eksisterende kunde hos jer, eller om det er en virksomhed, der eksisterer men er ny kunde hos jer?

Man kan godt sige, at en kunde gennem tiden har fået noget goodwill i sit eksisterende pengeinstitut, lige så vel som den kan have fået noget badwill afhængig af, hvordan tingene er forløbet. Der er kunder, der overholder aftaler til punkt og prikke osv., og der er kunder, der ringer, hvis de viser sig, at de ikke kan overholde aftalen. Og så er der den anden type kunder, som ikke overholder aftalerne, hvor vi så skal ringe til dem for at høre, hvorfor de ikke overholder aftalen osv. Det er klart, at de kunder, der er lidt på forkant med deres egen udvikling i deres butik osv., oparbejder man en større tillid til end de andre, hvor man skal ringe og rykke hele tiden for at høre om, hvordan det går. Så der er forskel på kunder – også eksisterende kunder i ens egen butik.

3. *Hvor stor er fokus på revisionspåtegningen i kreditvurderingsprocessen ved etablering af nyt kundesamarbejde og hvor stor er fokus på revisionspåtegningen hos en eksisterende kunde?*

Vi læser revisionspåtegningen for at se, om der er noget, der ikke er en del af standarden. Lad mig sige det sådan. Hvis nu det er et A/S eller et ApS, så ser vi om der er ulovligt aktionærlån eller et eller andet. Men ellers så laver vi jo også vores egen vurdering af virksomhedens aktiver. Debitorer, lager osv. Vi har jo ikke ret mange virksomheder... Hovedparten af vores virksomheder – der er det jo enten manden eller konen, der ejer det, og så er den anden ude og have et arbejde. Så er der måske op til 5 ansatte. Så det er jo ikke de der store millionforretninger, der er hovedparten af vores kunder. Det skal vi lige huske. Det er den lille selvstændige, vi opererer mest med.

- 3.1. *Kan du uddybe, når du siger, at I selv foretager vurderinger af balancens sammensætning?*

Vi tager altid ud til kunderne og ser på eksempelvis lager. Vi har ingen kunder, vi ikke har besøgt. Det er både, når de bliver kunde, og når de eksempelvis foretager investeringer eller i forbindelse med et regnskabsmøde.

- 3.2. *Laver I selv decideret kontrol af eksempelvis lager?*

Nej, vi laver ikke selve lageroptælling derude som sådan. Men vi kan godt bede om at få selve en kopi af lageroptællingsliste, som de selv har lavet. Den, de har sendt til revisor, kunne vi egentlig godt tænke os at se. Så vi har ingen kunder, der har lån ved os, som vi ikke har været ude og besøge. Det er en del af kreditpolitikken.

4. *Hvornår har I krav om/Er der i nogle tilfælde krav om, at en virksomhed skal have revideret årsregnskabet?*

Nej, det har vi ikke. Vi har ikke en fast politik om det. Men det får vi nok, kunne jeg forestille mig. Men det er fordi, at hovedparten af vores kunder ikke er nogen, hvor vi... Altså, der hvor vi har den største usikkerhed, det er, hvad der er af værdier i lager og debitorer osv. Den kan vi rimelig nemt overskue ved bare at få en kopi af lagerlisten og debitorlisten for at se, om der er nogen, der er gamle osv. Så vi har ikke så mange typer virksomheder, hvor det egentlig har betydet en stor kreditmæssig risiko for os, at der ikke er en rigtig påtegning. Men der, hvor den kommer til at skal bruges, vil vi sikkert kræve det. Det er helt sikkert. En ordentlig revisionsgennemgang.

- 4.1. *Har I gjort jer nogle overvejelser, om der skal laves politikker for, hvornår I vil sige god for udvidet gennemgang og her vil I kræve revision, nu hvor udvidet gennemgang kommer?*

Det kommer der. Vi har ikke taget stilling til det endnu. Men det bliver individuelt fra sag til sag – også afhængig af, hvordan regnskabet er.

5. Hvad er din holdning(evt. bankens holdning) til årsregnskaber, hvor der "blot" er foretaget review?

Det kan godt være enkeltmandsvirksomheder, og det kan være et godt nok regnskab og en god nok kunde. Men de vil gerne spare de 5-10 % ekstra til revisor, og så er det ikke noget problem for os. Det kan jo bare være vinduespudseren. Det er jo begrænset, hvad der er af lager og debitorer osv. Vi behøver ikke belaste ham med en ekstra revisorregning på 10.000 kr. for at få lavet et eller andet stort forkromet regnskab. Hvis det bare er ham og måske en mere.

5.1. Hvad hvis det er en assistanceerklæring? Hvad er bankens holdning til det?

Ja. Jeg vil hellere vende dem om og så sige; Hvis det er et A/S og et ApS, så plejer der jo at blive lavet lidt mere. Der er jo lidt ekstra over for Erhvervsstyrelsen. Men hvis kunden er god nok, og det ikke er det store komplicerede regnskab, han laver – nu nævnte jeg vinduespudseren, det kunne være mange andre ting – så er det ikke noget ekstra krav fra vores side af. Det kan være en kunde, der har kørt derudaf de sidste 10 år, det kører godt nok, og han har styr på butikken osv. Det er lige før, han kan lave regnskabet selv. Det har vi også kunder, der gør, hvor de ikke engang har revisor på. Det, vi koncentrerer os mest om, er at vurdere aktiverne og vurdere aktivernes værdi. Det behøver vi ikke revisor til, for det kan vi lige så nemt gøre, som revisoren kan. Vi er ude og se huset, vi er ude og se bilerne osv. Det kan vi nok finde ud af at vurdere. Vi ved også nogenlunde, hvad der skal være af lager i en bagerbutik og hos en vinduespudser osv. for at kunne drive butikken. Så behøver der ikke ligge det helt store forkromede regnskab. Men hvis der er værdier i balancen, som man kan stille spørgsmålstejn ved – og det er som regel varedebitorer og varelager – der kan det godt være, vi vil have noget ekstra. Og hvis det ikke er på adressen, altså hvis der ikke er fysisk tilstedeværelse. Der er nogen, der handler nogle varer med import-eksport, hvor de ikke engang kommer hjem. De er bare ude og sejle fra et land til et andet land. Der har vi ikke en jordisk chance for at vide... Der vil vi altså have noget ekstra fra revisor.

5.2. Hvad kan det være af "ekstra fra revisor"?

Jamen det en udvidet gennemgang af hele regnskabet, så vi er sikre på, at tingene er til stede. Det er typisk import-eksport.

5.3. Der vil I kræve revision for at sikre tilstedeværelsen?

Yes. Vi har ikke mulighed for det.

6. Hvordan er dit kendskab til den nye erklæringsstandard, udvidet gennemgang?

Vi har haft besøg af nogle revisorer til sådan et lille mini 2-timers kursus.

7. *Ved hvilke virksomheder mener du, det giver mening at få lavet udvidet gennemgang? Og omvendt.*

Det er der, hvor vi ikke kan gennemskue værdierne. Med sikkerhed. Når man kigger på regnskabet.

- 7.1. *Der vil udvidet gennemgang give mening i stedet for review eller assistance?*

Ja.

- 7.2. *Hvad så hvis vi ser på virksomheder, der er omfattet af pligt til revision eller udvidet gennemgang?*

Nu har vi nok ikke så mange deroppe. Gad vide hvor mange vi har med den omsætning. Vi kan selvfølgelig have nogle købmandsbutikker osv. Men der er inde og kigge lager. Der er ikke så meget debitorer. Der er det mere lageret, vi kigger på. Og man plejer at have en rimelig fingerfornemmelse for, hvad lager man skal have i sin købmandsbutik i forhold til omsætningen. Vi har eksempelvis ikke så mange produktionsvirksomheder, hvor der stilles spørgsmålstejn til, hvad lageret er af råvare, igangværende og færdigvarer osv. For havde vi nu det, så vil vi gerne have det overblik også mht., hvad lageret er værd, for vi aner det ikke. Det kan være svært at gennemskue.

- 7.3. *Udvidet gennemgang går jo ikke mere ned i lageret end review gør. Der er jo kun tale om de fire supplerende handlinger. Så med det i mente, giver det måske ikke så meget mening for størstedelen af jeres kunder (som ikke har revisionspligt) at gå over til udvidet gennemgang?*

Nej.

8. *Hvilke forhold har betydning for, om I (som långiver) vil godkende en udvidet gennemgang frem for en revision?*

Det handler jo om, om der er nogle aktiver, som vi sætter spørgsmålstejn ved.

9. *Giver det supplerende handlinger ekstra sikkerhed ud fra jeres synspunkt i forhold til review?*

Indhente udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog gør sådan set ikke. Dem henter vi selv. Den eneste, der gør, er den, der hedder "indhente advokatbreve". For at se om der gennem deres advokat kører nogle retssager eller lignende. For der kan jo være kunder, der glemmer at fortælle, hvis de har en eller anden retssag kørende med risiko for at ødelægge hele butikken. Det er sådan set det eneste. Dokumentation fra SKAT er vel, hvis der er noget restan-

cer og noget. Det vil fremgå af regnskabet. Hvis de nu ikke har betalt det, de skulle, så fremgår det da som skyldig beløb.

9.1. Det er mere for at kontrollere, at virksomhedens indberetninger til SKAT stemmer overens med bogføringen. Givet det ekstra sikkerhed, mener du?

Det vil jeg ikke afvise. Det er ikke der, vi har haft situationer, som har overrasket os på nogle kunder ovenpå krisen. Der, hvor vi har haft nogle ubehagelige overraskelser, er eksempelvis igangværende retssager og noget, som vi ikke har fået information om. Så det vil være rart at vide, hvis der er en igangværende retssag, som kan hive tæppet væk under virksomheden. Vi indhenter ikke selv advokatbreve. Men igen, det skal jo ses i forhold til, hvis det er købmandsbutikken og frisøren og alt det der. Hvad kan de lige have af retssager?

10. Er der forskel på, hvor i landet virksomheden ligger? Kan det have betydning, hvis man befinder sig i et mindre samfund med tætte personlige relationer mellem rådgiver og kunde?

Nej ikke ret meget. Der er selvfølgelig forskel på en butik her i byen, som vi kan se åbner om morgenen og lukker om aftenen, og så en eller anden by 50 km herfra. Men ellers har vi altid kørt det princip, at vi skal kunne besøge kunden og komme hjem samme dag. Så vi har ikke kunder på Fyn og Sjælland. Og som sagt så tager vi lige så tit mødet hos kunden som her. Så det har ikke ret meget betydning. Vi vil selvfølgelig gerne have lidt ekstra... Jo længere væk, der er at køre, så vil jeg ikke afvise, at der skal ligge lidt ekstra dokumentation. Men altså, vi har haft det princip, at vi ikke har kunder længere væk, end vi skulle kunne besøge dem og komme hjem igen samme dag. Det skal ikke være noget med, at vi skal ned til Tyskland og besigtige ejendomme, eller vi skal til Sjælland med noget. Det skal være lidt "kirketårnsprincippet". Men alligevel skal vi selvfølgelig også ud over kirketårnet, for ellers kommer vi jo ikke ret langt ud over selve byen.

10.1. Er de personlige relationer vigtige?

Hvis det er en, man kender rigtig rigtig godt, som man også kommer sammen med privat – så har vi det kreditmæssige synspunkt, at så skal man ikke stå under den person. For så bliver det for tæt og farvet osv. Kunden må gerne være kunde, og de må også gerne snakke sammen, men man skal passe på med, at det er familie og venner og sådan, der står under en selv som privat. Det gælder også, hvis det er en virksomhed. Fordi så kan det være svært at sige nej den dag, der lige pludselig skal siges nej. Så derfor har vi den politik, så man undgår eventuelle konflikter, der går ud over venskaber osv. Så familie og venner står ikke under en selv.

10.2. Hvem vurderer, hvor meget en erhvervskunde kan låne? Eller om I ønsker at låne?

Det er vi flere om. Den enkelte rådgiver har en bevillingsramme, og efterhånden som man kommer lidt op i hierarkiet, stiger den bevillingsramme. Så alt det, som rådgiver selv kan klare inden for sin bevillingsramme, det klarer de. Og kommer det derover, så godkender jeg det, eller vi snakker om det. Og kommer det derover, så er det på direktør niveau. Og kommer det derover, så er det på bestyrelsesniveau.

11. Er der eksterne krav til banken, som har indflydelse hvad i kontrollere hos jeres kunder?

Der er nok også forskel på pengeinstitutter den vej igennem. Der er bl.a. nogen pengeinstitutter, der registrerer sikkerheder på andre måder, end vi gør. Hvor de så kan tælle sikkerhederne med i deres solvens. Og det gør vi ikke. Det har vi slet ikke med i vores... Det kan vi selvfølgelig bare begynde på. Men det gør vi ikke. Så er det jo sådan, at man jo skal kreditrate både privatpersoner og virksomheder på samme måde, hvor der er 7 karakterer. 1 er godt og 7 er dårligt. 7 er der også nedskrevet på osv. jeg vil da heller ikke afvise, at der kan ligge en lille ændring i karakteren afhængig af, hvordan regnskabet er blevet gennemgået, når man ligger der midt i. Altså når man er en 7'er, så er du en 7'er, så er der nedskrevet på dig, og du kan nok ikke blive ringere. Og er du en 1'er, hvor du har kanon godt engagement, og du tjener penge alle årene osv. Så kunne jeg heller ikke forestille mig, at det kunne ændre ved det. Men ligger man der midt i, kunne det måske godt ændre lidt på karakteren. Men igen, så er det i forhold til, hvilke kunder man har. Vi har jo ikke Stein Bagger eksempelvis. Det kunne måske godt have været et eksempel, hvor der kunne have været gennemgået lidt mere i regnskabet, end der måske i virkeligheden var. Men vi har slet ikke den type virksomheder og den størrelse osv. Så jeg tror ikke, det får nogen indflydelse hos os i relation til udefrakommende krav kontra revisionspåtegninger osv. Det er i hvert fald mit bud på det.

12. Hvis en virksomhed vælger udvidet gennemgang frem for revision – hvad får det så af konsekvenser?

Det tror jeg ikke vil få nogen konsekvenser. Jeg tror bare, det er noget, man tager en snak med kunden om.

13. Vil I kræve/kræver I andre former for sikkerhed, hvis der ikke udarbejdes en revision?

Det vil jeg ikke afvise. Men jeg har ikke oplevet det endnu. Det tror jeg ikke. Vi har jo som regel det udgangspunkt, at vi tager den sikkerhed, vi kan få. Og hvis ikke der er flere sikkerheder at få, så... Men der kan selvfølgelig være nogen, hvor det er så godt et engagement, at

vi ikke så mange sikkerheder. Og hvis så der sker nogle ændringer i regnskabet osv., så... Ja, det er undtagelsen.

13.1. Har du eksempler på, hvad det kunne være for nogle sikkerheder, I typisk tager?

Det er typisk pant i bil, båd og alt, hvad der kan tages pant i. Og så virksomhedspantet; det er jo det grundlæggende, hvor vi har pant i alle firmaets aktiver udover biler. Dvs. der har vi debitorer, lager osv. Vi har goodwill, alt. Så det er det, som vi har i de fleste tilfælde. Men igen, det er ikke vinduespudseren, vi har det ved. Det er heller ikke frisøren. Men det kan godt være den store købmandsbutik med et lager på halvanden million. Det kan det være rart at have virksomhedspant med pant i lageret.

*14. Hvad er din holdning til den positive konklusion i påtegningen? Styrkelse eller li-
gegyldigt?*

Umiddelbart får det ikke nogen større betydning. Ikke ved de typer kunder, vi har. Jeg vil sige, at der hvor vi gerne ville have haft noget ekstra på vores kunder, er en protokol. Hvis der ligger en revisionsprotokol, så kan vi jo læse meget ud af den. Hvis der er et eller andet, der ikke er, som det skal være, så står det som regel deri.

*14.1. Bare lige for at være sikker. Hvis du har en virksomhed, der eksempelvis har et
stort lager og en stor debitorpost, og som får foretaget review nu. Hvad vil I så
gøre der – vil I så kræve revision? Eller vil I selv gå ud og tjek posterne?*

Vi kunne godt finde på at sige, at hvis lageret er rimelig konstant, men dog stort, og vores erfaring siger os, at der skal være et lager af den størrelse for at drive butikken – så stiller vi nok ikke spørgsmål til så meget ved selve lageret. Debitorerne: Der kan vi altid sige, at når vi får regnskabet, er vi kommet et godt stykke ind i det nye år. Så kunne vi godt tænke os at få en debitorliste, der viser, hvor mange debitorer der var pr. 31.12., og som stadig står på debitorlisten. Så kan vi ret hurtigt finde ud af, om der er taget højde for eventuelle nedskrivninger den vej igennem. Det kan vi klare uden om revisor eller i samarbejde med revisor. Men mange gange udarbejder revisor regnskabet, og så har han ikke lige den aktuelle debitorliste. Den skal vi have via kunden. Og der er jo også forskel på, hvor meget revisor er inde over den enkelte kunde. Om det gælder kvartalsbalance osv., eller om vi bare får et udskrift fra deres edb. Det er også forskelligt fra kunde til kunde. Der er nogle kunder, hvor vi skal have en kvartalvis opfølgning, og det er via revisor. Så kan vi kontakte revisor og lige få at vide, hvad siger debitorerne pr. 31.03. i forhold til 31.12.

14.2. Så med jeres størrelse kunder og deres balancers sammensætning, er det sjældent, I mener, at review ikke er nok?

Ja. Vi vil bruge den her mest med selv at tage ud til kunderne og foretage egne vurderinger. Det lyder måske lidt... Men det skal ses i forhold til, hvad kunder vi har, hvor tingene ofte er nemme at overskue.

Bilag 4: Interview med Erhvervskundechef i Danske Bank

Erhvervskundechef i Danske Bank – Bankuddannet med en HD i organisation og ledelse

Vil du fortælle lidt om din baggrund, og hvad du laver til dagligt?

Jeg sidder til daglig og har med erhvervskunder at gøre og har min egen portefølje, og jeg sidder som erhvervskundechef i vores finanscenter i Aalborg. Jeg har været i bankverden og i Danske Bank i 8½ år, hvor jeg startede som traditionel bankelev i sin tid, og så skiftede jeg over til at have med erhvervskunder at gøre. Dét har jeg siddet med de sidste 5½ år af min tid i banken. Det er kunder i alle størrelser, der både opererer i ind- og udland, lokalt, regionalt og nationalt.

1. Kan du fortælle om bankens kreditvurderingsproces?

Vi har kunder med kreditmæssige behov, både eksisterende og nye kunder. Men de henvender sig med deres behov, og så går der en kreditvurderingsproces i gang. Denne proces tager som regel udgangspunkt i et møde, hvor vi sammen med kunden får klarlagt, hvad der er deres behov og ønsker, samt hvordan vi kan imødekomme disse. I den forbindelse skal vi bruge noget regnskabsmateriale, budgetmateriale og ofte også periodebalancer, så vi kan følge driften løbende. Når man får et årsregnskab ind, og det er afsluttet, er der yderligere gået nogle måneder - dvs. man ser efterhånden langt tilbage i tid. Derfor bruger vi også nogle løbende afrapporteringer og alt afhængig, hvad det er for en type finansiering, og hvor tung finansiering vi snakker, så kan der være kortere eller længere tid mellem afrapporteringerne. Men på baggrund af mødet, så går vi i gang med at kreditbehandle sagen. Alt afhængig af beløbsstørrelse har vi rating- og scoresystemer. Vores bank har en vis størrelse, og den kan score nogle ting selv, og når det er over en vis størrelse, så sidder der nogle mennesker i en intern afdeling, som objektivt går ind og rater et selskab eller en virksomhed. Det er klart, at det også har indvirkning på den endelige kreditvurdering, fordi der også er nogle porteføljekategorier og branchekategorier. Men i det led, hvor vi møder kunden, så kigger vi altid på sagen uanset portefølje og branche, fordi der er nogle i gode brancher, der aldrig kan lave overskud, og nogle i dårlige brancher, der altid kan lave overskud – så en bestemt score kan ikke totalt udelukke en kunde fra banken eller betyde, at vi absolut tager kunden ind. I langt de fleste tilfælde, der imødekommer vi de ting, som kunden spørger om. Så er der nogle gange, vi skal pudse lidt af i forhold til punkter omkring sikkerhedsstillelser eller pris – der er selvfølgelig nogle forhandlingssituationer på det, hvilket er en del af kreditvurderingsprocessen.

1.1. Hvad kunne løbende afrapportering eksempelvis være?

Det kunne være periodebalancer. Nogle virksomheder har en størrelse, hvor de selv har en økonomifunktion, der løbende kan afrapportere til os og selv stemmer tingene af. Det er ikke altid, vi kræver, at revisoren skal have lagt sin hånd på periodebalancen. Men det kan

også være en lageropgørelse eller kreditor/debitor-lister, hvad har de af løbende udestående og tilgodehavender osv. Det kommer også an på, hvad det er, vi finansierer. Alt afhængig af, hvad vi finansierer, og hvor stort et omfang, det udgør i forhold til eksempelvis omsætningstal eller egenkapital, så kan der være yderligere krav. Så der er ikke noget firkantet på, hvad vi vil have, men vi vil gerne have en eller anden form for løbende afrapportering. Man kan sige, at vi også spørger meget ind til kundernes forretningsmodel i en kreditvurderingsproces, men det er en del af det, der foregår på mødet sammen med kunden. Det vil sige, hvor skaber de værdien i deres forretning? Hvor er de specielt gode til at skabe værdi? Hvad gør de godt i forhold til deres konkurrenter og i forhold til markedet? Uden at vi snakker med kunden om det, er vi fra den teoretiske verden inden for økonomi inde i Porters Five Forces eller lignende. Vi spørger ind til kunden, så vi kan forstå deres forretningsmodel, og dermed bedst muligt vurderer, hvordan denne kunde gør i forhold til konkurrenterne, markedet, og hvor bankens risici er. I bund og grund er det jo at optage en form for risiko, det at låne penge ud.

2. *Hvor stor indflydelse har årsregnskabet/årsrapporten på bankens kreditvurdering?*
 - *Har det nogen indflydelse om der er tale om et nyt eller eksisterende kundesamarbejde?*

Hvis vi prøver at dele dem op på ny og eksisterende kunde. Det er klart, at årsrapporten og tallene deri altid har betydning, idet det er det, vi kigger på – altså om vores kunder kan tjene penge. Vi låner jo pengene ud for at få dem igen på et eller andet tidspunkt, ellers ville jo ikke gøre det ret godt. Så det, der står i en årsrapport vil have en vis betydning i kreditvurderingen, fordi kunderne skal kunne vise, at de kan genere en indtjening, et overskud, få formuen til at stige. Hvis man ser bagved virksomheden: Dem, der smider penge i selskabet, skulle gerne kunne få et bedre afkast end et alternativt afkast, altså eksempelvis obligationer eller renter på en konto. Men årsrapporten har en vis betydning i forhold til kreditvurderingen. Hvis vi tager bestående kunder: Det er ingen hemmelighed, at der har været/er finanskrise, og der er nogen, der har haft det svært. For bestående kunder, hvor vi har en historik, og vi kan se, hvordan de har gjort det hidtil, og de gør nogle tiltag – der kan det jo godt være, sådan rent objektivt set, at vi måske går længere med dem, end hvis det er en ny kunde, der kommer ind med et negativt resultat sidste år. Så kunne det godt være, vi siger til den nye kunde, at vi nok skal se dit næste årsregnskab eller en halvårsbalance, der viser positiv drift, før vi kan tage 100 % stilling til tingene. Det er klart, der er ikke nogen, vi ikke går i dialog med, men hos bestående kunder har vi en historik, og dem kan vi følge. Dermed ikke sagt, at der er mindre vægt på årsregnskabet hos bestående kunder. En kunde kan godt have haft et skidt år, men hvis de kan redegøre for, hvad de gør for at komme ”i gode gænge” igen og viser, at de retter op på det – jamen så kan jeg ikke afvise, at det også vægter i kreditvurderingen.

3. *Hvor stor er fokus på revisionspåtegningen i kreditvurderingsprocessen ved etablering af nyt kundesamarbejde og hvor stor er fokus på revisionspåtegningen hos en eksisterende kunde?*

Det er klart, at der er fokus fra os på revisionspåtegninger. Når vi snakker revisors påtegninger, er vi også inde og snakke, hvilken type – om det er revision, review eller udvidet gennemgang. Dvs. står revisor bag det her eller har de bare lige stemt tallene af, eller hvad har vi lavet i det her. Revisors påtegning har betydning uanset om det er en ny eller eksisterende kunde, og det har stor vægt for os, at der er en revisionspåtegning. For det er med til, at give os en vis validitet af, hvad det er, vi sidder og kigger ned i. Så det har stor betydning uanset kunde.

4. *Hvornår har I krav om/Er der i nogle tilfælde krav om, at en virksomhed skal have revideret årsregnskabet?*

Vi kan sige det således, at vi foretrækker, at det er revideret. Det er tommelfingerreglen. Men jeg kan ikke sige, at alle vores kunder har revideret regnskab, for det har de ikke. Men det er klart som bank, at vores finansiering er primært driftsfinansiering, dvs. det er i arbejdskapitalen, dvs. det er i lager, kreditorer, debitorer – og noget af det, man går ned og kigger i ved en revision, det er jo at tage stikprøver, tage kontrol, er de stemt ordentligt op. Eller hvis det er lager, så er det noget med at tage noget ned fra hylden og tælle det op og så sige, om det stemmer med det, de fortæller os. Man vil derfor nok med de regler, vi kigger ind i (læs: introduktionen af udvidet gennemgang), se en større debat om, at det er pengeinstitutterne, der stiller krav til det. Men generelt, når det er driftsfinansiering, vi har med at gøre, så vil vi have en eller anden form for sikkerhed for, at det er afstemt, talt op og at der er foretaget stikprøver. Men vi har ikke firkantet krav på det, fordi vi har kunder, der ikke får foretaget revision. Hvis vi tager sådan helt regnskabsteoretisk på det, så er der jo også nogen, der har så simpel en balance, at der ikke rigtig er noget lager, eller ikke er en masse kreditorer, men måske nogle debitorer. Hvis vi eksempelvis tager sådan noget som et vikarbureau, så kan de jo stort set nærmest eje ingenting, men de kan have en rigtig stor omsætning, fordi de er gode til at sælge mandetimer og folk. Der kan man så sige, skal vi som bank have noget der? Det kommer an på, om vi skal stille stor finansiering til rådighed.

- 4.1. *De kunder I har, som ikke får foretaget revision, men hvor I alligevel føler, at der skal være mere sikkerhed omkring deres eksempelvis lager, debitorer og kreditorer – går I da selv ud og skaffer yderligere oplysninger og information deromkring? Evt. gennem revisor?*

Nej. Så stiller vi revision som et krav. Det er ikke en opgave, vi påtager os. Vi går jo ikke ud og tager noget ned fra hylden og tæller op osv. Man kan sige: Jeg tror ikke, det har så meget at gøre med, at det er revisors opgave – men jeg tror, de har mere flair for det, end vi har. Hvis vi begyndte at gøre det, så er spørgsmålet, om vi har ekspertisen til at kunne gå nok i bund.

Vi skulle også til at gå ud og kigge i nogle konteringer hos virksomheden, hvilket også er noget revisor beskæftiger sig med. Det er slet ikke noget, vi går og piller i til daglig. Nej, så bliver revision et krav, og så er det revisor, der tager sig af det.

- 4.2. *Hvis I har en kunde, der får foretaget review, og I kræver mere sikkerhed omkring eksempelvis lager eller debitorer. Fører det så ofte til krav om revision, eller kan man få revisor til at udtale sig om enkeltposter?*

Det fører som regel til revision. Jeg tror også, det er det bedste for kunden. Ellers går man ud og tager nogle enkeltydelser, og hvad koster det, og hvor ofte skal banken have dem osv. Får man foretaget revision, så ved man nogenlunde, hvad det koster – selvfølgelig er der prisreguleringer, men revisor vil kunne fortælle nogenlunde, hvor mange stikprøver der ca. skal foretages, og hvilken pris det så skal have. Så jeg tror også, det er bedst og billigst for kunden at sige, enten får de foretaget revision eller ingen revision.

- 4.3. *Har I ændret i de krav og politikker I har, fordi der er kommet udvidet gennemgang som alternativ til revision?*

Vi har ikke ændret noget, fordi det er så nyt og lige vedtaget, så derfor ser man heller ikke de første kunder endnu, der har det. Men det vi siger til vores kunder, fordi vi jo er bekendt med disse lovændringer, er, at vi lige skal inddrages inden, de går ud og ændrer praksis. Det forventer vi, at de kommer og gør. Man skal jo gerne se os som en samarbejdspartner og ikke en modspiller. Man skal gerne kunne sidde og snakke med sin bank om, hvordan man skaber de bedst mulige rammer for virksomhedens fremtid. Så det er klart, at vi appellerer til, at vi inddrages i sådanne ændringer. Det er også træls for dem, hvis de beslutter sig uden om os at ændre praksis på en generalforsamling, og så kommer vi bagefter som den store stygge ulv og siger: "Nu kan I godt ændre tilbage igen". Men jeg synes, jeg kan fornemme på det, vi hører fra bl.a. revisionsfirmaer, bestyrelsesmedlemmer og virksomhedsejere, at de også har en holdning til det her. Det, vi hører, er, at de faktisk gerne vil holde fast i revisionen. For virksomhederne giver det jo ikke kun en grad af sikkerhed over for banken, men også for dem selv, når revisor eksempelvis kommer på uanmeldte besøg, hvilket kan modvirke eventuelt fusk eller ting, der ikke bliver opgivet rigtigt. Så man kan sige, der er flere interessenter såsom ledelsen, ejerkredsen, bestyrelsen og så os som bank, fordi vi har penge ude og stå i det sammen med dem. Der er således flere interessenter end lige banken, der har interesse i at sige, at de vil have revideret årsregnskabet. Men for at vende tilbage til det oprindelige spørgsmål, så har tingene ikke ændret sig endnu, fordi vi ikke har set det endnu. Men det kunne sagtens være, at vores politik ændrer sig. Dog vil vi altid helst se revision, der hvor vi er ude i en tungere driftsfinansiering, dvs. hvor vi har en større del af driftsfinansieringen eller måske finansiere hele driften. Du kan have brancher eller virksomheder, hvor de har rigtig lange tider, inden de kan få pengene ind. Så der finansierer vi måske hele omsætningen, inden den kommer ind med en forsinkelse.

5. *Hvad er din holdning(evt. bankens holdning) til årsregnskaber, hvor der foretages review?*

Som tidligere nævnt, har vi kunder, der blot får foretaget review. Det er ikke fordi, vi tit går ud og ændrer i det. Men ændrer billedet sig, dvs. går det dårligt, så er der også nogle gange, hvor vi gerne vil vide noget mere og have en vis grad af sikkerhed for, at værdierne holder. Værdiansættelse er også en del af det. Review kan være godt nok, men det er klart, at lige så snart vi er inde i gerne at vil have en vis grad af sikkerhed, så går vi ind og kræver revideret regnskab.

5.1. *Hvad hvis det er en assistanceerklæring? Hvad er bankens holdning til det?*

Jeg vil sige, at vi som minimum vil have review – som minimum noget, hvor revisor er mere inde over end blot assistance. Vi ser ikke assistanceerklæringer medmindre, det er en virksomhed på hobby-niveau eller måske meget små udlejningsvirksomheder. Men ellers er det ikke noget vi ser eller bruger.

6. *Hvordan er dit kendskab til den nye erklæringsstandard, udvidet gennemgang?*

Vi har haft nogle revisionsfirmaer på besøg, og de har fortalt om det her. De har også fortalt om deres tilgang til det, og hvordan de ser på osv. Men derudover er der ikke kommet en endelig politik på det, og der er heller ikke kommet nogle fra vores kreditmæssige bagland og sagt, at vi nu gør sådan og sådan. Jeg tror også, at så længe de føler, at vi tager aktivt stilling til udvidet gennemgang herude, hvor vi har kunderne, så har de det fint med det. I sidste ende foregår kreditvurderingen jo her hos os. Så kan det godt være, der ligger nogle beføjelser ud over, hvad vi må have lov til sådan rent organisatorisk, hvor vi har andre til at kigge med. Det er jo, fordi man strategisk har valgt, at der objektivt skal være en vurdering af det, som vi som rådgivere sidder og vurderer. Men der er ikke kommet politikker på området, og der har ikke været nogen intern undervisning. Vi har haft nogle på besøg, der har fortalt os om det som rådgivere. Det kan jeg også høre i vores anden erhvervsafdeling her i Aalborg, at de også har haft nogle forbi og fortælle om det. Så vidt jeg hører fra vores ledelse her i huset, så stiller revisionsfirmaerne sig næsten i kø for at få lov at komme. Det er jo også deres måde at komme ud og give reklame for deres virksomhed. Så det er den gennemgang, vi har fået på det. Det der ligger i det er, at det er en mellemting mellem review og revision. Men jeg tror ikke vi ser et behov for, at der skal være sådan en mellemting. For mellem review og revision – der har vi den holdning, at hvis der er behov for det, så kræver vi revision. Og så synes jeg vi kan fornemme på nogle af de revisionsfirmaer, vi sådan snakker med, at der er forskel på, hvad de synes om det. Der er også nogle, der har sagt til os, at det ikke er fordi man kan spare 50 % af revisionssalæret, fordi man går fra revision til udvidet gennemgang.

Det er måske mere noget, der ligner under 25 % af revisionssalæret. Hvis vi vender tilbage til snakken om interessenter; er sikkerheden ved revision så noget, man vil give afkald på for at spare under 25 %? Vil man gå på kompromis med sikkerheden fra revision som leder, som ejer, som bestyrelsesmedlem?

8. Hvilke forhold har betydning for, om I (som långiver) vil godkende en udvidet gennemgang frem for en revision?

I og med der ikke er nogen politik på området, er der heller ikke noget firkantet omkring det. Vi er af den holdning, at vi vil gå i en dialog med kunden, fordi kunden også skal være klar over, hvad det er, kunden ændrer på og rent faktisk sparer ved det. Vi vil altså gå i en dialog med kunden for at snakke om, hvad der egentlig er at hente ved at skifte til udvidet gennemgang. For hvis kunden har en forventning om, at de kan spare eksempelvis 50 %, så tror jeg vi vil sige, at det ikke er det, vi hører. Hvis det er det, kunden hører fra sin revisor, så er det selvfølgelig det, kunden gør. Men i forhold til den kreditmæssige holdning, så vil vi nok kigge lidt på balancesammensætning – dvs. hvad er det for en type balance, og hvad er det, vi finansierer? Vi kan jo også godt finansiere anlægsaktiver. I og med vi er en finansiel koncern, så kan vi også godt have noget ejendomsfinansiering og have noget leasing. Det foregår så ikke primært kun lige her ved mig, men vi kan jo have alle delene med en virksomhed. Så der kan også være nogle koncernmæssige hensyn, når vi vurderer, om det er en god ide, hvilket vi godt kan finde på at fortælle kunden. Det er nemlig tit os rådgivere, de går til, hvis de skal have noget yderligere anlægsfinansiering, ejendomsfinansiering eller leasing – og så formidler vi kontakten. Så holdningen er nok, at vi går i en dialog inden, vi bare siger, at vi synes, det er en god ide. Jeg kan dog ikke afvise, at vi ikke vil gå med til det. For markedet kan selvfølgelig blive sådan, at det bliver et parameter, som vi er nødt til at forholde os til.

8.1. Du har været inde på, at I ser på balancen sammensætning hos jeres kunder – herunder arbejdskapitalen, når I skal se på, om I vil kræve revision. Kan du fortælle lidt mere om, hvornår I mener, det giver mening at få foretaget udvidet gennemgang, eller hvornår I kræver revision?

Vi kan godt have en virksomhed, hvor det har ”kørt i gode gænge”, som man siger – dvs. de har tjent penge, og de har vist, at de kan lave overskud. Lige pludselig bliver de måske også ramt af krisen, men formår ikke at lave den der turn-around, der er behov for, hvilket så resulterer i et par år med underskud. Det kan også være, vi siger, at vi nu vil have revision, fordi vi kan se, at det går nedad med indtjening og med overskudsgraden. Så vil vi gerne have revisor lidt tættere inde over virksomheden med en revision, så der tages stikprøver, og foretages en eller anden form for validitetserklæring på det her. Dermed ikke sagt, at vi stiller spørgsmålstejn ved virksomheden eller ledelsen osv., men der kunne godt være tilfælde, hvor vi går ind i noget historik. Det kunne være, at turn-around'en ikke viser sig. Det er ikke sikkert, det er deres egen skyld men markedsforholdene, der gør det svært. Men så kan vi

godt finde på at kræve revision. Det kan også være en virksomhed, der spørger os om yderligere finansiering, hvor vi siger: "Det er fair nok, men så er der måske også yderligere krav til, hvad vi (som bank) ønsker." Især hvis virksomheden spørger om yderligere finansiering, fordi det går den forkerte vej for dem. Så der kunne vi godt komme med krav, eksempelvis krav om revision.

9. Giver de supplerende handlinger ekstra sikkerhed ud fra jeres synspunkt i forhold til review?

- *Indhente udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog*

Det er klart, at det, der hedder tingbog, personbog og bilbog og sådan noget, er noget af det, vi kigger i. For når vi skal have sikkerhed, så er det der, vi kan se, om der også er andre, der har sikkerhed. Men normalt vil det uanset review eller revision stå, hvad sikkerheder, der er stillet i noget, hvor revisor har været inde over. Så det vil stå der. Men vi kan godt finde på at tjekke det af, og har vi en ny kunde, der kommer ind, så tjekker vi da også af inden et møde, hvad der er af sikkerhed. Og hvis vi ikke kan se noget, så prøver vi det måske af, og prøver at kigge i bilbogen og tingbogen osv. Så det bruger vi selv. Men ellers vil jeg sige; om det giver ekstra sikkerhed for os, om det er review eller udvidet gennemgang – det tror jeg ikke umiddelbart, vi synes, det giver. Så skal vi op i en revision for, at det giver en ekstra grad af sikkerhed. Fordi godt nok ændre påtegningen sig en smule, men vi er nok tættere på review end revision, selvom man siger, at det er en midtervej.

9.1 Såfremt en kunde skifter fra revision eller udvidet gennemgang – vil det så sikkerhedsmæssigt for jer være det samme som at gå fra revision til review?

Det er klart, at de her fire supplerende handlinger jo giver en lidt større sikkerhed. Men jeg har stadig den holdning, at den er tættere ved review, end den er på revision. Det er vi nødt til at sige. For hvis du ser; Der er nogle revisionsfirmaer, der sådan hakker af, hvad der er med. Nu har I så stillet de her fire ting op, men trappetrinene fra review og op til udvidet gennemgang, og så videre op til revision, der er der noget højere op til revision, end der er fra review til udvidet gennemgang. Så det er klart, vi ligger tættere på review end revision. De fire supplerende handlinger giver selvfølgelig en bedre sikkerhed end ved review, men hvis vi er i tvivl om noget, så kræver vi en revision.

9.2. Hvornår mener I så, at det vil være i orden at gå fra revision til udvidet gennemgang?

Jeg kan godt forstå, du spørger ind til det. Jeg vil sige det sådan, at det jo nok er markedet nu; i og med der er åbnet op for denne mulighed, er der nok nogen, der vil begynde at efterspørge det her. Ellers vil jeg sige, at jeg historisk set ikke er af den overbevisning, at man har set, at kunderne selv beder om at gå den vej ned (fra revision til review). Det sker mere, at man laver en aftale om, at man nok skal den anden vej op (fra review til revision). Men det

kan da ske, at vores kunder begynder at spørge efter udvidet gennemgang – men jeg tror det ikke. Der kan godt være en tid her i starten, hvor vi får en dialog med vores kunder, om de kan gå ned fra revision. Men jeg tror, det er blevet slået lidt større op, end det måske i virkeligheden bliver, det her udvidet gennemgang. Fordi, vil vi kræve noget, så kræver vi en revision. Og hvis jeg skal se på nogle kunder, hvor vi kan se, at vi ruller baglæns, jamen... Lad os nu sige, vi har nogle kunder, der performer så godt, at de får mindre og mindre brug for kredit og finansiering. Så kan det godt være, vi kan leve med det, hvis de selv ønsker det, og det bliver en konkurrenceparameter. Fordi, historisk over en periode på måske 4-5 år, viser de, at det kun går en vej. Så skulle det tage lidt afmatning, jamen så har de vist tidligere på et lavere niveau, at de kan tjene penge. Det er selvfølgelig så altid et spørgsmål, om de så kan tilpasse det, hvis det stagnerer lidt. Men så kan det jo godt blive en situation, hvor vi er nødt til at beslutte, om vi vil være med. Fordi som bank lever vi jo også på en markedsplads og en konkurrencesituation. Men konkurrencemæssigt er det ikke noget, vi går på bekostning af, hvis vi vil have en høj grad af sikkerhed. Så må vi jo sige, at så kan vi ikke være med lige nu.

10. Er der forskel på, hvor i landet virksomheden ligger? Kan det have betydning, hvis man befinder sig i et mindre samfund med tætte personlige relationer mellem rådgiver og kunde?

Nej. Der er ingen geografisk sammenhæng eller relationsmæssig sammenhæng. Der, hvor jeg vil sige, det kan have nogle relationsmæssige sammenhænge, er der, hvor vi er inde i historikken. Man kan sige, at det ikke lyder så bankagtigt, men der hvor man har "været i seng med hinanden" i mange år, der kan man sige, at der et eller andet sted opstår en vis loyalitet mellem kunde og rådgiver og bank og virksomhed. Der skabes jo en relation over tid som har en vis værdi, men den går ikke nødvendigvis på bekostning med sikkerhed og sådan noget – og geografisk er der ikke nogle ændringer i forhold til det. Jeg ved ikke, om det giver mening, men det er for at gøre det mere praktisk ved at sige, at hvis man har været i seng med hinanden i mange år, jamen så er der nogle andre relationer end, hvis man kommer ind ad døren og siger goddag. Der vil der måske også være nogle andre krav til, hvad vi lige skal se, inden vi bare kan sige "go" eller "no go". Men jeg kunne godt forestille mig i forhold til det her spørgsmål, at I vil kunne møde det. Jeg kunne godt sidde med et billede af, at der er mindre pengeinstitutter, der slår sig op som mere lokale – jeg ved ikke om de ville svare noget andet, men jeg tror nok, vi har et syn på, at de måske opererer på en anden måde. Man kan måske ikke sige, at de har geografiske forskelle, fordi der måske kun er ét geografisk område, men jeg tror godt, at man ville kunne opleve det, hvis man nu sagde, at man gik ud og havde en undersøgelse blandt virksomheder. Det kunne godt være, man kunne se en tendens i et lille geografisk område, hvor der er et mindre pengeinstitut, der fylder rigtig meget, at de måske svarer anderledes på nogle grader af sikkerhed. Det kunne jeg godt forestille mig ud fra den erfaring, jeg har, hvor jeg møder andre mindre pengeinstitutter, der slår

på det med, at de er lokale, tilstede og har tætte relationer – ja det er lige før, de bor naboer, med deres kunder. Jeg kunne forestille mig, at der er det, men vi har det ikke.

11. Er der eksterne krav til banken, som har indflydelse hvad i kontrollere hos jeres kunder?

Det er klart, at Finanstilsynet kommer hyppigere på besøg, end de har gjort tidligere. Noget hyppigere endda efter 2008 med finanskrisen og krakkede banker. Så de kommer mere rundt, og de stiller flere krav. I deres stikprøver går de mere i dybden, og de vil vide meget mere. De vil i hvert fald have flere oplysninger, end de har villet have tidligere på vores kunder. Men jeg synes ikke, det stiller nye krav til vores kunder. Det er mere noget med, at vi som bank også udvikler os, og i den der løbende dialog med vores kunder måske stiller nogle spørgsmål, vi ikke har stillet før. Og det har kunderne god forståelse for. Jo bedre vi kender vores kunder løbende, jo hurtigere kan vi også hjælpe dem, hvis der sker et eller andet, som de ikke kunne se komme. Som for eksempel en finanskrise. Den havde vi så heller ikke set komme som finansiell verden og som samfund i det hele taget, globalt og som verden. Vi har en hyppigere dialog med vores kunder, men det er ikke gjort til et krav. Så skal der ændres noget i deres finansielle status eller ske andet, det gør, at vi stiller yderligere krav til afrapportering, eller revision frem for review.

11.1. Men der er ikke nogle af de supplerende handlinger fra udvidet gennemgang, banken selv foretager som følge af stigende krav?

Nej. De der fire handlinger, som er forskellen mellem review og udvidet gennemgang; der er der ikke noget, der ændrer sig i forhold til udefrakommende krav. Ikke endnu i hvert fald.

12. Hvis en virksomhed vælger udvidet gennemgang frem for revision – hvad får det så af konsekvenser?

I forhold til låneomkostninger, er der ikke noget, der ændre sig. Vi har jo det, der hedder kreditter, og så har vi det, der hedder lån. Og man kan sige, der er nogle stiftelsesomkostninger, og der kan være nogle genforhandlingsomkostninger – og der er ikke noget, der ændrer sig i forhold til, om man vælger det ene eller det andet. Jeg tror mere, man skal kigge på en kreditmæssig tilgang: Ønsker vi fortsat at have den her finansiering – dermed ikke sagt, at vi slet ikke vil have den, men i det niveau? Hvis vi eksempelvis synes, revision er nødvendig, og kunden ikke vil få foretaget revision, så er vi inde og sige, om vi så vil stille disse rammer til rådighed. Så er det lige meget, om det er en låneramme eller kreditramme – det er jo penge, vi låner ud uanset. Så vi er nok mere inde og kigge i, om vi ønsker at være med. Men vi vil nok også, hvis vi mener, det er nødvendigt med revision, anbefale ledelsen/bestyrelsen/ejeren virkelig at tage stilling til, om det er det, de ønsker. Hvis vi står to

forskellige steder, fordi de måske gerne vil spare 25 % i allerbedste fald, så forklare dem, hvorfor vi ser anderledes på det. Det kan jo godt være, de sidder med en anden opfattelse end os, og så er det jo vigtigt at få den lidt tættere dialog om, hvorfor de vil derover, og hvorfor vi gerne ser, de skal blive ved revision, hvis de er der. Så der vil jeg sige, at vi skal ind i en dialog. Men i allerværste tilfælde kan det betyde, at vi ikke kan tilbyde dem kreditrammer.

13. Vil I kræve/kræver I andre former for sikkerhed, hvis der ikke udarbejdes en revision?

Nej, altså vi vil ikke kræve andre former for sikkerhed. Det er således i dag, at finansiering sker på baggrund af sikkerhed. Det er vores kreditpolitiske tilgang til det. Hvis vi finansierer noget, så er det også på baggrund af sikkerhed. Så er det klart, vi også kan have nogle, hvor markedspladsen og konkurrencen gør, at størrelsen af sikkerheden varierer. Men det bevirker ikke, at vi vil have andre sikkerheder eller kræver noget andet. Vi vil stadigvæk have vores sikkerheder. Så på det område ændrer det ikke noget, men det kan have indvirkning på adgangen til finansiering. Man kan ikke stille sikkerhed op imod, om det er revision eller udvidet gennemgang. Men det er klart, at driftsfinansiering ofte giver virksomhedspant. Det er pant i lagre, debitorer osv. Og hvis vi har virksomhedspant, vil vi også godt have en vis grad af sikkerhed for, at tallene passer, så der nærmer vi os, at vi vil kræve en revision. Men revisors forskellige erklæringsopgaver giver ikke forskellige krav til sikkerhed.

14. Hvad er din holdning til den positive konklusion i påtegningen? Styrkelse eller li-gegyldigt?

Det trækker i hvert fald ikke ned. Men jeg vil sige det sådan, at den ikke står alene. Vi ser på revisors påtegning i regnskaberne, og vi ved godt at, ved review står der sådan set bare, at de har sat deres underskrift – de har tjekket af, at tingene stemmer. Det er sådan lidt der, vi er henne af med review. Men derudover sætter de ikke nogen form eller grad af sikkerhed i forhold til, at det er gennemgået. Så selvfølgelig er det bedre, men den (udvidet gennemgang) ligger stadigvæk tættere på review, end den gør på revision. Det er vi nødt til at forholde os til, at det er sådan, det er. Men det (konklusionen) står ikke alene. Det gør det selvfølgelig lidt mere subjektivt, at revisor har været lidt længere inde, men igen; Det, vi hører fra revisionsfirmaer er, at hvis de skal stille en vis grad af sikkerhed og skrive under på en positiv erklæring, så vil de også gå i en dialog med virksomhederne, om de er sikre på, at de ikke skal have foretaget revision. Fordi revisorerne også skal lægge navn til de her ting. Jeg tror også, at de har en holdning til den her udvidet gennemgang. Om det er helt offentligt, det ved jeg ikke. De har jo selvfølgelig FSR, som sætter retningslinjerne, så de er også nødt til at agere på den markedsplads, de er på. Men de har også holdning til, hvis de skal lægge navn til det, de laver og komme med en positiv konklusion, så vil de også som minimum... Så

vil de også vurdere virksomhederne, om der er lager osv., for at vurdere, om de vil være med eller ikke være med. Men det er selvfølgelig bedre, at den (positive konklusion) er der, end at den ikke er der. Men hvis vi vil have en grad af sikkerhed, så kræver vi en revision.

15. Nu hvor banken bliver en SIFI-bank: Får det nogle konsekvenser for de tidligere diskuterende områder?

Nej. Det gør det ikke. Kun hvis det indirekte kommer til at stille nogle krav til, hvordan vi opgør det her kapitalkrav. Det ligger ikke i kortene lige nu, men som jeg siger; Når vi i forhold til vores engagementer gør egenkapitalbehov op på enkeltkundeniveau – og hvis det stiller nogle øgede krav til de informationer, vi skal bruge, så kan jeg ikke afvise, at det kommer til det. Men som det ser ud lige nu: Nej.

15.1. Hvis vi går tilbage til de supplerende handlinger og tager de to sidste handlinger (advokatbreve og skat). Kan du sige, om du mener, de giver en ekstra sikkerhed? Hvorfor, hvorfor ikke?

I forhold til review giver det jo lidt mere sikkerhed for, at de i hvert fald har foretaget noget kontrol af, hvad der er oplyst udover det, virksomheden fortæller os. Så selvfølgelig er der lidt mere sikkerhed med de her fire ting. Den første (tingbog etc.) indhenter vi godt nok selv. Men man indhenter engagementsforespørgsler fra pengeinstitutter – det giver sikkerhed for, hvad de havde pr. 31.12. Men hvis vi sidder og kigger i det, eksempelvis den 30.06., og de har regnskabsafslutning den 31.12., så kan der være sket meget siden da. Så der kan det sagtens være, at vi beder virksomheden selv om at komme med en opgørelse eller fortælle os, hvad de har i et andet pengeinstitut. Mht. advokatbreve er det klart, at hvis en jurist sætter navn til, så bør det have en vis form for validitet – det man får at vide deri. Men det er jo ikke noget, vi ser. Det er jo noget, revisor bruger til at gøre tingene op og ligesådan med dokumentation fra SKAT. Det er fint, men i forhold til, hvis vi vil vide noget om aktiver og passiver, så nærmer vi os nok revision. Jeg bliver nødt til at sige, at udvidet gennemgang ligger tættere på review end revision. For der er mange ting, der ikke kommer frem ved en udvidet gennemgang, som kommer frem ved en revision. Og når vi finansierer, ser vi jo som udgangspunkt helst, at det er revideret. Men selvfølgelig har vi også nogle, der får foretaget review – men det er fåtal.

Bilag 5: Interview med erhvervskundechef i Spar Nord

Vil du fortælle lidt om din baggrund og hvad du laver til dagligt?

Ja, hvor langt vil i have at jeg går tilbage? Jeg startede i Bikuben i 1988 og været i København, Løgstør, Nibe og var i Spar Bank Vest i 2 år ned på boulevarden, som erhvervsrådgiver og kommer så her til Spar Nord i 1998 og som erhvervsrådgiver herude og i 2005 bliver jeg så erhvervskundechef herude og har været det siden, så jeg har været med hele vejen op, hvor vi tjente så mange penge og så været med til at afskrive rigtig mange penge, altså der i 2007, der gik det jo lige pludselig den anden vej.

Min dagligdag, der sidder jeg med ledelse herude og har 6 rådgivere og 2 kundemedarbejder og så mig selv og det er selvfølgelig alt hvad der vedrører ledelse, medarbejderstyring osv., så har jeg så kreditstyring, som også jeg har med at gøre, alle tingene går igennem mig, som skal bevilges i afdelingen eller også gennem direktøren i afdelingen. Så har jeg også salg, det er det vi satser rigtig meget på, hvis jeg sådan sorterer det så vil jeg sige, salg der har jeg 50 % fokus på, 30 % kreditstyring og 20 % ledelse. Der ligger selvfølgelig også noget ledelse i salg, med at coache og få de rigtige salgspriser frem.

1. Kan du fortælle om bankens kreditvurderingsproces?

Altså den er hierarkisk opbygget, hvor det enkelte rådgiver har en lille bevillingsbeføjelse, så har jeg en lidt større, jeg har den samme som afdelings direktøren, også når vores bevillingsbeføjelser slipper op, så indstiller vi til kreditkontoret, der har vi en fast kreditkonsulent inde på kreditkontoret, som ligger på Skelagervej. Ham indstiller vi så til, han har så yderligere beføjelser til at kunne bevilge noget. Når hans beføjelser slipper op, så har vi en kreditdirektør, som sidder i en kreditkomite, som har møde mandag, onsdag og fredag og der deltager Lars Møller fra direktionen altid eller substitut for ham også kreditchefen Kim Christensen også kreditdirektøren som hedder Knud Christensen og de sidder så og vender sagerne også er det "go eller no-go". Hvis de ikke kan bevilge mere, så er det selvfølgelig bestyrelsen i sidste ende. Så det er altså nogen en hel "trappe op og trappe ned" og det foregår selvfølgelig i et elektronisk kreditstyringssystem.

2. Hvor stor indflydelse har årsregnskabet/årsrapporten på bankens kreditvurdering?

Har det nogen indflydelse om der er tale om et nyt eller eksisterende kundesamarbejde?

Altså det er alfa omega i hele vores kreditvurdering. Det er historikken, der er afgørende, vi ser tit, at det går rigtig dårligt for en virksomhed, men så har de lavet et budget, der laver sådan en rigtig "is-hockeykølle" (der menes, at historisk regnskab har haft en negativ udvikling, mens budgettet viser at der i fremtiden vil være en positiv udvikling). Men det er altså historikken, der bliver set på her, har de kunne preforme bagud, så er der også større sand-

synlighed for at de kan gøre det fremadrettede. Vi skal selvfølgelig også tro på setuppet i virksomheden.

2.1. *Så det er både ved nye og eksisterende?*

Ja.

3. *Hvor stor er fokus på revisionspåtegningen i kreditvurderingsprocessen ved etablering af nyt kundesamarbejde og hvor stor er fokus på revisionspåtegningen hos en eksisterende kunde?*

Altså vi er tit også inde at se på revisionsprotokollatet, der står der også nogle rigtig spændende ting nogle gange. Påtegningen skal selvfølgelig være clean, hvis der er nogle ting, som er anfægtet i påtegningen, så ringer vores klokker, så det har en stor betydning.

4. *Hvornår har I krav om/Er der i nogle tilfælde krav om, at en virksomhed skal have revideret årsregnskabet?*

Nej det har vi ikke. Det er op til den enkelte rådgiver og det er ud fra den kompleksitet, som pågældende sag den har. Er det en lille vinduespudser virksomhed, hvor der er en ansat og ham der pudser vinduerne, det også er ham der har skrevet under på den stiplede linje og lagt hans private bolig til sikkerhed, så falder kravene. Men er der tale om en stor virksomhed med internationale transaktioner, så er det jo helt klart, at der er nogle skærpede krav.

4.1. *Ændres disse eventuelle krav fordi, der kommer udvidet gennemgang som alternativ til revision?*

Nej, jeg drøftede det med kreditkontoret i går. Vores holdning til de forskellige revisionspåtegningstyper og hvordan man udarbejder regnskaber, vi har lige haft en seance med Nielsen & Christensen, som gennemgik det hele sammen med os. Det er simpelthen kompleksiteten af den enkelte kunde, der afgøre hvor vi ligger os henne. Vi frafalder ikke nogle krav eller vi vil have revision eller ikke revision.

4.2. *Så der er ikke udarbejdet en forretningsgang på området?*

Nej slet ikke, det er individuelle tilfælde, som vi tager udgangspunkt i. Det er selvfølgelig klart, hvis man ser på brancher, hvis vi f.eks. har it-branchen eller entreprenør branche, hvor der er store igangværende arbejder og projekter, så stiller vi skærpede krav fordi færdiggørelsesgraderne kan få regnskabet til at vælte 100 % rundt. Så lige så snart at man skal ud og se på nogle færdiggørelsesgrader, så vil vi have revision. så det er igen kompleksiteten, så igen det med en vinduespudser, så når han først har pudset vinduerne, så er de pudset, der

er ikke nogle færdiggørelsesgrader i det. Det er kompleksiteten der afgøre hvor vi ligger vores krav henne, men vi går ind og stiller krav.

5. *Hvis man kigger på mindre virksomheder, hvor der blot bliver foretaget et review? Hvad er din/bankens holdning til det?*

Det er igen kompleksiteten, hvad er det vi skal ind og fokusere på. Hvis det er en mindre virksomhed, som godt kan have store tilgodehavender f.eks. så kan vi godt i stedet for review forlange at der skal revision på, for at afprøve de debitorer. Det er selvfølgelig også at se på hvor kunden er henne, har han en kæmpe stor egenkapital, så slækker vi også på kravene. Det er jo klart, for inden at vi kommer i farezonen, altså at engagementet bliver tabsgivende, så skal der mistes meget egenkapital før at det er os, at det begynder at gå ud over. Så det har også noget med egenkapitalens størrelse, hvor vi ligger os henne. Komplexitet, egenkapital og sikkerheder, det er det der afgøre kravene. For hvis vi har fat i nogle rigtig gode sikkerheder, hvis f.eks. et holdingselskab har en masse likvider, som de har stillet som sikkerhed og der er en stor kompleksitet i driftsselskabet, så kan man jo godt sige at så behøver vi måske ikke at have så meget revision på.

- 5.1. *Hvordan er holdningen, hvis der er tale om en assistance erklæring?*

Det er samme holdning, for man kan... ja.. jeg har lidt svært med at forholde mig til de regnskaber, for hvis vi ikke har sikkerheder i det pågældende engagement og vi har lidt risiko inde i selskabet, så vil jeg nok forlange at vi kan få lidt mere sikkerhed for at det er rigtigt det der er skrevet i regnskabet. Jeg har set eksempler på, at man har digtet ganske meget omkring udviklingsomkostninger og de er aktiveret og alt muligt og så holder det ikke.

- 5.2. *Kan du forklare lidt om hvad der trækker væk fra at i vil forlange revision og hvad der taler for revision? Nu har du nævnt egenkapital og sikkerheder, som ting der kan trække fra revision. Mens kompleksitet f.eks. kunne være noget, der taler for revision. Kan du uddybe det her kompleksitet?*

Det kunne f.eks. være igangværende arbejde, udviklingsomkostninger, som bliver aktiveret, er der nu bund i det man har aktiveret. Det kan også være varelageret, hvis man har et varelager, som kan være lidt flygtig, så gå ind og vurdere om det godt nok er til stede. Goodwill kunne også trække mod revision. så det er når virksomheden bliver kompleks og uigennemsigtig, så trækker det imod revision.

6. *Hvordan er dit kendskab til den nye erklæringsstandard, udvidet gennemgang?*

Vi har haft Nielsen & Christensen ude og så har jeg været over ved BDO, hvor de løb os igennem hele setuppet. Det kender i jo også, revisorer kan jo vende en sætning om, "fra og imod" og i ved.. sådan forholder vi os ikke til det.

7. Ved hvilke virksomheder mener du, det giver mening at få lavet udvidet gennemgang? Og omvendt.

Nu kan jeg se her hvad der ikke bliver gennemgået (han kigger ned i de slides, som er blevet udleveret af Nielsen & Christensen), så vil jeg sige, at hvis nogle af de ting, som vi ligger vægt på, som ikke er med i udvidet gennemgang, så vil vi kræve revisionen. Omvendt, hvis vi ikke ligger vægt på de områder, hvis der ikke rigtig er nogen varelagere, nogle debitorer eller igangværende arbejder og de aktiver som virksomheden har, dem kan vi selv køre ud og kigge på eksempelvis en ejendomsportefølje. Derfor kan sådan en virksomhed godt vælge udvidet gennemgang, for så kan vi selv gå ind og kontrollere ejendommene og rentabiliteten i den pågældende ejendom, så det kan være et konkret eksempel på hvornår der kan være udvidet gennemgang, kan jeg forestille mig. Så en ejendomsportefølje vil fint kunne ligge i en udvidet gennemgang for vores vedkommende. Når vi tager tingbogsoplysninger på den pågældende ejendom, så kan vi jo selv gå ind og kigge på det. der er jo ikke et varelager, og de eneste debitorer, det kan være lidt huslejerestance.

8. Hvilke forhold har betydning for, om I (som långiver) vil godkende en udvidet gennemgang frem for en revision?

Det er når de parametre, som vi ligger vægt på, ikke er til stede. Hvis vi ikke ligger vægt på varelager eller debitorer i vores pågældende vurdering. Meget tit går vi jo ind og vurderer på lødigheden af egenkapitalen, for det er den der står før os, altså hvor meget skal skæres væk før vi bliver ramt af. Hvis disse forhold er til stede, så taler det selvfølgelig for en udvidet gennemgang.

9. Giver det supplerende handlinger ekstra sikkerhed ud fra jeres synspunkt i forhold til review?

- *Indhente udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog?*

Jamen eksempelvis hvis vi har en bilforhandler eller sådan noget, så er det relevant at finde ud af om nogle af hans biler er i rest, når varelageret bliver gjort op. Det samme med en ejendomsportefølje, ejer han nu de pågældende ejendomme, det kunne jo være rart at vide inden, det kan vi så tjekke også. Det kan vi også med bilbogen, men det er jo ikke vores opgave at sidde og tjekke det i detaljer.

- *Indhente engagementsforespørgsler fra pengeinstituttet*

Det kunne f.eks. være.... Altså vi ved, hvis virksomheden er "fuld-kunde" hos os, så har vi jo selv indsigt i det. Men er der f.eks. to banker, så taler det selvfølgelig for udvidet gennemgang frem for review, for at sikre at nu er den stemt af.

- *Indhente advokatbreve*

Det er selvfølgelig relevant, hvis man har viden om, at der kører en retssag, så lige få nogle yderligere supplerende oplysninger herom.

- *Indhente dokumentation for indberetninger til skat*

Det er også godt at vide, så igen, hvis vi har få sikkerheder i virksomheden og kompleksiteten er lidt højere, så taler det for udvidet gennemgang frem for review

- 9.1. *Det er også meget for at høre, hvor meget sikkerhed, du mener, at det giver? Altså om man på et tidspunkt begynder at gå op imod revision? Er der evt. nogle af ovenstående oplysninger som banken selv går ind og indhenter?*

Jeg vil sige det sådan, at hvis vi har en virksomhed, hvor at jeg finder det nødvendigt at gå ind og foretage de dispositioner, f.eks. gå ind og tjekke tingbog osv., der er jeg af den holdning, at det skal vi ikke gøre, det skal revisor gøre, så kan han skrive under med sin forsikring på at han har tjekket de ting. Så hvis der er nogle ting, som er væsentlige for os på det pågældende engagement, så vil vi flytte virksomheden revision eller udvidet gennemgang. Review, så er vi over ved vinduespudderen igen, hvor jeg vil acceptere det, hvis vi har et risiko-prægede engagement, så ligger vi over ved udvidet gennemgang eller revision.

- 9.2. *Vil du være tilbøjelig til at sige revision frem for udvidet gennemgang?*

Ja hvis jeg føler at banken kan risikere at tabe nogle penge, og det er lødigheden i de aktiver som man ser her (peger på tabel i slides fra Nielsen & Christensen, som viser forskel på revision og udvidet gennemgang), så vil jeg sige revision til virksomheden. Der er ikke ret meget at spare for virksomhederne, vi spurgte dem om hvor meget der var at spare og det var ikke mange kroner at spare fra revision til udvidet gennemgang. Der hvor der kan spares noget, det er der hvor vi går helt ned i assistance.

10. *Er der forskel på, hvor i landet virksomheden ligger? Kan det have betydning, hvis man befinder sig i et mindre samfund med tætte personlige relationer mellem rådgiver og kunde?*

Sjovt nok at I lige rammer ned i det med relationer mellem rådgiver og kunde, det er faktisk det eneste, som vi har ændret i vores kreditpolitik, det er blevet skrevet til "at man skal være særlig skærpet opmærksom, når der er tætte personlige relationer mellem rådgiver og kunde". Fordi man jo kan være lidt lempeligere med at bevilge nogen, "aaarh de er gode nok",

den holder bare ikke, så der er ingen forskel, vores kreditpolitik gælder i København såvel som den gælder her. Det er nøjagtig det samme man skal gøre.

10.1. Har i opstillet nogen sikkerhedsforanstaltninger for at undgå denne problemstilling?

Vi kan godt finde på at sikre, at hvis der er tætte personlige relationer, at kunden får en anden rådgiver. Men også hvis en virksomheden har haft den samme rådgiver i mange år og virksomheden så ryger ud i nogle problemer, så rykker vi som ledelse rigtig tæt på rådgiveren og siger at, som hjælp, ikke som kontrol, for det kan godt være svært at sige det nej, og der er vi så tæt ind over sagerne både Kurt og jeg og er med på alle møderne, for vi har jo en lidt mere objektiv distance til kunden, så man ikke er så påvirket af de følelser, der ligger omkring det.

11. Er der eksterne krav til banken, som har indflydelse hvad i kontrollere hos jeres kunder?

Ja alt den compliance med legitimering. Altså vi har altid reviewed alle vores erhvervsengagementer, altså hvert år, det har vi altid gjort og har vi haft nogle krise engagementer, så har det været hvert kvartal. Så der er mange ting, der administrativt er vokset meget med listing og rapportering og sådan noget.

11.1. Det er også mere det med de flere og øgede krav og banken, som bliver åndet i nakken af finansilsynet. Det kunne jo være at der var en eller anden form for sammenhæng. De skærpede krav gør at banken måske vil indhente nogle af de her oplysninger selv?

Altså der ligger ikke sådan krav om at vi skal tjekke virksomhedens egen..... for der har vi sikret os gennem revision, at den er på plads. Der er ikke skrevet noget ned i vores kreditpolitik.

11.2. Der er heller ikke noget på tegnebrættet, for at være på forkant med reglerne og derved indhente flere oplysninger selv?

Ikke hvad jeg har hørt. Men vi har en skærpet overvågning med alle vores erhvervskunder, specielt nye erhvervskunder, faktisk alle erhvervskunder med et engagement ned til 300.000 kr. bliver screenet. Det er en gruppe i banken, der sidder og screener alt det der også får vi et opkald, hvis de synes at det ser lidt tungt ud. Det er faktisk lav nede, når nogle af de andre banker hører hvor lavt vi egentlig screener, privatkunder over 100.000 kr. og erhvervskunder over 300.000 kr. bliver screenet ude i "Boniteten" (afdelingen i Sparnord, der screener).

11.3. Hvilke konsekvenser kan det så have, hvis det ser "lidt tungt ud" for kunderne?

Typisk bliver rådgiveren kontaktet også forklarer han hvordan og hvorledes det nu ser ud og om det nu ser sådan ud som ham jan, der sidder og laver det her, mener. Hvis de så bliver enige om at det ser lidt tyndt ud det her, så kører vi OBS, så får de en OBS-markering i vores system også er de OBS-kunder. Vi har et omfattende ratingssystem også. Det var meningen at banken ville være IRB Bank, men det droppede vi så her ved en strategisk ændring for et par måneder siden. Hvor alt vores model "baks"? simpelthen blev lukket ned. Så nu er vi sådan en standard Bank.

12. Hvis en virksomhed vælger udvidet gennemgang frem for revision – hvad får det så af konsekvenser?

Jamen hvis vi mener at det er væsentligt at de skal have revision, og de kun vil have udvidet gennemgang, så er konsekvensen at vi opsiger engagementet, så opsiger vi kreditaftalen. Vi kan også skrive det ind i aftalerne til nye kunder, at det er et krav at de skal have revision. Det er i hvert fald noget, som jeg vil være opmærksom på fremadrettet, at skrive, hvad er det egentlig at vi vil have, når vi får nye kunder, så vi ikke skal til at diskutere det på et senere tidspunkt. Det står i bevillingsskrivelsens at "der er krav om revision" eller om udvidet gennemgang.

12.1. Har i tidligere skrevet ind at der skal udarbejdes revision?

Nej det har vi ikke. Men det er helt klart, at hvis der er en virksomhed, hvor jeg mener, at det er væsentligt, at virksomheden revideres og de kun vil have assistance, så er det misligholdelse af engagementet og derved opsigelse. Hvis det er så essentielt for os at der bliver revideret, så kan vi ikke prise os ud af en risiko, ved f.eks. at sætte låneomkostningerne op. Det er enten eller.

13. Vil I kræve/kræver I andre former for sikkerhed, hvis der ikke udarbejdes en revision?

Ja, altså en af konsekvenserne, hvis vi har krav om revision, og virksomheden har skrevet til os og sagt at det vil vi ikke, så er det enten øget sikkerhedsstillelse eller noget der kan gøre at vi kommer længere ned, så vi får en lavere risiko på engagementet, f.eks. hvis holdingselskaber har nogle penge til at stå, som de stiller til sikkerhed eller gammel far sætter sit hus til sikkerhed eller et eller andet, så kan vi jo godt, så kan vi blive enige om at mødes et eller andet sted.

13.1. Hvis kunden vælger udvidet gennemgang, kunne det så tænkes, at i vil have en anden erklæring på at revisor eksempelvis har set lageret igennem?

Det er svært at svare generelt på, det er kompleksiteten på det pågældende lager, der vil afgøre det. altså man kunne godt forestille sig ved en udvidet gennemgang, at lageret er det vigtigste ved den pågældende virksomhed, så vil vi godt have revisor ud at kigge på lageret. Hvad er varelageret værd? Det er svært at sige.

13.2. Vil der så være større tilbøjelighed til at bede om revision?

Ja det tror jeg. Jeg tror at man hellere vil køre de rene kasser frem for sådan nogle erklæringer. Det er det samme med en ejendomsmægler, som er ude at vurdere en ejendomsportefølje, den bruger vi heller ikke til noget, vi har vores egen måde at anskue ejendomme på. Så hvis en kunde kommer og siger at en ejendomsmægler har vurderet ejendommen til 20 mio., og vi ligger det ned i vores regnemaskine, som siger at det altså kun er 14 mio. værd, så er den altså 14 mio. værd, lige meget hvem der kommer med erklæringen.

14. Hvad er din holdning til den positive konklusion i påtegningen?

Det væsentlige er, hvad revisoren har været nede i, altså hvad der f.eks. er fravalg, det er dem der er væsentlige og hvis de kommer med en anmærkning i påtegningen, så har det står betydning. Men formuleringen er ligegyldig, bare der ikke står noget som vi kan anfægte. Så om den er positiv eller negativ formuleret, det er lige meget.

14.1. Hvis man går fra review og op til udvidet gennemgang, er det noget, som vil hjælpe overfor banken? Og hvor meget ekstra sikkerhed giver det jer?

Man kan jo sige, at jo sikre et grundlag man kommer til banken med desto bedre. Men man vil nok spørge banken, hvad er det i gerne vil have, bl.a. en ny kunde som vil starte noget op, så spørg de banken, hvad banken gerne vil have. Så vil vi så sige, hvad vi mener, der er vigtig og hvad der ikke er vigtig.

14.2. Kan de fire supplerende handlinger gå ind og ændre noget overfor banken?

Ja i nogle tilfælde hvis det er væsentlig, så vil det jo kunne ændre det hele. Men jeg tror de virksomheder, hvor man vil se review og assistance, det er de virksomheder, hvor der er stillet stor sikkerhed, og de virksomheder hvor vi har nogle af vores penge og de er blanco, der vil der være udvidet gennemgang eller revision og det vil være de større virksomheder. Igen hvis det er den lille håndværker, der kun er sig selv og har stillet villa, Volvo og vovhund til sikkerhed, så er assistance og review okay, det er også det vi ser, når man anvender virksomhedsskatteordningen, der får vi heller ikke revision på, det ligger vi nok og snakker review, alt efter hvad vores sikkerhed er i det.

14.3. Det bliver spændende at se hvor populær den her nye erklæring bliver.

Ja det snakkede jeg også ved kreditafdelingen om, det kunne godt gå hen og blive et konkurrenceparameter. Så en virksomhed vil sige, hvad kræver i af revision? og hvis nogle banker så

kører med lavere sikkerhed, så kan en virksomhed spare penge. Jeg tror godt at det kunne gå hen og blive et konkurrenceparameter, når man ser på nogle virksomheder.

14.4. Altså konkurrenceparameter for bankerne eller hvad?

Ja bankerne imellem. Nogle sender jo deres bankengagement i udbud hvert tredje år og det kunne sagtens ske at de spørger, de forskellige banker hvad de kræver af revision. Hvis de måske kan spare 100.000 kr. på revisionshonoraret, det ryger jo også på bundlinjen. Men hvis jeg sad i en bestyrelse, så vil jeg da blive lidt usikker hvis jeg sad med et review eller udvidet gennemgang, så vil jeg helt sikkert vælge revision, for det er også min sikkerhed for at regnskabsposterne er rigtige og der ikke er skruet op for nogen ting, som ikke er der.

Bilag 6: Interview med statsautoriseret revisor hos KPMG

- 1. Hvilke forhold ved revision egner sig ikke til mindre virksomheder, siden disse virksomheder nu har muligheden for et alternativ?*

Mit udgangspunkt er egentligt, at der ikke er noget forhold ved revision, som ikke egner sig til en mindre virksomhed, du kan sagtens revidere en mindre virksomhed. Det er mere et spørgsmål om, hvilket produkt kunden ønsker, hvad de finansielle samarbejdspartnere og ejerne ønsker. Hvor stor en sikkerhed man vil have for at tallene er rigtige. Så der kan jeg ikke umiddelbart se, at der efter min vurdering er noget som ikke egner sig til en lille virksomhed. Det er klart at hvis du snakker regnskabsklasse A, altså en personlig virksomhed, så er det efter min vurdering omsonst at lave en revision på sådan en virksomhed. For det er jo en personlig ejet virksomhed og typisk er virksomheden blandet sammen med privatøkonomien, f.eks. den private bolig, privat formue og alle de her ting. Man kan selvfølgelig godt forestille sig at man i en A-virksomhed, kører det ligesom havde det været et selskab, med en helt selvstændig virksomhed, så kan man selvfølgelig gøre det.

- 2. Mener du, at ISA'erne kan anvendes på A og B-virksomheder?*

Der er min holdning helt klart at igen, at på en A-virksomhed giver det ikke mening at bruge ISA standarderne, men på en B-virksomhed kan du sagtens gøre det, og så er vi henne igen, hvilket produkt er det du gerne vil have ud af det og hvor stor sikkerhed vil du have for at tallene er rigtige, hvad er det for en kvalitet på det arbejde, som skal udføres som man vil have og betale for. Sådan en general vurdering af at du nu kan vælge assistance, udvidet gennemgang og revision, altså for min stol så betyder der bare at jeg har tre produkter at tilbyde kunden og også tre forskellige priser og så kan kunden jo selv vælge, hvad for et produkt man selv til købe, hvilket der passer bedst til ens egen virksomhed og den situation, som man nu står i og hvad er det man har brug for.

- 3. Vurderer du, at revisorer generelt overholder ISA'erne fuldt ud, ved revision af mindre virksomheder?*

Her kan jeg kun udtale mig for KPMG's vedkommende og her er der ingen forskel på om man revidere en stor eller en lille virksomhed, det er præcis den samme revisionsteknik vi kører igennem, altså vi har det samme system vi bruger, som kan skaleres op og ned, så udgangspunktet er alt, det er der ikke forskel i og det skal der heller ikke være hos KPMG i hvert fald.

- 4. Hvornår mener du, det giver mening, at revidere en B-virksomhed?*

Der er vi lidt tilbage igen, hvis du er en B-virksomhed, så har du de her tre erklæringer, det er ved assistance erklæringen, hvor du får mindst sikkerhed og revision er der hvor du får den største grad af sikkerhed. Der er det jo vigtigt at få talt med kunden, om hvad det er kunden har brug for og ikke kun kunde, men kunden skal også prøve at finde ud af, hvad har interes-

senterne omkring virksomheden brug for, hvad har banken brug for, synes de at man skal have en revision eller kan de nøjes med en udvidet gennemgang, er der flere aktionærer i virksomheden, så kunne det også godt være at de gerne vil have sikkerhed for at tallene er rigtige og derfor vælger at få den her revision. så det her er hele tiden et spørgsmål om, hvad er det man har brug for og hvor stor en grad af sikkerhed ønsker man for at tallene er rigtige. Det er klart, at hvis det er en mindre virksomhed, hvor der kun er en hovedaktionær og det er hans baglomme, så at sige, det hele og han har ikke brug for noget yderligere kredit i banken eller noget, jamen så er der ikke brug for en revision, så er en assistance erklæring sikkert nok og hvis banken ikke kræver at man skal på et lagereftersyn eller man skal sende saldomeddelelser ud eller hvad der nu eller er af forskelle, jamen så kan man jo lige så godt spare de penge og bruge dem på noget rådgivning i stedet for. Fordi der er ikke nogen tvivl om at revision, det er den dyreste ydelse at købe.

4.1. *Når du siger at de kan vælge assistance, for B-virksomheder. Det ved jeg ikke om du kan uddybe lidt mere?*

Jo, altså der er den her assistance erklæring ved opstilling af regnskaber, som egentlig bare er der hvor du opstiller regnskabet på baggrund af virksomheden bogholderi balance også forsyner det med en assistanceerklæring. Det har man jo mulighed for hvis man er en B-virksomhed under nogle visse krav. Der er nogle helt små B-virksomheder, der har du mulighed for at lave den her assistance erklæring.

4.2. *Så du ser helt bort fra review?*

Ja, altså hvis man er ude at snakke om et review eller assistanceerklæring, så for mig, så synes jeg helt klart at man skal vælge assistance erklæringen. For et review vil ikke give ret meget ekstra i en sådan situation. Der har du jo også vurderet at du ikke skal over i en revision og have eksempelvis et lagereftersyn.

4.3. *Hvis man snakker om B-virksomheder, som ligger over den her grænse på revisionspligt, hvor vi så kun har revision og udvidet gennemgang. Kan du nævne flere karakteristika, der går at du vil mene, at her bør der foretages revision?*

Jamen det kan jeg godt, altså det kunne være en virksomhed, som har igangværende arbejder, som kan være et kritisk område, som er svært at gøre op, hvor der ved en udvidet gennemgang, jamen det ved i jo, der skal man jo egentlig bare kigge på det og analysere det, hvorimod, at hvis det er en revision, så kan du jo sikre dig en validitet af de her tal, man skal udfører noget mere arbejde og derved for du også en større grad af sikkerhed for at de igangværende arbejder er rigtige. Så det betyder meget og kompleksiteten af virksomheden har meget at sige. Er det en lille handelsvirksomhed, der bare har et lillebitte lager og sælger på kontant, jamen så er der ikke rigtig noget risiko, som kan gå galt, hvis man ellers har styr

på lageret, så giver det måske ikke mening at revidere, så du skal have en virksomhed, hvor der er lidt kompleksitet i, hvor der er nogle transaktioner som er kompleks.

4.4. *Er der andre poster, igangværende arbejder, lager nævnte du. Er der andre poster der kunne tale for en revision?*

Det kunne også være udviklingsomkostninger, en udviklingsvirksomhed, der har store aktiviteter af udviklingsomkostninger, der vil du jo normalt komme til at gå lidt tættere på værdiansættelsen af udviklingsomkostningerne og det potentiale, der er i om de genererer nogen indtjening. Det kunne også være en virksomhed der har nogle going concern problemer, der kommer du også lidt tættere på, når der er revision end når det er udvidet gennemgang. Så generelt alt efter hvor kritisk virksomheden der er. Det kunne også være datterselskaber i udlandet, det kan være så mange forskellige ting, der gør at den er kompleks.

5. *Mener du, at revisor er i stand til at udføre et review, når der ikke føres nogen form for revision?*

Hvad tænker i på det?

5.1. *Vi tænker bl.a. på, hvis man får en ny klient, så det det måske være svært at finde risikoområderne, når man ikke kender kunden gennem tidligere års revision?*

Det er fordi man i et review går ud fra at der baserer man sig på nogle kendte kontroller i virksomheden og baserer sig på at tingene fungerer. Det har du jo typisk kontrolleret, hvis du har lavet en revision. Når du så går ind og laver et review, så skal du ikke teste det længe, så skal du egentlig bare sikre dig, eller du skal spørge til om det fungerer. Derfor er det jo svært at lave et review, hvis du ikke kender virksomheden i forvejen og du vil jo komme til at lave nogle ekstra arbejder, der vil minde om revision, hvis du vil lave sådan et review rigtigt. Det er jeg da ikke sikker på at man altid får gjort.

5.2. *Hvad kunne det f.eks. være?*

Det er eksempelvis at sikre at forretningsgangene fungerer rigtigt, efter et review skal du spørge til det, det kunne være en rykkerprocedure på debitorer, "får i rykket jeres debitorer hver 14. dag, som der står?" "får i sendt kontoudtog ud" eller hvad det nu er. Et review spørger man til det og får det bekræftet og ved en revision skal du så ud og teste om de så faktisk gør det, det er forskellen. Så kan man sige, at går du fra at have revideret det ene år, hvor du har været ude at teste det og du ved at det fungerede sidste år også spørger du til det i år, fordi de har valgt review, så er du altså noget mere sikker. Men hvis det er en ny kunde, hvor du ikke ved om det fungerer eller ej, så bliver værdien af reviewet lidt anderledes. Fordi her er du ikke ude at teste det, så der har du ikke den her baggrundsviden omkring virksomheden, så ligger der selvfølgelig i et review, at hvis du støder på noget, der indikerer at det

ikke fungere, så skal man jo grave dybere og så er det at du ender over i nogle revision handlinger også udvider du jo også dit review på de områder.

6. Vurderer du, at revisorerne forstår alle aspekter af reviewstandarden?

Det vil jeg svare ja til. Nu skriver i selv, yderligere handlinger og det er jo det vi lige har snakket om. Hvis der er noget, der ikke er som det skal være, så skal man foretage yderligere handlinger og så kan du i sidste ende over i en fuld revision.

6.1. Sker det tit i praksis at man ender over i en fuld revision?

Nej det gør det ikke. Nu havde vi debitorerne oppe før, hvis vi siger at der er fire man ved en revision ville teste, også spørg man til dem og af en eller anden årsag, så finder man ud af at to af de her kontroller de fejler, så vil du udvide dit arbejde også tester du alle de fire kontroller på den her regnskabspost, der hedder debitorer. Men så vil du allerede være skærpet, for hvad så når du kommer til varelageret eller kreditorer, har virksomheden så 100 % styr på dem. Men jeg har aldrig oplevet at man kommer ud i en fuld revision, men det vil helt sikkert kunne ske og det er ikke et teoretisk issue, det vil ske i praksis. Det vil så sige, at vi laver ikke ret mange reviews, det er min holdning, at det skaber ikke ret meget værdi at gøre. Enten gøre du en fuld revision eller hvis du kan den her assistance erklæring.

7. Er forståelsen blevet bedre med den nye reviewstandard ISRE 2400 (ajourført)?

Nej det synes jeg egentlig ikke, jeg synes ikke at det gør nogen forskel. Altså i KPMG, der har vi alle sammen styr på hvad et review er og hvad revision er og det synes jeg faktisk at vi er gode til at adskille. Men jeg kan da være bange for at der er andre i branchen, hvor det flyder lidt mere sammen, hvor man reelt kun laver et review og ikke en fuld revision, men det er jo bare gisninger.

8. Såfremt der er problemer med forståelsen af reviewstandarden, kan det betyde, at der er forskel på reviewopgaven alt efter, hvilket revisionsfirma, der udfører den? Mener du, det er problematisk? Hvorfor?

Jamen det er der ingen tvivl om at der er forskel, og jeg tror, at der er forskel på hvad de big four, hvordan de håndterer det også hvordan lidt mindre revisionsfirmaer håndterer det, det er jeg slet ikke i tvivl om og det er da et problem, fordi at det var jo egentlig det vi indledte med at snakke om, kunden kan jo ikke se om det her review er rigtigt eller forkert, de får samme produkt uanset om det er fra KPMG eller registreret revisor, der kun er sig selv, produktet udkommet af det er præcis det samme, så det er et problem for os i branchen, at der er den forskel, fordi det betyder også noget i forhold til prisen, fordi at dem der så laver det efter bogen, jamen der vil det alt andet lige koste noget mere, så det er en daglig udfordring, vi har.

8.1. Hvis vi går op til nogle af de første spørgsmål igen. Er der så også forskel på udarbejdelsen af en revision efter ISA'erne alt efter revisionsfirma?

Ja det er der også stor forskel på, og jeg tror, hvis jeg skal være lidt grov, så tror jeg, at der er nogen, som bliver rigtig glade for at vi får den her udvidet gennemgang, fordi det måske lang hen af vejen er det de altid har lavet, det har jeg selv et par konkrete eksempler på fra i år af, hvor vi har overtaget kunder fra nogle andre, hvor der har været fejl i de tidligere år også fundamentale fejl.

9. Ved review er der ikke krav om udarbejdelse af protokol. I standarden står der, at kommunikation med ledelsen foregår gennem forespørgsler og anden tovejskommunikation. Hvordan foregår denne kommunikation typisk i praksis? Hvordan sikre man sig, at kommunikationen er veldokumenteret i tilfælde af evt. problemer?

Jo altså man kan sige, at det med at udarbejde en revisionsprotokol, det er et dansk fænomen, det gør man jo ikke ret mange andre steder. Så er det jo sådan at der har man bare sin påtegning, det er der hvor man skriver om man er enig eller ikke er enig, men når det så er sagt, så har vi jo protokollen i Danmark og vi bruger den jo i vid udstrækning til at liste op alle de forhold og mærkninger osv.. Ved en udvidet gennemgang, ja, så har man den ikke, men så er det i form af en mail eller et referat fra et regnskabsmøde, hvis det er nødvendigt, vi har her i KPMG ikke nogen standard for hvordan vi så skal rapportere, men vi sikre os altid, at vi har det på skrift, så vi til en hver tid kan dokumentere at vi har diskuteret det med kunden. Det kan også være i brev form, hvis der er et eller andet. Omvendt kan man også sige, hvad er det som du skal rapportere, hvis det er et review, så er der jo ikke krav om at du skal lave noget rapportering, så der opfatter jeg det egentlig bare som god kunde service, hvis man skulle gøre det.

9.1. Så det er ikke noget med underskrifter på at dokumenterne er blevet læst osv.?

Nej, de skriver under på årsregnskabet ligesom vi gør også har vi jo altid den her regnskabs-erklæring, hvor kunden skriver under på at de har givet os alle de oplysninger, som de skal og der er ikke noget som er gemt, såsom alle eventual forpligtelser og retssager osv.. Den skal de udfylde under alle omstændigheder, uanset om det er review, udvidet gennemgang eller revision. Så der dækker vi os altid af på den der. Men du kan sige, at hvis du har en svaghed i intern kontrol, eksempelvis det her eneprokura, hvis bogholderen kan hæve penge alene, jamen i en revision har du pligt til at rapportere om det til bestyrelse og direktion, men i et review, så har du det ikke, det er jo ikke noget du skal skrive om i påtegningen for der er jo ikke noget forkert i regnskabet, men der vil jeg alligevel sikre mig, at jeg har skrevet det til kunden eller har fortalt det til kunde også har et referat af det møde. Fordi den dag hvor bogholderen så tager af kassen og det gør de, vi ser det hele tiden, det er bare et spørgsmål om tid og hvilken virksomhed det sker, det sker altid, så er det sgu rart lige at have gjort opmærksom på det, for selvom man ikke kan drages til ansvar, når det er en udvidet

gennemgang, så vil pilen altid pege mod revisor alligevel og uanset om du er erstatningspligtig juridisk eller ej, så har du bare tabt på forhånd, hvis du ikke har oplyst om det.

9.2. *Så det gør man også ved review?*

Ja det gør man.

9.3. *Du oplever ingen problemstillinger, hvis at man ikke udarbejder protokol? Det løser man gennemgang andre skriftlige midler?*

Ja det gør man. Men det her er jo et spørgsmål om hvor meget du vil være proaktiv overfor dine kunder. For den der med prokura forholdet er faktisk et rigtig godt eksempel, det er ikke noget, jeg har pligt til for det er ikke en revision og hvis bogholderen stjæler af kassen, så bliver kunden skide sur og giver mig skylden, så kan jeg sige "jamen det skal jeg jo ikke rapportere om, du ved det jo godt selv", så jeg kan ikke gøres erstatningsansvarlig, men det ville jeg kunne i en revision, hvis jeg ikke har skrevet om det, men der vil jeg være proaktiv og sige til kunde, er du nu klar over at du har det sådan og sådan og har den risiko og hvis du kunne styre dine forretningsgange på de og de områder, så vil du få en mere sikker forretningsgang. Men det er ikke en pligt du har.

10. *Kan du forestille dig, at virksomheder, der i dag får foretaget review eller blot assistance, vil gå over til udvidet gennemgang? Evt. hvorfor?*

Det kan jeg faktisk ikke forestille mig, fordi hvis man har valgt review og assistance erklæring, så er det fordi man har vurderet at det er tilstrækkeligt også skulle man så gå op i en udvidet gennemgang, det kan jeg ikke rigtig se meningen med. Fordi reelt kan du jo sige, hvad er forskellen på et review og en udvidet gennemgang, når alt kommer til alt? Det er sgu svært lige at se forskellen i praksis, det må jeg sige, men jeg kan godt se forskellen på review og udvidet gennemgang kontra en revision og skal man steppe et niveau op og betale noget mere, så er der i min verden kun revision.

11. *Hvornår giver det mening for en virksomhed at få foretaget udvidet gennemgang i stedet for revision?*

Jamen en udvidet gennemgang, vi har egentlig været lidt inde på det, det kommer an på, hvad virksomheden har af behov og om banken synes, at det er OK, at der ikke skal laves et lager eftersyn og sikre sig at debitorerne er indbetalt og saldoen er rigtig, det er den dialog, som man skal have med banken. Jeg har oplevet flere banker, som siger, at de er sgu ikke så meget for sådan en udvidet gennemgang, fordi typisk så har de virksomhedspant i lige præcis debitorerne og lagerne og det er de to områder man lader falde ud, ved at gå ned på en udvidet gennemgang og det er noget af det første som de kigger efter. Men i de her virksomheder, hvor der kun er den ene ejer og det er ham selv der kører den og han har 100 % styr på hans forretning, sine lager og sine debitorer, hvis han har 100 % styr på igangværen-

de arbejder, der sker aldrig fejl, han rapportere hver eneste måned rigtig, der er aldrig overraskelser i de tal, han kommer med, jamen så er der ingen grund til at lave en revision. Man kan sige på de der helt små B-virksomheder, jeg har et konkret eksempel hernede i byen, hvor vi laver regnskabet, hvor vi gik fra revision til assistance, der vil jeg våge at påstå, at lang hen af vejen, der får hun præcis det samme regnskab, fordi hun har nogle debitorer og hun har et lager og det har hun selv 100 % styr på, om jeg reviderer det eller skriver en assistance erklæring, det giver ingen ændringer i det regnskab og så kan hun lige så godt spare de 3-4000 kr. i det her tilfælde, der har vi så aftalt at så holder vi sådan et ekstra møde om året, hvor vi snakker budget eller forretningsudvikling og det synes hun bare er fantastisk, det er meget bedre.

11.1. Der var ikke en bank, der sagde noget til det?

Nej banken var sådan set enig, fordi lageret i den her forretning er ikke særlig stor og debitorerne har hun 100 % styr på, så det har de ingen problemer med her.

12. Hvis vi gennemgår de enkelte supplerende handlinger; På hvilken måde skaber de en ekstra sikkerhed?

Indhente udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog?

Det er jo her du sikre dig om der er nogle eventuel forpligtelser og om der er nogle pantsætninger i regnskabet og det skal du selvfølgelig oplyse om. Om det skaber noget værdi? Det er jo et godt spørgsmål fordi hvis en bank skal ind og låne penge til sådan en virksomhed her, så tjekker de nok også selv de ting, så basere dig sig nok ikke kun på hvad der står i regnskabet alligevel. Så tjekker de jo nok det her under alle omstændigheder, så det vil jeg sætte spørgsmålstegn ved om den skaber noget ekstra sikkerhed.

Indhente engagementsforespørgsel fra pengeinstitutter?

Den gør vel et stykke hen af vejen, nu er det sådan, at jeg tror at man i danske banker kan tjekke hvad man har af engagementer i andre penge institutter. Det er jeg faktisk lidt usikker på. Men man kan sige, hvornår er det allermest relevant at se på engagementsforespørgsler til en bank, det vi bruger det allermest til, det er at sikre pantsætningen, sikkerhedsstillelse og kaution, det er jo det vi bruger den til. Hvis et moderselskab har stillet kaution for et datterselskab, så ser vi det på den engagementsforespørgsel. Vi tjekker selvfølgelig også lige om der er de tre konti i bogholderiet, som står på engagementsforespørgselen. Så er der også det sidste issue i det, det er bedrageri, hvis man har gemt en konto i udlandet, men det er bare utrolig svært, for hvis man gør det, så bruger man nok ikke den bank, som man bruger til daglig og vi sender jo kun til de banker, vi ved eksistere. Så primært er det sikkerhedsstillelse og kautioner. Men det skaber så også en værdi.

Indhente advokatbrev?

Ja advokatbrev er jo meget forskelligt. Du kan jo sige, at ledelsen svare jo selv på om der er nogle retssager, er der ikke nogen og advokaten svar det samme, så har det jo ikke nogen værdi. Der hvor der er nogle retssager, så kan man sige, at ja, så kender virksomheden dem også og er de troværdige, så fortæller de også om dem. Det du så kan bruge et advokatbrev til er så at vurdere risikoen, men det er bare sjældent, at en advokat skriver direkte, eksempelvis at den her sag kommer til at koste virksomheden 500.000 kr., så jeg synes ikke nødvendigvis at den giver så meget. Er du i den situation, hvor du har en retssag eller flere og du skal have en konkret vurdering for at finde ud af om det er noget, der påvirker regnskabet eller ej, så skal du alligevel have en dialog med advokaten for at få vedkommende til at melde det ud.

Indhente dokumentation for indberetning til SKAT?

Det giver god mening i forhold til betalte skatte, skattepligtig indkomst, løn, AM-bidrag, moms osv.

13. Forekommer disse supplerende handlinger nogensinde i forbindelse med en reviewopgave?

Ja det gør de. Det afhænger selvfølgelig helt af kunden, hvis man ser på eksempelvis tingbog, personbog og bilbog: hvis det er relevant og der er nogle aktiver, så kan vi godt finde på at gøre det, men det er jo ikke noget vi gør fast hver gang.

Engagementsforespørgsel fra pengeinstitut: det er hvis man siger at vi har nogle pantsætninger og kautioner, så får vi en oversigt for at finde ud af hvad det er ellers så gør vi ikke, så det er igen det der, "har i noget?" "Ja" "godt så finder vi dokumentationen.

Advokatbreve: "har i verserende retssager?" "Nej" så gør vi ikke mere. "JA" så får vi måske advokatens svar.

Dokumentation fra SKAT: Det gør vi altid, dvs. at hvis vi har stemt tingene af overfor skattesystemet med moms og løn, så har du en vis sikkerhed for at de poster er 100 % rigtige, de er nemme at sætte et flueben ved.

14. En bank har udtalt, det er en mulighed, at banken kræver en revisorudtalelse på poster såsom lager, debitorer og igangværende arbejder, såfremt en virksomhed har valgt udvidet gennemgang, og banken ikke mener, det giver nok sikkerhed. På baggrund af dette:

- *Hvordan foregår det i praksis, når banken beder om revisorudtalelser på forskellige poster? Betyder det øget omkostninger for kunden?*
- *Ville du i sådanne tilfælde råde kunden til at få foretaget en fuld revision?*

Det burde jeg jo næste spørge jer efter, i har jo lige haft revision. Men sådan helt overordnet, hvis man laver en udvidet gennemgang for en kunde, der har et stort lager og banken så bagefter beder om at vi skal lave noget ekstra på det her lager, så kan man sige, hvilke muligheder har man så, fordi du kan jo ikke revidere en regnskabspost, du kan ikke revidere én regnskabspost, så det du har tilbage det er at lave nogle aftale arbejdshandlinger, simpelt hen aftale med banken, hvad er det vi skal gøre, skal vi lave lagerkontrol? Hvor mange stikprøver skal vi så tage? Hvordan skal vi vælge dem ud? Også gør man det. Værdiansættelsen, kostpriser skal vi tjekke. Ukorans hvad skal vi gøre der? Det kan være at vi skal se på noget omsætningshastighed, hvor mange stikprøver skal vi tage. Det hele bliver sådan meget konkret, men så får de også 100 % svar på, hvis vi har taget 50 stikprøver på lageret, hvis det er tilstedeværelse, så får de også svar på de 50, så kan det være at der var 2 fejl, der i. Men i virkeligheden giver det ikke ret meget værdi, fordi hvad nu hvis der er 10 fejl ud af 50, altså 20 %, er der så 20 % fejl på hele lageret? Det får man ikke svar på. Så du kan ende i en situation, hvor de der aftalte arbejdshandlinger de gør dig måske mere nervøs end de gavner. Jeg mener ikke at det skaber.... Vi vil godt gøre det, men det koster selvfølgelig noget ekstra og i de situationer hvor kunden vil bede om det, der vil jeg helt klart anbefale en revision, det er det der vil skabe den største værdi og det vil ikke være ret meget dyrere, for hvis de vil til at spørge om det på debitorer eller på lager, så sidder de sikkert også med en bekymring om alle mulige andre poster.

14.1. Sker det nogensinde i dag med f.eks. review og aftale arbejdshandlinger?

Nej det gør det ikke og jeg tror heller ikke at det kommer til det. Det var faktisk en af de ting, som vi diskuterede i FSR Nordjylland sidste gang vi mødtes, hvor BDO egentlig var meget ude og ville gøre det her, hvor PWC og jeg var meget enige om at det var ikke noget vi kunne se en fordel i for kunden og heller ikke modtageren banken. Jeg mener, at jeg vil hellere have et regnskab, som er revideret og hvor der ikke er kommentarer i end at få en halv konklusion på nogle konkrete arbejdshandlinger på et lager, fordi hvis der så skulle være noget bagefter, lad os nu sige at der er et stort lager og vi tager 50 stikprøver og der var kun en fejl, så er det ikke sikkert at de er valgt statistisk ud og derfor kunne der jo godt være en kæmpe fejl på lageret, den fanger du ikke her, hvis det nu lige er den ene fejl, der gør at virksomheden går konkurs, når man siger at man har et lager på 10 mio. og så finder man ud af at man har egentlig kun et lager på 6-7 mio.. Det er lidt teoretisk snak det her, men hvis det nu lige præcis er det med lageret, der gør at man går konkurs og banken bagefter siger, at "revisor, du gjorde ikke dit arbejde ordentlig", så kan man sige, "I bad mig jo om at tage 50 stikprøver og det har jeg gjort og de var der", så det kommer banken ingen steder med, men hvis jeg derimod havde lavet revisionen, og har overset det, så vil jeg være erstatningspligtig. Man kan sige, at ud fra en risiko vinkel, så skal jeg lave de her aftale arbejdshandlinger, men det er bare ikke... altså der vil jeg gerne være proaktiv og sige, hvad er det kunden skal have ud af

det her og hvad er det banken skal have ud af det, det er jo det vi lever af, det er jo at lave en revision og lave den ordentlig, så man ikke ender i den der risiko for at der er en fejl.

14.2. Og i forhold til prisen mellem udvidet gennemgang med nogle aftale arbejds-handlinger og revisionen?

Der bliver ikke den store forskel, det kan jeg simpelthen ikke forestille mig at det gør.

15. Hvor høj grad af sikkerhed giver udvidet gennemgang i forhold til review og revision?

Der har jeg lidt givet udtryk for min holdning, at mellem udvidet gennemgang og review, der er ikke den store forskel, skal du have høj grad af sikkerhed så skal du op i revision.

16. Hvordan vil revisionsteamet sammensætning være ved en udvidet gennemgang i forhold til en revision?

Der vil ikke være forskel. Men jeg tror, at vi vil se, når vi kommer nogle år frem i forhold til regnskabsklasse A og de små B'er, hvor man vælger assistance erklæringen, at der bliver det nok på sigt en lidt anden type medarbejder, det kunne f.eks. være en HD'er, der ikke har lyst til at læse videre, der vil sidde og betjene sådan nogle kunder, så det vil formentlig være medarbejder med lidt lavere uddannelse, men alligevel tilstrækkelig til at de kan løse opgaven og man behøver nødvendigvis ikke have meget forstand på revision for at lave en assistance erklæring, så jeg tror at vi kommer til at se en differentiering af medarbejderne mellem de helt små kunder med assistance og så kontra revision, review og udvidet gennemgang.

16.1. Så du mener ikke at udvidet gennemgang vil kræve en anden kompetence sammensætning end revision?

Nej.

17. I forbindelse med at man ved udvidet gennemgang giver en positiv konklusion. Så vil vi gerne hører om nogle af dine kunder, som i dag får foretaget review har givet udtryk for at de ønsker en positiv konklusion?

Det er slet ikke noget, som kunderne reagere på, altså i bund og grund, så er de lang hen af vejen ligeglade med hvad der står i den påtegning, bare den revisor, som de kender har skrevet under på det, så det samt at banken er tilfreds, er det vigtigste for dem. Om konklusionen er positiv eller ej, det er sådan noget som os revisorer går selv om fedter med, det er kunderne fuldstændig ligeglade med.

17.1. Har du en vurdering af hvorfor der er kommet en positiv konklusion på udvidet gennemgang?

Det er nok fordi at man har diskuteret det meget, det her med en negativ konklusion og det... hvis du læser det, så er det også noget mærkelig noget og den har jo været til voldsom diskussion og i sin tid, hvor man lavede det om, der var der også meget diskussion om det og så vidt jeg husker, var der også noget oppe omkring en positiv konklusion, men det mente man jo så ikke at man kunne stå på mål for. Men det er på ingen måde noget kunderne er interesseret i og for mig er det heller ikke vigtig om det er en positiv eller negativ konklusion, det er mere indholdet i det arbejde, der er blevet lavet og det regnskab som kunden får, det er det stykke arbejde, det er det der er vigtigt.

18. Hvad er din holdning til, at det med udvidet gennemgang er muligt at give supplerende oplysninger vedrørende andre forhold?

Jo det er jo nødvendigt at man kan det, fordi ellers så kan man sige, igen, en assistance erklæring, der har du kun en mulighed, hvis der er et issue, det er at lade være med at skrive på det, men her er du jo revisor og laver en udvidet gennemgang, der i mange henseender er lige som en revision, så skal du altså også have mulighed for at udtrykke det. Det er også et udtryk fra lovgivers side, at ville pålægge revisor den pligt, at lave supplerende oplysninger, eksempelvis når ledelsen kan ifalde ansvar, altså at man ikke har indberettet korrekt moms eller ulovlige aktionærlån osv.. De krav de falder jo væk, når det er en assistance-erklæring.

18.1. Og review vel også?

Ja.

19. Hvilke interne effekter af revisors arbejde mister virksomheden ved at vælge udvidet gennemgang i stedet for revision? det som revisor kontrollerer ved en revision, men ikke ved en udvidet gennemgang.

Som udgangspunkt vil de ikke miste noget, for det er jo nogle helt konkrete handlinger, som man kan slippe for, når man laver en udvidet gennemgang, alt andet er jo som en revision. Nu kan man så sige, at typisk i sådan en størrelse virksomhed, hvor det her er relevant, der har de typisk ikke særlige mange interne kontroller, det er jo virksomheder, hvor der typisk sidder en, max to i et bogholderi og alene af den grund har de ikke nogle fine interne kontrolsystemer man kan teste, så revisions angrebsvinklen eller udvidet gennemgang, så er det jo meget substansbaseret.

19.1. Revisions siges at skabe en vis værdi i virksomheden, som ikke sådan lige kan måles, mener du at udvidet gennemgang skaber samme værdi?

Ja, det synes jeg at det gør. Langt hen af vejen, så skaber det den samme værdi. På nær de der helt særlige forhold, hvor man fravælger, f.eks. lagereftersyn. Der er nogle konkrete punkter, 5, 6, 7 stykker, og lige med undtagelse af dem, så er det jo det samme produkt. Så det er også relativt nemt, når vi skal diskutere det med kunderne, at sige, vil du tilkøbe de

her syv punkter, eller kan du undvære dem, kan banken undvære dem, jamen så spar de penge og brug dem på noget rådgivning i stedet for.

19.2. Hvad med i forhold til besvigelser, hvis man vælger udvidet gennemgang?

I og med at man skære nogle ting væk, som du har i en revision, så vil der jo være en forøget mulighed for besvigelser, det kan ikke undgås. Men generelt revidere vi jo ikke imod besvigelser, vi skal rapportere om svagheder i interne kontroller osv. og der hvor der er muligheder for at lave besvigelser, men en revision udføres ikke med baggrund i at finde besvigelser eller påvise besvigelser.

19.3. Det er for at finde risici for besvigelser?

Det har du jo pligt til at rapportere om, hvis det er en revision, der har du pligt til det, men du har ikke pligt til at revidere imod det, medmindre at der er noget, der indikere at her er der en besvigelse, så har du selvfølgelig en forpligtelse til at grave dybere og finde ud af om der er noget.

20. Hvordan vil du rådgive dine kunder om udvidet gennemgang?

Vi har faktisk fået lavet sådan en planche, hvor vi har forskellene mellem udvidet gennemgang og revision og det er egentlig det vi tager en snak med kunderne om, vi siger, "har i brug for det her?" og så tager vi den derfra. Der hvor det er relevant, de kundestørrelser, hvor det er relevant, hvor de kan vælge det.

20.1. Så generelt B-virksomheder?

Ja.

20.2. Der er ikke brancher, som du på forhånd sortere fra?

Nej. Men jeg sortere nogen fra, hvor jeg ved, at de er ejet af en stor koncern, hvor det er et datterselskab, hvor jeg ved at der er revision i hele koncernen, der er det ikke et issue at tale om den her virksomhed den skal revideres eller have udvidet gennemgang. Der er det stadig en revision.

20.3. Ser du at nogen revisionsfirmaer vil bruge udvidet gennemgang, som et konkurrenceparameter?

Ingen tvivl. Men som jeg også sagde tidligere, så er der jo nok nogen, som aldrig har lavet andet end en udvidet gennemgang og dermed kan de også gå ud og udnytte det som et konkurrenceparameter. Jeg tror så i virkeligheden, at det er sådan nogen som os, der har størst gavn af det her, for der hvor vi kan vælge udvidet gennemgang, der har vi virkelig noget arbejde, som vi kan skære væk, og skal jeg være lidt grov, så er der måske andre steder hvor

man ikke kan det, fordi man har aldrig udført det, men jeg tror ikke at det her kommer til at vinde stort, det tror jeg ikke.

21. Er der tilfælde, hvor i vil nægte at lave udvidet gennemgang frem for revision?

Det kan jeg ikke lige forstille mig. Men jeg vil til en hver tid tage diskussionen med kunden og hvis jeg har accepteret kunden, at kunden kan være hos KPMG, jamen så er det jo kunden der bestemmer om man skal have en udvidet gennemgang eller en revision, så det vil jeg aldrig nægte.

21.1. Så i de tilfælde, ser du det ikke som din egen risiko for at du ikke opdager væsentlige fejl?

Næ, så længe du kan sige, at du har udført dit arbejde, som du skal og i henhold til de standarder, der er, så har du gjort det du skulle. Så er der i et hvert henseende, at hvis noget ser uldent ud eller ikke stemmer, så skal du grave yderligere og det skal du uanset, hvad det er, det skal du også hvis du bare laver en assistance erklæring. Så det synes jeg ikke gør nogen forskel.

21.2. Både i review og udvidet gennemgangsstandarden står der, at det skal give mening eksempelvis at lave en udvidet gennemgang. Hvornår mener du at det giver mening?

For mig vil det ligge i den generelle kundeaccept, altså om kunden kan være kunde hos KPMG eller ej og vurdere jeg at det kan kunden, så kan vi også udfører det som kunden ønsker.

21.3. Så selvom revisor måske tænker, at revision vil have været bedst, så er det mest hvad kunden vil have?

Jamen du kan jo sige, at i den situation, kan jeg måske ikke alene afgøre det, jeg kan have en holdning at det vil være bedre med en revision, men kunden har jo rent lovgivningsmæssigt ret til at vælge udvidet gennemgang eller revision. Så jeg kan ikke rigtig komme på en situation, hvor jeg ville sige "ej det skal altså være revision".

21.4. "Jeg acceptere ikke en udvidet gennemgang", det mener du ikke vil forekomme?

Det kunne jeg ikke forestille mig, for nu er det igen det her lager, som du diskutere, hvor vi ikke skal lave lagereftersynet og jeg ved, at det lager det sejler og at der bare slet ikke er styr på det, så hvis jeg ikke kommer ud og talt det lager, så har jeg et problem, så hvis det er den situation, så vil jeg jo ikke skrive på den udvidet gennemgang, andet end hvis jeg har været ude at tælle lageret. Der står jo ikke at du ikke må gå ud og tælle lageret og hvis du ved at der er et problem, så er du nødt til at komme ud og få det talt eller bede kunden om at få det

talt, ellers kan du selvfølgelig ikke skrive på det. Jeg mener, at hvis du gør dit arbejde ordentlig under en udvidet gennemgang også, så vil du nå til samme resultat. Hvis kunden bevidst ved at der ikke er noget lager der og nu vælger jeg en udvidet gennemgang fordi så skal jeg ikke have revisor over og kigge på det og jeg ved at det er sådan at det hænger sammen eller på en eller anden måde ved at det lager ikke er der, så skal jeg jo reagere under alle omstændigheder og hvis det er den slags kunde typer, så skal de slet ikke være kunder her.

22. Hvor meget mener du at virksomhederne vil spare ved udvidet gennemgang i forhold til revision?

Jamen det ligger.... Jeg kan ikke give det i kroner/øre for det afhænger af hvor stor kunden er, men et sted mellem 5-15 %, det er det niveau. Jeg har også hørt nogen sige 20-25%, men det har jeg svært ved at se.

23. Hvor meget ekstra vil det koste at få udført udvidet gennemgang frem for review?

Der kan jeg så ikke se den store forskel.

23.1. Kan det så ikke give dem, der får foretage review nu, til at skifte til udvidet gennemgang og derved få den positive erklæring?

Jo det kunne du sige.

24. Hvordan vurdere du revisors muligheder for fortsat at være virksomhedens foretrukne rådgiver, hvis der foretages udvidet gennemgang frem for revision?

Det har slet ingen indflydelse på det valg der.

24.1. Så kendskabet til virksomheden bliver ikke dårligere?

Overhovedet ikke. Ikke i de her små virksomheder, som vi snakker om her

24.2. Heller ikke helt oppe ved grænsen af B-virksomheder?

Nej, for hvis du kender virksomheden og du er den foretrukne rådgiver, så er du jo også ude i virksomheden og så ved du jo også godt, hvordan lageret ser ud, hvordan debitorerne ser ud og hvem er de ti største kunder og de her ting, så behøves du ikke at have det revideret for at kende det, så har du jo de informationer, der er vigtigt for at forstå virksomheden alligevel, hvis du ikke har dem, så kan du ikke være den foretrukne rådgiver.

24.3. Hvad med hvis du ser det på sigt, vil det så ændre noget?

Nej det vil heller ikke ændre noget.

25. Hvad er din holdning til den nye standard? Styrker/svagheder, forventninger til fremtiden?

Jeg synes at vi har diskuteret det undervejs, men jeg synes, at det er fint at der kommer en ny standard og igen det er et produkt på hylden og det er en lille smule billigere end revision og jeg kan sagtens se nogle virksomheder, som vil have gavn af det, men jeg tror ikke at det er så mange, når det kommer til stykket og slet ikke i den tid, vi er i øjeblikket, hvor bankerne er forsigtige og gerne vil have sikkerhed for tallene også tror jeg også langt hen af vejen, at det skaber lidt mere usikkerhed om, hvad det nu er man kan få, der er 4 forskellige erklæringer fra en revisor, det bliver lidt uoverskueligt for kunderne og bankerne og der er sågar sikkert også revisorer, der ikke kan se forskel, så det er nødvendigvis ikke positivt, men det er jo sådan at det er. Så gælder det om at have drøftelsen med kunden og så kunden til at forstå hvor forskellene er og hvad er det de får og ikke får. Forventninger til fremtiden, jeg tror, at det her kommer til at gå mod at der slet ikke er revision på A- og B-virksomheder. Det er der ikke i dag på A, men den der grænse for revisionspligt på B, den ender med at gælde for alle B'er og det er også det mest rigtig at gøre, så kan man sige, at hvis man er en A og B, så kan man gøre hvad man vil, så kan du vælge en assistanceerklæring, du kan vælge en revision også er det det, sådan er det jo andre steder.

Bilag 7: Interview med statsautoriseret revisor hos Nielsen & Christensen

1. *Hvilke forhold ved revision egner sig ikke til mindre virksomheder, siden disse virksomheder nu har muligheden for et alternativ?*

Jeg tror ikke, at alternativet er kommet, fordi revision ikke egner sig til mindre virksomheder. Jeg tror, det udspringer et helt andet sted. Det er mere et politisk tiltag, der er kommet, fordi man i et eller andet omfang har forsøgt at tilpasse sig EU, hvor der er lavet en helt anden grænseflade i forhold til, hvornår der er revisionspligt, og hvornår der ikke er revisionspligt. Der er vi lidt specielle her i Danmark, fordi starter så langt nede. Det har man så "raslet med sablen om", at det skulle man fjerne helt oppe ved klasse B virksomheder. Så har der været en politisk kamp i mange år omkring at undgå, at den blev fjernet der, for så kunne man godt se fra branchens side, at der ville blive fjernet lovpligtig revision for rigtig mange virksomheder. Det er så endt med dette kompromis, der hedder udvidet gennemgang. Så min opfattelse er, at alternativet er kommet pga. politik – og ikke fordi, revision ikke egner sig til mindre virksomheder.

2. *Mener du, at ISA'erne kan anvendes på A og B-virksomheder?*

Det bliver sådan et "både og". Det, jeg mener med det, er, at de ISA'er, der er, bliver mere og mere omfattende. De er jo designet til store virksomheder, fordi det jo også kommer fra international side. Så der er rigtig mange ting i ISA'erne, der er irrelevant i forhold til danske virksomheder. Derfor bliver det også lidt et kæmpe apparat at trække ned over små virksomheder. Men hele grundprincippet omkring revision kan selvfølgelig anvendes deri. Men ingen tvivl om der er nogle hjørner i nogle af ISA'erne, som slet ikke giver mening i forhold til A og B'erne. Så princippet omkring revision, der kan det. Og hvad det er for nogle ting, revisor skal lave. Dét kan anvendes. Men ikke alle bestemmelser i dem. Og det bliver sværere og sværere, de bliver jo større og større efterhånden som tiden går.

3. *Vurderer du, at revisorer generelt overholder ISA'erne fuldt ud, ved revision af mindre virksomheder?*

Min helt overordnede holdning er, at vi i hvert fald overholder god revisionsskik. Der vil være nogle enkelte paragraffer i nogle af ISA'erne, hvor der ikke er det største fokus, men det er fordi, det er irrelevant i forhold til den enkelte virksomhed. Der bliver det sådan lidt for meget bureaukrati, hvis man skal opfylde det hele. Men dermed ikke sagt, at den revision, der bliver udført, ikke er rigtig. Der er godt nok nogle, der får nogle slag i kvalitetskontrollen, men det har ikke så meget at gøre med enkelte af de spidsfindigheder, der er i nogle af ISA'erne. Det er nogle andre ting, der er problemet her. Så det må blive et "ja" – men med forbehold.

4. *Hvornår mener du, det giver mening, at revidere en B-virksomhed?*

Det gør det, hvis revisionen tilfører værdi for virksomheden. Det er jo sådan lidt bredt forstået. Men når jeg siger værdi for virksomheden, så er det fordi, den skal kunne bruge regnskabet til noget, og den skal kunne signalere noget udadtil til sine interessenter – at der er nogle troværdige og pålidelige tal deri, som den kan gøre gavn af og vise frem. Der tænker jeg jo især på kreditgivningen i forhold til primært pengeinstitutter men også kreditorer, leverandører. Der er det i hvert fald min erfaring, at der kan det godt gå hen og få en påvirkning på kreditgivningen, hvis ikke de tal er valide og er gennemgået ved en revision. Så har en virksomhed behov for finansiering, er det i hvert fald "prioritet 1" i forhold til at få det revideret. For så tilfører det værdi. Men det kan jo også gøre det på mange andre planer. B-virksomheder er jo et bredt spektrum. Der kan også være en masse forhold omkring eksempelvis forretningsgange og interne kontroller osv., som man får verificeret ved en revision, hvilket man ikke gør ved de andre. Dét er der også rigtig mange virksomheder, som har stor glæde af. Så det er også et andet element, hvor det (revision) tilfører værdi. Så det kommer meget an på virksomheden. Jeg kan også sagtens komme frem til nogle B-virksomheder, hvor det ikke tilfører noget værdi overhovedet at revidere. Så det vil være meget individuelt. Men hvis det ligesom er en virksomhed, hvor der er noget drift i, vil udgangspunktet være at det tilfører værdi. Hvorimod hvis man havde sådan et holdingselskab, der eksempelvis bare har 20 millioner i værdipapirer – så tilfører det ikke så meget værdi at revidere det. Der er det nok mere den regnskabsmæssige assistance og den skattemæssige assistance, som de lægger vægt på.

4.1. *Er der andre karakteristika ved en B-virksomhed, som kan bevirke, at det giver mening at foretage revision?*

Mange B-virksomheder er jo kendetegnet ved, at det er sådan nogle hovedaktionær-virksomheder, hvor hovedaktionæren er enerådig i forhold til alle beslutninger. Der er der i hvert fald mange af dem, hvor der ikke lægges så meget vægt på interne kontroller. Men nogle af dem har jo også en professionel bestyrelse, og der står de jo på mål for regnskabet. Det er jo dem, der skal aflægge regnskabet. Så i de tilfælde, hvor der er professionel bestyrelse, vil det også være et element, at de får lavet en revision. For så er det dem, der ligesom holder øje med direktøren, som driver virksomheden. Dét kunne være et element.

4.2. *Er der nogen specielle poster, hvor det giver mening at få foretaget revision, hvis virksomhedens regnskab indeholder dem?*

Jamen der er jo alle skønsposterne. Alle virksomheder med varelager, igangværende arbejder, væsentlige debitorer. Det er jo de regnskabsposter, hvor man i høj grad kan få det underbygget yderligere ved at få foretaget en revision frem

for review og udvidet gennemgang. Så kan der også være noget omkring anlægsaktiver, hvis de er væsentlige i forhold til at få værdien af dem testet og selvfølgelig også tilstedeværelse af den del af det. Så hele balancen – altså hvis du har en væsentlig balance, så er det jo med til at tilføje værdi via revision.

5. *Mener du, at revisor er i stand til at udføre et review, når der ikke føres nogen form for revision?*

Ja. Det mener jeg. Det kan jeg ikke se, at der skulle være noget modstridende i det. Der ligger jo en standard, man skal følge. Hvis man ligesom følger de handlinger der, så har du levet op til det, der skal til for at lave et review. Jeg tror i praksis, er der mange, der blander det sammen. Fordi de vil godt lige være helt sikre på... Det tror jeg er fordi, de måske ikke har helt styr på, hvad snitfladen er i forhold til revision, til review. Så får de simpelthen lavet for meget, fordi de godt lige vil være sikre på, at debitorerne har indbetalt. Der kan også være noget omkring lager, man også godt lige vil være sikre på, at det er der. Men jeg mener sagtens, man kan lave et review uden at lave revisionshandling. Det er jo det, standarden lægger op til.

5.1. *Hvad så hvis man får en ny kunde, og man ikke tidligere har foretaget revision for kunden. Bliver det så svære at foretage et review, idet man ikke har samme kendskab til virksomheden?*

Ja, det vil det jo være. For der skal man nok lave flere handlinger for at få den overbevisning, du nu skal. De krav, der jo er i forhold til standarden... Der kan godt være, at der er nogle af dem, der kommer til at ligne en revision. Men jeg mener stadigvæk godt, at du bare kan udvide antallet af reviewhandling kan nå i mål og få den overbevisning, du nu skal for at give din erklæring. Men det kommer selvfølgelig også an på tallene i det. Hvis der er nogle indre modsætninger i det regnskab, du får – så klart, så skal du lave nogle ting. Og hvis du ligesom har udtømt reviewhandlingerne, må du jo gå videre og måske udføre nogle revisionshandling for at nå din overbevisning. Men så skal det jo være nogle fare-signaler i regnskabet. Men det kan der selvfølgelig også godt være i praksis.

6. *Vurderer du, at revisorerne forstår alle aspekter af reviewstandarden?*

Ja, det gør jeg. Der kan da godt være nogle, der blander tingene sammen. Men min helt overordnede tilgang til det og indtryk af det er, at folk har sådan rimelig styr på forskellene mellem det ene og det andet. Men der er jo selvfølgelig også forskelle på størrelserne af revisionshusene, og der er stor forskel på, om det er et stort revisionsfirma eller om det er sådan en enkeltmandsrevisor, der sidder og betjener sine egne kunder. Der giver det sig selv, hvem der bedst har styr på det. Dem, der sidder for sig selv, gør jo nok sådan, som de altid har gjort. Dét er farligt i sådan en tid her, hvor der sker en kraftig udvikling på, hvad man har i de forskellige elementer. I hvert fald i for-

hold til hvis man får lavet for lidt. Men min oplevelse er, at der nok er nogen, der handlingsmæssigt får lavet for meget. Deres udfordringer er nok at få dokumenteret, hvad det er, de laver. Historisk set har det ikke været det, der har været det primære fokus. Men det går det mere og mere over på – at vi skal dokumentere, hvad vi laver, og hvad det er for nogle tanker, vi har gjort os... Få det fældet ned. Det tror jeg, der er mange af de små, der... og det er også det, man har set i de kvalitetskontroller, der har været på de mindre – at så siger de, at det var så det; nu gider vi ikke mere, nu bliver vi købt op af nogle større. Fordi det er et stort apparat at holde i gang, det her med kvalitetssikring. Det vil jeg vove at påstå, at en enkeltmand ikke kan gøre selv. Der er i hvert fald stor risiko for at træde ved siden af.

7. *Er forståelsen blevet bedre med den nye reviewstandard ISRE 2400 (ajourført)?*

Ikke endnu. Der er ikke mange revisorer, der er begyndt at kigge på den endnu. Vi har nok at gøre med at lave 2012-regnskaber lige nu. Så det bliver en gang efter sommerferien, at man begynder at have fokus på den. Jeg ved, der er mange, som frygter den, fordi den er væsentlig udvidet i forhold til tidligere. Så et review efter den gamle standard, det er jo ikke den målestok, vi har længere. Det bliver meget mere omfattende, hvis vi ser på antallet af handlinger deri. Det bliver jo... jeg kan ikke huske, hvor mange gange det bliver dobbelt. Men det er jo rigtig mange, der er af nye handlinger, der skal til og større grad af overbevisning, man skal have på nogle elementer. Så jeg er nødt til at sige: "ikke endnu". Men jeg tror da, at når folk får tid til at sætte sig ned og arbejde med den – så vil jeg da håbe, det går den vej.

7.1. *Er det en standard, du har haft tid til at se på endnu?*

Ikke i detaljer. Ikke andet end jeg ved, der bliver flere og flere handlinger. Jeg har ikke sådan været nede og læse den igennem fra ende til anden.

8. *Såfremt der er problemer med forståelsen af reviewstandarden, kan det betyde, at der er forskel på reviewopgaven alt efter, hvilket revisionsfirma, der udfører den? Mener du, det er problematisk? Hvorfor?*

Det er der i hvert fald stor risiko for, som jeg ser det. Det er jo også det, tallene fra kvalitetskontrollen har vist. Så det vil der være. Det er jo helt naturligt, når der sidder en enkelt, der ikke kan rumme alt. Og det er selvfølgelig også et problem i forhold til revisorstanden. At der sidder nogle og ikke udfører arbejdet i overensstemmelse med de standarder, der er.

8.1. *Er det et generelt problem – altså gælder det eksempelvis også ved revision?*

Jamen det er generelt for revisors arbejde. Hvis det ligesom er forskel på kvaliteten af det arbejde... Jamen hvis der er én revisor, der bliver ramt på fagligheden, så har det en tendens til at smitte af på hele branchen. Og det synes jeg er rigtig

ærgeligt. Det er så dejligt, at vores forening er begyndt at have det her som et stort fokusområde. At man får løftet dem, der ikke har den kvalitet, der skal til i arbejdet.

9. *Ved review er der ikke krav om udarbejdelse af protokol. I standarden står der, at kommunikation med ledelsen foregår gennem forespørgsler og anden tovejskommunikation. Hvordan foregår denne kommunikation typisk i praksis? Hvordan sikre man sig, at kommunikationen er veldokumenteret i tilfælde af evt. problemer?*

Rigtig meget kommunikation sker ved mundtlig dialog med kunden, når vi er ude og lave regnskabet ude ved dem. På regnskabsmødet også – hvis der er noget, man skal have drøftet, jamen så drøfter man det der. Det er sådan den primære kommunikationsform. Der kan også være noget, der foregår via mails, hvor man korresponderer i forhold til det. Den skriftlige kommunikation, er så dokumenteret, men det der så er i forhold til den mundtlige, det er at få lavet nogle notater eller et kort resume af et møde, man har haft. Hvad er det, der er blevet besluttet osv. Der kommer noget skriftlig dokumentation på det, hvis der skulle være et eller andet i forhold til noget uenighed omkring nogle ting. Jeg tror, det ligger så meget på rygraden ved os. At næsten uanset hvad det er, så får vi det dokumenteret. Fordi det der også er i det er i forhold til erstatningsret, hvor der er også en tendens til, at lige så snart der er et eller andet, så er virksomhederne hurtige til at sige, at revisor har en forsikring, som revisor må dække, hvis der er noget i forhold til... typisk moms eller skat, hvor der kan blive nogle ting mellem revisor og virksomheden. Så der sørger man selvfølgelig for at få dokumenteret de ting, der nu er. Men når jeg lige sådan tænker revision og review, så tænker jeg mere ansvar i forhold til tredjemand. Om tredjemand kunne lide et tab på det arbejde, som vi udfører, hvis ikke vi får givet den rette erklæring. Det er sådan en lidt anden ting i forhold til det med skat og moms. Så det er to forskellige ting, om man tænker det i forhold til et trepartsforhold, hvor det er nogle kreditorer, der eventuelt kunne lide et tab... frem for noget skattemæssigt og rådgivningsmæssigt mellem revisor og virksomheden. Men generelt så dokumenterer vi alt, fordi det er en så indgroet del af vores arbejde – at vi får skrevet næsten alt ned, vi tænker på.

10. *Kan du forestille dig, at virksomheder, der i dag får foretaget review eller blot assistance, vil gå over til udvidet gennemgang? Evt. hvorfor?*

Ikke medmindre de bliver tvunget til det. Det kan jeg ikke. Jeg ved ikke, hvad jeg skulle bruge som argument for at få dem over på det her. Så vil det mere være over til revision fuldstændig. Jeg tror ikke, den får... Det bliver ikke den vej.

11. *Hvornår giver det mening for en virksomhed at få foretaget udvidet gennemgang i stedet for revision?*

Det hænger lidt sammen med det, vi startede med at sige... Det med, hvornår det giver værdi ved A og B-virksomheder. Min holdning er, at den her udvidet gennemgang bliver sådan lidt "noget og ingenting". Fordi vi har review, der kommer til at vokse i omgang, og så har vi revision... og så kommer den (udvidet gennemgang) til at være lige i mellem med de der fire ekstra ting, man skal lave. Pengeinstitutterne kan jo selv lige tage den tingbog og engagementsforespørgslen kommer fra dem selv. Så jeg har svært ved at se, at udvidet gennemgang får den store udbredelse.

11.1. De virksomheder der får foretaget revision i dag. Hvad tænker du ville tale for, at de ville kunne gå ned til udvidet gennemgang?

Det ville selvfølgelig økonomi – i og med de kan spare nogle penge på honoraret. Der kunne godt være nogle virksomheder, der har varelager og igangværende arbejder osv., hvor vi udfører forholdsvis mange revisionshandlinger i forhold til fysisk lagerkontrol og måske er ude og se nogle igangværende arbejder, der skrider frem, men hvor virksomheden ikke har noget finansieringsbehov. De er fuldstændig selvfinansierende og har en sund økonomi. Og de har styr på deres interne rapportering, har en stærk økonomifunktion, hvor vi i princippet i vores revision ikke kommer og flytter et eneste komma, fordi de har styr på deres butik og ikke skal stå til ansvar overfor nogen kreditorer. Man kan sige, at der kan de spare nogle penge ved, at vi ikke skal udføre de der handlinger. For dem giver det ikke nogen værdi, at vi kommer og efterprøver det, fordi de har selv styr på det. I de tilfælde vil det være oplagt at bruge udvidet gennemgang. Og det har så nok noget at gøre med de grænser, der er. For de kan nok ikke komme over på review, men bliver tvunget ind i udvidet gennemgang, hvis de vil have nogle administrative lettelser. Det er jo også det, det bliver slået op på... alt det her omkring revisors arbejde. Det gør Erhvervsstyrelsen jo rigtig meget ud af... at sende breve ud, hvor de har de her AMVAB-undersøgelser med, at der er kæmpebesparelser på det her. Det er så ikke det, vi ser i praksis. Det er, at det er nogle specifikke handlinger, man kan pille ud. Og så kan man spare lidt på det. Og hvis det ikke giver værdi for dem at få udført disse handlinger, så er det klart – så skal de heller ikke have dem lavet. Og derfor har vi også den tilgangsvinkel, at vi har orienteret vores kunder om de muligheder, der er for det, og lægger det åbent på bordet. Fordi vi ønsker ikke at holde fast i den traditionsbundne revision bare for at have noget omsætning, der er tvunget via lov. Vi har lagt det åbent ud og sagt til dem, at der er de her muligheder, og så må de selv tage stilling til, om de ønsker at spare de penge eller ikke. Men de beløb som der er meldt ud fra Erhvervsstyrelsen, dem kan vi ikke helt ramme. Men for at vende tilbage, så er en sund økonomi et af de områder hos en virksomhed, hvor udvidet gennemgang giver mening. Den værdi, som revision ellers ville tilføre, får de ikke, for der har de elementerne selv i deres virksomhed.

11.2. Er der andre kunder, du har, hvor du tænker, at de lige så godt kunne gå ned fra revision til udvidet gennemgang?

Ikke ud over dem der. Så går vi helt på review. Så piller vi det helt ud. Jeg tror, jeg har haft et par enkelte, vi har valgt udvidet gennemgang på. Ellers så vælger vi det helt fra med de nye muligheder.

11.3. Hvis vi ser på de små B-virksomheder, der også har mulighed for assistance og review. I hvorvidt omgang vælger de review frem for revision eller assistance?

Jeg synes sådan set, det har været lidt blandet. Der er faktisk rigtig mange, der har den der... Når vi fremlægger det for dem, så er det første de siger: "Hvad siger banken til det her?". Også næsten uanset om de har brug for kredit dernede. De har bare brug for at have et godt forhold til deres pengeinstitut. Så der er faktisk mange, hvor vi har været fuldstændig overbevist om, at nu skulle vi vælge revision fra – der vælger de faktisk at blive i revision. Det har også lidt at gøre med... Det første, de spørger om, er, hvad banken siger. Det næste, de spørger om, er, hvad de kan spare ved det. Så tager vi en dialog om, hvad det er for nogle handlinger, der kan vælges væk, og mange af dem er det jo kun noget omkring lager. Så bliver det måske 3-5000 kr. om året, de sparer på det. Så siger de, at hvis det er det beløb, de kan spare ved det, så er de ikke interesseret i at gå et skridt ned. Fordi de tænker meget over, hvad det er for et signal, de sender til omverden. Så det er det, jeg har oplevet med det.

11.4. Fra jeres synspunkt, tænker I så, at I hellere vil tage en assistanceerklæring i stedet for review, fordi I så ikke behøver udtrykke jer med sikkerhed?

Vi har haft mange dialoger omkring, om vi skal gå ned på en assistanceerklæring. Fordi det er ligesom den vej vinden blæser inden for branchen. Derfor er vi også nødt til at have den på hylden i forhold til de produkter, vi tilbyder. Jeg tror desværre, at det, der bærer det, er, at når du er i assistance, er du ikke omfattet af kvalitetskontrollen fra Revisortilsynet. Dét er der rigtig mange, der bliver besnæret af. Det vil de gerne slippe ud af. Så jeg tror desværre, at vi kommer til at se flere og flere assistanceerklæringer. Men det har ikke så meget at gøre med, hvad der står i erklæringen. Det har mere at gøre med, at man er uden for kvalitetskontrollen. Vi er her i 2012 også begyndt at give nogle assistanceerklæringer, men det er kun i det små – det er næsten kun på personlige regnskaber. Lige så snart der er noget virksomhed, så har vi besluttet, at det vil vi ikke. Jeg ved godt, at det ikke helt er det, vi ser rundt omkring. Og det kan også godt være om et år, at vi er blevet klogere, men jeg tror bare, at det er den faglige stolthed... Fordi hvis man læser erklæringen på en assistanceopgave, kan man lige så godt efter min mening lade helt være med at sætte noget på. Det er også det, vi hører, når vi snakker

med pengeinstitutterne. Men jeg tror bare ikke, det er der, det ender. Fordi mange folk er lidt ligeglade med, hvad der står i erklæringen. De kigger mere på brevpapiret på regnskabet. Så jeg tror desværre, at assistance får mere udbredelse. Vi har sådan lavet vores egen assistancestandard, hvor vi ligesom vælger nogle ting til. Hvis vi sætter en assistanceerklæring på, så vil vi ikke kun leve op til de krav, der er i revisionsstandarderne omkring det. Vi har nogle yderligere punkter, vi vil opfylde. Fordi vi ligesom vil kunne stå på mål for de beløb, der er på noget, hvor vores bogpapir også er på.

11.5. Er det nogen former for kontroller?

Ja, det er jo eksempelvis... I princippet er en opstilling jo bare hårdt og brutalt at stille tallene op og ikke forholde sig til dem overhovedet. Der går vi ind og siger, at vi vil have dokumentation for lager, vi vil have det for debitorer, vi vil have det for kreditorer. Vi vil sikre os, at der er lavet en momsafstemning, en skatteafstemning, en lønafstemning. Så der på den måde er den verifikation af de beløb, der er i regnskabet. Om det bliver ved med at være sådan, det kan jeg ikke sige. Det kommer an på, hvad udviklingen lige bringer. Men jeg kan se, at flere og flere af vores kollegaer, der står der opstilling på langt flere produkter, der kommer fra dem af.

12. Hvis vi gennemgår de enkelte supplerende handlinger; På hvilken måde skaber de en ekstra sikkerhed?

- *Indhente udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog*
- *Indhente engagementsforespørgsler fra pengeinstitutter*
- *Indhente advokatbreve*

De tre første handlinger er jo alle sammen nogen, der tilfører os noget viden, som vi ikke lige umiddelbart kan finde i bogholderiet. Mange af de ting er jo ikke bogført nogen steder. Jeg ved godt, at alle konti og sådan noget i pengeinstitutter er, men det der også er på sådan nogle engagementsforespørgsler, er de sikkerheder, der nu engang er stillet overfor pengeinstituttet. Det bliver jo ikke bogført nogle steder i bogholderiet, som vi typisk tager udgangspunkt i. Så de er jo med til at sikre os en fuldstændighed af, at man har alle oplysningerne med. Og det giver selvfølgelig værdi i forhold til de kreditorer, der måtte låne penge ud til de her virksomheder. At de kan se, at der er pantsat nogle aktiver. Fordi det er jo en del af deres almindelige kreditvurdering – det er at sige, om der er nogle aktiver, hvis der var nogle ting, der gik galt, som man kunne sikre sig ved. Det er der jo ikke et krav om ved review og ved opstilling, så der er ikke et krav om at hente de her ind. Så det vil jo tilføre værdi i forhold til kreditorerne der.

- *Indhente dokumentation for indberetning til SKAT*

Så er der kommet den her med. Men i min verden har det ikke noget med revision eller noget at gøre. Så er det et spørgsmål om, at vi er blevet pålagt en opgave fra staten i at holde øje med virksomhederne... at vi ligesom bliver lovens forlængede arm i forhold til at se, at der er indberettet rigtig A-skat og moms og så videre. Det er jo et af de elementer, hvor staten har fået rigtig stor fokus i forhold til at holde øje med virksomhederne. Og derfor tror jeg, at den er kommet med. Så den giver selvfølgelig værdi for SKAT, men ikke for... Jo det er måske, hvis ikke man har styr på at indberette moms og A-skat osv., så sender det selvfølgelig et signal, om man i øvrigt har styr på sine ting. Så den vej rundt kan det så give værdi ude i den brede offentlighed. For hvis ikke der er styr på det her, så skal vi jo skrive om det i vores påtegning som en supplerende oplysning, at der er ledelsesansvar. Så den vej rundt kan det skabe værdi... ellers ikke.

Som jeg sagde før med de tre øverste handlinger... Hvis det ligesom er i forhold til at sikre kreditgiver, så kunne de jo selv – det gør de så nok også – tage tingbogsoplysninger i pengeinstituttet. Engagementsforespørgsel... ja, den giver jo sig selv. Der kan også godt være nogen, der bruger flere pengeinstitutter, hvor de så ikke lige kan gøre det. Og advokatbreve er også at sikre, at der ikke er nogen forhold i virksomheden, der ikke er oplyst. Hvis der kører en eller anden sag, som kunne få effekt for den enkelte virksomhed, så skal vi jo vide det. Og det kunne pengeinstituttet også lige så godt selv gøre. Så der er ikke meget krudt i de her handlinger. Det er ikke noget, der sådan kræver mange års tung læsning for at kunne udføre de her fire handlinger.

13. Forekommer disse supplerende handlinger nogensinde i forbindelse med en reviewopgave?

Ja, det kan de godt gøre. Især den øverste omkring tingbøger osv. Fordi vi har også pantsætninger og sikkerhedsstillelser med i de virksomheder, hvor der er review. Der skal man også overholde årsregnskabsloven. Så der vil man typisk også indhente det. Det vil så nok ske lidt mere successivt hen over årene. Man gør det selvfølgelig med en ny kunde for at sikre sig, at man har de ting med, man nu skal have. Men så bliver det sat lidt i turnus, og så bliver det lidt med nogle intervaller, hvor man kan se, hvis der har været nogle låneomlægninger osv., jamen så tager man en ny tingbog for at sikre sig, at man har de rigtige ting med. Men dokumentation fra SKAT... jo, det kigger vi jo også på, men vi gør det ikke aktivt. Det er mere, hvis vi støder på det i forhold til indberetninger af moms osv. Så klart, så i review, så siger vi også det til kunden, for det kan faktisk få ret store konsekvenser for dem. De bødestørrelser som SKAT er begyndt at lange ud med overtrædelse af de her, de er faktisk ret store. Så der kan jo godt være noget rådgivningsmæssigt. Ikke så meget i forhold til erklæringen, for der

skal vi jo jf. erklæringsbekendtgørelsen ikke lave supplerende oplysninger om de her ting. Så det vil være de to ting, der ligesom vil forekomme ved review.

14. *En bank har udtalt, det er en mulighed, at banken kræver en revisorudtalelse på poster såsom lager, debitorer og igangværende arbejder, såfremt en virksomhed har valgt udvidet gennemgang, og banken ikke mener, det giver nok sikkerhed. På baggrund af dette:*

- *Hvordan foregår det i praksis, når banken beder om revisorudtalelser på forskellige poster? Betyder det øget omkostninger for kunden?*
- *Ville du i sådanne tilfælde råde kunden til at få foretaget en fuld revision?*

Jeg tror mere, at det er sådan et tænkt eksempel fremadrettet, hvis det er sådan, de går over på udvidet gennemgang... Så vil de på de her poster, som jeg også sagde tidligere... Det er dem, der kan være noget i forhold til skøn og sikre, at de er der... at de så siger okay, jamen så kan vi få revisor til at udtale sig om det her. Men det der sker, når vi... Det er jo bare almindelig dialog, hvor pengeinstituttet retter henvendelse til os eksempelvis i samarbejde med virksomheden selv, hvor de siger, at "de her ting vil vi gerne have, at I afgiver en erklæring omkring, at de er rigtige". Det kan både være i forhold til værdiansættelsen og tilstedeværelsen osv. Der kan være mange elementer i det. Der har man et trepartsforhold, hvor man egentlig bare kan lave en erklæring på den del af det, som man selv bestemmer. Ved revision skal man følge standarderne for den del af det. Men om det nogensinde når dertil, det tror jeg ikke, det gør i praksis. Jeg tror, det bliver mindst lige så dyrt som en fuld revision, og så bliver det der, man ender i stedet for. Så tager man simpelthen en dialog og siger, "OK, hvis I vil have lavet de her udover, så bliver de besparelser, som man har lagt op til ved udvidet gennemgang, udvandet som minimum." Så jeg tror ikke på, at det kommer til at ske i praksis. Så skal det være nogle helt specielle situationer, hvor det er manglende tillid til virksomheden eller sådan noget, der gør, at de vil have revisor ud og... Så synes jeg, man har en lidt anden situation end en almindelig påtegning på et årsregnskab. Det vil kun ske undtagelsesvis. Så bliver det revision i stedet for.

15. *Hvor høj grad af sikkerhed giver udvidet gennemgang i forhold til review og revision?*
Jamen det er svært at sætte procenter på, men ordlyden i erklæringen er jo, at det er begrænset sikkerhed med tilvalg af ekstra handlinger. Så min holdning er, at udvidet gennemgang er tættere på review, som jo er begrænset i sin rene form, end den er på revision, hvor vi udtaler os med høj grad af sikkerhed. Så hvis man havde review i den ene ende og revision i den anden, så ligger man vel en 2/3-del oven mod review, altså den er tættere på der end på revision.

16. Hvordan vil revisionsteamet sammensætning være ved en udvidet gennemgang i forhold til en revision?

Det vil komme helt an på kunden. Men med den størrelse virksomheder, vi har i DK og måske især i det nordjyske, hvor vi er nu... Der tror jeg ikke, det vil få den helt vilde store indflydelse på, hvem der udfører det. Men jeg tror på sigt, i og med der måske er flere og flere, der går over på review, at det vil få en indflydelse. Fordi så tror jeg revision bliver mere et speciale, ligesom SKAT er det i dag. Hvor revision i dag er vores kerneydelse inden for branchen. Der tror jeg, at det bliver lidt mere specialiseret fremadrettet, at man får særlige revisionsteams, der har fokus på at udføre revision. Så på sigt, ja, men lige nu og her tror jeg ikke. Det er en proces, der kommer til at ske over nogle år.

17. I forbindelse med at man ved udvidet gennemgang giver en positiv konklusion, vil vi gerne høre om nogle af dine kunder, som i dag får foretaget review, har givet udtryk for, at de ønsker en positiv konklusion?

Nej. Jeg tror simpelthen ikke, at de har fokus på det. De har fokus på, om der er et forbehold eller ikke. Om der er supplerende oplysninger eller ikke. Hvordan formuleringen lige er, det dyrker de ikke overhovedet. Der har de fuld tillid til, at det vi skriver, det skal stå der. Så det er der ikke nogen, der interesserer sig for. I hvert fald ikke af A og B-virksomheder. Der kan være nogle enkelte større virksomheder, der gør det, men nej det er ikke et fokusområde.

17.1. Har du et bud på, hvorfor det er blevet til denne positive konklusion ved udvidet gennemgang?

Det er jo nok fordi, der sidder nogle teoretikere og arbejder med det her. Det tror jeg. Hvor man har siddet og gættet på, hvad det er folk gerne vil have. Jeg tror også mere de tænker det i forhold til omverden – hvad det er for et signal, man sender til dem. Fordi der tror jeg, at der er nogen, der dyrker det mere end virksomhederne selv. Det er måske pengeinstitutter, der kigger i det. Men det er så også min erfaring, at de ikke gør en hel masse. De kigger, om der er forbehold osv.

18. Hvad er din holdning til, at det med udvidet gennemgang er muligt at give supplerende oplysninger vedrørende andre forhold?

Det synes jeg egentlig er fint. Det kunne jo være det her med ledelsesansvar, hvor man ved review ikke skal give det. Der har jeg i hvert fald på det personlige plan svært ved at se, hvorfor man ikke melder sådan nogle ting til omverden ved review – at de ikke har styr på deres ting – når vi skal ved revision. Det er sådan en tilfældig ting. Det kan jo være lige så slemt, det ham der har review gør i forhold til at overtræde momsloven og skattelovgivningen, som ved en der har revision. Så det synes

jeg er fint. Det burde man brede ud til alle. Ikke fordi jeg har intentioner om at gå og udlevere, men jeg har også den holdning, at alle skal bidrage til den fælles kasse. Og hvis der ligesom er nogen, der "tisser ved siden af potten", så skal de også selv tage ansvar for det. Så derfor synes jeg, at det er fint.

19. Hvilke interne effekter af revisors arbejde mister virksomheden ved at vælge udvidet gennemgang i stedet for revision?

Det kunne jo eksempelvis blive dyrere for dem at låne, hvis pengeinstituttet ikke har hånd i hanke med, hvad det er for nogle aktiver, der er bag de sikkerheder, de har. Så kan der være noget omkring interne kontroller og forretningsgange, hvor der måske ikke kommer det fokus på det, som der burde. For det er jo også det, de tit får nogle gode inputs til, hvordan de kan strikke tingene sammen og få skåret virksomheden til.

19.1. Hvad med i forhold til besvigelser?

Jo, men det er også det, jeg mener med de interne kontroller og forretningsgange. Hvis der slet ikke er fokus på dem, så vil risikoen for besvigelser alt andet lige være højere. Så det vil jo forsvinde... den del af det. Og derfor tror jeg også, i de virksomheder med eksempelvis professionelle bestyrelser, der vil de heller ikke vælge det her til. For de vil også gerne have, at revisor kommer og kigger virksomheden efter i kortene. Der er en eller anden præventiv effekt. Eksempelvis bare det her med at udføre et beholdningseftersyn, som man ikke skal ved udvidet gennemgang. Bare det med at der er nogen, der ved, at revisor lige pludselig står der en dag og kigger efter, det har altså en præventiv effekt. Så den vil også gå af fløjten ved at følge revision fra.

20. Hvordan vil du rådgive dine kunder om udvidet gennemgang?

Det, vi helt konkret gør, er, at vi har skrevet ud til alle, at der er kommet den her mulighed. Og så gør vi simpelthen det, at vi hen over foråret på regnskabsmøderne, drøfter det med dem. Vi har lavet sådan en lille folder, der kort beskriver forskellene mellem de forskellige elementer. Så tager vi simpelthen og snakker om, hvad forskellene er, og hvad det betyder i forhold til omverden. Hvad betyder det på prisen, på den ydelse, de får fra os. Hvem er det i øvrigt, de skal tage med i forhold til at få det besluttet. Og så er det båret af, om det giver værdi virksomheden. Hvis ikke det giver værdi at have revision, så skal vi ikke have revision. Men så tror jeg, at vi i de fleste tilfælde ender på review, hvis ellers størrelsesgrænserne tillader det.

21. Er der tilfælde, hvor i vil nægte at lave udvidet gennemgang frem for revision?

Nej, for hvis det er et spørgsmål om, at man ikke har tillid til kunden osv., så er det ikke et spørgsmål om, at jeg ikke vil lave udvidet gennemgang – så vil jeg ikke have

den kunde. Så må de finde en anden, hvis jeg ikke har tillid til, at det, de kommer med til mig, er det rigtige.

22. Hvor meget mener du at virksomhederne vil spare ved udvidet gennemgang i forhold til revision?

Det er meget individuelt i forhold til det. Hvad det er for en type virksomhed, og hvad det er for nogle aktiver, de har. Men det vi gør sådan rent konkret er, at vi siger, at i jeres tilfælde vil det være eksempelvis beholdningseftersyn, der er væk. Det kan være en lagerkontrol. Det kan være noget omkring saldomeddelelser på debitorer. Der kan være nogle andre handlinger, der forsvinder ud. Og så prøver vi simpelthen at sætte beløb på de handlinger og siger, "Nu betaler i 50.000. Hvis I vælger det her fra, så kommer I ned på 45 eller 42." Men det er ikke store procenter, som Erhvervsstyrelsen har lagt ud. De har jo lagt store beløb ud i forhold til det, man ser, man kan spare. Det er ikke det, jeg oplever. Mange af denne type virksomheder... Den assistance, de har behov for, er også den regnskabsmæssige assistance, noget rådgivningsmæssig assistance omkring SKAT og moms osv. – og den fylder bare så meget mere på den samlede ydelse. Pengeinstitutterne vil også gerne have en procent på det her, men det er individuelt. Jeg tror sådan over en bred kam – så er vi ikke på 10 %... måske lige der omkring.

22.1. Hvor meget ekstra vil det koste at få udført udvidet gennemgang frem for review?

Det vil ikke koste alverden. Der er jo de fire handlinger, der skal vælges oveni. Det tager vel en eller anden assistent nogle timer. Det er vel et par tusind kroner... måske 5.000. Det er også individuelt. Men det vil være begrænset, hvad det koster ekstra.

22.2. Hvis man ser på besparelsen på udvidet gennemgang i forhold til revision. Påvirker det priserne på nogle af de andre ydelser fra revisor?

Det påvirker ikke.

22.3. Kunne det være et argument for at gå fra review til udvidet gennemgang, at det ikke koster alverden?

Jeg tror ikke, de ser det... Jeg tror ikke, det er noget, der kommer til at ske. Jeg kan godt følge, hvad du siger, men i praksis tror jeg ikke, det kommer til at ske.

22.4. Ser du udvidet gennemgang som fordelagtig for revisor, idet det frigøre noget tid samtidig med, at honoraret evt. blot mindskes en smule?

Det tid, vi piller ud, trækker vi jo bare fra i forhold til det honorar, der nu er, når vi går ind og siger, hvor meget der kan trækkes fra. Men der kan da godt være sa-

ger, hvor man sidder og laver nogle af de ting, der skal laves... her tænker jeg på dokumentation på arbejdspapirer. Der kan man godt spare noget tid, som kan være givet godt ud. Hvor man egentlig sidder og laver det i dag, bare fordi det skal være der. Men hvor man egentlig ikke kan få kunden til at betale for det. Så man kunne godt forestille sig situationer, hvor der vil være en bedre dækning på den enkelte sag, hvor det ikke ville komme ud som underdækning, det man sidder og laver. Så det kunne man godt forestille sig.

22.5. Kunne du forestille dig, at udvidet gennemgang bliver et konkurrenceparameter blandt revisorer?

Der er ingen tvivl om, at der er nogen, der bruger det aggressivt i deres markedsføring. Det her med at man kan vælge revision fra og buldrer ud med det og siger, "har I tænkt på, at man kan spare det og det og det?" Så jo den vej rundt kan det godt blive et konkurrenceparameter. Det er også derfor, vi har meldt positivt ud til alle vores kunder. Vi ønsker ikke, at de skal få det her at vide fra andre. Vi er sådan set ikke så bange for at melde ud, at de kan spare nogle penge. For i den sidste ende behøver det ikke nødvendigvis at betyde noget for vores egen forretning, qua det vi lige snakkede om. Så det tror jeg godt, det kan.

23. Hvordan vurdere du revisors muligheder for fortsat at være virksomhedens foretrukne rådgiver, hvis der foretages udvidet gennemgang frem for revision?

Jeg tror ikke, de bliver ændret alverden. Der kan selvfølgelig være noget med, når man ikke fokusere så meget på de interne kontroller og forretningsgange. Det er jo tit via dem, man kommer rigtig tæt på kunden og får en god forståelse for, hvordan flowet er i deres virksomhed. Der kommer man måske nogen gange et spadestik dybere ved at have fokus på de dele. Den mulighed afskærer man sig jo lidt fra. Men stadigvæk tror jeg, at man vil være den fortrukne rådgiver. Det kan jeg ikke rigtig forestille mig andet. For vi er jo stadigvæk rigtig tæt på vores kunder i forhold til alt det økonomiske. Så der bliver vi fortsat brugt som sparringspartner, det tror jeg.

24. Hvad er din holdning til den nye standard? Styrker/svagheder, forventninger til fremtiden?

Jeg giver den ikke mange... Det bliver ikke sådan en storsællert, at nu skal vi bare til at lave udvidet gennemgang. Det havde jeg nok en forventning til, inden jeg sådan kom til at arbejde med, hvad der er af indhold i den. At det var en god mulighed. Det var også lidt via det her politiske, at nu kan vi lave en eller anden mellemtung også undgå, at revisionspligten forsvinder B-virksomhederne. Men når man sådan begynder at skille det hele ad, jamen så giver det ikke rigtig mening i min verden. Så jeg tror ikke, den får den store gang på denne jord. Det tror jeg ikke. Jeg synes ikke, der er sådan voldsomme mange styrker ved den. En svaghed er, at den er blevet lagt ud som om,

at erhvervslivet skal til at spare en masse penge, og det kommer de ikke til. Så det bøvler vi lidt med. Dét, synes jeg, er den største svaghed. Den største styrke ved det er nok, at det er lykkedes at komme igennem med et eller andet. Hvor det er lykkedes foreningen at få politikerne i tale i forhold til den her drøftelse omkring, om det giver værdi eller ikke at tingene bliver revideret.

Bilag 8: Interview med statsautoriseret revisor hos PWC

1. *Hvilke forhold ved revision egner sig ikke til mindre virksomheder, siden disse virksomheder nu har muligheden for et alternativ?*

Jamen jeg vil sige, at der er mange ting, der ikke egner sig til revision i de her mindre selskaber. Altså vi har svært ved at basere os på nogle kontroller, typisk i mange af de selskaber, der er det måske bare eneejeren, der er direktøren og der er ingen bogholder, det er meget svært at revidere det efter internationale standarder. Lave den dokumentation, basere sig på processer, forretningsgange og interne kontroller, det kan ikke lade sig gøre, så vi basere os i langt højere grad på tillid til den aktionær, eneejer og direktør, som er i mange i de her virksomheder, fordi mange de er jo ejerledet virksomheder. Hvis man kan sige noget, så er det jo at holdingselskaber, er der efter de gamle regler krav om at de skal være revideret, men vi har jo rigtig mange holdingselskaber, hvor vi har 5 bilag om året, de ejer et andet selskab og de har måske kun, revisorregningen, skatteregningen, gebyr til banken og lidt indestående der, det er det eneste aktivitet, som de har også skal de underlægges revision efter de gamle regler, så det er skudt langt hen over målet.

2. *Mener du, at ISA'erne kan anvendes på A og B-virksomheder?*

Jamen det kan de langt hen af vejen, det kan de, men det er omkostningstungt, hvis de skal følges slavisk og der kan man sige, at det er blevet svære og svære at lave.... ISA'erne bliver mere og mere stramme på en eller anden måde gennem tiden og derfor synes jeg, at det er svære at lave de naturlige professionelle vurderinger, som vi eller havde gjort og gør og som vi skal gøre for at lave en effektiv revision. Men det er svære at sige, "det og det, det gør vi ikke", det er det der er udfordringen ved at følge ISA'erne, men selvfølgelig følger vi ISA'erne, fordi det har vi skulle. Men det kan lade sig gøre... og A-og B-virksomheder er et vidt begreb, mange A-virksomheder det er jo selvstændige erhvervsdrivende, men det kan jo også være en erhvervsdrivende fond, eller noget andet, så det er jo et vidt begreb, hvad der menes. I mange tilfælde kan det lade sig gøre, men i mange tilfælde er det ikke relevant, vil jeg hellere sige, altså vi kan godt, men det bliver for dyrt.

- 2.1. *Hvad kan det skyldes?*

Det er alt det vi skal gøre formelt set, det der med at få planlægningen på plads, dokumentere vores planlægning, dokumentere vores forståelse af virksomheden, dokumentere de ting vi skal, så har vi brugt meget mere end det burde koste at revidere et regnskab, så det er sådan set det, der er udfordringen i det, vi skal dokumentere de overvejelser, som vi gør, og de er meget lette at gøre. Det er det der er udfordringen i det, især ved A- og B-virksomheder.

3. *Vurderer du, at revisorer generelt overholder ISA'erne fuldt ud, ved revision af mindre virksomheder?*

Nu kan jeg jo kun tale for mig selv og det omfang, som jeg har kendskab til dette og det vurderer jeg selvfølgelig, at vi gør. Det er selvfølgelig vores vurdering, at vi overholder ISA'erne, fordi ellers så har vi et problem. Det er blevet svære og det har gjort at samtidig med at presset på honoraret bliver presset ned af, så skal det gøres effektivt de overvejelser, som vi gør. Men generelt set, så overholder vi revisorer ISA'erne. Der er selvfølgelig også nogen der ikke gør.

4. Hvornår mener du, det giver mening, at revidere en B-virksomhed?

Jamen det mener jeg at der gør, hvis der er nogle interessenter i det, altså hvis der er interessenter i den virksomhed, i det selskab, det kan der jo godt være selvom det er en af eller en B-virksomhed, så kan det jo være relevant, at gøre det. Jeg er sikker på at der er nogle banker, der synes, at det er relevant, hvis de har virksomhedspant i den virksomhed, fordi så er der nogle kontroller, f.eks. fysisk varelager kontrol, at vi er ude at kontrollere varelageret og det er sådan nogle ting, der gør, at det i nogle tilfælde kan være relevant for kreditorerne at vi var ude at kontrollere. Det kan også være relevant, hvis der er nogen, der har med offentlige virksomheder at gøre, sælger meget til det offentlige, der kan også være nogen der, som i relation til at de skal afgive tilbud til de virksomheder, der har en interesse i at de er revideret. Jeg synes, at det er interessenterne skal afgøre om en virksomhed er interessant, men i mange ejerledet virksomheder, der tror jeg ikke at det er så interessant.

4.1. Er der andre karakteristika, som kan tale for en revision?

Jamen jeg synes at det er ejer strukturen, det er noget med hvad er det for en ledelse, det er selvfølgelig også interessant, hvis der ikke er sammenfald mellem ledelse og ejerskab, så er det jo mere interessant, end det ellers ville være, der er trods alt stadig B-virksomheder, hvor det ikke er ejerne selv, der er ledelse, så er det selvfølgelig mere relevant, så kan man selvfølgelig også sige, at det er kompleksiteten, altså hvad er det for en virksomhed, jo mere kompleks virksomheden er, jo mere relevant også selvfølgelig, hvordan er den økonomiske situation. Det kan jo godt være, at nogen som er i krise, de har et større behov for at få revideret og verificeret at værdien af de aktiver, de er mere sikker end de er ved en udvidet gennemgang og så er det selvfølgelig hvilke planer man har, altså tror man at man bliver en stor virksomhed på få år, så er det mere relevant at blive revideret end ellers.

4.2. Nu siger du kompleksitet, hvad kunne det eksempelvis være?

Det kan både være har den interesser i udlandet, har den igangværende arbejde og dermed kan man sige, at det er noget mere komplekst end det. Vi er i hvert fald over i produktions-virksomheder eller entreprenør virksomheder, hvor det kunne være mere relevant, hvor der er en større kompleksitet i de aktiver, der er, i hvert fald på igangværende arbejde. Det vil jeg nok sige, at det er nogle af dem, hvor jeg nok vil sige at det ville være interessant. Men ellers vil jeg sige, at der hvor der er stort varelager, det er nok der hvor den afgørende for-

skel er på det vi rent faktisk laver i de her b-virksomheder, det er jo at vi i dag er ude og lave den fysiske lagerkontrol ved revision og det skal vi ikke ved udvidet gennemgang, og det synes jeg egentlig er en af de væsentlig afgørende forskelle, der er. Så kan man sige, uanmeldt kasseeftersyn, det er i rigtig mange af de her B-virksomheder ikke relevant, fordi det er direkte, eneejeren, der har fundmagten til kontoen

5. *Mener du, at revisor er i stand til at udføre et review, når der ikke føres nogen form for revision?*

Jamen det mener jeg helt klart, at vi gør. Det har vi jo gjort i mange år og det er vi fortsat i stand til at kunne gøre fremadrettede og der er jo en standard og en vejledning på hvordan vi laver review, så det kan vi sagtens lave. Mange af vores kunder er jo nogen, som vi har haft i mange år og derfor har vi selvfølgelig et kendskab til kunderne lige meget om vi laver revision eller review.

5.1. *hvis det så er en ny kunde, er der så problemer med review, når i ikke har det forudgående kendskab?*

Den væsentligste forskel vil nok være, hvordan vi dokumentere det. Vi vil stadig have en forståelse for den virksomheden som vi betjener og en forståelse for den forretning, som vores kunder de har og det har vi lige meget om det er den lille eller den store, det der er den væsentligste forskel, det er jo de dokumentationskrav, som også er til revision og det er jo også det som koster penge, at få det dokumenteres. Det koster ikke så meget at have et møde med en kunde og snakke tingene igennem og få en forståelse for den forretning han har og det vil vi have uanset om vi yder assistance eller review eller revision, så vil vi have en forståelse for den forretning her, det kan være at graden af den forståelse og detaljerne den er anderledes, men vi vil altid have forståelse for den virksomhed, som vi reviderer eller reviewer.

6. *Vurderer du, at revisorerne forstår alle aspekter af reviewstandarden?*

Det tror jeg da, når du siger revisorer, så går jeg ud fra at det er statsautoriseret revisorer, det går jeg ud fra at vi har, det må jeg antage at vi har, det har vi jo krav til, når vi har den her beskikkelse, så skal vi jo vide, hvad der står i standarderne, men det skal selvfølgelig sige, at vi har nogle tjeklister og nogle værktøjer, der hjælper os med at udfører denne her review, så det er jo i dagligdagen det vi bruger, vi er jo ikke nede i standarden hver dag og se hvad den siger.

6.1. *Kan den evt. være nogle forskellige forståelser af yderligere handlinger?*

Nu kan man sige, at den er ret specifik vejledningen om udvidet gennemgang, så den siger jo helt specifik hvornår er det at vi skal gøre hvad, den siger at vi skal indhente personbog, tjekke om der er pant i bilen, så den er jo meget specifik og sætter nogle bestemte krav og den

siger at vi skal sende engagementsforespørgsler og der har den nogle specifikke krav og det er jo til at forholde sig til.

7. Er forståelsen blevet bedre med den nye reviewstandard ISRE 2400 (ajourført)?

Det er jo det der er udfordringen i vores branche, det er de her vejledninger og standarder, de kommer jo ret tit, nu fik vi den lige opdateret for 2012 også den ajourførte og den er væsentlig forskellig i dens opbygning, den nye ajourførte i forhold til tidligere og det kan man jo have mange meninger om, man kan sige at den gamle var mere konkret i, hvad man skulle gøre på forskellige områder, der kan man sige, at der var nogle bilag, hvor der stod hvordan man konkret skulle forholde sig til det her og udfører review handlinger, hvor den nye er mere generelt, så det er jo to forskellige, men vi må erkende, at vi er jo ikke begyndt at arbejde med den nye ajourførte standard, så jeg tror, at der er rigtig mange, som ikke har læst den endnu eller i hver fald går ned i detaljerne, for vi er jo ikke begyndt at bruge den endnu. Vi har heller ikke fået de værktøjer til at udfører reviewet efter den ajourførte endnu, men den har den fordel at den præcisere noget mere generelt og derfor er den jo mere anvendelig, tror jeg, som et alternativ til revision og den er jo også baseret på at den skal give et alternativ til revision. Man må også sige, at Danmark har adskilt sig fra mange andre lande, fordi vi har stillet det her krav om revision langt ned i klassen og hvor man stiller krav om rigtig meget.

8. *Såfremt der er problemer med forståelsen af reviewstandarden, kan det betyde, at der er forskel på reviewopgaven alt efter, hvilket revisionsfirma, der udfører den? Mener du, det er problematisk? Hvorfor?*

Jamen jeg tror da at der er forskel på hvordan vi løser opgaverne, vi er jo individuelle folk, som har hver vores forståelse af hvordan tingene er, ud fra den professionelle baggrund, som vi alle sammen har og det er da klart, at jeg tror, at de standarder og de vejledninger de afstemmer, så de vejledninger og de værktøjer vi bruger, der er tilpasset de målgrupper eller kundegruppe man har, så jeg tror da at der er forskel på, hvordan de fire store kontra hvordan den lille registrerede gør det henne omkring hjørnet, det må man da erkende.

8.1. *Er det noget du ser noget problem i?*

Nej, der skal jo også være plads til forskelligheder, altså vi er jo mennesker. Problemet er at hvis du sætter os ned i alt for stamme kasser, så får du også et resultat, der svare til den kasse, dvs. hvis du lægger alt for meget bånd på, hvordan vi skal udfører og sætter det ned i nogle alt for stramme kasser, så vil du jo også risikere at du også får nogle revisorer, som ikke er selvstændige på hvad det er man laver, så det er en balancegang, vi skal også have nogle.... Altså i Danmark og i mange andre lande har man lagt vægt på at man har nogle regler og vi har plads til vores sunde fornuft og ikke bare slå op i en eller anden vejledning også er det det, som du så følger slavisk uanset om du tror at det er rigtigt eller forkert, så den der

professionelle dømmekraft, vil jeg da synes ville være synd, hvis man helt forlader, men det gør man heller ikke, men det er klart, at det bliver mere og mere regelbundet og det er den nye vejledning også udtryk for, at der bliver lagt flere "skal" ind.

9. *Ved review er der ikke krav om udarbejdelse af protokol. I standarden står der, at kommunikation med ledelsen foregår gennem forespørgsler og anden tovejskommunikation. Hvordan foregår denne kommunikation typisk i praksis? Hvordan sikre man sig, at kommunikationen er veldokumenteret i tilfælde af evt. problemer?*

Jamen i dag der laver vi jo protokol, revisionsprotokol på vores revisionsopgaver, det skal vi jo, men det er jo også et særligt dansk forhold, at vi har den her revisionsprotokol, som vi kender det i Danmark. Vi må også erkende, at ikke særlig mange af vores kunder læser protokollen, når vi er nede i klasse B, fordi de er standard og de interessere sig ikke for det, det er tallene og regnskabet, som er interessant for dem, så man kan sige for nogle af de klasse B virksomheder, der tror jeg ikke at det vil gøre den store forskel, for det vigtige det er det regnskabsmøde man har og hvor man gennemgår regnskabet og har drøftelsen om deres virksomhed, så er der selvfølgelig i de tilfælde, hvor der er problemer, jamen så vil man jo enten dokumentere det ved at lave et referat eller et brev. Jeg tror ikke at vi har gjort os klart endnu, hvordan vi lige vil gøre det, men det vil nok være noget i form af et managementletter, som vi også bruger engang i mellem, hvor vi vil gøre kunden opmærksom på de ting, der er, hvis vi har behov for at skrive noget eller gøre opmærksom på noget, uden at det står i vores erklæring.

- 9.1. *hvis i har behov for at gøre opmærksom på noget i review opgaver i dag, er der så en fast måde i gør det på?*

Jamen så vil vi typisk skrive det i et brev eller hvis det er så alvorligt, at vi vil være sikre på at vi har dokumenteret at kunden har fået det at vide, så vil vi jo enten gøre det i et brev eller i en mail. Typisk så er de ting som kan være problematisk, dem har vi jo typisk haft en eller anden drøftelse om i en eller anden periode, det er jo ikke sådan noget, der bare lige dukker op, når vi laver regnskabet, så derfor er det jo noget, der er blevet drøftet på andre tidspunkter. I de små virksomheder er det svært at adskille vores assistance, vores rådgivning og vores review opgave, så det er jo svært, mange B-virksomheder assistere vi jo også med at lave deres regnskab og lave deres skatteopgørelse, så langt hen af vejen, der er det jo assistance, som vi yder på de her kunder, men at vi sådan et bare bygger et review ovenpå.

- 9.2. *De drøftelser, som i har med ledelsen, hvis i vurderer at det er kritiske drøftelser, er det så noget, som i dokumentere?*

Så vil vi dokumentere det i vores arbejds papirer eller via et referat fra det regnskabsmøde.

10. Kan du forestille dig, at virksomheder, der i dag får foretaget review eller blot assistance, vil gå over til udvidet gennemgang? Evt. hvorfor?

Ja det kan man da godt forestille sig, men hvis vi ser her på kontoret, så tror jeg ikke at vi har nogen klasse B-virksomheder, som vi kun yder assistance på, altså hvor vi afgiver en assistance erklæring, det har vi holdt os tilbage med, vi synes, at det er mere rigtigt at lave en review erklæring, for at vi har muligheden for at lave supplerende oplysninger på den eller lave forbehold, så vi har egentlig mest her på kontoret afgivet review erklæringer, på den her type opgaver, hvis det er sådan at de har fravalgt revision. Generelt har vi dog ikke ret mange, der har fravalgt revision, og det tror jeg egentlig bundet i, at vi har rigtig mange der har været ejet af et holdingselskab, det har skattelovgivningen ligesom bygget op til, at man laver et holdingselskab, når vi har et driftsselskab også har vi haft problemet med at hvis vi har et holdingselskab, som ejer et kapitalselskab, som vi ikke reviderer, så har revision ikke været fravalgt. Jeg tror også at mange ikke har valgt review, fordi det kræver ændringer i vedtægterne og det kræver at vi bliver frameldt erhvervsstyrelsen, mange af vores kunder kan egentlig godt lide at vi er registeret derinde, som revisor for selskabet og af praktiske årsager, så er der også mange, der ikke vil have opdateret deres vedtægter. Så rent praktisk så er der mange, som har kunne, men har ikke fået frameldt revision. Men jeg tror ikke der er ret mange af mine kunder, som vil gå fra review til udvidet gennemgang, men jeg vil da ikke afvise det.

10.1. Hvilke årsager kunne der være til at nogen kunder går den vej?

Jamen så er det fordi de har hørt at der er den her udvidet gennemgang og det giver en lidt anden påtegning, det giver jo en lidt mere positiv påtegning kan man jo sige, set i forhold med review, som er negativ. Men generelt, så er der ikke ret mange af vores kunder, som læser vores erklæring eller påtegning, vi gennemgår den jo ikke i detaljer på ret mange møder. Det der er vigtigt for mange af vores kunder, det er at regnskabet er rigtig, at der eskatteopgørelse er rigtig og det har vi jo et ansvar for uanset om vi yder assistance, review eller revision.

11. Hvornår giver det mening for en virksomhed at få foretaget udvidet gennemgang i stedet for revision?

Generelt har vi svært ved at foretage en revision rigtig... man kan sige, at den professionelle vurdering og væsentlighed har vi haft svære ved her på det seneste i takt med at de internationale standarder bliver presset ned i forhold til da vi havde danske standarder for ikke så mange år siden, så det er det, der gør at revision faktisk bliver betydelig dyrere at gennemføre i dag, når vi skal gøre det rigtig og det skal vi jo, der er jo ikke nogen... vi kan ikke gøre det "ikke rigtigt" og når vi skal gøre det rigtigt, så bliver revision dyrere i dag end det var for år tilbage, det er i hvert fald det vi oplever, for vores revision af omsætningen og dokumentation af vores ting, der stiger kravene og det gør så at revisionen bliver et dyrere produkt. Så i

stedet for det her dyrere produkt, så får man nu et alternativ, som så er udvidet gennemgang og derfor tror jeg at der er mange, som vil vælge udvidet gennemgang. Det giver rigtig meget mening, at foretage en udvidet gennemgang, hvis man som hovedaktionær kender sin virksomhed rigtig godt, fordi det er dem selv der står med bankkontoen, det er dem selv, der står med virksomheden og der så er drevet i selskabsform, de kunne ligeså godt have drevet det som en personligdrevet virksomhed, men af forskellige årsager, så gør de det ikke. Det er godt nok et selskab, men i bund og grund, så driver de forretningen ligesom det var i deres eget navn, det eneste man kan sige, det er at de har den begrænset risiko overfor deres kreditorer, men får rigtig mange virksomheder, så kan det være ligegyldigt, for de er solide og veldrevne virksomheder, så det er ikke det der er deres interesse, så kan man sige, at hvis de ikke har de der eksterne interessenter, så giver det ikke mening, at man skal betale for en ydelse, som ikke giver værdi, den ekstra sikkerhed.

11.1. *Så du vurdere, at der er en reel besparelse?*

Jeg tror ikke på at vi kan reducere honoraret på ret mange af de her B-virksomheder i forhold til det de får nu, men jeg tror at vi kan undgå stigninger, som vi nok ellers ville have taget, så jeg tror, at det hjælper os til at holde prisen på de her produkter, vi har jo masser af holdingselskaber, som er blevet revideret og stillet op for 6-8000 kr. og der er altså ikke ret meget at spare i at vi nu ikke laver revision og så laver udvidet gennemgang i stedet.

11.2. Kan man sige, at man er inde i de overvejelser, som at mindre kompleksitet vil gøre det mere relevant med udvidet gennemgang?

Ja det synes jeg langt hen af vejen, at man kan sige, altså, hvis man har den her ejerledet virksomheden og man kender sin virksomhed, hvad har du behov for at vide, at vi har været ude fysisk at kontrollere dit varelager, virksomhedsejeren ved jo selv at lageret er til stede, de kender selv deres debitorer, de ved godt, hvis debitorer har problemer med at betale. Så man kan sige, at de virksomheder, som er ejerledet, som er nede i deres forretning og kender deres forretning, de har ikke det her behov. Så kan man sige det omkring skat, jeg tror ikke at det har stor betydning om de har revision eller udvidet gennemgang, om risikoen/chancen bliver større for om de bliver udtrukket til skatterevision og der tror jeg, at det er vigtigt, at man har et revisionsfirma til at hjælpe sig og bistå med sine ting. Jeg tror også i mange tilfælde, der er det ikke interessant for bankerne, for bankerne vil enten have en personlig kaution eller andre forhold, som gør sig gældende, så bankerne det er jo dem som kender deres kunder bedst og jeg tror, at de i mange tilfælde vil være ligeglade med om der står revision eller udvidet gennemgang på erklæringen, der er selvfølgelig dem, hvor de har noget pant i varelager, der tror jeg, at de har interesse i det, men i mange andre tilfælde, der bør de ikke have en interesse i om det er den ene eller den anden ydelse deres kunder de har. Så har vi dem, jeg nævnte før, hvor de har et udbud af noget, der kan det være at de

fortsat har en interesse, men det kan være at det ændre sig om nogle år, når det her produkt bliver mere udbredt.

12. Hvis vi gennemgår de enkelte supplerende handlinger; På hvilken måde skaber de en ekstra sikkerhed?

Indhente udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog

Jamen det sikre jo at vi har styr på om der er noget tinglyst pant i ejendommen og de ejer de ting, som de har, så derfor kan man sige, at det selvfølgelig har en værdi, at man er sikre på at vi har gjort det, i mange tilfælde vil vi nok have gjort det alligevel, især hvis vi har i tvivl om noget, uanset om det var review, så vil vi nok have gjort det, hvis vi havde nogen som helst tvivl om vi har rigtige oplysninger.

Indhente engagementsforespørgsler fra pengeinstitutter

Det skaber jo den sikkerhed, at vi får informationerne direkte fra banken, og vi får det direkte og vi dermed har en sikkerhed for at vi ikke bliver udsat for besvigelser eller at der er nogen, der svindler, så det giver jo den sikkerhed, at vi får oplysningerne direkte. Dagens virkelighed gør jo også, at man kan sige, at man kan rigtig meget på computeren med at ændre dokumenter og andre ting, hvor at man kan sige, at hvis der er udtryk for svindel, så har vi jo sikkerhed for, at dem vi spørger, der får vi også et svar tilbage, men vi kan jo ikke spørge hele verden, skal man jo huske, vi spørger jo kun dem vi ved at der er et engagement med, man kan så sige, at den bliver meget stringent i at vi skal spørge og ikke har mulighed for at lave en professionel vurdering om det er nødvendigt at spørge alle. Nogle kunder, hvis de har rigtig mange penge og de har været bange for at banker går ned og de så har placeret 750.000 i 10 pengeinstitutter, så er det jo voldsomt, at vi skal sende breve ud til 10 pengeinstitutter eller 20 pengeinstitutter for den sags skyld, også kan man sige, om det giver value for pengene, at vi skal spørge alle og det bliver vi jo tvunget til efter standarden, fordi der er jo ingen valg, også kan man så sige om det giver value for pengene, men det er jo undtagelsen, at vi har sådan en situation.

Indhente advokatbreve

Der hvor det er relevant, der giver det mening, det giver jo sikkerhed for at vi har spurgt advokaten om hans vurdering af sagen og det gør vi i revision i dag, hvor vi har kendskab til at der er sager, hvor virksomheden er indblandet, men vi må også sige, at der er rigtig mange af de her selskaber, som ikke har nogen advokat eller som ikke har haft advokat omkostninger det sidste år. Man kan også sige, at vi kan jo aldrig vide, hvis de har en sag kørende hos en advokat, som vi ikke har hørt jo, men vi kan jo kun spørge til de sager, som vi kender eller kunden oplyser os om og der må vi selvfølgelig antage, at de selvfølgelig oplyser os om alle de sager, som de har.

Indhente dokumentation for indberetning til SKAT

Jamen det skaber sikkerhed, fordi der nu helt konkret står, hvor mange gange vi skal tjekke, for der er jo sat en minimumsgrænse på, hvad vi skal gøre og hvordan vi helt præcis skal udfører den handling i hvert fald mere detaljeret end det har gjort tidligere og det er jo klart, at det giver en sikkerhed især for det offentlige, at vi har afstemt bogholderiet til de oplysninger, som er opgivet overfor SKAT, på den måde er vi jo stadig offentlighedens tillidsrepræsentant, at vi sikre os, at det der er registreret i de her virksomheders bogholderi, det bliver også indrapporteret, fordi vi så ellers skulle tage supplerende oplysninger om det.

13. Forekommer disse supplerende handlinger nogensinde i forbindelse med en reviewopgave?

Jamen det vil jeg ikke afvise, det er jo igen, hvordan revisorerne de har, struktureret arbejdet og i visse tilfælde, selvom vi laver review, så vil vi have indhentet engagementsforespørgsel på opgaven og vi vil i mange tilfælde også have taget tingbogs oplysningerne, især hvis vi er i tvivl om, hvordan panthæftelserne er. Advokatbrev, det er måske sjældent, at vi sender advokatbrev på en review, eller jeg har i hvert fald ikke selv været med på, så tror jeg, at det skal være en stor review opgave. Så skulle det, hvis vi laver review på vegne af en koncern, så ville vi godt kunne finde på at lave advokatforespørgsler, men snakker vi A- og B-virksomheder, som den ejerledet virksomhed herhjemme, så vil vi nok ikke sende et formeldt advokatbrev på en review opgave uden at der var noget helt ekstraordinært

13.1. hvad med hvis vi ser på banken, vurdere du så at de 4 ekstra handlinger giver ekstra sikkerhed overfor banken?

Hvis man tager det fra en ende af, så kan man sige, at de har styr på hvad de selv har af pant i virksomheden og de skal nok holde styr på, det med tinglysningen og de ting, som de har i bøgerne, så de vurdere jo deres egen sikkerheder, så det giver umiddelbar ikke dem den stor mere værdi. Bankerne kender jo også sine egne bøger og ved hvilke engagementer, som de har med kunden og typisk har de her kunder jo ikke mere end en bank, så i mange tilfælde vil det ikke give merværdi for banken. Advokatbrev, jamen jeg tror ikke at der er ret mange sager, hvor det vil give mersikkerhed for banken, alle parter omkring virksomheden vil vide, hvis der var væsentlige retssager kørende. Afstemning til SKAT, det kan så være, at det vil skabe sikkerhed for at de ting, som blev bogført også blev rapporteret, men jeg tror, ikke at det er noget, som de går op i, så jeg tror ikke at det har en værdi for dem på den måde.

13.2. Så alt i alt? Kan man sige at det sikkerhedsmæssigt overfor bankerne?

Overfor bankerne tror jeg ikke at det gør den store forskel, jeg tror ikke at det er det de verificere deres kreditgivning på i hvert fald

14. En bank har udtalt, det er en mulighed, at banken kræver en revisorudtalelse på poster såsom lager, debitorer og igangværende arbejder, såfremt en virksomhed har valgt udvidet gennemgang, og banken ikke mener, det giver nok sikkerhed. På baggrund af dette:

- Hvordan foregår det i praksis, når banken beder om revisorudtalelser på forskellige poster? Betyder det øget omkostninger for kunden?
- Ville du i sådanne tilfælde råde kunden til at få foretaget en fuld revision?

I nogle tilfælde vil vi i hvert fald gå over til fuld revision for alternativet til det, der er at gå over og lave aftalearbejdshandlinger også begynder det at blive lidt komplekst, så det afhænger af virksomhedens størrelse og relevans, men skal vi til at kigge på tre aktiver, som noget særligt og lave aftalearbejdshandlinger på det, så vil det også blive en lidt tung proces. I mange tilfælde vil vi hellere afgive en revisionserklæring i stedet for at afgive en aftalt arbejdshandlingerklæring, så i praksis tror jeg at vi vil fastholde revision hos de kunder, hvor det kunne komme på tale.

14.1. Forekommer det nogensinde i dag, at i har en kunde, som får foretaget review og så nogle aftalte arbejdshandlinger?

Jeg har ikke nogen, jeg har ikke hørt om nogen.

14.2. Kan du se fordele i det?

Jamen altså det kan jo være... altså man kan jo ikke afvise, at man kan finde nogle situation, hvor det vil være relevant. I nogle koncern revision, kan der måske være situationer, hvor man gør det på den måde, det kan jeg ikke afvise, men der kunne det være aftale arbejdshandlinger hele vejen igennem, at vi udført revisionen og ikke afgav en review erklæring på den måde, men for dem, hvor det her produkt er tiltænkt, det er jo typisk den ejerledet virksomhed, som man fra lovgivers side har tænkt på, når man indfører de her regler, så kan det da godt være, at hvis man har et lille lager, at man så vil ud at se det, men straks bliver det komplekst og vi skal give en anden erklæring på det her og jeg tror ikke at bankerne ret tit vil forlange det, så jeg tror ikke det er noget, som vi ser ret ofte, i de tilfælde hvor man har behov for det her, der vil det blive en revision i stedet for, men det må udviklingen jo vise, om der ligger et produkt der. I øjeblikket, tror jeg dog, at de virksomheder der overvejer udvidet gennemgang, men hvor de er afhængige af bank finansieringen, der vil de bevare revision og ikke vælge udvidet gennemgang, jeg tror også at fordelene ved udvidet gennemgang forsvinder, hvis man skal til at lave aftale arbejdshandlinger, så bliver omkostningen lynhurtig større, ved at man skal lave en selvstændig dokumentation på en anden måde af denne ene specifikke post, i stedet for at man kan drage væsentlighed ind over hele regnskabet, så jeg tror, at det i mange tilfælde vil blive en dyrere løsning at kører kombinationen i forhold til at lave en revision af hele virksomheden.

15. Hvor høj grad af sikkerhed giver udvidet gennemgang i forhold til review og revision?

Man kan sige, at det giver sikkerhed på de fire punkter, hvor man laver supplerende handlinger, der giver det jo en konkret mersikkerhed i forhold til review og det er selvfølgelig på nogle væsentlige områder, man får trods alt sikkerhed på at de ejer de aktiver, som de har, fastejendom især, og de pantsætninger er til stede og korrekt oplyst i regnskabet og man har sikkerhed for at man har rapporteret det rigtige til skat og at man har rapporteret det rigtige overfor banken, så på de områder giver de jo en mersikkerhed og dermed en udvidet sikkerhed i forhold til review.

16. Hvordan vil revisionsteamet sammensætning være ved en udvidet gennemgang i forhold til en revision?

Jeg tror, at for de her virksomheder, der vil det ikke ændre ret meget på det, ikke af den årsag.

17. I forbindelse med at man ved udvidet gennemgang giver en positiv konklusion. Så vil vi gerne hører om nogle af dine kunder, som i dag får foretaget review har givet udtryk for at de ønsker en positiv konklusion?

Det ved jeg ikke om det er nogle af dem der har, jeg tror, at der er nogen, som har svært ved at forstå, hvad vi skriver i en negativ konklusion, til gengæld er der også meget få af vores kunder, som læser vores konklusion, så det er jo i høj grad baseret på tillid mellem os som revisionsfirma og kunden, så de er sikker på, at når vi skriver under på regnskabet, så er det af al væsentlighed rigtigt, lige meget om vi skriver under på den ene eller den anden erklæring, og i mange tilfælde, der har vi jo assisteret med at lave regnskabet, så på den måde tror jeg ikke at det gør den store forskel, men jeg tror da at der er nogen som synes at det er positiv, at vi erklære os positivt i stedet for negativ, men det vil nok være få, der opdager det.

17.1. Har du en forklaring, hvorfor man er gået over til den positive konklusion frem for den negative?

Det er mere forståeligt, at man udtaler sig positivt om noget end at man udtaler sig om "at vi ikke har konstateret noget, der giver os grundlag for at tro at det ikke er korrekt", det er jo meget teknisk, at udtale sig på den måde, så på den måde er mere forståeligt for mange mennesker, at vi udtaler os positivt at "vi på basis af det arbejde vi har udført, at vi da mener, at det er retvisende", derfor kan man sige, at den positive konklusion, der kommer ved udvidet gennemgang, den er mere forståelig for mange

18. Hvad er din holdning til, at det med udvidet gennemgang er muligt at give supplerende oplysninger vedrørende andre forhold?

Det synes jeg er udmærket, at man vi kan give supplerende oplysninger om de andre forhold, der måtte være. Vi har jo nogle lovgivningsmæssige ting, som vi skal forholde os til.

18.1. Her mener du ulovlige aktionærlån eller?

Ja og det er jo også her hvor vi vil omtale, hvis de ikke overholder momsloven eller indberetningspligten.

19. Hvilke interne effekter af revisors arbejde mister virksomheden ved at vælge udvidet gennemgang i stedet for revision?

Jeg tror, at på mange af de her kunder, der vil det ikke gøre den helt store forskel på, hvad vi rent faktisk laver, mange af de her, der er det jo assistance vi laver, hvor vi så slipper lidt lettere i vores dokumentation, men selvfølgelig er der nogle stikprøver og noget detailrevision, som vi ikke gør, men der skal vi altså op i rigtige driftsvirksomheder, altså nogen hvor der er drift i og aktivitet i på en helt anden måde og der kan selvfølgelig godt være og der kan selvfølgelig godt være at man vil slippe for den her dokumentation, nogle af dem tror jeg da vil være glade for det eller mange af dem vil være glade for det, fordi de kan ikke forstå at vi skal kigge på det.

19.1. Er det den diskussion, om at revision har været en byrde?

Ja, vi har haft eksempler her på kontoret på sådan en mindre virksomhed, hvor det er ejerne selv, der driver den og har bogholderiet og det er konen, der er bogholder også skal de dokumentere omsætningen, altså finde dokumentationen af den omsætning, der er inde i regnskabet og det giver altså ikke mere værdi for ejerne, at de rent faktisk har sendt de varer af sted og at de har brugt den rigtige pris, for det har de styr på i forvejen, så det er da klart, at der er nogen, som vil blive lettet fra en byrde.

19.2. Man kan vel også se det fra den anden vinkel, at der er nogle tilfælde, hvor det kunne være meget godt med lidt ekstra kontrol?

Ja, det kunne være i de tilfælde, hvor det ikke er ejeren, der er dagligt involveret i driften, så er det jo en anden situation, for der kan man sige, at der er det nogle andre man skal ind og kontrollere og der kan ejerkredsen jo have en interesse i, at der sker mere gennemgang end hvis vi har den ejerledet virksomhed, men den ejerledet virksomhed, hvor der måske ikke er nogen bestyrelse og der er ikke nogen interesser fra ejerkredsens side, så kender de jo deres virksomhed, nogle gange har de måske en bogholder ansat, men typisk vil de selv være stærkt involveret i driften.

20. Hvordan vil du rådgive dine kunder om udvidet gennemgang?

Det drøfter vi på typisk på regnskabsmødet eller også har vi talt om det, men typisk så tager vi snakken nu i forbindelse med at vi laver revisionen for 2012 også drøfter vi det også bliver

vi enige om hvad kunden skal i den kommende år, så det bliver besluttet på generalforsamlingen om man går ned og tager udvidet gennemgang eller hvad man nu gør.

21. Er der tilfælde, hvor i vil nægte at lave udvidet gennemgang frem for revision?

Det vil jeg ikke afvise, det kunne da godt være.

21.1. Hvilke tilfælde kunne det være?

Jamen det kunne være i en virksomhed, hvor jeg var usikker på om varelageret var til stede, hvis jeg havde grund til at tvivle på om ledelsen selv magtede eller bogholderiet selv magtede at gøre lageret op eller igangværende arbejde op og vi så derfor ville være sikre på at det var rigtig gjort op eller hvis virksomheden var i nogle økonomiske problemer, så kunne det godt være at der var situationer, hvor man vil sige, at revision er det rigtige produkt for dig. Men generelt vil jeg sige, at hvis det var nogle kunder, hvor der var nogle problemer, så vil vi jo typisk sige, at det måske ikke var her de skulle være kunde. Hvis du ikke har tillid til dine kunder, så kan du ikke have dem som revisor, hverken som revisionskunde eller reviewkunde, så det vil være meget få tilfælde, hvor jeg vil nægte.

22. Hvor meget mener du, at virksomhederne vil spare ved udvidet gennemgang i forhold til revision?

Jeg tror, at det man vil spare, det er den fysiske lagerkontrol, det er jo en konkret handling, en ekstra handling kan man sige, vi skal jo ud og besøge virksomheden en ekstra gang omkring årsskiftet, vi skal ud og dokumentere, at vi har set varelageret, det er jo en konkret handling, som vi spare væk, det sammen kunne være tilfælde, hvor vi har lavet uanmeldt kasseeftersyn, det er jo en konkret handling også, som der kunne være, så er der de tilfælde, hvor vi i en revision ved omsætningen i den ejerledet virksomhed, hvor vi konkret skære nogle handlinger væk, så der vil være et segment i den øvre B virksomheder, som trods alt har betalt noget i revision, der vil nok kunne spares lidt, men jeg tror, at der er mange af de mindre B-virksomheder, der vil de ikke spare noget, fordi de betaler ikke ret meget for den revision i forvejen, for det meste vi laver, det er assistancen ved at stille regnskabet op også dokumentere vi vores revision, i kraft af at vi har lavet vores assistance.

22.1. Får det betydning for de andre ydelser, hvis man vælger udvidet gennemgang frem for revision?

Hos mange af de her kunder, der er det en samlet pris for revision, assistance og skatteopgørelse, det er altid svært at sige, hvornår vi laver det ene og hvornår vi laver det andet, det er jo ikke sådan at vi først laver assistance og stiller regnskabet op også revidere vi, det er jo en fortløbende proces, men det er klart at specielt i det nedre af det her segment, at hvis man ikke udfører revision, så udfører man nogle andre ting også bliver prisen nok den samme, men så har man undgået en prisstigning.

22.2. *Hvad vil man i bedste fald kunne spare i procent?*

Det er meget individuelt, jeg tror det er fra 0 til... var det 25 % de meldte ud dengang, det synes jeg er noget højt.. men jeg tror det er noget med 10-20 %, det er jo afhængig af den virksomhedstype det er og derfor tror jeg, at det mere er en vurdering af de konkrete tilfælde, hvis man har den komplekse virksomhed med et stort lager og det fylder meget i den B-virksomhed og vi så skal ud og lave fysisk lagerkontrol, det er måske noget der tager lang tid. Jeg tror, at jo højere op du kommer i B-virksomhederne, jo mere kan du spare relativt set.

23. *Hvor meget ekstra vil det koste at få udført udvidet gennemgang frem for review?*

Det er igen afhængig af den konkrete kunde, men det er egentlig prisen på de fire supplerende handlinger, tidsforbruget på de fire konkrete handlinger, det koster alt efter hvilken type virksomhed det er. Jeg tror ikke at det er det, der vil afskrække om man vælger det ene eller det andet. Det som mange af kunderne er mere trætte af, det er at det koster gebyret til banken for at vi sender engagementsforespørgselen. De 500 kr. eller hvad banken nu tager for at de skal svare, det er folk faktisk mere trætte af, det føles mere som et gebyr, som de ikke får nogen værdi for. Men der er nogle betydelig udgifter ved at gå fra review til udvidet gennemgang.

24. *Hvordan vurdere du revisors muligheder for fortsat at være virksomhedens foretrukne rådgiver, hvis der foretages udvidet gennemgang frem for revision?*

Jamen det tror jeg ikke vil gøre nogen forskel, vi er stadig dem der har tættest kontakt som rådgiver til de her virksomheder.

25. *Hvad er din holdning til den nye standard? Styrker/svagheder, forventninger til fremtiden? (åbent afsluttende spørgsmål)*

Jeg synes at det er et positiv tiltag, at vi har fået muligheden for udvidet gennemgang, altså at man har lempet revisionspligten på de her B-virksomheder, for det gav ikke nogen mening, at vi skulle lave revision på holdingselskaber og andre. Så helt basalt set, så synes jeg, at det er en god ide, at vi har lempet revisionspligten for mange af de her B-virksomheder. Så kan man så sige, om det er en god ide at man har indført en udvidet gennemgang kontra review, jeg tror, at det gør, at der er flere, som er motiveret til at lave valget til udvidet gennemgang end hvis det var review og ikke revisionspligt. Jeg tror, ved at vi har fået den her danske mulighed, som hedder udvidet gennemgang, så tror jeg, at der er flere af de her B-virksomheder, som vil tage valget, det her aktive valg, at skifte. Vi så nemlig før, at der var der ikke særlig mange, som fravalgte revision.

25.1. *Tror du, at det vil være lettere at gå fra revision til udvidet gennemgang nu?*

Ja.

25.2. *Fordi de stadig har revisor registeret inde på ES?*

Ja, det tror jeg da, at det betyder noget for nogen, at de ved, at der står en revisor registeret også tror jeg langt hen af vejen, at det ikke har betydning for hvilken ydelse det er, men jeg tror det der med, at vi ikke længere skulle vælges som revisor, det har en betydning for nogen, så derfor kan man sige, at vi har fået et produkt, som er målrettet den her virksomhedstype, det synes jeg da er positiv og jeg tror også at det gør at der er mange, som til vælger det. Jeg tror, at det bliver et lettere produkt, at vælge for mange af de her B-virksomheder og det bliver et lettere produkt at sælge end det var at sælge "ikke-revision", for det skridt var der mange, som ikke var klar til at tage.

25.3. *Så dine forventninger til udvidet gennemgang?*

Mine forventninger er at mange af mine klasse B-virksomheder vælger udvidet gennemgang.

25.4. *Er der nogle svagheder/ulempen ved den her nye standard, som du ser det?*

Ja, man kan jo sige, at Danmark er jo et land, som er præget af mange små virksomheder, hvis man sådan ser det fra toppen af, og det betyder så at det i fremtiden bliver sådan at revision for mange medarbejder, for mange revisorer, bliver noget man ikke laver så tit, for det bliver andre ting, som de laver, de laver assistance, de laver review i langt højere grad end de har gjort tidligere. Så for nogle revisorer kan det være, at de ikke udfører revision ret tit og det kan være, at det på sigt vil give et problem både med uddannelsen af kommende revisorer, men det kan også være at nogen vil have problemer med at holde sig ajour med at revidere, fordi de måske har færre antal kunder, som vælger revision, så det kan jo gøre at man bliver nødt til at specialisere sig i endnu højere grad end hidtil.

25.5. *Du tror, at kunderne vil vælge udvidet gennemgang, selvom de måske ikke kan spare særlig meget?*

Ja det tror jeg, for de kan godt forstå, hvis vi fortæller at vi skal revidere efter de samme regler uanset om vi revidere Carlsberg eller tandlægen henne på hjørnet, så kan de godt forstå, at det er svært og derfor har de også en forståelse for at det her produkt passer bedre til deres virksomhed og de kender deres virksomhed og det de efterspørger, det er egentlig assistancen, det er hjælpen til at lave deres regnskab, ikke så meget, at vi har revideret.

25.6. *Så de har forståelse for at det bliver nemmere for jer?*

De har forståelse for, at der i mange af de her opgaver ikke er meget rabat at give, for revisionsydelsen er en lille del af den samlede pakke.

25.7. *kan du se en fordel for revisorerne, hvis kunden vælger udvidet gennemgang og derved frigøre noget tid?*

Jamen det tror jeg da, vi vil jo gerne lave noget, der giver værdi for vores kunder, dermed kan man også sige, at hvis vi har brugt tid og kræfter på noget, som ikke giver værdi for vores kunder, så kan man sige, at det er ikke ret mange, der har tjent af på den lange bane og vi får heller ikke ret mange penge for det, så jeg tror, at det er bedre, at vi koncentrere os om at lave tingene rigtigt og rådgive vores kunder om de ting der er væsentlige for vores kunder også ikke være begravet bag en computer for at dokumentere tingene

25.8. *Ser du udvidet gennemgang, som et konkurrenceparameter?*

Det er jeg ikke i tvivl om, at det bliver brug som et parameter til at gøre opmærksom på, at nu er der kommet en ny model og en ny ydelse og det bruger man til at markedsføre sig overfor nye emner. Men jeg tror så også, at det gør, at de større revisionsfirmaer bedre kan konkurrere med de mindre, fordi vi internt har været underlagt lidt skarpere dokumentationskrav på revisionen end det mindre firma, så på den måde kan man sige, at vi måske bliver lidt mere konkurrencedygtige.

Bilag 9: Interview med statsautoriseret revisor hos BDO

1. *Hvilke forhold ved revision egner sig ikke til mindre virksomheder, siden disse virksomheder nu har muligheden for et alternativ?*

Revision er jo et svært begreb, for man skal jo ind og teste og efterprøve de oplysninger, som de mindre virksomheder de kommer med. Forretningsgangen skal vi jo ind og have en forståelse af og ofte i de mindre virksomheder kan det være meget svært, at få kunder til at forstå at vi skal kende deres forretningsgang på salgsområdet, "jamen hvad er det for noget" mange siger lige frem at "vi har ikke nogen", men der er jo en slags forretningsgang for ellers kunne i ikke sælge noget, det kan godt være, at det bare er en kunde der ringer ind og så bestiller de en vare også sender i varen, men det er også en forretningsgang, men det kræver bare meget mere for kunderne at forstå den form for revision og det bevis, som vi skal have. Efterfølgende skal vi så ud og teste, at de her ting, at de er OK, så jeg vil sige, at vi yder meget rådgivning til de mindre virksomheder, hvor revision bliver en meget minimal del, lidt et ondt punkt, fordi kunder ikke mener, at de får noget for den del af det, det er lidt mere bare beskrivelser, som vi skal have til at ligge i vores papirer.

- 1.1. *hvorfor tror du, at der er kommet den her udvidet gennemgang?*

Jamen man havde jo alternativet med totalt fravalget af revisionspligt, men der skulle du jo være en af de helt små virksomheder før end du kunne vælge den del. Fra international side, der har der jo været sådan, at B-virksomhederne de har kunne vælge et review eller hvad man nu har kunne i de lande. Man har nok fra dansk side tænkt, at review det nok ikke giver helt så meget og SKAT de vi jo gerne lige have en ekstra sikkerhed for at de også får deres penge, når vi nu kigger på deres forhold med moms og A-skatter og hvis der er nogen lønninger også har man lavet sådan et mellemtrin mellem review og revision, det er nok min holdning. Man har ønsket at tilgodese de B-virksomheder, der er størstedelen af det danske erhvervsliv, så jeg tror, at det er derfor.

2. *Mener du, at ISA'erne kan anvendes på A og B-virksomheder?*

Altså de kan anvendes, men det er komplekst, det er et stort apparat, som vi skal i gennem, det er jo ikke bare sådan at man kan sige at det er en ISA man følger, det er hele pakken, når man følger ISA'erne. Man kan revidere, men jeg tror og det er min holdning, at den revision, som vi nogen gange laver, den er måske for dårlig, at til sidst, når vi har fået lavet hele regnskabet, for vi hjælper jo den her type kunder med utrolig mange ting, vi gør mange ting op for dem også og nogle mange hjælper vi dem også med at registrere tingene, så når vi har gjort det, så føler vi, at vi har været det hele igennem, men så efterfølgende skal vi lige ind og efterprøve og dokumentere nogle af de ting og det kan være svært, men det kan lade sig gøre, men jeg tror bare ikke, at der er ret mange virksomheder, som vil betale for det.

- 2.1. *Så det er dokumentationen, som du mener, er problematisk?*

Jamen dokumentationen ligger der jo, det er mere det arbejde, at vi skal ind og beskrive igen, forretningsgangene skal vi beskrive, vi skal teste de her forretningsgange, vi skal også ind og lave en eller anden form for bilags kontrol, tjekke at systemerne virker og attesteret bilagene, er der et varelager, så skal vi ind og teste om de priser, som de står til også er de priser som de opgøres til i regnskabet og det kan nogen gange være svært, fordi hos en tømmermester, der går ud og tæller sit lager op, han er altså ikke nede og se på en købsfaktura, så det kan være svært, at lave den priskontrol, men vi skal have en eller anden dokumentation og det kan godt være tidskrævende og de kan ikke se hvad vi skal bruge det til.

3. Vurderer du, at revisorer generelt overholder ISA'erne fuldt ud, ved revision af mindre virksomheder?

Det er jo svært, at sige, hvad andre revisorer, de gør, men det tror jeg ikke at revisorerne de gør med de mindre virksomheder. Der er bygget mange interne systemer op, vi har også et internt dokumentationssystem, som vi skal følge og det gør vi også, det er vi simpelthen nødt til fordi ellers kan vi slet ikke køre igennem vores kunder, vi kan ikke låse dem, når de er færdige, som vi kalder det her. Kvalitetskontrollen kommer jo også og vi skal simpelthen følge ISA'erne, men jeg tror, at hvis man sidder som enkeltmands revisor eller to mands firma, så er det godt nok svært, at overholde alle kravene og jeg skal da heller ikke sige, at der ikke kan være et eller andet område her, hvor vi ikke har fuldt ud dokumentation for det, men en eller anden form for dokumentation eller efterprøvning, det skal vi have til at ligge, men jeg tror ikke, at vi er gode nok til det.

4. Hvornår mener du, det giver mening, at revidere en B-virksomhed?

Jamen hvis banken forlanger, at de vil have en eller anden ekstra sikkerhed, at vi er nede og virkelig forstå tingene. Ved review og udvidet gennemgang, der skal vi også have en forståelse med virksomheden, men vi skal trods alt ikke ind og have en lige så dyb forståelse, som ved en revision. Så jeg tror, at ved store bank engagementer, kan det måske give mening, at banken vil have en yderligere sikkerhed. Det kan også være de tilfælde, hvor der sidder en professionel bestyrelse, som godt vil have, at revisor trods alt har været inde og give en eller anden yderligere sikkerhed, der tror jeg, at det kan give mening, at revidere en B-virksomhed, men dermed ikke sagt, at jeg tror, at det giver mere værdi for kunden, for jeg tror næsten, at vi er igennem det samme, det er kun den efterprøvelse af tingene, som vi ikke er i gennem, for ellers så er vi jo så tæt på den her type kunder og hjælper dem med så mange ting, men der tror jeg, at der er en eller anden mening til omverdenen, at en revision, det ved man hvad er, review kender man også ude i verden, udvidet gennemgang den kender man altså ikke.

4.1. Så krav til forskellige interessenter er hvor det giver mening. Er der andre karakteristika, som kan gøre, at man trækker mod revision? eksempelvis balancens sammensætning?

Jamen jeg ved ikke om det er balancens sammensætning, der skal afgøre om den skal revideres, man kan sige, at har de nogle store igangværende arbejder eller projekter eller et eller andet, så skal vi selvfølgelig ind og drøfte det med ledelsen, hvis det er et review, ved en revision skal vi ind og efterprøve det igen, men den her type virksomheder, de har ikke nogle store registreringssystemer, som vi kan gå ind og tjekke, de er så meget i færdiggørelsesgrad, men igen det kan give en sikkerhed overfor interessenterne.

4.2. *Så det står og falder ved interessenterne?*

Ja det mener jeg.

5. *Mener du, at revisor er i stand til at udføre et review, når der ikke føres nogen form for revision?*

Ja det mener jeg, for jeg vil næsten sige, at review udfører vi på alle virksomheder reelt set, fordi vi lige nøjagtig er så tæt på vores kunder og har den der løbende drøftelse om tingene, har de nu et problem med et projekt eller nået, så er det også os de kontakter og siger, "hvad skal vi lige gøre de her ting", så det mener jeg, at det kan vi sagtens.

5.1. *hvad så, hvis der er en ny kunde for jer?*

Ved et review skal du stadig ind og forstå kunde og vide hvad er det for et marked kunden arbejder inden for, vi skal måske bare ikke så dybt ned i det, det er mere drøftelser med ledelsen kan man sige, hvor de fortæller om tingene, hvor ved revision, der skal man selv ind og efterprøve om det er rigtigt. Men jeg føler, at vi er så tæt på kunderne og kommer ude ved kunderne og ser dem reelt set i aktion, og man får ligesom oplevelsen af hvordan stemningen er, så ja, det mener jeg godt, at vi kan.

6. *Vurderer du, at revisorerne forstår alle aspekter af reviewstandarden? Eksempelvis yderligere handlinger?*

Jeg tror nok, at vi forstår det, men man er måske ikke så gode til at forstå de der yderligere arbejdshandlinger, hvis der er konstateret sådan noget. Der tror jeg, at der er nogen der har det sådan, at " det er jo et review og vi har spurgt og gjort, så det ser nok fornuftigt nok ud", så jeg tror, at der er mange, der ikke bruger det i dagligdagen. Men nu tænker jeg jo også på den gamle review standard, nu bliver det jo meget mere præciseret, når den opdateret kommer nu her.

7. *Er forståelsen blevet bedre med den nye reviewstandard ISRE 2400 (ajourført)?*

Jeg må ærligt indrømme, da jeg ikke er kommet så godt ind i den nye reviewstandard, for det er jo ikke den vi arbejder under endnu. Men det jeg hører fra vores faglige folk, det er at nu bliver det endnu mere klart, hvad vi skal. Jeg kan lige så godt være ærlig og indrømme, at jeg ikke har læst den endnu, jeg har kun set uddrag fra den og det jeg har hørt, det er at det

bliver mere klart for revisor, at her skal man altså ind og gøre noget. Jeg tror også, at det bliver bygget ind i systemerne rundt omkring, at hvis man svare ja eller nej til nogle givne spørgsmål, så kommer der altså nogle yderligere handlinger. I dag er det mere revisorerne selv der skal vurdere, og det er måske sådan at man siger "jamen det er OK, nu er den lukket af, videre".

8. *Såfremt der er problemer med forståelsen af reviewstandarden, kan det betyde, at der er forskel på reviewopgaven alt efter, hvilket revisionsfirma, der udfører den? Mener du, det er problematisk? Hvorfor?*

Jeg tror godt, at der kan være forskel på, hvordan man udfører review, men jeg tror, at hvis man fulgte en sag fra forskellige revisorer, så tror jeg faktisk, at man vil ende ud med at det samme resultat, men dokumentationen af det, der er gjort, vil være forskellig. Jeg tror også, at det er der revisorerne har et problem, at det skal skrives ned, for vi har drøftelsen med ledelsen, får vi det nu skrevet ned og der tror jeg, at der er stor forskel på hvor meget man får skrevet ned. Der kan være at der ligger nogle sager, hvor der sket ikke er skrevet noget ned om hvad der er blevet drøftet med ledelsen. Så jeg tror, at der kan være stor forskel på det, men i det stor hele, så tror jeg på, at vi har været igennem det samme, men vi mangler overholdelsen af kvalitetskravene. Så man kan sige, at for omverdenen, tror jeg på, at det er den samme sikkerhed og samme arbejde, der er blevet gjort, men internt i revisionsfirmaerne vil der være et problem, ved at kvalitetskravene ikke er opfyldt.

9. *Ved review er der ikke krav om udarbejdelse af protokol. I standarden står der, at kommunikation med ledelsen foregår gennem forespørgsler og anden tovejskommunikation. Hvordan foregår denne kommunikation typisk i praksis? Hvordan sikre man sig, at kommunikationen er veldokumenteret i tilfælde af evt. problemer?*

Protokollen, hvis vi lige skal tage den for A og B-virksomheder. Mange protokoller her, er nogen som vi skal lave og der sidder måske en ejer af den her virksomhed, der er ikke engang en bestyrelsen i virksomheden, for det er et APS, så vi sidder og skal skrive til ejeren af virksomheden, som vi har en løbende kommunikation med, altså hvis det er revision, så de protokoller, de bliver nogen gange, sådan lidt halv standard, hvor der bare står det, som der skal stå, uden at der reelt set står noget yderligere, fordi vi lige netop har den drøftelse med vores kunde, altså at vi har det tætte forhold, at vi tingene bliver drøftet løbende. Så protokollen i sig selv, tror jeg ikke altid giver et billede af hvordan tingene har været og hvilken kommunikation, der har været. Er man så i en sådan type virksomhed, hvor der er en professionel bestyrelse, der kan man sige, at der kommer vi ud med protokollen og får fortalt nogle ting, men der ser jeg altså også eksempler, hvor man alligevel ikke får fortalt de ting, som man reelt set skulle. Det er jo lige netop vores middel til en bestyrelse, det er protokollen. Når vi så ikke skal lave protokollen ved et review, det mener jeg sådan set er udmærket, for i de tilfælde, hvor vi alligevel ikke skriver noget der i, så er det jo bare spildt arbejde. Men den

kommunikation, som vi så har med ledelsen, det er vi nok alt for dårlige til at få skrevet ned og dokumenteret, men jeg tror, at det er noget der vil have rigtig stor fokus fremadrettet også i de kvalitetskontroller, der kommer rundt, og det har det faktisk allerede. Men vi skal bare være endnu bedre til at få det skrevet, hvordan vi har det. Ofte når vi sidder med kunderne, så er det jo en løbende dialog, det er jo ikke sådan at vi sidder og siger, "Jamen vi snakker vi lige varelager" også snakker vi det og "nu snakker vi lige..." altså det sådan, det er mere sådan lidt, så hører man lige og så husker man, men så skal man jo lige hen og få det skrevet, det relevante sted i sine kvalitetspapirer og det er nok det sidste, det hænger lidt med, men kommunikationen er der, om man så skal have et eller andet, et management letter, det ved jeg ikke, det har jeg faktisk ikke helt nogen holdning til, nogle steder tror jeg, at det kan være relevant for nogen kunder, at vi sætter os ned og skrive det her til dem, for så ved vi, at det har de fået på skrift, hvor andre steder vil det være irrelevant. Jeg vil sige, at det er lidt en vurderingssag.

9.1. Så der er ikke nogle faste politikker, at under review, så dokumentere i tingene sådan her?

Altså vi har jo kvalitetsstyringssystemet, hvor vi skal ind og dokumentere og skrive, hvad har vi gjort og det ligger der jo, men hvor meget folk får skrevet under de enkelte punkter, det er den der svinger rigtig meget. Der var der så ved review, den gamle, ikke krav om at man skulle indhente ledelses regnskabserklæring, hvor de ligesom skriver under på, at de har givet os de oplysninger, vi nu har bedt om og osv. Den har vi så valgt, at indfører, at den vil vi indhente, selvom det ikke har været et krav. Så der kan man sige, at der får vi trods alt en underskrift fra ledelsen på, at de har givet os de oplysninger og vi har spurgt om det og det. Men jeg må også sige, at de ikke sidder og læser, det gør de ikke, de skriver ofte bare under.

10. Kan du forestille dig, at virksomheder, der i dag får foretaget review eller blot assistance, vil gå over til udvidet gennemgang?

Man kan sige, at virksomheder, der får lavet assistance, det er jo ren honorar spørgsmål, når du går ned af i graderne, jo mindre arbejdsrapporter, skal vi udfylde og jo mindre tid skal vi sidde og bruge på det her. Det er måske også virksomheder, der har totalt styr på bogføringen og kan lave det hele, så vi reelt set bare skal stille regnskabet op, men de vil alligevel gerne have revisors stempel, når det bliver indberettet til offentlige myndigheder, at så er der trods alt en revisor ind over. Review eller udvidet gennemgang, som jeg umiddelbart ser det, så kan man sige, at man siger jo her i landet, at der er en lidt større sikkerhed ved en udvidet gennemgang, eller i hvert fald en positiv udtalelse fra revisor. Virksomheder der fravalgte revisionspligt, de fravalgte også revisor, så hvis de har fravalgt revisionspligt, så har de heller ikke nogen revisor registeret på erhvervsstyrelsen. Jeg tror måske, at der kan være et eller andet i, at man så ved udvidet gennemgang skal man jo have registeret en revisor, og at

der derved er noget positiv der, at den her virksomhed har altså en revisor, hvis der er nogen, der går ind og ser, så den vej rundt kunne jeg godt forestille mig, at der er nogen som ændre det, plus at jeg tror, at bankerne måske vil sige, "udvidet gennemgang, det er noget dansk og det giver lige noget ekstra" og hvor meget ekstra, det så er det kan man så diskutere, men den vej rundt, tror jeg, at der er nogen, som kan vælge det.

11. Hvornår giver det mening for en virksomhed at få foretaget udvidet gennemgang i stedet for revision?

Det synes jeg, at det gør for utrolig mange virksomheder, at det giver mening, at få foretaget den udvidet gennemgang, igen fordi det ikke tilføjer virksomhederne andet end vores kvalitetspapirer, vi skal dokumentere og dokumentere og skrive, det tilføjer ikke virksomheden nogen værdi, eller nogen virksomheder tilføjer det værdi, men største delen af virksomhederne, der tilføjer det ikke værdi, at vi laver en revision frem for en udvidet gennemgang. Men hvis jeg vender spørgsmålet om og spørg, "hvornår giver det mening, at udfører en revision frem for en udvidet gennemgang?" så er det igen et spørgsmål om interessenternes sikkerhed.

11.1. for hvilke virksomheder giver det ikke værdi, at få foretaget revision?

Jamen du kan tage en eller anden enkeltmands ejet virksomhed, som er selvfinansieret, har styr på tingene og klare bare det hele selv, men han skal alligevel indlevere regnskab til erhvervsstyrelsen og der skal laves en skatteopgørelse, for sådan en type virksomhed giver revision ingen værdi.

12. Hvis vi gennemgår de enkelte supplerende handlinger; På hvilken måde skaber de en ekstra sikkerhed?

Indhente udskrifter fra tingbog, personbog og bilbog?

De oplysninger, som vi giver i regnskabet omkring sikkerhedsstillelser og eventuel forpligtelser, dem vil vi jo ikke have sikkerhed for kommer med regnskaber, hvis vi ikke indhenter tingbogen mv.. Der kan jo godt lige pludselig være tinglyst et eller andet ejerpantebrev eller nogen får pant i noget, det synes jeg giver en sikkerhed overfor dem, som læser regnskabet, at de kan altså også godt se, hvilke værdier i balancen er der allerede taget pant i eller lignende. Bankerne tager tit virksomhedspant, hvis vi ikke skal oplyse om de ting, så er der ingen der reelt set ved at de her aktiver er underlagt en form for pant. Så derfor mener jeg, at det giver en sikkerhed for at de oplysninger, de er kommet med i regnskabet og er fuldstændige.

Indhente engagementsforespørgsler fra pengeinstitutter?

Nogen typer virksomheder irriterer sig over, at vi skal indhente engagementsforespørgsler, for de siger, at der er jo bare penge ud af lommen, og vi siger, at hvis vi skulle gøre det koster det bare ekstra tid kontra banken skal bruge tiden på det, så det synes jeg, at de har en forståelse for alligevel, når vi så får snakket med dem om det. Vi får trods alt en sikkerhed for, at alle konti med videre, de kommer med i regnskabet. Opretter de lige pludselig en konto og den er ikke bogført og vi kan ikke se det her nogen steder, her får vi altså en sikkerhed for, at vi får en ekstern bekræftelse, der sikre, at vi har alt vedrørende finansiering osv. med i regnskabet.

Indhente advokatbrev?

Nu er det ikke så tit, at vi indhenter advokatbreve, jeg ved godt, at det skal man, men man skal trods alt kun gøre det, hvis der er indikationer i virksomheden eller man ved, at der er kørt sager. Selv ved revisionskunder er det ofte, at der ikke bliver indhentet noget, fordi der ikke er nogen igangværende sager. Man kan jo se på advokatombudsningerne i løbet af året om der er blevet betalt noget. Hvis der ikke er nogle omkostninger til advokat, så indhenter vi ikke advokatbrev og sådan som jeg forstår den nye standard, så er det også kun i de tilfælde, hvor der er indikationer, at advokatbrevene skal indhentes. Man kan sige, er der en igangværende retssag, så er det jo altid noget, som vi vil undersøge og advokatbrevet er et godt middel, for så skal advokaterne svare os og så ved de også godt, at de ikke bare kan have brevet til at ligge i en måned før de svare os. Jeg synes, at advokatbrev er udmærket at have med, fordi oplysningerne om eventuelle forpligtelser eller lignende i regnskabet, der kan jo ligge kæmpe erstatningssager, som en regnskabslæser måske skulle vide, at der er en vis risiko i virksomheden.

Indhente dokumentation for indberetning til SKAT?

Den synes jeg er en af de sjoveste, hvis jeg skal være helt ærlig. Det er jo en kontrol, hvor de vil have, at moms bliver indberettet rettidigt og A-skatter bliver indberettet rettidigt. Hvis jeg skal være helt ærlig, så kan jeg ikke forstå, at deres systemer ikke selv kan trække en liste ud, som gør, at de kan se, hvilke virksomheder, der ikke indberetter rettidigt, for der er nogle tidsfrister for moms, er det halvårligt eller hvert kvartal, så kan de ligesom se det med det samme. Indberetter man ikke rettidigt, så får de også et gebyr, så det er så åbenlyst at se, at det her og det er udelukkende min egen holdning, at det er lidt spild af tid, at vi skal tjekke de her ting, men man har nok set det som en eller anden sikkerhed for at tingen bliver oplyst. Den har jeg det nok lidt svære med, men det er det man ønsker også får det offentlige en sikkerhed den vej rundt.

13. Forekommer disse supplerende handlinger nogensinde i forbindelse med en reviewopgave?

Engagementsforespørgsel fra pengeinstitutter, der er meget sjældent, at vi beder om det i forbindelse med en review opgave, så skal det være hvis der er rigtig store engagementer. Vi kan godt finde på at ringe til en bank og snakke med dem i en reviewopgave, men så er det en telefonisk henvendelse, som vi dokumentere, at vi har talt med den og den på den og den dag, som har oplyst de og de ting. Vi indhenter tingbog, personbog og bilbog, såfremt vi ser en relevans i det, men vi har ikke nogen fast rutiner for at det skal være der, men ofte gør vi det og på nogle kunder kører det som en turnusordning, hvor vi så gør det hvert andet år. Jeg tror faktisk aldrig, at jeg har været med til at sende et advokatbrev i et review, men igen kan vi se, at der har været nogle forhold, så er det nok mere telefonisk, at vi tager kontakt til advokaten ved et review, man får skrevet ned, at man har snakket med dem. Dokumentation fra SKAT, jeg tror faktisk, at vi ser det mange gange, jeg tror faktisk, at vores medarbejder er inde og tjekke det, fordi det gør man i en revision også er der måske også tendens til at gøre det i et review, men det er ikke sådan, at vi sidder og tænker, at det skal vi huske at gøre, specielt også fordi det i forbindelse med review ikke har nogen relevans i erklæringen, om det bliver indberettet eller ej.

14. En bank har udtalt, det er en mulighed, at banken kræver en revisorudtalelse på poster såsom lager, debitorer og igangværende arbejder, såfremt en virksomhed har valgt udvidet gennemgang, og banken ikke mener, det giver nok sikkerhed. På baggrund af dette:

- *Hvordan foregår det i praksis, når banken beder om revisorudtalelser på forskellige poster? Betyder det øget omkostninger for kunden?*
- *Ville du i sådanne tilfælde råde kunden til at få foretaget en fuld revision?*

Beder banken om, at vi skal udtale os om et eller andet, så er vi inde og skal afgive en erklæring på det. Vi har drøftet det her meget både internt og med nogle bankfolk, for at høre, hvad deres holdning er. Har man nu valgt udvidet gennemgang, så kan vi jo lave aftale arbejdshandlinger med banken, hvis de f.eks. kunne tænke sig, at vide noget mere om debitorerne. Men ved en aftalt arbejdshandling, så er det jo helt konkretiseret, hvad det er vi skal gøre, skal vi se efterfølgende indbetalinger på de ti største debitorer? Der skal stå helt konkret i erklæringen, at "vi har kontrolleret indbetaling på den og den debitor, vi har fundet, at de har indbetalt penge, den og den dag". Men jeg vil sige, sådan en erklæring, tror jeg, nogle gang vil give større sikkerhed, jeg ved godt, at der ikke er nogen sikkerhed i erklæringen, men vi kontrollere dog nogle ting helt specifikt, som banken ønsker og jeg tror nogle gang, at det kan være mere relevant for banken, at vide de oplysninger kontra, at vi udfører en fuld revision, for vi udfører trods alt flere handlinger ved en aftalt arbejdshandling, for så kan det være at vi kontrollere samtlige indbetalinger fra debitorer, ved en revision, der er det en stikprøvevis indbetaling, som vi går ind og kontrollere, så nogle gange tror jeg, at det kan være bedre for banken, at få en aftalt arbejdshandling. Det skal dog sige, at med hensyn til omkostningen for kunden, så koster det her altså mere, det vil jo være en meromkostning,

som vi ikke er inde og kigge på. Om vi så vil råde kunde til at få foretaget en fuld revision? Jamen det kan da godt være, at de i nogle tilfælde vil kunne spare penge, alt efter selvfølgelig hvor mange handlinger banken beder om, at de vil kunne spare penge ved at lave en fuld revision, tror jeg, uden at have været nede i det endnu, fordi vi ved det jo ikke helt, hvor mange krav der kommer til det i vores kvalitetspapirer, men jeg tror, at det vil kunne spare kunden penge, at få foretaget en fuld revision kontra en udvidet gennemgang med efterfølgende handlinger. Fra bankens synspunkt, så tror jeg, at de vil få større sikkerhed ved, at få lavet aftale arbejds handlinger efterfølgende.

14.1. Tror du, at det er noget der vil ske så? Altså at folk vælger udvidet gennemgang med efterfølgende aftale arbejds handlinger?

Jeg tror, at det er noget, som vil komme til at ske. Nu kan vi jo ikke andet end at gisne om, hvad der vil ske i fremtiden på det her område, men jeg tror, at der vil være nogle kunder, hvor man kan sige, at en fuld revision er kompleks, men hvor der på et enkelt område godt kan betale sig, at vælge en udvidet gennemgang også sige at på det her område kunne vi godt tænke os sådan og sådan. Vi har det lidt allerede på nogle kunder, hvor banken har virksomhedspant og hvor de ønsker at vi går ind og erklæringer os særskilt pr. halvårsregnskab f.eks. erklærer os om debitorerne eller varelageret, at vi skal lige gå ud og kontrollere varelageret, så ja, jeg tror det kommer til at ske.

14.2. Bare lige for at være helt sikker, hvad skulle så få en kunde til at vælge udvidet gennemgang med aftale arbejds handlinger, når nu det er dyrere end revision?

Det tror jeg heller ikke, at kunde vil vælge så, men jeg tror, at mange af de her typer af kunder, de går over på en udvidet gennemgang, vi har selvfølgelig drøftelserne med kunderne og siger, "få nu lige det her afklaret med din bank for du har et stort bank engagement" "ja ja" siger de så, og de siger at de har afklaret det med banken, men når det så kommer til stykket og banken ser regnskabet, så vil de godt lige have nogle yderligere handlinger også vil det komme til at koste ekstra, også tror jeg, at der er nogle kunder som vil vælge revision igen.

14.3. Så det vil ske sådan lidt utilsigtet fra kunden side?

Ja det tror jeg. Men vi har stort fokus på, at vi skal forklare kunden om de her ting og de skal altså få drøftet det med bankforbindelser eller hvem der nu kan være interesseret i det her, fordi ellers har det ingen relevans, fordi igen så bliver det dyrere for kunden. Det skal så også siges, at vi er meget presset på priserne på revision, fordi den her type kunder føler, heller ikke at de får den værdi for revision, som det koster os og vi er jo underlaget alle de kvalitetsstyringssystemer mv. og overholdelse af ISA'er og det hele. Man kunne måske godt forestille sig, at man inden for revisionsbranchen måske blev bedre til at sige, "prøv at høre her, vi skal simpelthen igennem så mange ting, for at lave en fuld revision, at det skal vi altså ha-

ve betaling for og vi skal altså have en ordentlig betaling for det”, fordi vi står jo også med en forsikring, hvor man reelt set ikke får noget som helst for de revisionsydelser vi leverer. Min holdning til udvidet gennemgang er at kunderne kommer ikke til at have de store besparelser, ved at overgå til en udvidet gennemgang, men man kan så håbe på, at revisorerne så bliver bedre til at tage en ordentlig betaling for en fuld revision, men det ved vi jo ikke på det marked, som vi er på, men revisionsydelser er utrolig presset, selvom det er dem hvor vi står med en risiko.

14.4. Der hvor du siger, at mange vil starte ud med udvidet gennemgang også alligevel skal ende med at få foretaget aftale arbejdshandlinger. Du tror ikke, at inden at man går ned til udvidet gennemgang, at man også har drøftet det med banken?

Jo, men det er også derfor, at vi lægger op til vores kunder, at de skal drøfte det med banken inden at de vælger det. Men de siger bare ”ja ja det gør vi” også vælger de det og har måske ikke lige fået det drøftet ordentlig med banken alligevel, det er den risiko jeg ser i det. Jeg håber, at kunderne, som virkelig har nogle bankengagementer, vil drøfte det med banken inden, vi har også haft stort fokus på at informere bankerne om, hvad er det de forskellige erklæringer de betyder, for vi kan jo også godt se i vores arbejde, at bankerne har måske ikke helt styr på om det er det ene eller det andet eller det tredje produkt, som de får, de ser bare, at det er et revisionsfirma, som står oppe i hjørnet også er det nok OK, men de begynder at have meget mere fokus på, hvad er det for en type af erklæring, som revisor giver.

15. Hvor høj grad af sikkerhed giver udvidet gennemgang i forhold til review og revision?

Den synes jeg er meget svær, at svare på, hvis jeg skal være helt ærlig. For hvor meget sikkerhed får man? Hvis man tager review eller revision, hvor stor er sikkerheden så der? Jeg ved godt, at det er en negativ erklæring, det vi skriver, men hvis man ser på det arbejde vi laver i et review kontra revision, så tror jeg reelt set ikke, at der er den store forskel på den sikkerhed, der er i det arbejde, som vi er igennem på den her type kunder, altså når vi er nede i de her mindre kunder, fordi igen revision bliver lidt et biprodukt, så sikkerheden, der tror jeg ikke, at der er den store forskel, men jeg tror, at omverdenen vil se udvidet gennemgang, som en større sikkerhed end review og jeg tror også, at omverdenen godt kan se et større spænd op til revision. Jeg tror reelt set, at vi ofte er igennem det samme på den her type kunder, det er bare mere hvor meget skal vi skrive om bagved i vores arbejdspapirer og hvor meget skal vi dokumentere.

15.1. Når du siger, at i er igennem det samme, er det så de samme handlinger? Er det så analyse og forespørgsel eller revisionshandling?

Jeg tænker mere på den værdi, som kunden får. Altså ved revision skal vi jo ind og teste de her ting og vi skal ind og efterprøve, at tingene er korrekt opgjort og ikke bare se på en lagerliste. Ved revision skal vi ind og efterprøve de priser, og vi skal ud på en lageroptælling og se

at varerne også er der. Men prøv at tage ud til tømmermesteren og kig hans lager, altså reelt set, så kan han bilde os alt ind ” nååå ja, det kan jeg da godt se, at det er det der træ, som står her på listen”, men spørg du så om du kan se en faktura på det, så siger han ” det ved jeg ikke lige”, så kan du måske finde en faktura også sige, at det er nok det træ og den pris, ja det er nok ca., så det er mere værdien af det. jeg tror mere på at de analyser, som vi laver, at det reelt set er dem der siger den største værdi for den her type kunder end at vi skal ind og efterprøve tingene. Men er der revision, så skal vi jo efterprøve det.

15.2. Men der skal man også stole meget på det ledelsen så siger?

Ja, men det kan vi ikke ligge til grund i vores arbejdspapirer, at vi stoler på dem, for så får vi vist kvalitetskontrollen på nakken, så der skal vi altså ind og finde et revisionsbevis og det kan altså være krævende, at sidde og bladde rundt i en masse gamle bilag og prøve, at finde det man nu leder efter. Eller igen man skal ud og kontrollere, at lageret er talt op, det kan godt give en sikkerhed ved nogle kunder, at vi kommer og kontrollere lageret, så får de talt op og jeg tror også at nogle kunder, hvis vi ikke kommer ud og kontrollere det, så skal vi sige ”har du nu talt det lager op? Vi skal have den lagerliste” for selvom vi ikke skal ud og kontrollere lager, så skal lagerlisten f.eks. ligge der, der kan godt være, at der er nogen, som springer over hvor gæret er lavest.

15.3. Hvis du skal lave et review eller udvidet gennemgang, mener du så at det er problematisk, at der er dårlige interne kontroller?

Altså generelt i mindre virksomheder er der dårlige interne kontroller, for man kan ikke lave nogen funktionsadskillelse, der skal vi altså op i de større virksomheder, der kan man jo gå ind og revidere og efterprøve om tingene fungerer. Men her er der jo ingen funktionsadskillelse, her kan det jo være tømmermesteren selv, der styre det hele også har han en flok medarbejdere, som han har til at kører rundt ude i marken, så kan det være, at der kommer en bogholder og hjælper lidt med noget bogføring også er det det og det er den der kan være svær, at teste og efterprøve.

15.4. Så du mener ikke at det er problematisk, at der ikke er stærke interne kontroller?

Jo, men du skal igen, selvom du er nede i et review, så skal du stadig have forståelse for, hvordan fungerer virksomheden og hvordan er de her forretningsgange, vi skal bare ikke ind og efterprøve dem og dokumentere det lige så bredt. Ved en revision skal du sidde og skrive op og ned om de her forretningsgange, ved review, mener jeg, at vi lidt nemmere kan komme om den beskrivelse, selvfølgelig vil der være en risiko ved et review, som man også skal tage højde for, men du kommer bare nemmere om ved det, ved den her type virksomheder.

16. Hvordan vil revisionsteamet sammensætning være ved en udvidet gennemgang i forhold til en revision?

Som tingene er nu, så vil revisionsteamet ikke ændre sig om det er det ene eller det andet. Det er de samme medarbejder, som sættes på opgaven. Det er ikke sådan at vi går ind og sætter en yngre medarbejder på opgaven, fordi når vi sidder ude ved en kunde, så er det meget regnskabsmæssig assistance, som vi sidder med, hvor revision lidt bliver den her bi-ting, de medarbejder som er på sagen, de kan godt lave den revision også er der en SR, som er inde over og hjælper lidt til med tingene, så det kan måske være at SR ikke skal så meget indover tingene ved et review i forhold til en revision, men stadig skal man være synlig og kende virksomheden inden at man kan underskrive de her erklæringer.

17. I forbindelse med at man ved udvidet gennemgang giver en positiv konklusion, vil vi gerne hører om nogle af dine kunder, som i dag får foretaget review, har givet udtryk for, at de ønsker en positiv konklusion?

Nej aldrig. Jeg har aldrig hørt nogen sige, " det er godt nok en negativ konklusion, som du kommer med der". Jeg tror, hvis i spurgte kunderne om, hvor mange af dem, der har læst vores erklæringer, altså en procent, så tror jeg at det er højt sat, når man ser på den her type kunder. Det kan da også godt være at der er flere af de store B-virksomheder, hvor der er lidt mere styr på tingene, som læser den, men de helt små, de læser ikke vores erklæring. Hvis man ser på banker, så tror jeg heller ikke, at de har tænkt over, at den er negativt formuleret ved review, jeg tror, at det er sådan noget som revisor.

17.1. hvilke årsager kan der så være til, at det skal være en positiv konklusion?

Jeg ved det faktisk ikke. Måske kan det være noget profilering ud af til, at nu kommer vi med et produkt, hvor kunderne får en positiv konklusion. Hvis vi lige går tilbage til et andet spørgsmål, så tror jeg, faktisk at medierne kan få kunderne til at vælge udvidet gennemgang frem for review, fordi nu bliver kunderne opmærksomme på, at de ikke har fået en positiv konklusion ved review, og der kan da være nogen, der tænker den vej rundt også skifter, fordi ellers så ved jeg det simpelthen ikke.

18. Hvad er din holdning til, at det med udvidet gennemgang er muligt at give supplerende oplysninger vedrørende andre forhold?

Jeg synes, at det er fint. I de her tider, der ser vi jo rigtig mange kapitalejerlån og ved en revision, der skal vi ligesom oplyse om de her ting og ved et review, der må vi ikke oplyse om det, så bryder vi vores tavshedspligt og det kan godt være lidt svært at forstå. Nu er jeg jo af den yngre generation, hvis jeg selv skal sige det, så det er jeg bare flasket op med, at det må vi ikke, hvor jeg godt kan se, at de ældre revisorer, der sådan kommer og siger "jamen kan vi ikke bare skrive det", men det kan man altså ikke, for så bryder vi vores tavshedspligt, så det

er rigtig svært, plus at omverdenen ikke får den her oplysning. Vi havde nogle drøftelser med nogle banker på et tidspunkt, hvor vi sagde det her og spurgte om de var klar over det og det var de faktisk ikke. Oplysningen skal selvfølgelig stå på en separat linje i balancen og med en note til, men jeg tror nu ikke altid, at bankerne går ind og ser om det nu står der, nu når det er en review erklæring. Så for omverdenens synspunkt, der synes jeg, at det er rart, at vi nu kan give de her oplysninger, for man skal ikke bare slippe uden om tingene ved at kunne vælge en eller anden form for erklæring.

19. Hvilke interne effekter af revisors arbejde mister virksomheden ved at vælge udvidet gennemgang i stedet for revision?

Ved en revision kan vi ud på uanmeldt kasseeftersyn, så der kan godt sidde en bogholder ude i virksomheden, som tænker ” jeg skal have styr på tingene for revisor kommer uanmeldt”. Ved de nu at vi ikke kommer uanmeldt, så kan de måske være lidt mere sløset med tingene. I nogle tilfælde kan man komme ud til en virksomhed, der har to lagre, hvor det ene lager er fuldstændig uvæsentligt og vi har vurderet det som et område, som vi slet ikke skal kigge på, for det andet lager, det er det vi virkelig koncentrere os om og hvor kunden selv siger, om vi ikke kan tage en elev med til lige an kontrollere det andet lager, for så ved vi, at medarbejderne på det lager har styr på tingene, fordi de ved at de bliver kontrolleret også gør vi selvfølgelig det. I sådanne tilfælde hjælper vi jo virksomhedsejeren med at få bedre styr på de interne kontroller, ved at vi kommer og kontrollerer dem. Ved en udvidet gennemgang skal vi jo ikke ud og gøre det her arbejde, men der kan så stadig være virksomhedsejer, der beder os om at komme og gøre det alligevel og det vil vi selvfølgelig også tager vi ud og gør det for ham, så kan man så sige, om vi skal give en erklæring på det? reelt set, så skal vi jo ikke, hvis han ikke ønsker en erklæring, så er det jo bare et stykke arbejde, som vi har gjort og selvfølgelig skriver vi det i vores arbejdspapirer og men vi skriver det jo ikke i erklæringen, at vi f.eks. har været ude og tage uanmeldt kasseeftersyn, vil han have den erklæring, så skal vi ind i en yderligere erklæringsafgivelse og dokumentation for den del, men ønsker han bare, at vi kommer i to timer og gør det her, så er det de to timer, som han betaler ekstra for, for at få en ekstra sikkerhed. så der kan også godt være kunder, hvor man måske siger, at det kunne være en ide for jer, at vi kommer og gør det her.

19.1. Hvad tænker du i forhold til besvigelser?

Medarbejderne ved, at de bliver kontrolleret. Ledelsen besvigelser er svære at opdage, fordi de nogle gange er så godt gemt, at vi ikke kan finde dem. Men i den her type virksomheder, der er det f.eks. svært at se om en håndværksmester får nogle penge ved siden af, laver vi hans personlige regnskab, så kan vi selvfølgelig se hans udvikling på privatforbruget, men mange håndværksmestre, hvis de laver noget ved siden af, så er de kloge nok til at finde ud af hvordan de kan bruge pengene, så den type af besvigelser kan være svær, men til at af-dække besvigelser fra medarbejderne, så kan det være et godt supplement.

19.2. *også i A- og B-virksomheder?*

Ja det synes jeg, hvor vi kommer ud og f.eks. tager to timer på en lagerkontrol eller kommer på et uanmeldt kasseeftersyn.

20. *Hvordan vil du rådgive dine kunder om udvidet gennemgang?*

Vi sidder med det pt. og vi sidder og skal udbyde et produkt som vi ikke kendte og det har vi gjort siden januar, for de kunder, der havde generalforsamling derefter. For de kunder, hvor vi ikke ser nogle problemer, der siger vi til dem, da det her kun kan vedtages på den ordinære generalforsamling, så vi beder dem om, at hvis de overvejer at vil have udvidet gennemgang, at de så skal vælge det på generalforsamlingen, for så skriver de det ind, når de laver deres generalforsamlingsreferat. Vi siger altid til dem, at vi altid kan se på det, når vi kommer længere hen, man kan jo altid gå op igen og vælge revision, det er jo tilladt at gøre, men man kan ikke gå ned af. Så derfor har vi pt. valgt, at de kunder, hvor vi kan se en lille mulighed for udvidet gennemgang, der vælger de det på generalforsamlingerne nu, så må vi se om det er det vi gør senere, men ofte så sidder vi sammen med dem på generalforsamlingen også siger vi, at de skal huske, at få det kontrolleret med deres bank. Så bare fordi de vælger det på generalforsamlingen, så er det ikke ensbetydende med, at det skal være det vi laver, når vi kommer dertil.

21. *Er der tilfælde, hvor i vil nægte at lave udvidet gennemgang frem for revision?*

Nej, altså reelt set så kan vi jo ikke bestemme, hvad vores kunder skal gøre og vælge.

21.1. *i standarden står der, at revisor skal vurdere, at det skal give mening, at få foretaget en udvidet gennemgang?*

Jeg synes ikke lige, at jeg kan se at jeg har haft nogle tilfælde, nu ser jeg jo også nede på review delen, ved udvidet gennemgang kan man jo skrive de supplerende oplysninger, det kan man jo ikke ved review. Hvis man snakker om den del, så er der nogle kunder, som ville kunne slippe nem om ved nogen ting, hvis de valgte review. Men jeg tror ikke, at der er ret mange kunder, der har siddet og tænkt, at de vil vælge et review for skal revisor ikke skrive sådan. Selvom vi ikke skal skrive det, så er det altså noget, som vi siger til kunderne, at det er ulovligt og de kan ifalde ansvar. Så der er ikke lige tilfælde, hvor jeg vil sige, at der vil vi nægte det.

21.2. *Heller ikke for at risikoafgrænse dit eget arbejde?*

Nej, for hvis jeg ser det område, hvor der er risiko for, at der er noget, som jeg ikke opdager, så skal jeg jo gå dybere ned i det område. Jeg kan jo sagtens sige, at jeg vil ud på den her lagerkontrol, ellers kan jeg ikke stå inde for det her regnskab, det kan jeg jo gøre selvom det er et review eller en udvidet gennemgang.

21.3. Så er man måske over og diskutere om det overhovedet er en kunder, som i skal have frem for hvilken erklæring, det skal være?

Ja, lige netop, for hvis kunden nægter os tingene, så er vi jo også ude i et forbehold i vores erklæring, så kan man sige, om det overhovedet er nogen vi giver, at arbejde sammen med. Men de typer har vi ikke, dem der siger, "det vil vi ikke have, vi vil have sådan og sådan".

22. Hvor meget mener du at virksomhederne vil spare ved udvidet gennemgang i forhold til revision?

Når virksomhederne sidder og kigger på deres regning, så ser de et beløb og det kan være 20-30-40-50.000 kr. fra revisor, så tænker de, nu skal vi ned på en udvidet gennemgang frem for en revision, nogen gang har vi faktisk sagt til kunderne, "på det arbejde, som vi laver i forhold til revision, der vil vi godt give jer en rabat på 20 procent", Men når vi så trækker alt regnskabsmæssig assistance inklusiv skattebilag fra, så er det altså kun en lille del af den pris, der står der, som vedrører revisionen og tager du 20 % fra den, så er det virkelig minimalt, hvad kunderne kommer til at spare.

22.1. Kan du sætte procent på, hvad man i bedste fald, vil kunne spare?

Hvis vi siger, at vi har en kunde, som har et honorar på 30.000, så vil jeg nok umiddelbart sige, at det kontohonorar, som vi yder regnskabsmæssig assistance for, hjælper med opstilling af regnskaber, skattebilag og selvangivelsen, det er jo normalt det, som vi gør for den her type af kunder, så vil jeg sige, at mellem 20-24.000 kr. det vedrører regnskabsmæssig assistance, dvs. at så har vi mellem 6-10.000 tilbage til den revision, hvis det så er en protokol og et uanmeldt kasseeftersyn, så er det måske 2-3.000, som de max. kan spare. Så det er altså minimalt.

23. Hvor meget ekstra vil det koste at få udført udvidet gennemgang frem for review?

Ikke ret meget, der er lige nogle ekstrahandlinger, som skal laves, så jeg ved ikke om det er 1.000 eller 2.000 kr. Det er alt efter, hvor kompleks tingene er, der kan jo være tilfælde hvor det virkelig er komplekst at indhente tingene. Men der er lidt yderligere materiale, som vi skal have dokumenteret og skrevet ind i arbejds papirerne, så jeg tror ikke, at det er den del

24. Hvordan vurdere du revisors muligheder for fortsat at være virksomhedens foretrukne rådgiver, hvis der foretages udvidet gennemgang frem for revision?

Vores muligheder for at være deres foretrukne rådgiver, tror jeg faktisk, vil blive forbedret, for hvis vi siger, at de næsten giver det samme honorar, men vi vil reelt set kunne yde dem mere, fordi vi har mere tid, fordi vi ikke skal sidde og skrive alle de ting, som vi nu har inde i hovedet. Så kan det være de har nogle yderligere spørgsmål f.eks. omkring skat, så kan vi svare på det uden, at de skal betale ekstra, fordi vi ikke skal bruge så lang tid som ved revisi-

on, så jeg tror at vi fortsat vil være deres foretrukne rådgiver, fordi de vil opleve os på samme måde, men måske mere synlige og kan snakke om tingene.

24.1. så du ser det også som en fordel for revisor, hvis en kunde vælger udvidet gennemgang? Det frigøre noget tid til måske rådgivning?

Ja.

25. Hvad er din holdning til den nye standard? Hvis vi starter med styrkerne?

Jeg synes, at det er fint, at alle B-virksomheder kan vælge den her standard, for det fuldstændige fravalg af revisionspligt, det var jo få virksomheder, der kunne vælge den del. Fordi revisionen lige nøjagtig er kompleks, dokumenterende og det giver ikke den stor værdi for den her type virksomhed, så synes jeg, at med den nye udvidet gennemgang, så synes jeg, at det der med at vi kan få til at skriv, hvis der trods alt er nogle ulovligheder, nogle ulovlige aktionærlån eller lignende, så kan vi alligevel få lov til at skrive om de ting og gøre omverdenen mere bevidst om det her. Jeg kunne godt forestille mig et review, hvor omverdenen vil sige, "revisor har ikke engang skrevet det", "nej for det må vi ikke", men det ved omverdenen ikke, eller journalisterne ved det slet ikke. Derfor synes jeg, at det er en styrke, at vi må have lov til det.

Mener du, at der er nogle svagheder ved den nye erklæring?

Nej ikke som sådan, virksomhederne skal bare huske at kommunikere med de interessenter, der bruger deres regnskab, hvor før hen, hvor man kun havde revision, så tror jeg ikke at virksomhederne drøftede det så meget med f.eks. deres bankforbindelse. Men de er altså nød til at drøfte de her ting med banken nu og det kan jo så også gøre, at de får nogle andre synsvinkler fra banken af.

Hvad er dine forventninger til fremtiden for udvidet gennemgang?

Jeg tror, at der er rigtig mange, der vil gå over til den her standard, nu ved jeg jo ikke hvad andre revisionsfirmaer de vil og jeg ved heller ikke hvad vores endelig konklusion bliver, når vi engang resultaterne foreligger, men jeg tror virkelig også, at det er noget som revisionsfirmaerne vil foretrække, lige netop på grund af den kvalitetsstyring, der er ved revision og overholdelse af alle de krav og det bliver bare mere og mere. Min helt egen tanke til fremtiden, nu er der jo kommet meget med, at man skal have ekstra uddannelse, hvis man skal være pengeinstitut revisor eller lignende, der skal være nogle ekstra krav til dem, jeg kunne godt forestille mig, at man om nogle år uddanner nogle revisorer, der kan revidere også uddanner man den anden type revisorer, der har med den her type virksomheder at gør, som rådgiver osv., for der er virkelig stor forskel på revision og den anden type og der er rigtig mange revisorer, der ikke kan revidere eller de kan godt, men de kan ikke få det dokumenteret og få alle de forskellige termer og ting inddraget i, hvad er det vi kigger på nu og hvordan

vender vi den her ting og har den sammenspil over til noget andet. Så jeg tror, at det kommer i fremtiden og jeg tror faktisk også, at jeg vil synes, at det kunne være rart, at så havde man en specialist på revision og de vidste hvad det her det drejede sig om.

25.1. En form for statsautoriseret reviewer?

Ja, jeg ved ikke hvad det skal hedde. Altså at man havde den samme grunduddannelse alle sammen også kunne man tage et tillæg, hvis man blev "revisions" revisor, for man er også nødt til at have en basis viden for at kunne forstå virksomhederne. Men det er min egen forventning til fremtiden, fordi jeg synes, at det er så komplekst med de internationale krav, som kommer ned over. Jeg tror også, at det er en af de årsager til at man vil anbefale udvidet gennemgang, det er på grund af de krav, der kommer fra international side af, selvfølgelig skal man overholde dem, men nogen gange kan det altså være svært med den type virksomheder, som vi har i Danmark og det forstår man altså ikke altid ude fra, det er jo kæmpe virksomheder de sidder med.

Hvis jeg lige skal knytte en ting til, som jeg ikke har sagt, så kan der jo godt være danske virksomheder, som er ejet af udenlandske virksomheder, hvor vi skal lave en rapportering til udlandet om revision, der kan man sige, skal man vælge udvidet gennemgang eller revision for sådan en virksomhed, for man kunne jo godt være en udvidet gennemgang og lave det ved den rapportering, som vi sender ind til erhvervsstyrelsen også i den koncernrapportering, som vi laver, der laver vi en revision, der tror jeg faktisk også godt, at det kan blive tilfælde i nogle situationer, fordi når vi får rapporteringspakken fra koncernen, så nævner de jo et væsentlighedsniveau i deres rapporteringspakke og det kan være væsentlig højere, hvis det er en mindre del af en total koncern, så kan det være væsentlig højere end det væsentlighedsniveau, som vi selv ville komme frem til, hvis vi skulle lave en total revision af den her danske virksomhed, og i sådanne tilfælde tror jeg, at man vil lave den der differentiering og slippe for noget arbejde.

Bilag 10: Forelæsningsslides

Forelæsning, Revision 1, Lektion 3, den 13. oktober 2011, v/ statsautoriseret revisor Hans Henrik Berthing, slide 41-51:

Revisionsbeviser – typer

1 Inspektion ved fysisk kontrol

Normalt et stærkt bevis – men især i relation til revisionsmålet tilstedeværelse (og nogle gange fuldstændighed) – **Bevisniveau 1**

Eksempler på god skik om (næsten) altid anvendelse i et vist omfang:

- Lagerkontrol
- Beholdningseftersyn
- Materielle anlægsaktiver
- Værdipapirbeholdninger

Skelnen mellem dokumenter og aktiver

Eksempel – Checkblanket = dokument (uden selvstændig værdi)

Underskrevet checkblanket = aktiv og Kopi af checkblanket = dokument

Revisionsbeviser – typer

2 Bekræftelser

Fra uafhængig tredjepart direkte til revisor = Stærkt bevis – men dyrt og anvendes derfor "økonomisk" = **Bevisniveau 1**

- Normalt ikke til revision af transaktioner - men til balancer - og især ved aktiver
- Positiv bekræftelse hvor beløb anføres af tredjemand (eks. debitor)
- Positiv bekræftelse hvor beløb er anført af revisor
- Negativ bekræftelse

Revisionsbeviser – typer

Eksempler på bekræftelser i DK – herunder også en række god skik krav som under inspektion ved fysisk kontrol:

- Debitorsaldobreve
- Bankengagementer
- Kreditorsaldobreve – sjældent
- Forsikringsoversigter
- Advokatbreve
- Tingbog, bilbog, personbog (kan hentes elektronisk)
- Registrering i erhvervs- og selskabsstyrelsen (kan hentes elektronisk)
- Konsignationslagre
- Tekniske anlæg og maskiner hos underleverandører

Revisionsbeviser – typer

3 Inspektion af transaktioner og dokumenter

Inspektioner (undersøgelser) af klientens dokumenter og registre

Interne dokumenter

Eksempler: salgsfakturakopi (SID), varemodtagelsesrapport (KUK), tids-/jobkort (LG)

Eksterne dokumenter

Eksempler: indkøbsfakturaer (KUK), forsikringspolicer, kontoudskrifter fra bank (FIN), årsopgørelser kreditforening (FIN)

Eksterne stærkest – **Bevisniveau 1**

Interne stærkere, hvis blevet til under god intern kontrol –

Bevisniveau 2 – ellers bevisniveau 3

Afgørende for disse sondringer er bevisstyrke = egnetheds-aspekter

Revisionsbeviser – typer

4 Observation

Nyttig til førstehåndsindtryk af eksempelvis interne kontroller –

Men skal som regel underbygges med anden form for revisionsbevis

Bevisniveau 2

Revisionsbeviser – typer

5 Forespørgsler

Til "klienten", det vil sige ledelse og ansatte – som regel nødvendigt med underbyggende revisionsbeviser.

Bevisniveau 3

Anvendes næsten altid indledningsvist ved vurdering af forretningsgange/interne kontroller, ved ledelsens regnskabserklæring om forhold, der er svære at revidere, samt ved forespørgsler om kendskab til besvigelser

Revisionsbeviser – typer

6 Genudførelse/genberegning

For eksempel kontrol af beregninger og overførsler

Bevisniveau 1

"Gentagelsesprocedurer" - En betragtelig del heraf kan udføres i IT-programmel som IDEA, ACL, Excel, Access

Revisionsbeviser – typer

7 Analytiske handlinger

Sammenligning/sammenhæng, eller overordnet rimelighedsvurdering

Anvendes til:

- kendskab til klient
- going concern vurdering
- identifikation af problemområder, der skal undersøges nærmere
- spot, det vil sige begrænsning af detailrevision

God intern kontrol/tilstrækkelige data – **Bevisniveau 2** –
Samme ræsonnement som ved intern dokumentation

Ellers – **Bevisniveau 3**

Revisionsbeviser – typer

8 Skanning

Gennemgang af regnskabsmateriale for at finde væsentlige, usædvanlige og/eller ekstraordinære poster/transaktioner

Anvendes til:

- korrekt klassificering
- mistænkelige transaktioner
- identifikation af problemområder, der skal undersøges nærmere
- spot, det vil sige begrænsning af detailrevision

God intern kontrol/tilstrækkelige data – **Bevisniveau 2** – Samme ræsonnement som ved intern dokumentation

Ellers – **Bevisniveau 3**

Revisionsbeviser – typer

NBNBNBNB

Vurdering af bevistypers egnethed skal altid ske i forhold til revisionsmål – det glemmer mange til eksamen

Revisors fysiske kontrol af varebeholdninger?

Debitors bekræftelse på saldobreve med allerede angivet beløb?

Revisionsbeviser: omkostninger og bevisstyrke

Bevisstyrke 1

Inspektion ved fysisk kontrol	dyrt
Bekræftelse	dyrt (? IT-baseres?)
Inspektion af ekstern dokumentation	medium
Genudførelse	billigt (især ved IT)

Bevisstyrke 2

Inspektion af intern dokumentation (god IK)	medium
Observation	billigt
Analyser (god IK/data)	medium

Bevisstyrke 3

Forespørgsler	billigt
Inspektion af intern dokumentation (ikke god IK)	medium
Analyser (ikke god IK/gode data)	medium

= kun tommelfingerregler – skal altid ses i relation til de inddragede revisionsmål